

A Debreceni Orvostudományi Egyetem Nagy Alakjai
28. füzet

Dr. Pfliegler György

Dr. Rák Kálmán
professzor
(1929 - 2005)

Debreceni Egyetem
Orvos- és Egészségtudományi Centrum
2013.

Lektori vélemény a Rák Kálmán professzor életútját, tevékenységét illusztráló, megjelentetésre kész könyvről

A Rák Kálmán professzort ismertető könyv hiányt pótló „A Debreceni Orvosképzés Nagy Alakjai” sorozatban. Igen széles perspektívában tárja elénk és az utókor számára Rák Kálmán professzor rendkívül sokrétű és sokoldalú alakját és alapokat lerakó munkásságát.

E könyv igen jól felépített, a szerkesztő, a családtagok, valamint a közel félszáz visszaemlékező igen színes, változatos és reális tükörképet nyújt Rák professzor széleskörű, igen értékes tudományos tevékenységéről, a vezetőről, s nem kevésbé a mindenki által elismert bölcsességéről, mélyen emberi mivoltáról és példamutató orvosi elhivatottságáról.

Sok visszaemlékező fotót tár elénk, melyek plasztikusabbá, életszerűbbé teszik ezt az igen értékes munkát. Nem véletlen, hogy nagyon olvasmányos, elgondolkodtató, ezért nehéz letenni.

A Pfliegler György tanár úr által kiválóan összeállított könyv irodalommal együtt 176 oldal. Nagyon szép és mindenben méltó emléket állít Rák Kálmán professzornak.

Debrecen, 2013. október

Dr. Leövey András
professor emeritus

A debreceni orvosképzés nagy alakjai
28. füzet

Írta és szerkesztette:
Dr. Pfliegler György

Dr. Rák Kálmán
professzor

(1929-2005)

Debreceni Egyetem
Orvos- és Egészségtudományi Centrum

2013.

Lektorálta: **Dr. Leövey András** professor emeritus

ISBN 978-963-9070-97-4

Kiadja: A Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum
Elnöki Hivatala

Nyomdai előkészítés és nyomdai munkálatok:

Hatékony Konzultáns Kft., Debrecen

Felelős vezető: **Kozák Viktor Csaba**

Példányszám: **400 pld**

(22 ív A1)

A Centrumelnök előszava

Egy újabb nagy formátumú gyógyítóról, Rák Kálmán professzorról szól „A debreceni orvostudomány nagy alakjai” című, a sorozat korábbi részeihez szervesen illeszkedő összeállítás, amely az egykori tanítvány és munkatárs szeretetteljes és gondos szerkesztői munkáját dicséri.

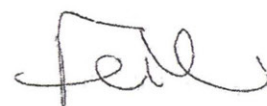
Nagyszerű, olvasmányos munka ez, mely olyan sokoldalúan állítja eléink Rák professzort, mint amilyen volt: országos hírnevű, kiváló hematológusként, nagyszerű interdiszciplináris szakmai kapcsolatokat ápoló orvosként, iskolateremtő tudósként, akinek műhelyében sok, máig is meghatározó gyógyító és kutató pallérozódott. Ugyanakkor - az összeállítás külön értékeként - eléink tárul az a széles látókörű és műveltségű személyiség is, aki igazi értelmiségiként otthonosan mozog az irodalom, a zene és a kulturális élet egyéb területein is.

E sorok írójának megadatott az a szerencse, hogy hallgatóként a „Rák Klinikán” részesülhetett belgyógyászati képzésben, így módon számos alkalommal - szó szerint - élvezhette Professzor Úr világos, lényegretörő előadásait. Mindig csodálattal szemléltem azt az úriemberi tartást, amely egész lényéből, nem csak termete miatt kisugárzott. Ilyennek képzeltem el az ember hallgatóként egy „igazi professzort”. A professzori vizitek és később a szigorlat alatt azt is megtapasztalhattam, hogyan jelenik meg mélyen ülő, apró szemében a jószándék, a kedvesség és az emberiesség mosolya - teljessé téve ezt a képet.

Azt gondolom, hogy mindannyian, akik munkatársként, tanítványként vagy kései utódként szemléljük Rák Kálmán professzor életútját, hálát adhatunk és büszkék lehetünk arra, hogy a Debreceni Orvostudományi Egyetem soraiban tudhattuk és példaképeink közé emelhetjük.

Az a nagyszerű összeállítás, amelyet most kezében tart az olvasó, ezt a célt kiválóan szolgálja.

Debrecen, 2013. október

Prof. Dr. Fülesdi Béla
egyetemi tanár,
centrumelnök

A Belgyógyászati Intézet Igazgatójának előszava

A Debreceni Orvostudományi Egyetem hírnevét és megbecsülését nagymértékben meghatározta és meghatározza vezető oktatóik, professzoraik hazai és nemzetközi elismertsége. Ezért a mindenkori egyetemi vezetés mindent megtett annak érdekében, hogy egy-egy klinika élére olyan vezetőt nevezzen ki, aki elősegíti ezt a folyamatot.

Ennek eredményeként 1974-ben Dán Sándor professzor úr halálát követően a szegedi egyetemről Rák Kálmán professzor urat nevezték ki a II-es számú Belgyógyászati Klinika élére. Irányításával a klinikán a hematológiai betegellátás, kutatás és oktatás jelentős fejlődésen ment keresztül. Rák Kálmán professzor úr igazi egyetemi oktató volt, aki arra törekedett, hogy a szakmája területén naprakész ismeretei legyenek, ezért a leggyakrabban az egyetem könyvtárában lehetett vele találkozni. Ugyanakkor az ismereteit nagyon élvezetesen, szuggesztív módon tudta közvetíteni a hallgatóság számára. Ez a képessége is népszerűvé tette a Debreceni Egyetem hallgatói számára, ezért a frissen végzett orvos kollegák közül nagyon sokan törekedtek arra, hogy szakmai tudásukat Rák Kálmán professzor úr irányítása mellett szerezzék meg.

Az ő vezetésével hazai és nemzetközi téren is elismert hematológia, hepatológia és gasztroenterológia alakult ki a II-es számú Belgyógyászati Klinikán. Több tanítványa osztályvezető főorvosként és egyetemi tanárként is viszi tovább azt a szemléletet, melyet Rák Kálmán professzor úrtól tanult. Az életét bemutató könyv lehetővé teszi az olvasó számára azt, hogy tanítványain keresztül megismerje a kifinomult, halk modorú, a betegek felé megértéssel forduló, holisztikus betegségszemlélettel rendelkező orvosprofesszort.

Ez a megemlékezés is azt bizonyítja, hogy Rák Kálmán professzor nagyon gazdag és teljes életet élt. Munkássága nem volt hiábavaló, hiszen tanításai, szemlélete a Belgyógyászati Intézet mindennapi munkájában ma is velünk van. A Belgyógyászati Intézet feladata az, hogy az általa képviselt tudományos igényességet, példamutató orvosi elhivatottságot és bölcsességet vigye tovább. Ez az igényesen összeállított könyv is hozzájárulhat ehhez a folyamathoz.

Debrecen, 2013. október

*Prof. Dr. Paragh György,
egyetemi tanár,
Belgyógyászati Intézet igazgató*

Ajánlás Pfliegler György: Rák Kálmán emlékkönyvéhez

Pfliegler György Rák professzor közeli munkatársa és tanítványa. A debreceni haematologiai közösség, de sok más Rák Kálmánt ismerő, tisztelő, vagy szerető kortárs emlékezéseinek alapuló összeállítása, nagyszerű és érdekes olvasmány mindazok számára, akik Rák professzort ismerték, vagy éppen megismerni szeretnék. Az emlékező írásművek kiváló bepillantást nyújtanak Rák Kálmán professzor életébe, munkásságába, s ahogy az ilyenkor lenni szokott az emlékezőjébe is.

Mégis különösen ajánljuk a kötetet:

- A debreceni és szegedi Egyetemek orvosainak, hallgatóinak, munkatársainak, hogy legyenek büszkeségre okot adó emlékeik; Rák Kálmán professzor kimagasló oktató egyéniségét próbálják továbbvinni.
- Ajánljuk minden magyar haematologusnak, belgyógyásznak és orvosnak, akik fontosnak tartják szakmájuk szeretetét és értékelik Rák professzor legendás és lankadatlan ambícióit, törekvéseit, elkötelezettségét a tiszta orvosi gondolkodás, az evidenciákra alapuló medicina, a magasszintű professzionalitás, lelkiismeretesség tekintetében.
- Ajánljuk mindazoknak, akik számára az orvosi nyelv és a magyar nyelv kiemelt értéket jelent.
- S végezetül ajánljuk Rák professzor úr szűkebb és tágabb családjának, kiemelten Anikónak, Péternek és Lászlónak. Reméljük és biztosan hisszük, hogy a gondosan összeállított emlékező könyv meggyőzően tanúsítja számukra is, hogy Rák Kálmán professzor emléke valóban halhatatlan, nem olvad szét a múltó időben, a Rák és példájára való emlékezés segít abban, hogy szellemét, szellemisségét, értékrendjét továbbvihessük.

*Prof. Dr. Udvardy Miklós
egyetemi tanár*

Tartalomjegyzék

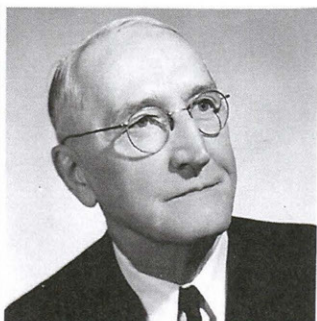
A Centrumelnök előszava (Prof. Dr. Fülesdi Béla).....	1
A Belgyógyászati Intézet Igazgatójának előszava (Prof. Dr. Paragh György).....	2
Ajánlás Pfliegler György: Rák Kálmán emlékkönyvéhez (Prof. Dr. Udvardy Miklós).....	3
Tartalomjegyzék.....	5
Pfliegler György - Prof. Dr. Rák Kálmán életútja.....	7
Gyermek- és diákévek.....	7
Az első húsz munkás év - Szeged.....	9
A debreceni évtizedek.....	11
Klinikum.....	11
Oktatás.....	14
Tudomány.....	16
Közéleti működéséből.....	20
Az Egészségügyi Tudományos Tanács (ETT) elnökeként (1991-2000).....	20
Szakmai társaságok elnökeként.....	21
Újságok szerkesztőbizottságában.....	21
Tudomány- és kongresszusszervezőként.....	22
A magyar orvosi nyelv és a bizonyítékokon alapuló orvoslás őreként.....	24
Magyarország miniszterelnökét kezelő orvoscsoporthoz tagjaként.....	24
Kitüntetései.....	25
Prof. István Lajos, temetői búcsúztató beszéde.....	27
Prof. Szarvas Ferenc - Emlékezés Rák Kálmánra.....	29
Utóirat vagy, Rák professzor úr szellemében, inkább post scriptum.....	33
Pályatársak, munkatársak, tanítványok és barátok visszaemlékezései.....	35
Altörjay István - Emlékek, gondolatok Rák professzor úrról.....	36
Balogh Eszter - Dr. Rák Kálmán professzor úr radiológusa lehettem.....	40
Batár Péter - Rák professzor úrra emlékezve.....	42
Blaskó György - Emlékeim Rák professzor úrról.....	44
Dán Katalin - Emlékeim Rák Kálmán professzor úrról.....	45
Farkasvölgyi Frigyesné - Erre a személyes találkozásra már nem kerülhetett sor.....	46
Fekete Sándor - Rák Kálmán.....	47
Furka István - Visszaemlékezés.....	49
Gergely Judit - Emlékek.....	50
Gomba Szabolcs - Visszaemlékezés.....	52
Gulyás Lajos - Epizódok egy kortárs-barát tollából (a teljesség igénye nélkül).....	53
Hajdú László - Emlékező gondolatok Rák professzor úrra.....	64
Hársfalvi Jolán - DOTE II. Belklinika labor (1983-1994)	
Rák Kálmán professzor és a laboratórium.....	65
Horváth Boldizsár - Rák Kálmán professzor úr.....	68
Illés Árpád - Rák Kálmán professzor úr emlékkötetébe.....	69
Iványi János László - Rák professzor úrra emlékezve.....	70
Jakó János - Rák Kálmán professzor úrra emlékezve.....	71
Káplár Miklós - Emlékeim Rák Kálmán professzor úr idejéből... ..	73
Kertai Pál - Emlékeim Rák Kálmán professzorról.....	74
Kiss Attila - Fiatal orvosként Rák Kálmán professzor úrnál.....	76
Lampé László - Emlékek.....	81
Lehoczky Dezső - Emlékezés dr. Rák Kálmán professzorra.....	82
Losonczy Hajna - Emlékeim Rák Kálmán professzor úrról.....	84

Major Imréné - Visszaemlékezés Rák Kálmán professzor úrra	86
Mikita János - Rák Kálmán professzor emlékkönyvébe	88
Misz Mária - Emlékeim	89
Molnár Péter - Emlékeim Rák Kálmán professzorról	90
Nagy Ibolya - Emlékeim	91
Oláh Éva - Emlékeim Rák Kálmán professzorról	92
Péterffy Árpád - Emlékeim Rák Kálmán egyetemi tanárról és a többi bölcs belgyógyász professzorról	94
Radványi Gáspár - Egy vidéki belgyógyász-hematológus visszaemlékezése Dr. Rák Kálmán professzorra	98
Szarvas Ferenc - Néhány emlékem Rák Kálmánról, a nagyszerű emberről, orvostól és barátról	100
Szarvasné Kecskés Magdolna - Rák Kálmán professzor úr egy nővér szemszögéből	101
Szepesi Kálmán - Rák Kálmán professzor emlékére	103
Telek Béla - Emlékezés Rák professzor úrra	104
Tényi Mária - Visszaemlékezés	105
Tornai István - Emlékezés Rák professzor úrra	106
Trinn Csilla - Találkozási pontjaink Rák Kálmán professzor úrral	107
Udvardy Miklós - Dr. Rák Kálmán	108
Szegedi évek	108
Debreceni évek	109
Újhelyi Piroska - Emlékezés Rák Kálmán professzor úrra	111
Ujj György - Szubjektív szilánkok: emlékeim Rák professzor úrról	113
Záborszky Zoltán - Rák Kálmán professzor úrra emlékezem	115
A feleség, a gyermekek és az unokák emlékezetében	116
A családi fényképalbumból	120
Szemelvények - interjú - ars poetica egy reneszánsz ember sokoldalúsága	123
Rák Kálmán: QUO VADIS, MEDICINA? Integrálható-e az ortodox (hivatalos) és az alternatív (tradicionális) medicina?	125
Konszenzust vagy káoszt? Konszenzust! Rák Kálmán és Grétsy Zsombor levélváltása a magyar orvosi nyelvről	135
Dr. Németh Éva: Honeste vivere. Beszélgetés Rák Kálmánnal	138
Rák Kálmán professzor tudományos munkái	145
“ <i>In extenso</i> ”, lektorált tudományos közlemények (1957-2004)	147
Könyvek, könyvfejezetek	167
Rák Kálmán professzor igazgatósága idején, a debreceni II. sz. Belklinikáról született tudományos értekezések (1974-1994)	168
Prof. Dr. Rák Kálmán debreceni munkatársai és tanítványai, 1974-1994	170
A szerkesztő utószava	173

Pfliegler György - Prof. Dr. Rák Kálmán életútja

Gyermek- és diákévek

A Rák-család a Bihar-megyei Körösbarlangról, melynek neve 1910-ig a barlang szó román megfelelőjeként *Pestere* volt, majd 1918 után ismét... származik, ahol a nagypapa jegyző volt. Körösbarlang Élesd közelében, a Király-erdő északi szélén, a Sebes-Körös folyásától délre fekvő, többségében románok lakta kicsiny falu. Határában található az őslénymaradványairól híres Igric-barlang. Élete alkonyán a Nagypapa megvakult és így töltötte utolsó éveit, szülőföldjén maradva. Édesapja, Trianon után - nem akarván az új hatalomnak felesküdni, sok jogász és tisztviselő társával egyetemben a megmaradt Magyarországra települt át. Szegeden, árvaszéki elnökként dolgozott. Édesanyja tanítónő volt. Itt születtek a gyermekek, Éva, Katalin és

Az Édesanya és az Édesapa

harmadiknak, 1929. augusztus 20-án, Kálmán, akit a családban ezért „Öcsi”-nek hívtak. *(Kedvelt tréfája volt, hogy amikor a szentistvánnapi ünnepség előtt egy-két nappal balatoni pihenésre, Budapesten átutaztak, mondogassa, hogy a zászlódísz az ő születésnapja miatt van, amit a gyerekek - egy bizonyos korig - elhittek és lelkesen újságoltak is mindenkinek...)*

Testvérétől tudjuk, hogy szelíd, jó tanuló gyermek volt, édesanyját nagyon szerette, szívesen segített neki a háztartásban, a konyhán, noha két lánytestvérén túl alkalmazottjuk is volt, s emiatt ez aligha lett volna szükséges és a „korszellem” sem várta el. A sportok közül leginkább a korcsolyázást szerette, legszívesebben azonban olvasott. Két kis „balesetre” is emlékszik a testvér, egészen kisgyermekkorukból, amik szerencsére jól végződtek. Az egyik egy forró nyári napi, szatymazi kiránduláshoz fűződik: a 3-4 éves kisfiú - látván a helyi gyerekek „viseletét” - úgy döntött, hogy ő is mezítláb fog rohángálni. A forró homokot nem bírván azonban, néhány lépés után, burleszk filmekre emlékeztető módon, igencsak kapkodni kezdte apró lábait, megszerezve így, a felnőttek mosolya közben az első kísérlet nyújtotta tudás élményét. A másik, amikor az akkori idők szokása szerint hetente házhoz járó varrónő figyelmetlenségéből, az ott felejtett tű cernástul olyan mélyen ment a talpába, hogy a háziorvos segítségére volt szükség.

A cserkészletben aktívan és büszkén vett részt. Köztük szerette meg a természetet és a kirándulásokat. Tizenhárom évesen tanult meg kerékpározni, Újszegedről, ahol „nyaraltak” gyakran kerekedett be a városba. A középiskoláit a híres szegedi piaristáknál végezte, amelyre mindig büszke maradt. *„Káros szenvedélye sosem volt? - Az érettségi előtt cigarettáztam, de csak keveset, és korán abbahagytam. - A piaristákhoz járt, ott hogyan lehetett dohányozni? - Hát nem az iskolában, az föl se merülhetett. Nem úgy, mint mostanában, hogy kijelölik a helyet a dohányzásra.”* - válaszolta a riporter kérdésére, a Széchenyi-díj alkalmából készült interjúban (LAM 2005). *Azért később is előfordult, hogy egy-egy Tulipán elszívásra került; a jellegzetes illat pedig jól mutatta, merre kell keresni a „forrást” - tudtam meg Feleségétől - és ezt igazolja a mellékelt kép is...*

Szeged, klinikai est

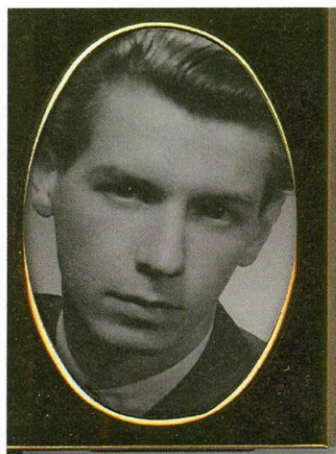

A szegedi piarista gimnázium

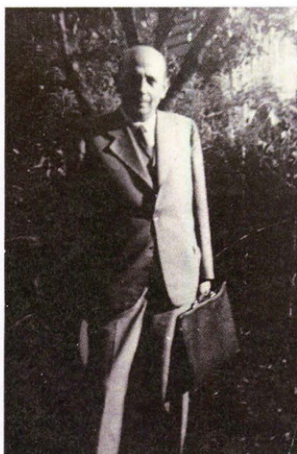

„Öcsi”, 1938-ban

Sokáig nem készült orvosnak, sőt egy családi barát hatására a katonai pálya is felmerült, de édesapja, a szülőföld visszatérte okozta általános örömmámor közepette is bölcs előrelátással megérezve az eljövendő időket, úgy határozott, hogy „ilyen veszélyes és bizonytalan időszakban” nem engedi katonai pályára. A kérdés később már nem is merült fel és az érettségi után, 1947-ben a Szegedi Tudományegyetem orvosi karára iratkozott be, mint egy interjúban maga nyilatkozta, hiszen felvételi vizsga nem létezett. Tanulmányai sikeres befejeztével, 1953-ban a Belgyógyászati Klinikára került, ahol 1974-ig, debreceni kinevezéséig dolgozott. Az egyetemi évek alatt tett szert igaz barátokra, mint *Kelemen Endre* professzor, a trombopoietin felfedezője, *Lehoczky Dezső* professzor, akivel közös „Klinikai hematológia” könyvük sok orvosnak jelentett gyors és igen hasznos „utánanézési” lehetőséget és *Gulyás Lajos*, aki Kecskemét és a Magyar Honvédség köztisztjeletben álló, neves főorvosa és akinek emlékeit ebben a kötetben is olvashatjuk. Kelemen Endre professzortól annak halála, Gulyás Lajos főorvostól csak saját halála választhatta el...

Az egyetemista

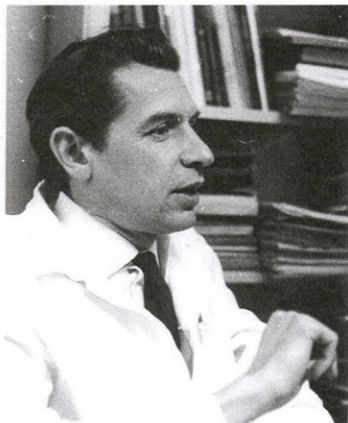
Hetényi Géza professzor és klinikája

Az első húsz munkás év - Szeged

A Hetényi-klinika rangját meggyőzően jelzi, hogy volt időszak, amikor mindhárom vidéki egyetem egy-egy belklinikáján Hetényi-tanítvány volt a vezető. Szegeden Varró Vince, Cserhádi István és Csanády Miklós, Pécsen Jávorszky Tibor és Debrecenben Rák Kálmán.

Pályatársak, munkatársak évtizedek múlva is emlékeztek szorgalmára, a betegekkel szembeni empátiájára és - akkortájt is, ma talán még inkább szokatlan - eleganciájára, amellyel a beteg embernek éppúgy megadta a tiszteletet, mint a szakmának. *Mi, akik a debreceni években mellette lehettünk, tucatszor, ha láttuk nyakkendő és zakó nélkül - még a legmelegebb napokon is...*

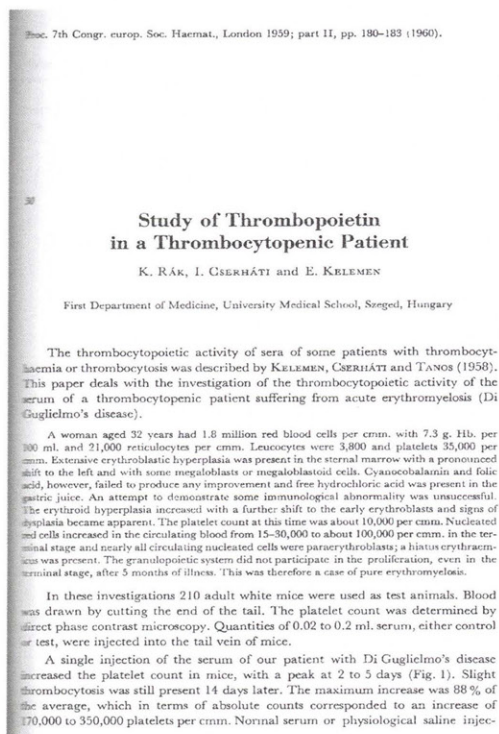

Az ifjú tanársegéd

balról-jobbra: Kelemen Endre, Rák Kálmán, Lehoczkó Dezső, Tanos Béla

A klinikai és tudományos ranglétra egyes lépései következtek, gyakornok- tanársegéd, adjunktus, majd - kandidaturájának 1967-es sikeres védését követően - docens. Belgyógyászati szakvizsgáját 1957-ben, hematológusi szakképesítését már Debrecenben, 1979-ben szerezte meg.

CHRISTIE HOSPITAL & HOLT RADIUM INSTITUTE
(SOUTH MANCHESTER HOSPITAL MANAGEMENT COMMITTEE)
MANCHESTER
M20 9BX

Telephone No.:
061-445 8123
LGL/cfm

PATERSON LABORATORIES
14th April, 1970

Dr. K. Rák
First Department of
Medicine
University Medical School
SZEGED, Hungary

Dear Dr. Rák,

This is to offer you a Visiting Fellowship of the Paterson Laboratories for the academic year, 1970/1971. The Fellowship will carry a tax-free grant of £1,800 per annum, from early September, 1970.

You will be working in the Haematology Division, where as you know people are interested in your work on the control of platelet formation and you will be able to pick up a number of techniques which have been developed here in the study of haemopoietic stem cell kinetics.

My colleagues and I are looking forward to a fruitful collaboration with you.

Yours sincerely,

L. G. Lajtha

L. G. Lajtha,
Director of Research.

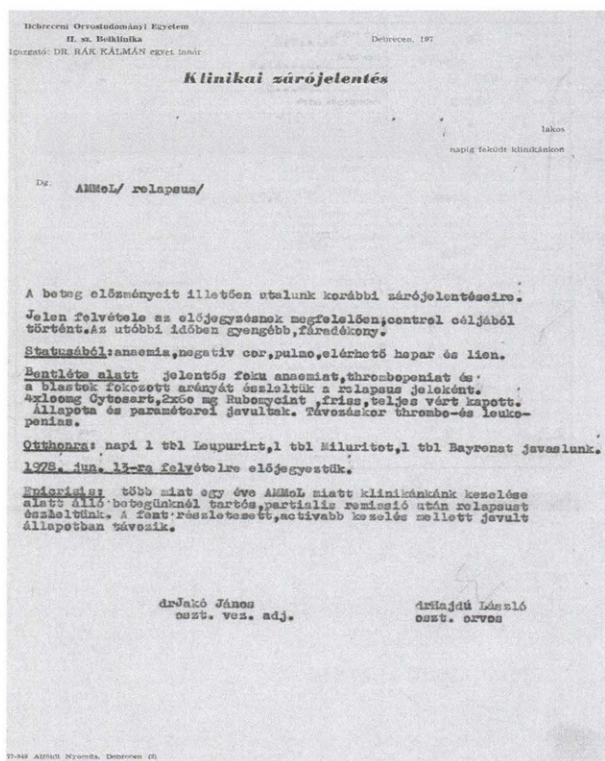
Sokat segített későbbi szemléletének formálásában, hogy 1969-70-ben módja nyílt angliai tanulmányútra, a világ egyik vezető onkológiai kutatóintézetébe, a manchesteri Christie Kórházhoz tartozó Paterson Laboratóriumba, amelynek vezetését az alapítótól 1962-ben, az Erdélyből származó Lajtha László professzor vette át. Lajtha professzor (vagy, ahogy a nemzetközi irodalomban használta a nevét: L. G. Lajtha), a daganatok, a leukaemiák pathomechanizmusával, a környezeti ártalmak daganatkeltő hatásával foglalkozott, illetve az őssejt kutatás területén is nyomot hagyott; halála 1995-ben következett be. Lajtha professzor édesapja, ugyancsak Lajtha László, karmesterként, zeneakadémiai tanárként és zeneszerzőként jól ismert az utókor számára.

A laboratórium, itthon alig elképzelhető lehetőségeit az ifjú kutató igen jól kiaknáta. Talán az ott töltött egy év (1970-71) is hozzájárult ahhoz, hogy intézetvezetősége idején, minden munkatársát bátorította és támogatta a külföldi tapasztalatszerzésben, elvárva és hangsúlyozva azonban, hogy az ott megszerzett talentumokat itthon kell kamatoztatni. Az ötvenes évek végére esett Kelemen Endre professzor korszakalkotó felfedezése vagy inkább „elméleti megjósolása” a vérlemezkék képződését szabályozó thrombopoietin (1958), amelynek klinikai jelentőségéről Rák, Cserhádi és Kelemen már 1959-ben beszámolt (*Rák K., Cserhádi I., Kelemen E.: Study of thrombopoietin in a thrombocytopenic patient. Medicina Experimentalis 1, 125-132, 1959, illetve Proc. 7th Congr. Europ. Soc. Haemat. London 1959, part II, 180-183, 1960*). Egérbe juttatva thrombocytosis (erythroleukaemiában vagy akkor használatos nevén: Di Guglielmo-kórban szenvedő) beteg szérumát, a vérlemezkék száma drámaian megnőtt. Megállapították azt is, hogy az anyag a beta-globulin frakcióban található, szemben az erythropoetinnal, amely az alpha-frakcióval vándorol; normál szérum az aktivitását gátolja, míg a sóoldattal történő hígítás nem befolyásolja azt. A felfedezés jelentőségét jól jelzi a szerencsés tény, hogy amikor a thrombopoietint 1994-ben sikerült azonosítani, illetve géntechnikával előállítani, nem feledkeztek meg (szemben azzal, amit oly sokszor tapasztalhatunk) a kezdeti megálmodókról sem. Sőt, a későbbi nagy áttekintések is rendre megemlítik, hogy a thrombopoietin felfedezői magyarok voltak és a felfedezés is Magyarországon történt... Maga Kelemen professzor újságírói kérdésre, 1995-ben ezt nyilatkozta: „Mi az alapokat tettük le, de nem volt lehetőségünk azokra a korszerű vizsgálatokra, amelyek aztán lehetővé tették volna, hogy esetleg mi állítsuk elő. Azt persze nem tudhatjuk, hogy nekünk, itt Szegeden ez sikerült volna-e, de mindenesetre éveken át mi voltunk a legközelebb hozzá. Sajnos, időközben a kutatótársaság is szétesett, hiszen engem '56 után kidobtak az egyetemről, Rák Kálmán elment Debrecenbe, Cserhádi Pista meghalt. Az USA-beli felfedezők mindent nagyon jól tudnak - hogy honnan ezt máig nem sikerült kiderítenem - a mi vizsgálódásainkról, s olyannyira elismerik a mi eredményeinket, hogy 1995. tavaszán Washingtonban e tárgykörben megtartott nemzetközi konferenciának én voltam az elnöke.”

„Hetényiaták” találkozója, négy évtized múltával

A debreceni évtizedek

Dán Sándor professzor halálát követően, 1974-ben hirdette meg a Debreceni Orvostudományi Egyetem (DOTE) II. Belklinikájának igazgatói pályázatát. A klinikát Dán professzor halála után, egy évig megbízással Kulcsár András professzor vezette. A klinika munkatársai, kíváncsian, de, mi tagadás, bizonyos szorongással is várták, a híre által már jócskán megelőzött híres professzorjelöltet. *(Ezen sorok szerzője akkor még V. éves volt, majd az Élettani Intézetben dolgozott, jelezve az első pillanattól, hogy a laboratóriumi szakvizsgát követően belgyógyász szeretne lenni, Rák professzor úrnál. Üres állás nem lévén a II. Belklinikán, bár kapott más ajánlatokat, a másfél évnyi várakozást választotta...)*

Zárójelentés, anno...

Klinikum

Balról-jobbra: Boda Zoltán, Jakó János, Rák Kálmán, Telek Béla, Nagy Péter, Tóth Ágnes, Kiss Attila

Hogyan zajlottak a vizitek, a hétköznapok, a klinikai munka? A reggeli megbeszéléseken az ügyeletesek beszámoltak a felvételekről, az esetleges halálokról, a súlyos esetekről. Különösen az elején ugyancsak szorongtunk, várva a mindig csendes, szelíden feltett, de olykor igen megizzasztó, lényegretörő kérdést. Az indokolatlan, „rutin” vizsgálatokat nem szerette, elve volt, hogy a laboros, a radiológus partner, akitől konzíliumot és ne „alibi” vizsgálatot kérjünk. Ez igaz volt akkor is, amikor egy-egy vizsgálat ára, a maiaknak töredéke volt csupán. A reggeli megbeszélések fontos része volt az előbbieken szellemében a röntgen bemutatás, amely

egyidejűleg jó alkalmat adott arra is, hogy kiderüljön, ki, milyen mértékben ismeri a betegét. Bizony, koncentrálni kellett, amikor a csinosága ellenére kemény röntgenes kolleganő feltette a képet, bemondta a nevet és várta, hogy a beteg „gazdája” mit mond, miért is kérte a vizsgálatot. Előfordult, hogy az indikáló csak habogott-hebegett, majd – magát mentvén – kivágta: tüdőgyulladást keresünk. Ekkor jött a kegyelemdöfés: melyik oldalon és mit hallottál? A válasz alapján Professzor Úr is pillanatok alatt tisztán látta a helyzetet... A reggeli megbeszéléseken az ügyeleti beszámolók fontos része volt az érkezett betegek és további sorsuk (felvétel, hazabocsátás, más klinikára irányítás) elbeszélése. Ha indokolatlanul enyhe volt az ügyeletes szíve, különösen, ha telített volt a klinika, bizony rosszallást váltott ki

a szakmailag nem kellően megindokolható felvétel, igaz, *1-es* beutalások esetén inkább elengedni nem volt tanácsos a beteget... (ld. később, az egyik visszaemlékezésben).

A viziteken mindig volt közvetlen kérdése a *"kisorvosokhoz"*, amelyek célja elsősorban az volt, hogy meggyőződjön róla, valóban ismerik-e a rájuk bízott beteget. Elég volt egy-egy kórelőzményi kérdés vagy laboradat, s ha felsültünk jobban bántott, mintha leteremtett volna a beteg előtt. A légkör azonban korántsem volt merev, sőt olykor-olykor kifejezetten humoros jelenetek is előfordultak, ha a beteg tisztelete nem szenvedett csorbát. Egyik ilyen jelenet akkortájt történt, amikor éppen az volt az egészségügyet megváltani hivatott felsőbb utasítás, hogy a betegfelvételeknél pontosan regisztrálni kell, hogy az illető az adott klinika ellátási területén lakik-e, azaz „sávbeteg”, azon belül sáv akut (SA) vagy ún. fixágyas (SF) beutalással került-e be. Ezen két kategórián kívül intézetvezetői engedély kellett (volna) a felvételhez.

Ebben az SA-SF korszakban történt, egy „profvizit” alkalmával, hogy a 11-es kórterembe értünk, ahol B.Z. tanársegéd úr osztályos orvosaként ténykedtem. Professzor Úr, szokása szerint, beszélgetni kezdett az első ágyas beteggel. (Mindig nagy súlyt helyezett arra, hogy *minden* beteggel váltson legalább néhány szót és az is jól jellemezte hozzáállását, hogy a vizitet általában az ún. „elfekvő szobában” kezdte, nem a végére hagyva a legelesettebbekkel való találkozást.)

- *Hogy tetszik lenni?* – tette fel a kérdést a Professzor Úr, az ötven körüli hölgynek. – *„Jaj, nagyon jól, itt megkapok mindent, olyan jók hozzám a tanársegéd úr is, a doktor úr is, meg az aranyos nővérek. Én nem is voltam még ilyen helyen, olyan jó az étel is”* – sorolta tovább, mi pedig (B.Z. és jómagam) csendes, elnéző szerénységgel hallgattuk. Ekkor azonban a hölgy sajnos, folytatta: - *„s tetszik tudni Professzor Úr, az is olyan jó, hogy itt mindenféle gyógyszer van, nem úgy, mint nálunk.”* Erre mi izzadni kezdtünk, Professzor Úr pedig, kissé csodálkozva felhúzta a szemöldökét és annyit kérdezett: *„Hát honnan is tetszett jönni, látom sáv akut”* nyomta meg a két utolsó szót, jelentőségteljesen ránk nézve. *„Én, kérem, hát Nagyváradról”* – vágta ki ártatlanul a választ. Professzor Úr hosszú ujjával rábökött az általam, a lázlap jobb felső sarkába gondosan berajzolt nagy S és A betűkre és már nemcsak kérdően, de bosszúsán is nézett minket. A helyzetet B.Z. mentette meg, aki bár vérvörös arccal, de feltalálva magát, annyit mondott: *„Igen Professzor Úr, Sáv Akut, Sáv Akut...Határsáv Akut”*). Ezt már Professzor Úr sem bírta ki komolyan, elnevette magát és nem is lett a dolognak semmiféle következménye.

Humorérzékének máskor is tanújelét adta. Emlékszem, 1989-ben, kandidatúráim védését követően lakásunkra meghívtuk a II. Belklinika orvosi karát. Az ügyeletesek kivételével el is jött mindenki. Feleségem, bár első gyermekünkkel, aki e könyv megjelenése idején már két hónapos orvos... mindenórás volt, igyekezett kitenni magáért: hidegtálak, sülték, saláták, én pedig már jó ideje az italokat gyűjtögettem, hogy legyen whisky, francia konyak stb. Meg is érkeztek sorra, III. emeleti lakásunkba a kollégák, este fél hét körül. Kilenc óra tájékán Professzor Úr, azzal a megjegyzéssel, hogy a fiatalasszony már bizonyosan fáradt, felállt, követve Kulcsár professzor úr, Sári tanár úr, Győrffy tanár úr, Misz adjunktusnő, szóval az „idősebbek” által. Az addig eltelt időben halk komolyzene szólt a háttérben, beszélgettünk, és ha valakit itallal kínáltam, többnyire udvariasan csak annyit mondott, *„köszönöm még van”*, vagy *„egy kis szódavizet kérek bele.”* Mire azonban a lekísérés után visszaértem a III. emeletre már rázkódott a ház az egészen más fajú és hangerejű zenétől és az a kollégám/barátom, aki nemrég még csak egy kis Martinit volt hajlandó elfogadni, most szájához emelve a Johnny Walkert, kortyolta azt. Mi tagadás, jól éreztük magunkat – éjjel kettőig. Feleségemet is megtáncoltatta mindenki. Ezért aztán elég rosszul érintett, amikor alig két órával később bejelentette, hogy neki szülnie kell. Autó, szülészet, minden szerencsésen zajlott és reggel már ott ültem a megbeszélésen. Rák professzor úr megköszönve a

vendéglátást, gratulálva leányomhoz csak annyit jegyzett meg: „*úgy látszik mi voltunk a prozstaglandinok...*”

Betegek. Ezen kötetben megjelenő visszaemlékezésében Kertai professzor úr írja, hogy a II. Belklinika orvosaival gyakorta találkozott este 7-8 között a Kenézy könyvtárban, akik átvették mesterük szokását. Így volt ez a betegellátás területén is. Tőle tanultuk meg, hogy a beteg mindig beteg, hétvégeken is. Ezért, egy-egy ünnep- vagy vasárnap délelőtt a legtöbbünknel természetessé vált és az ma is, hogy az ügyelettől függetlenül, a *saját* betegeinket meglátogassuk. Ez sosem volt teher és egy idő után belső késztetéssé vált és maradt. Természetesen, Ő is bent volt mind a vásár-, mind az ünnepnapok délelőttjein, s ilyenkor mindig nyitva állt az ajtó, hogy tanácsát kérhessük egy-egy kenet ügyében vagy egyéb diagnosztikai, terápiás gondban. „*Professzor Úr, meg tetszene - majd, az adjunktusi kinevezés után adott ünnepélyes és komolyan is gondolt(!) felhatalmazást követően -, megnéznéd-e ezt a kenetet?*” – hangzott el sokszázszor a kérdés. Mindig megnézte.

Hogyan vallott önmaga a klinikai betegellátó munkájáról? 1983-ban, tanszékvezetői beszámolójában ezeket írta: „*A klinika betegellátó munkáját a rendszeres vizitek, az ad hoc konzíliumok, az esetmegbeszélések, a házi klinikopatológiai értékelések segítségével igyekeztem irányítani, illetve befolyásolni...A két fő profil, a haematologia és a gastroenterologia-hepatologia erősítése az elmúlt öt évben is kitűzött feladatunk volt, léptünk is valamit előre. Az objektív gondok (elhelyezés, kubatura, műszerezettség, anyagbeszerzés, növekvő igények...) nagyjából változatlanok. A ráfordított idő, energia, s talán az igyekezet viszont nagyobb, s az esetleges eredmények ezekből adódnak. Az oktatók egyik része szinte önjáróan túl investál az osztályos, s főleg az ambuláns (szakrendelés-gondozás) betegellátó munkába....*” Saját beszámolójában munkatársait emelte ki. Sajnos, a valóban méltatlanul elavult struktúra helyett az új épület elkészültét már nem érthette meg, igaz, a volumenkorlát bevezetését sem...

Szeretett utazni, szerte a világban, számos kongresszuson vett részt. Ha tehetett, magával vitte a feleségét. A „hőskorból” álljon itt egy kép, amely feleségével ábrázolja, Párizsban, 1971-ben. Az utazások alkalmával, de máskor is, sokat fényképezett. Egy ausztriai konferenciához kapcsolódik az alábbi történet, mely jól jellemzi magas műveltségű, finoman szarkasztikus humorát.

Az egyik nagy gyógyszergyár képviselője szinte elájulva nézte Professzor Úr fényképezőgépét, majd áhítattal rákérdezett: „*Ugye digitális?*” – utalt az akkortájt ugyancsak újdonságnak és méregdrágának számító gépekre. Professzor Úr egy másodperc után elmosolyodva hagyta jóvá a feltételezést: „*hogyne, persze, hogy digitális*”, kattintott többször is az *ujjával* a gépre...

Párizs, 1971.

Igen, digitális...

Oktatás

Szívügye volt mind a gradualis, mind a posztgraduális oktatás, és amikor eljött az idő az angol nyelvű oktatásra, abban is örömmel, magas színvonalon vállalt szerepet. Előadásai élményszámba mentek, s a hallgatók bizony túlnyomó többségében meg is töltötték a termet. Az előadásokon, viziteken törekedett arra, hogy a hivatalos kapcsolaton túlmenően is minél jobban megismerje a rábízott jövőre orvosokat. Különösen igaz volt ez a külföldi, sokszor több ezer kilométerre hazájuktól tanuló diákokra, talán az átlagnál – lévén maga is szegedi – kicsit jobban megértve, mit jelent idegenben, egyedül bizonyítani. Ezt szolgálta a kezdeményezésére létre jött, és amíg a hallgatói létszám „emberléptékű” maradt és a kubatúra is bírta, rendszeresen megrendezett, kötetlen találkozó a II. Belklinika oktatói kara és a „TOK-os” (*térítéses orvoscépzés*) hallgatók között. Az alagsori ebédlőben, némi frissítővel, harapnivalóval oldottabbá, informálisabbá tett beszélgetéseken sok minden szóba került a szorosán vett tanulmányi kérdéseken túl is, mint például a hallgatók közérzete, beilleszkedése, hazájuk eltérő szokásai stb.

Dear Colleague,

Now that you passed the fifth year and only one more has remained you will be day-by-day less and less a student and more and more a Doctor, a Colleague. We think it might not be quite useless to have a short, *absolutely informal* discussion or rather a "chat" on the past years, to recall happy and perhaps less happy memories with our first "TOK" students and to say good-bye each other - a last occasion (except for the last ceremony) for all the 23 of you and us to be together.

Therefore we, and our colleagues here in the 2nd Department of Medicine would be very much pleased if you could come and have a cup of tea with us on Tuesday, at 17 hr, 4th May in our Library.

Best wishes and good luck,

Debrecen, 27th April, 1993

Dr. G. Pfliegler

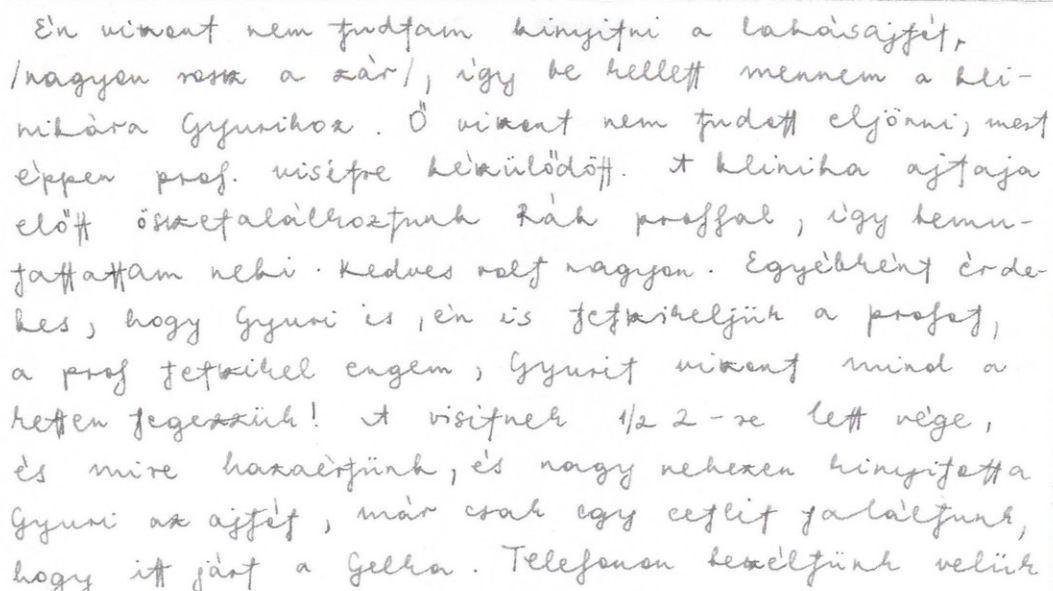
Prof. K. Rak

oktatás mellett, rendszeresen, évről-évre eleget tett a jelentős volumenű továbbképzési feladatoknak is: az Orvostovábbképző Intézet (OTKI), az Onkológiai Intézet, az Országos Haematológiai és Vértranszfúziós Intézet, a miskolci Erzsébet Kórház haematológiai szintentartó tanfolyamai, a helyi körzeti/családorvosi továbbképzések, a transzfúziós tanfolyamok és jónéhány *ad hoc* tanfolyam, továbbképzés előadója volt. Irányításával rendszeresen szerveztünk egyhetes OTKI-tanfolyamokat a haemostasis/haematologia tárgykörében. „*Verba volant, scripta manent*” hallhattuk Tőle sokszor, bízta arra, minél több tapasztalatunkat, felismerésünket vagy egy-egy jól sikerült előadás anyagát vessük papírra is. Erre példát mutatva vette ki a részét a jegyzet és a tankönyv írásból, mint azt az irodalomjegyzékben láthatjuk.

Az oktatás részei voltak a hetente tartott folyóirat referáló kétórak, amely során egy-egy témából vagy friss, a Kenézy Könyvtár számára elérhető folyóiratcikkekkel készült fel a referens – néha bizony kicsit túlságosan is aprólékosra sikerítve mondandóját, amelyben a számos adat felolvasása mellett olykor a lényegre nem maradt elég idő... Ilyenkor mindig csodáltam türelmét, amellyel hallgatta, az esetek túlnyomó többségében az *általa már olvasott*, cikkek ismertetését, a végén feltéve egy-két kérdést. Az adott válaszokból hamar kiderült, az illető valóban birtokába jutott-e a cikkben foglalt új információknak... Elvárta, különösen az első időkben, hogy a referálón lehetőleg teljes számmal jelenjünk meg. A fejben történő

Átérezte, a professzori példamutatás, előadások, betegbemutatók ma sem nélkülözhetetlen fontosságát. Törekedett arra - elvként meg is fogalmazta - hogy a tantermi előadások legalább felét saját maga tartsa. Ez nem mindig sikerült, aminek oka a mai élet olyan, egyre inkább sokrétű feladatai, követelményei között keresendő, amelyek nem kis része talán nem is mindig igényelne egyetemi tanárt, orvost, tanszékvezetőt, és amely feladatoktól többnyire idegenkedett is. A gradualis

névsorolvasásokat követő megjegyzése igen jól jellemezte, hogy a magyar nyelvvel milyen finoman és egyszerűen lehet kifejezni valakinek a rosszallását úgy, hogy a másik személy „helyét” is rögtön kijelölje, mert ez a képesség is egyénisége része volt. A nevezetes észrevételezés, általában kissé ingerült hangon, így indult: „Miért *késik*/miért *nincs itt* A. vagy P. tanársegéd, gyakornok?” - majd, látván, hogy a ranglétra magasabb fokai is hiányosak, enyhültebb hangon így folytatódott: - „Úgy látom, K. professzor úr, O. tanár úr *akadályoztatva vannak...*”

En vizitum nem tudtam kinyitni a laborajajt,
/nagyen rossz a zár/, így be kellett mennem a kli-
nikára Gyurichoz. Ő vizitum nem tudott eljönni, mert
éppen prof. visétre beülődött. A klinika ajtaja
előtt ösmeretelalhoztunk Rák prof-fal, így bemu-
jattattam neki. Kedves volt nagyon. Egyébként érde-
kes, hogy Gyuri is, én is jettük a profot,
a prof jettükkel engem, Gyurit vizitum mind a
ketten jettük! A vizitum 1/2 2-re lett vége,
és mire hazajöttünk, és nagy nehezen kinyitotta
Gyuri az ajajt, már csak egy ceflit jallaltunk,
hogy itt jött a Gelka. Telefonon beszéljünk velük

Az évek, sőt évtizedek teltek. A Klinika életében fontos dátum volt, 20. tanszékvezetői jubileuma, amelyet a Debreceni Akadémiai Bizottsági épületben rendezett tudományos „DAB üléssel” ünnepeltünk, és amit a szomszédos „Arany Kakas” étteremben vacsora követett. Az orvoskar ajándéka méltó volt mind szelleméhez, mind ahhoz, amit valaha az „Orvos” szó jelentett: ezüst tál, munkatársai nevének begravírozásával. Szabó Magda szavaival: „régimódi” ajándék volt vagy ideillőbb megjelöléssel, a szó nemes értelmezésében: úri.

Talán bocsánatos cselekedet, ha szerkesztési „kakuktktojásként” a „Visszaemlékezések” fejezet helyett, itt idézem feleségem néhány sorát, amelyet szüleinek írt, 1987-ben (esküvőnk évében), kifejezve egy V.éves medika benyomásait és gondolatait Rák professzor úrral történt első találkozásáról. A néhány sor, remélhetően jól olvasható, kis „kordokumentum” és évtizedes következtetések is levonhatók belőle: az *egykori* személyes érintkezési szabályokról, a „profvizit” időtartamáról, illetve a nyelv rohamos változásáról, hiszen, ha megkérnénk a mai V. éveseket a fenti néhány sor szövegértelmezésére, hányan tudnák, mi is az, hogy „GELKA, vagyis *Gépipari Elektromos Karbantartó Vállalat...*”

Oktatott vagy inkább tanított, nevelt, egyéb módokon is. Így például, amikor egy ízben kellemetlen helyzetet teremthetett volna egy név felidézése, aminek kapcsán csak arra emlékeztem, hogy „történelmi” és igyekeztem azt az asszonynévként viselő betegünk hozzátartozójának bizonygatni. Nem jutott ugyanis eszembe, hol is találkoztam a névvel. Az illető távozta után azonban „beugrott”, hogy valóban történelemkönyvben szereplő a név, akire gondoltam, ám *igencsak barna volt nézeteiben* és ezért, amikor a hölgy visszajött, mentendő a helyzetet mondtam: „Elnézést a múltkori emlegetésért, nem akartam kellemetlen helyzetbe hozni.” Mire kissé pirulva jött a válasz: „*óh, hát nem olyan híres az én férjem*”. Erre már ismét rajtam volt a csodálkozás sora - „*ne haragudjon, de hát ki/mi az Ön férje?*” „*Hát ő az agit-prop titkár*”, s mondta büszkén a jelentős pártszervezetet is, ahol ezen, fontos ténykedését kifejtette. „*Ne haragudjon, én erről nem tudtam*” - vallottam most már be a

színtiszta igazat és megmondtam, hogy *eredetileg* kire gondoltam. Mire az enyhe pírból, immáron lángvörösre váltott: „*ja, ő meg a nagybátyja volt*”. Professzor Úr, mikor félve az esetleges botránytól, „meggyóntam” neki a felesleges fecsegést (gondolván, jobb, ha tőlem hallja először), csak annyit mondott: „*Gyurka, jegyezd meg, mindig lesznek olyan emberek és családok, akiknek nem a szín, hanem maga a mozgalom a fontos.*”

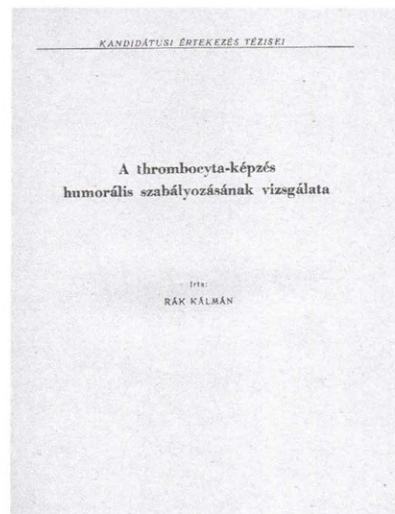
Tablók

Tudomány

A korai idők nagy felfedezéséről (thrombopoietin), illetve abban játszott szerepéről már fentebb is említést tettem. Kandidatúrájának címe és témája is ez volt: „A thrombocyta-képzés humorális szabályozásának vizsgálata”. A munka jól ötvözte és jellemezte később is vallott elvét: a kísérletes és a klinikai munka szerves egységét. A disszertáció főbb megállapításait az alábbiakban jelölte meg:

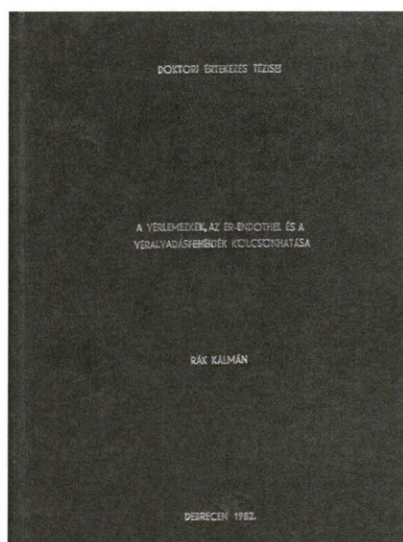
- Thrombocytosis keltő serumaktivitással legkövetkezetesebben a korai szakban levő polycythaemiás betegek, heveny thrombocytopeniás purpurások, valamint másodlagos hyperspleniás betegek rendelkeztek. A krónikus szakban levő thrombocytopeniások seruma nem volt képes egerekben thrombocytosis előidézésére.
- Egér tesztben aktívnak bizonyult polycythaemiás savóval, ITP-s betegben átmenetileg növelni lehetett a thrombocytaszámot. Ez azonban csak néhány beteg esetében volt kimutatható.
- A feltételezett (thrombopoietikus) tényező tulajdonságait vizsgálva megállapítható, hogy a) parenterálisan adva hatékony b) dóziszfüggő - létezik egy optimális dózistartomány, mely alatt és felett is csökken a hatékonyság, c) hővel, tárolással, pH változtatással szemben érzékeny. Nem dialyzálható, aetherrel nem extrahálható d) a beta-globulinokkal vándorol e) fehérjetermészetű, siderophilinnek felel meg. *Felmerül a kérdés, hogy tekinthető-e vizsgálataink tárgya „thrombopoietin”-nek?* - kérdezte, majd folytatta. - A thrombocytopeniára ható, specifikus hatású anyagról van szó, de mivel a feltételezett effektorszervnek, a megakaryocita rendszernek a specifikus válaszát egyértelműen nem bizonyítottuk, kerültük a „thrombopoietin” szó használatát - *adta meg végül a példamutató visszafogottságú következtetést.*
- Egerekbe juttatva, majd azokat röntgenbesugárzásnak kitéve, a tényező növelte a túlélést - a haemopoetikus rendszer sugárérkenységét csökkentve.

- A megakaryocyták száma megnő a tényező hatására, de csak kismértékben (ez nem mond ellent a megakaryocytákra gyakorolt hatásnak, hiszen minőségi változás elegendő a fokozott thrombocytá termeléshez, nem szükséges a számbeli szaporulat is.)
- Perniciosás betegek thrombocytopeniája B¹²-vitamin adására napok alatt megszűnik. Serumuk 48, ill. 72 óra múltán „egér thrombocytosist keltő hatékonyságú”, amely serum aktivitás tehát megelőzi a vérlemezke szám szaporulatot. Más, thrombocytákat érintő betegségekben (pl. immun thrombocytopenia; ITP, heveny vérvesztést követő spontán remisszió stb.) kapcsán is észlelték a jelenséget. „A thrombocytarendszer heveny, jelentősfokú megterhelésekor humorális tényezőknek szerepe lehet a physiologiás thrombocytaszám helyreállításában... A megakaryocytogenesis kinetikájára vonatkozó jelenlegi ismeretek birtokában (tehát) feltehető, hogy vizsgálódásaink tárgya – legalábbis legtöbbször – a thrombocytá-képzést a megakaryocytá-képzés szintjén stimuláló, poietikus hatású, fajlagos serum-tényező – vonta le a máig érvényes következtetést, 1967-ben, majd ezzel zárta értekezését: „A serum thrombocytosist keltő tényezője elkülöníthetőnek látszik az erythropoietintől. Néhány megfigyelés felveti a human thrombocytosist keltő serum-tényező klinikai felhasználhatóságának lehetőségét.”

Akadémiai doktori téziseiben, amely „A vérlemezkek, az ér-endothel és a véralvadásfehérjék kölcsönhatása” címet viselte Rák Kálmán professzor 1982-ben a következő megfigyeléseket, megállapításokat jelölte meg újként - hangsúlyozva, hogy azok munkacsoportja valamennyi tagjának közös eredményei. (Dolgozatot nem kellett beadjon, hiszen korábbi teljesítménye alapján, ”meghívták” s ezért elegendő volt számára a tézisek benyújtása).

- Az antithrombin működése, bizonyos biológiai körülmények között heparinnal gátolható: ún. „paradox heparin hatás”. A jelenség felhasználható a csökkent antithrombin (AT) működéssel járó állapotokban, mindenekelőtt a máj-cirrhosis diagnosztikájában. Cirrhosisban mind az AT mennyisége, mind aktivitása csökken.
- A FVIII:Ag (FVIII alvadási faktorhoz kapcsolódó antigén, jelen nevén: von Willebrand-antigén; vWF:Ag - a szerk.) plasmatikus szintje máj-cirrhosisban emelkedett, azonban krónikus aktív hepatitisben és egyéb idült májbetegségben nem vagy csak kismértékben, ezért, ha a magas szintek hátterében egyéb okok (diabetes, atherosclerosis) kizárhatóak, a FVIII:Ag mérése a májbetegségek elkülönítő kórisméjében fontos segítséget nyújt.
- Diabetesez betegek fokozott thrombocytá aktivációjában a vérlemezkek másodlagos szereppel bírnak; elsődlegesek az érrelváltozások; az aktivált thrombocyták az érbetegség fenntartásában és

progressziójában bírnak szereppel. A FVIII:Ag és a beta-thromboglobulin plasma szintjének meghatározásával és követésével érbetegségekben (atherosclerosis, diabetes) az ér-status jól megítélhető és nyomonkövethető. Kivétel a fent részletezett okok alapján a cirrhotikus betegek.

- A Willebrand-betegség diagnosztikájában a ristocetint a ristomycin maradéktalanul helyettesíteni képes; az eredmények alapján az antibiotikumok nem elsősorban a vérlemezkék membránján, hanem a Willebrand-faktoron keresztül fejtik ki hatásukat, amihez szabad fenolos hidroxil és kötött karboxil csoportra van szükség. Az aktinoidin a ristomycin-okozta agglutinációt gátolja.
- A munkacsoport és a Reanal Gyógyszergyár közös fejlesztésében létrehozott ristomycint tartalmazó „Aggristin-kit”, illetve a ristomycint, ADP-t és adrenalint tartalmazó „Aggristin Plus kit” sok éven keresztül nyújtott segítséget hazai és külföldi laboratóriumoknak a vérzékenység, azon belül elsősorban a Willebrand-betegség diagnosztikájában. *Sőt, a fibrin degradációs termékek; FDP specifikus kimutatásával a D-dimer tesztek megjelenése előtt a thrombosis diagnosztikában is hasznos és olcsó módszernek bizonyult. (A szerk.)*

Tudományos munkássága természetesen nem korlátozódott a két disszertáció témakörére, mint a könyv végén levő közleményjegyzékből is kitűnik. A haemostasis, az anyagcsere-, a májbetegségek, az onkohaematologia terén fűződik nevéhez - egyedül vagy társszerzőként - számos, értékes megállapítás; csak a sokszínűségét szemléltetendő álljon itt közülük néhány:

- Desmopressin cirrhotikus betegekben csökkenti a vérzés-időt.
- Érszövődmiényes cukorbetegségben megváltozik a plasma thromboxan és prostacyclin metabolitjainak aránya.
- Gyógyszerek (fogamzásgátlók) májműködésre és haemostasisra gyakorolt hatásai.
- Prostaglandinoknak az egér vörösvérsejt rosetta képződést befolyásoló hatása krónikus lymphoid leukaemiában.
- Cyclophosphamid alkalmazása krónikus, visszatérő thrombotikus thrombocytopeniás purpurában.
- Thrombosisra hajlamosító biokémiai elváltozások krónikus májbeteggekben.
- Új eljárás és készítmény úttörő terjesztése: kismolekulatömegű heparinok subcutan, megelőző és terápiás alkalmazása.
- Világelső között súlyos, III-as típusú Willebrand-beteg sikeres kezelése. cryoprecipitatum és thrombocytosuspensio együttes alkalmazásával.
- A primær haemostasis adhaesív tényezői és a fibrogenesis kapcsolata alkoholos májbetegségben.
- A thrombocytosulin receptorok szerepe egészségesekben és cukorbeteggekben.
- A vascularis haematologia fogalmának bevezetése.

Az átfogóbb munkák mellett nagy súlyt fektetett az esetismertetésekre is, melyek sok nagy felfedezés első lépcsői és - különösen a fiatalabb orvosok számára - az egyik leghatékonyabb tanítási/tanulási lehetőségek. Ezekből is álljon itt néhány:

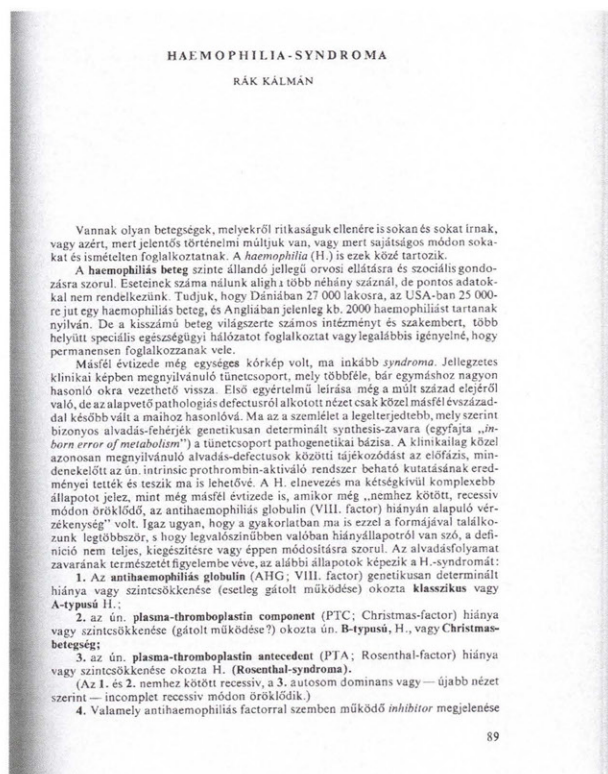
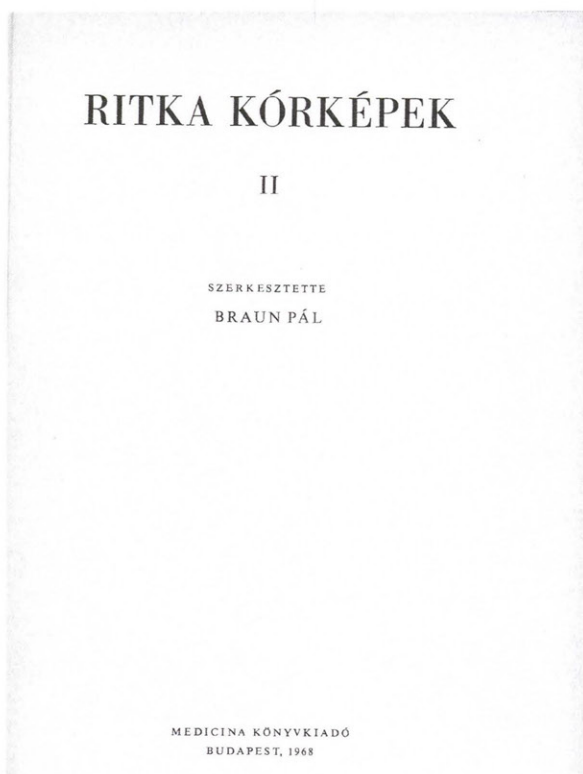
- Autoerythrocyta sensitisatio (Gardner-Diamond szindróma) első magyar esete.
- IIB típusú Willebrand betegség első magyar közlése.
- Sikeres elektrokonvulzív kezelés schizophreniás haemophiliás betegben.

- Krónikus lymphoid leukaemia és „pure red cell” aplasia sikeres kezelése, cyclosporinnal.
- Szerzett haemophilia sikeres kezelése cyclosporinnal (másodikként a világon).
- Másodlagos akut leukaemia Hodgkin-kórban
- Eosinophil leukaemia
- Ophelia syndroma

A társ- (esetenként első) szerzők a közleménylistában láthatóak.

A ritka kórképek iránti érdeklődése sem új keletű, hiszen korai munkáiban is több, érdekes esetismertetés szerepelt (*Operált pericardialis cysta - 1958; Ventricularis paroxysmalis tachycardia pulmonalis emboliával társult myocardialis sarcoidosis esetében - 1958; familiaris elliptocytosis - 1970 stb*). Emellett az általa, házi használatra összeállított „Haematologiai syndromák” c. könyvecske többünk kedvelt olvasmánya, illetve diagnosztikai segédanyaga volt és az ma is.

Jellemző az alábbi történet. Jelen sorok írója, amikor lehetőséget kapott a ritka betegségekkel való kitüntetett foglalkozásra és tervei között szerepelt a témakörben egy azóta megvalósult könyv megírása, többször említette ezt Rák professzor úrnak is, aki erre bízta. (Sajnos, a megjelenést már nem érte meg). Soha nem tett célzást sem arra, hogy hasonló címmel szerkesztett könyv, valamikor régen már megjelent és ő maga is jelentékeny részt vállalt benne.

„Ritka kórképek” - benne Rák professzor úr egyik fejezete

Közéleti működéséből

A közszereplést, funkciót sosem kereste, így amikor az 1990-es évek elején többen rektorjelöltként tekintettek rá - valamilyen latin mondással hátrította azt, de más, nem szorosan vett szakmai felkérésnek sem igyekezett eleget tenni, illetve elejét venni még a lehetőségnek is.

A szakmával szoros kapcsolatban levő feladatokat viszont örömmel vállalta. Hogy ezek milyen sokrétűek és számosak voltak, kitetszik az általa, 2003-ban írt rövid életrajzából is.

Az Egészségügyi Tudományos Tanács (ETT) elnökeként (1991-2000)

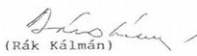
Az Egészségügyi Tudományos Tanács (ETT) jogelődjének megalapítására 1863-ban érett meg az

akarát, tényleges létrehozására alapos előkészítő munkát követően 1868-ban került sor. Ezen, közel másfélszázadnyi idő óta az ETT meghatározó szerepet játszik a magyar közegészségügy, egészségpolitika területén. Elnökei mindenkor az ország legnagyobb tekintélyű orvosprofesszorai közül kerültek ki, elég, ha csak az alapító *Balassa Jánosra* vagy az öt követők közül *Lumniczer Sándorra*, báró *Korányi Frigyesre*, *Taufér Vilmosra*, báró *Korányi Sándorra* vagy a későbbi évtizedek nevei közül *gegesi Kiss Pálra*, *Petrányi Gyulára* utalunk.

Az ETT és jogelődje (Országos Közegészségügyi Tanács) sokrétű feladata az egészségügy minden területét érintette és érinti ma is. Ezek, a teljesség igénye nélkül: az állami, köz- és magánkórházak ellenőrzése, az ápolási költségekre vonatkozó szabályok, a magyar gyógyszerkönyv, a "Pharmacopoea Hungarica" kidolgozása, a kuruzslás elleni védekezés, a bábaképzés, a lencházak létesítésére, az abortusz kérdésében vagy az orvosi műhibák gyanúja esetén tett állásfoglalások, az egészségügy jogi helyzete, az egészségügyi felvilágosító munka, környezetvédelmi kérdések, klinikai kutatás, élve- és halvaszületés kritériumai, oktatás stb. Az ETT tehát igen sokrétű tevékenységet fejtett és fejt ki és számos fontos tudományos, oktatási, etikai, szakellátási kérdéssel foglalkozott, mondott véleményt, tett javaslatot - mint azt Sótornyai Péter akadémikus az ETT-nek e sorok írásakor elnöke is hangsúlyozta az ETT történetéről írt munkájában (*Egészségtudomány, LIV.3. 2010*).

Rák Kálmán professzornak a rendszerváltás első tíz évére jutott elnökségi idején az ETT - többek között - fontos szerepet játszott az egyetemek önállóságának helyreállítását biztosító, új felsőoktatási törvény 116.§-ának kimunkálásában, amely az orvosegyetemeket ruházta fel a szakképzés és továbbképzés feladataival, ill. az ágazati kutatásfejlesztés egészségügyi irányításával. Határozottan hallatta véleményét a természetgyógyászati (nem - konvencionális) gyógyítás etikai és jogi szabályozásának kérdéseiben, ill. a 11/1997. (V.28.) NM, a természetgyógyászati tevékenység gyakorlásának egyes kérdéseiről szóló rendelet megalkotásában is.

Tudományos curriculum vitae (CT)

Név	Rák Kálmán
Születés hely, idő	Szeged 1929 augusztus 20.
Orvosi diploma	Szegedi OTE 1953
Munkahelyek	Szegedi OTE I. Belgyógyászati Klinika 1953-1974 gyakornok - docens Debreceni OTE II. Belgyógyászati Klinika 1974-1994 tnszv. egyetemi tanár 1994-2000 egyetemi tanár 2000 - professor emeritus
Minősítés	1967 az orvostudomány kandidátusa 1984 az orvostudomány doktora
Tanulmányút	1969-1970 Paterson Labs., Christie Hospital, Manchester, UK
Hazai Társasági és Közéleti tisztességek	Korányi Sándor Társaság (elnök 1984-1988) Magyar Hematológiai és Transzfúziológiai Társaság (elnök 1995-1999) MTA Debreceni Régióanalízis Bizottság (alelnök 1995-1999) Egészségügyi Tudományos Tanács (elnök 1991-2001)
Szakmai Társaságok	Hazai és nemzetközi belgyógyász, hematológiai, thrombosis-haemostasis társaságok
Szerkesztőbizottságok (tagság)	Orvosi Hetilap, Magyar Belorvosi Archivum, Medicina Universalis, Haematologia, Oncologists (1999-ig)
Szakmai elismerés	Markusovszky díjak (3) és érem (2), Hetényi, Korányi Sándor, Hógyes, Forncet, Marschalkó, Szent-Györgyi érem, Eötvös József Koszorú, Magyar Köztársasági Érdemrend Középkereszt, Pro Urbe Debrecen, MOTESZ díj és érem, Magyar Belgyógyász Társaság érem, Széchenyi díj, Szabó György díj, Pro Universtitate (Debrecen)
Szakmai publikáció	350 dolgozat, 35 könyvfejezet
Fő szakmai érdeklődés és kutatási terület	Kísérletes és klinikai hematológia és hemostazeológia, onkohematológia, vaszkuláris hematológia Tényeken alapuló vs alternatív orvoslás orvosi szaknyelv.
Debrecen 2003. április 28.	 (Rák Kálmán)

Az ETT feladatkörét az 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről, 159. §-a egyértelművé tette az orvostudományi kutatások és a humánreprodukciós tevékenység területein, az 1998. évi XXV. tv., az emberi felhasználásra kerülő gyógyszerekről, úgy rendelkezett, hogy klinikai-farmakológiai kutatásokat az ETT illetékes bizottságának egyetértése nélkül nem lehet végezni, tehát tovább növelte az ETT jogosítványait, de egyben a felelősségét is. A törvényben előírt feladatok végrehajtásának feltételeit az ETT-ről szóló 32/1998. (VI.24.) NM rendelet biztosította.

Ezen idő alatt hozott nagy jelentőségű állásfoglalás volt a (különböző orvosi beavatkozásokba) felvilágosításon alapuló beleegyezés (*informed consent*) fogalmának bevezetése és általános érvényűvé tétele (1994).

A néhány kiragadott példa is jól érzékelteti, hogy Rák professzor elnöksége az ETT egyik legizgalmasabb időszakát ölelte át, amikor egy ETT elnöki ciklusra öt miniszter esett...

Szakmai társaságok elnökeként

A Magyar Hematológiai és Transzfúziós Társaságnak 1996-1999 között volt elnöke. Idejére esik az első magyar Antithrombotikus Konszenzus Nyilatkozat megfogalmazása, amely új kezdeményezést szívéhez igen közelállónak érezte és a kezdettől támogatta. A Társaság minden szakmát érintő kérdésben - hasonlóan a megelőző és a jelen időkhez - igyekezett hangját hallatni, legyen az új kezelési eljárás befogadása vagy finanszírozási kérdések, mindig szem előtt tartva a *salus aegroti suprema lex esto* törvényét.

A Korányi Sándor Társaságnak 1984-1988 között volt elnöke. Számos nagygyűlés, kiadvány szerzősége, gondozása fűződik a nevéhez, amelyet 1986-ban önálló szerkesztésű füzet „Transplantatio” címen koronázott meg (társszerkesztő: Boda Zoltán).

A Magyar Thrombosis és Haemostasis Társaságnak a Magyar Hematológiai és Transzfúziós Társaságból történő kiválása és önállósulása után mindkét társaság aktív tagja maradt.

A Debreceni Akadémiai Bizottság Regionális Bizottságának 1995-1999 között volt alelnöke, mely időszakban jött létre a haemostasis munkacsoport.

A fentiekén túlmenően több hazai és nemzetközi társaságnak volt még tagja, mint például a Magyar Belgyógyász Társaság, Danubian League against Thrombosis and Haemorrhagic Disorders (alapító tag), Magyar Onkológiai Társaság, Szlovák Haematologiai társaság (tisztelőbeli tag).

Szívügye volt az *Északkelet-Magyarországi Belgyógyász Szakcsoport üléseken* való részvétel, mely fórumot nemcsak a fiatal kollégák egyik leghasznosabb „szárnypróbálgató” területeként tartotta számon, hanem mint kitűnő továbbképzési, kapcsolatépítési lehetőséget is.

Újságok szerkesztőbizottságában

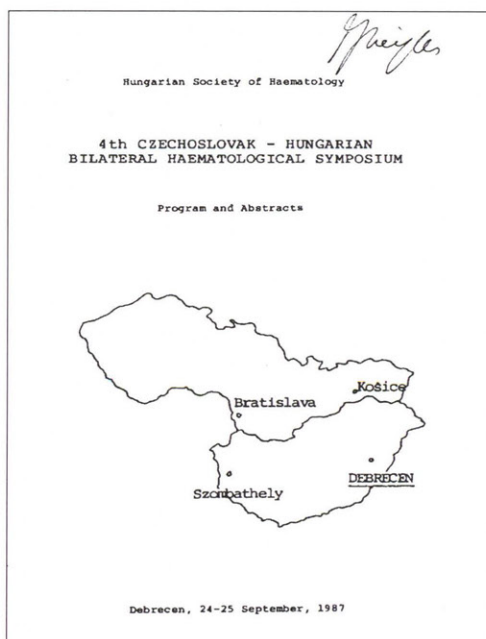
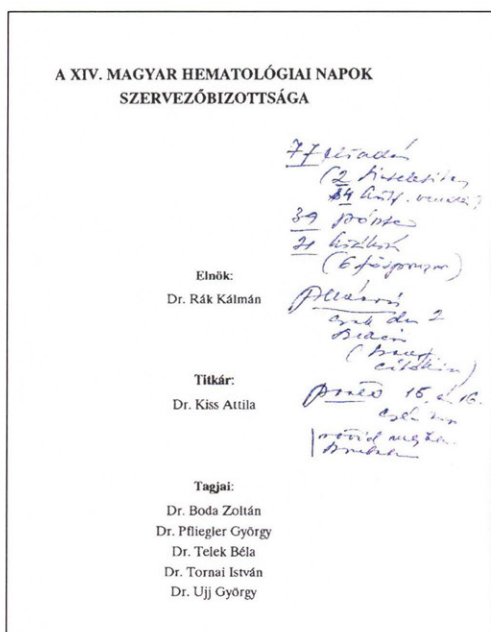
Éveken keresztül volt szerkesztőbizottsági tagja rangos magyar folyóiratoknak, mint az Orvosi Hetilap, Magyar Belorvosi Archivum és mások. Bár tisztában volt vele, s minket is arra biztatott, hogy az új idők szellemének megfelelően igyekezzünk az arra valóban méltó

felfedezésünket, észlelésünket nemzetközi fórumokra juttatni, s angol, esetleg német nyelven (mint tette maga is) közölni, de azt is hangsúlyozta, hogy ez soha nem teszi fölöslegessé a magyar nyelven való közlést sem. Rák Kálmán, Boda Domokos és Varró Vince professzorok, az Orvosi Hetilap szerkesztőbizottságával közösen voltak azok, akiknek munkássága következtében a Magyar Tudományos Akadémia Orvosi Tudományok Osztálya megjelentette az impakt faktor analógiájára, a hazai orvosi szakirodalmi tevékenységet szolgáló mutatót (HSZM), mintegy visszaadva a hazai szakirodalom, a magyar nyelv rangját. Az impakt faktor, citációs index és más számszerű adatok feltétel nélküli, szolgálai imádatának mindig ellene volt, ami természetesen nem jelentette azt, hogy ne ismerte volna el scientometriai fontosságukat, de nem is emelte megkérdőjelezhetetlen olimpuszi magasságba azokat. Különösen fontosnak tartotta - mint más területen is - a becsületet, ezért sem tőle, sem az általa irányított munkacsoporttól sohasem lehetett nagy impakt faktorú közleményt sajátként aposztrofálva megjelentetni bármilyen évkönyvben vagy pályázatnál, ha a szerző a multicentrikus nemzetközi tanulmányoknak „betegszállítója” volt, s így neve csupán az *appendix köszönetnyilvánításában* szerepelt, annak rendje-módja szerint...De előadáskivonat vagy helyi, kórházi, klinikai kiadványban megjelent (tehát nem lektorált) írás sem szerepelhetett mint „*in extenso*” közlemény, lett légyen mégoly terjedelmes és színes is az aktuális könyvecske... Ha ugyanaz a mű idegen nyelven és magyarul is megjelent, akkor bizony a számozásban a és b betűkkel elkülönítve csak egy számjegyértékre volt hivatott a „*List of Publications*”-ban. Ezen elvek időtállóak, mint ahogy az is, hogyha egy munka előkészítésében aktívan nem vett részt, a készségesen felajánlott utolsó szerzős professzori helyet udvariasan, de határozottan és következetesen elhárította...

Tudomány- és kongresszusszervezőként

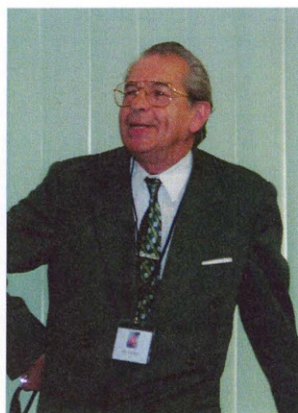
Rák professzor úr, munkatársaival számos kongresszus, konferencia házigazdájaként, szervezőjeként is hírnévre tett szert. Ilyen volt például 1980-ban a *IX. Magyar Haematologiai Napok* megszervezése, amelyet a híres *Galton professzor* is megtisztelt jelenlétével, több más, neves külföldi vendég mellett. Újdonságszámba ment, hogy a magyar konferencia előadásainak kivonatait és címeit egy kis, a klinikán belüli munkacsoport angol nyelvre is lefordította, ezáltal a külföldiek számára vonzóbbá téve a programot.

Rák professzor úr elfoglaltsága a kongresszus elnökeként igen sokfelé szólította, így, amikor Galton professzor bejelentette igényét, hogy a szombati szabad délutánon ő Hortobágyra szeretne kimenni, mivel lelkes ismerője és gyűjtője a madárhangoknak, jelen sorok írójának jutott a feladat, hogy Ladájában kivigye. Fogadása már meg volt szervezve, hanem az odaút ugyancsak megizzasztott, hiszen ahogy a pusztához egyre közeledtünk az angol professzor egyre lelkesebbé vált és ecsetelte nekem, hogy milyen madarakat remél hallani (éreződött, hogy igencsak készült). Szegénynek, nehéz lett volna elmagyaráznom (nem is sikerült), hogy az általa mutogatott madarak és neveik magyarra fordítása és felismerése nem(csak) a nyelvi nehézségek miatt nem sikerült, hanem azért is, mert számomra – eléggé el nem ítéhető módon - a magyar nevek semmivel sem csengtek kevésbé idegenül, mint angolszász megfelelőik. Íme, néhány példa: stilt-bird (gólyatöcs), godwit (nagy goda), curlew (nagy póling), squacco (üstökös gém) és így tovább. Az vesse az első követ rám....

A XIV. Hematológiai Napokra 1992-ben került sor, ismét olyan, neves vendégek, mint *Lechner professzor* Bécsből vagy *Vermlyen professzor* Leuvenből vettek aktívan részt a konferencián, mindannyiunk örömére.

Több éven át élt a *Csehszlovák-Magyar Bilaterális Hematológiai Szimpózium* intézménye is, melynek egyik motorjaként tevékenykedett. A jó hangulatú, szakmailag is színvonalas rendezvény szájízét egy kellemetlen, a rendszerváltás évében, az V. Szimpózium kapcsán ért élmény sem tudta elrontani, sőt! Az történt ugyanis, hogy a beszercebányai kórház vendégszállása előtt, a zárt udvaron hagyott kocsijaink közül többet bizony megrongáltak - egyértelmű utalással nemkívánatos nemzeti hovatartozásunkra. A döbbenet után ki-ki másképp cselekedett: volt, aki történelmi nevükön nevezve szidta vendéglátóinkat, s volt, aki azonnal hazaindult. Rák professzor úrral együtt többünk azonban arra gondolt, ha most elmegyünk, akik ezt tették, céljukat elérték, vagyis eszközeik leszünk, akaratlanul is. A kongresszus szervezői gyorsan segítségünkre siettek: kocsijaink a kórház garázsába kerültek és elindultunk feljelentést tenni a legközelebbi rendőrsre, aminek persze nem lett eredménye, de hol lett volna? Másnap, az ottmaradottakat, hihetetlen szeretettel, kedvességgel vettek körül a szlovák (nem felvidéki magyar, hanem *echte* szlovák) kollégák. Tudományos előadása elején Rák professzor úr csak annyit mondott, „ez bárhol megtörténhetett volna, hiszen primitív emberek és gyűlölet mindenhol van, nem szabad engedni, hogy akár mint népet, akár mint egyént uraljanak minket”. Beszéde nagy siker volt.

DAB rendezvények házigazdájaként...

...és hallgatójaként

A *Debreceni Akadémiai Bizottságban* betöltött tiszte több „DAB-rendezvény” megszervezését tette lehetővé. Ezek, bár olykor éles vitáknak is teret adó, de mindig izgalmas, előremutató, Debrecen tudományos életéhez tevékenyen hozzájáruló eseményszámba mentek.

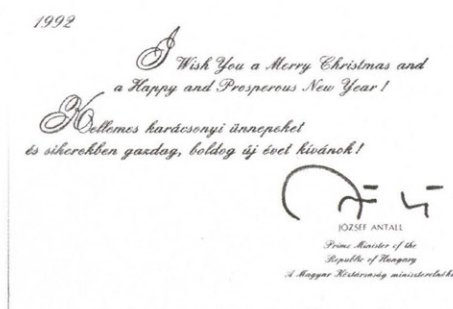
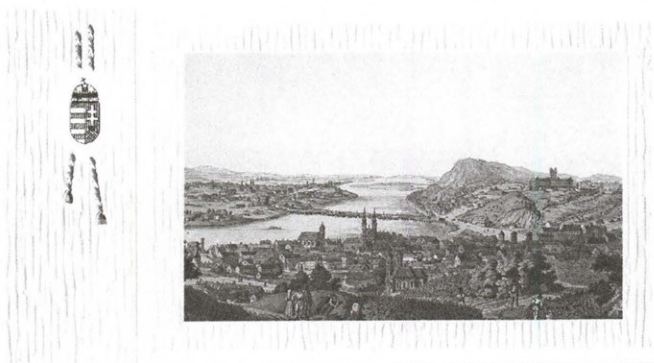
A magyar orvosi nyelv és a bizonyítékokon alapuló orvoslás őreként

Minden írásos vagy szóbeli fogalmazásában törekedett a szabatoságra, a nyelvi helyességre, igényes magyarságú mondandóját latin idézetekkel erősítve, egyszóval *klasszikus* nyelven beszélt... Azzal a magabiztossággal járt-kelt a ragok, idők és végződések bonyolult világában, amely csak azon, egyre fogyatkozó keveseknek adatik meg, akik még 8 éven át tanulták a latint. Ilyen irányú írásai főként az ezredforduló tájékán jelentek meg, csakúgy, mint a butaság és pénzéhség frigyéből származó kuruzslás elleni, szakembernek és laikusnak egyaránt megszívlelendő figyelmeztetései. Ezen kötetben ízelítőt adunk belőlük (ld. lejjebb!).

Magyarország miniszterelnökét kezelő orvoscsoporthoz tagjaként

„A Magyar Köztársaság kormánya megrendülten tudatja, hogy dr. Antall József miniszterelnök 1993. december 12-én, 17 óra 15 perckor elhunyt.”

Antall József gyógyításában a négy hazai orvosprofesszor egyikeként, szoros kapcsolatban a világ egyik legnagyobb szaktekintélyének számító és a Miniszterelnökünknek saját, kölni klinikáján is lehetőséget biztosító, német Volker Diehl professzorral, mély felelősségérzettel, szeretettel és diszkrécióval vett részt. A betegség természete, de még inkább szakmai tekintélye predesztinálta erre, az egész nemzet szempontjából is fontos feladatra, hogy részt vegyen egy másik egykori piarista diák, Magyarország évtizedek utáni első, szabadon választott miniszterelnöke kezelésében. Sajnos, csak három év adatott, amely időszak alatt hihetetlen önfegyelmel és szívvel-lélekkel tett eleget esküjének és szólt egy kicsit bele a történelem menetébe...

A Miniszterelnök karácsonyi üdvözlése

Az orvoscsoporthoz jelentése

„Antall József betegségének lefolyásáról a kezelését végző orvoscsoporthoz a következő jelentést adta ki: A nyirokrendszer megbetegedésének, az úgynevezett non-Hodgkin lymphomának a diagnózisát egy megnagyobbodott nyirokcsomó szövettani vizsgálatával 1990 októberében állapították meg. A kezelést folyamatosan a Semmelweis Orvostudományi Egyetem oktatókórházában végezték.

Kombinált gyógyszeres és sugárkezeléssel 1991 tavaszára teljes klinikai javulás, azaz tünetmentesség volt elérhető. Fél év múlva betegsége a nyirokrendszer más területein mutatkozott újra. A további kezelés újabb javulást eredményezett. A kezelés módját Volker Diehl német egyetemi tanár bevonásával az orvoscsoporthoz rendszeres konzíliumok során határozta meg. 1993 augusztusában a vérből vérképző sejtek, őssejtek gyűjtését és konzerválását végezték a kölni egyetem 1. számú belklinikáján. Októberben sor került megfelelő gyógyszeres kezelés után e sejtek visszaadására, jó eredménnyel. A beavatkozás után hat héttel újabb betegségforma bontakozott ki a csontvelői vérképzés súlyos érintettségével, heveny nyiroksejtes fehérvérűség. Ez a nem várt szövődés is befolyásolhatónak bizonyult, de egyre súlyosbodó szív működési zavarok léptek fel. Halálát keringési elégtelenség okozta. A jelentés aláírói: dr. Rák Kálmán egyetemi tanár, dr. Németh György egyetemi tanár, dr. Schultheisz Emil egyetemi tanár, dr. László Előd főorvos.”

Évtizedek után először fordult elő, hogy egy magyar politikus egészségi állapotáról, annak súlyos voltáról, majd haláláról hitelesen tájékoztatták a közvéleményt...

Kitüntetései

Rák Kálmán professzor élete során számos kitüntetésben részesült, úgymint: Markusovszky-díj (1964, 1968, 1972), Hetényi Géza érem (1973), Kiváló Munkáért (1978), Markusovszky-érem (1982), Korányi Sándor Emlékérem (1986), Kiváló Orvos (1988), Högyes Endre Emlékérem (1992), Marschalkó-érem (1993), Fonet Béla Emlékérem és Díj (1993), Magyar Köztársasági Érdemkereszt Középkereszt, Pro Universitate Díj (1994), Szent-Györgyi Albert-díj (1997), Pro Urbe Díj (1997), Eötvös József koszorú (1997), Széchenyi-díj (2000), Magyar Belgyógyász Társaság Érdemérem (2000), Hemingway Alapítvány Pethő Sándor Díja (2002), Dr. Szabó György-díj (2002), Pro Scientia Érem (DAB) (2004).

Valamennyi kitüntetésére, elismerésére büszke volt és jó szívvvel gondolt azokra, akik megtisztelték vele. A számos díj és kitüntetés közül kétségtelenül az egyik legrangosabb a Dr. Szabó György-díj, melyet mindmáig egyetlen debreceniként kapott meg.

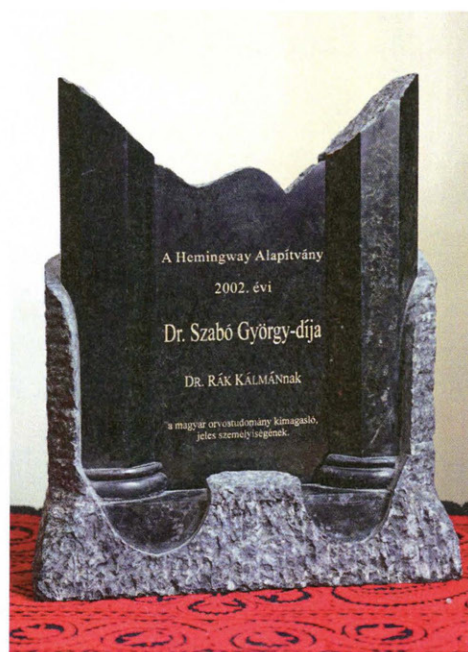
Göncz Árpád köztársasági elnökkel a Széchenyi-díj átadásán

Nancy Brinkmann amerikai nagykövetasszonnyal, a Hemingway-Alapítvány díjátadásán

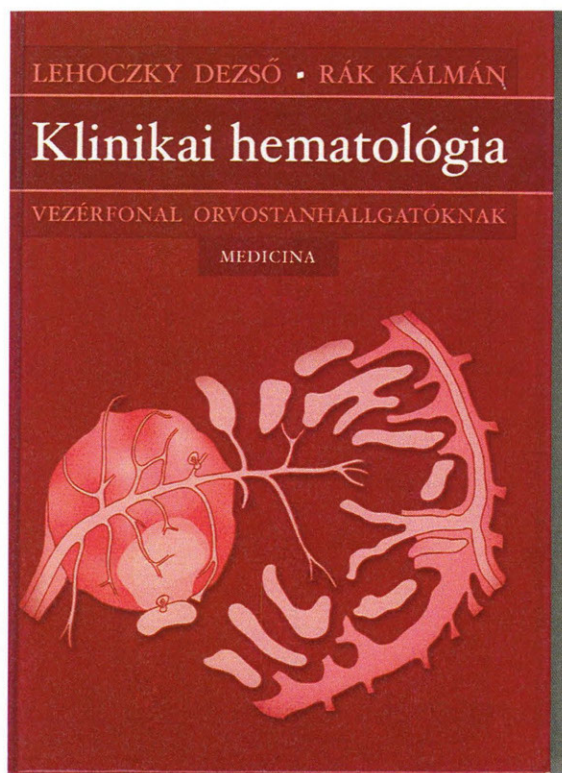

A Széchenyi-díj

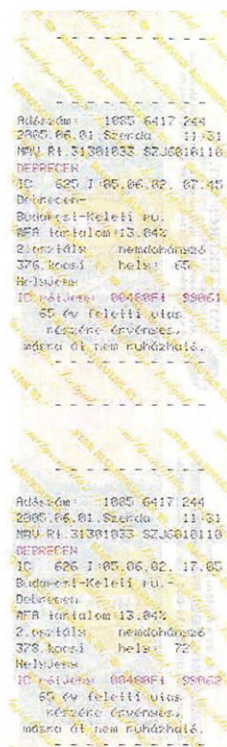
Non est volentis, nec currentis...

Élete utolsó pillanatáig dolgozott. A halála előtti napon fejezte be Lehoczky Dezső professzorral közösen írt könyvét a „Klinikai hematológiá”-t, melynek kéziratát reggel - szokása szerint - személyesen készült felvinni a Medicina Kiadóhoz. A vonatjegyet előző nap már megvette. A halál valamivel éjfél után, álmában érte.

Az utolsó könyv

**Az előreváltott
retúrjegy,
amelyre
a nagy utazáskor
már nem volt
szükség...**

A Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum Tanácsa
mély megrendüléssel tudatja, hogy

Dr. Rák Kálmán
egyetemi tanár, Professor Emeritus

az MTA doktora, a Széchenyi díj, az Eötvös Koszorú, a Magyar Köztársasági
Érdemrend Középkeresztje, Debrecen Város „Pro Urbe” díja, valamint számos
szakmai és egyetemi kitüntetés tulajdonosa
a Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum
Általános Orvostudományi Kar Belgyógyászati Intézet II. sz. Belgyógyászati Klinika
volt igazgatója életének 75. évében 2005. június 02-án elhunyt.

Köztiszteletben álló professzorát a Debreceni Egyetem
Orvos- és Egészségtudományi Centrum Tanácsa saját halottjának tekinti.
Professzorunkat **2005. június 13-án (hétfőn) 12.00 órakor** a debreceni Köztemető
2-es számú ravatalozójából római katolikus gyászszertartást követően
kísérjük utolsó útjára.

A Debreceni Egyetem
Orvos- és Egészségtudományi Centrum Tanácsa

*Ravatalánál beszédet mondott Udvardy Miklós egyetemi tanár a DE OEC vezetése
részéről, Tulassay Zsolt egyetemi tanár az ETT és a Magyar Belgyógyász Társaság nevében,
Tényi Mária egyetemi tanár a Hetényi Klinika munkatársait képviselve, Szállási Árpád
magántanár az Orvosi Hetilap szerkesztősége részéről. A sír mellett pedig István Lajos
professzor a Magyar Hematológiai és Transzfuziológiai Társaság, a Magyar Thrombosis és
Haemostasis Társaság, Boda Zoltán professzor pedig a II. Belklinika munkatársai nevében
vett végső búcsút. Az egyházi szertartást Bosák Nándor a Debreceni Egyházmegye püspöke
celebrálta sok száz gyászoló jelenlétében.*

Prof. István Lajos, temetői búcsúztató beszéde

Tisztelt Gyászoló Gyülekezet! Kedves Gyászoló Hozzátartozók!
Professzor Asszonyok! Professzor Urak!

Mi - a Magyar Hematológiai és Transzfuziológiai Társaság, valamint a Magyar Thrombosis
és Haemostasis Társaság tagjai - méltatni és nem csak temetni jöttünk kiváló kollégánkat,
küzdőtársunkat és barátunkat - Rák Kálmán professzort, Társaságunk alapító tagját és korábbi
elnökét, hanem megköszönni mindazt, amit tett, - felmutatva emberi és orvosi egyéniségét -
életművét önmagunknak, a magyar orvostársadalomnak és az utánunk jövő nemzedékeknek.

Méltatni és megköszönni azt, amit:

- az Egészségügyi Tudományos Tanács elnökeként a magyar egészségügyért, az
orvostársadalomért tett
- amit egy egyetemi klinika igazgatójaként - megtartva a belgyógyászat egységét és

- meghonosítva új szubdiszciplínákat - tantermi és kongresszusi előadásaival alkotott
- amit a klinikai hematológia új koncepciójának elfogadtatásával elért
- amit a vascularis hematológia fogalmi meghatározása és önállósága meghonosítása érdekében végzett.

Méltatni és felmutatni akarjuk stílusát, módszereit, orvosi és emberi tulajdonságait, amelyekre az új utakat kereső magyar medicinának olyannyira szüksége van:

- a közösségért végzett felelősségteljes munkát, ami élete utolsó napjáig jellemezte
- a kimeríthetetlen szorgalmat, a mindennapos önképzést az új iránti fogadókésztséget, ahogyan a „bizonyítékokon alapuló orvoslás” hívévé és terjesztőjévé vált
- elismerni a kutató - gyógyító és oktató tevékenység egységes szemlélettel történő értelmezését és megvalósítását
- a nagy szakmai tudással és európai műveltséggel párosuló szerénységét.

Fel akarjuk mutatni az orvosi hagyományok tisztelőjét és őrzőjét, a Hetényi-iskola hűséges tagját:

- a magyar orvosi nyelv tisztaságáért munkálkodó lektort és szakírót
- a generációkat oktató professzort, aki kitűnő mesterek tanítványa volt és kitűnő tanítványok mesterévé vált
- az írástudók felelősségével élő értelmiségit, aki másoknak világító lángként élt és gondolkozott, aki segítő szakmáját, a medicinát, a belőle áradó őszinte empátiával tudta megvalósítani
- aki itthon, európai magyar, külföldön pedig, magyar európaiként tudta népe és szakmája érdekeit képviselni.

Tisztelt Professzor Úr, kedves Kálmán!

- Köszönjük mindazt, amit a magyar hematológiáért és a hematológusokért tettél.
- Köszönjük, hogy gondolkodásoddal bekapcsoltál bennünket a rohamosan fejlődő és változó medicina szellemi áramlásába.
- Köszönjük, hogy emelt fejjel és alkotó kedvvel viselted el a Téged ért méltánytalanságokat, mert ezzel nekünk is erőt és hitet adtál a bennünket ért vélt, vagy valós sérelmek elviselésére.
- Köszönjük az együtt-gondolkodás perceit, és a bölcs tanácsokat, amiket értekezleteken és konzíliumokban közös gondjaink megoldása érdekében adtál.

Váratlan távozásod valamennyiünket mélységesen megrendített, feleségedet, Anikót - aki egész életutad és alkotásaid méltó társa és segítője volt - fiaidat, menyeidet és unokáidat, egykori munkatársaidat, hálás betegeidet, tanítványaidat és nem utolsó sorban barátaidat is. Az ő nevükben is idéztem fel és méltattam életutadat.

A Magyar Hematológiai és Transzfuziológiai Társaság a Magyar Thrombosis és Haemostasis Társaság megőrzi tevékeny szellemedet, emberi és orvosi egyéniséged, alkotásaid emlékét.

Tisztelt Professzor Úr! Kedves Kálmán!

Nyugodjál békében!

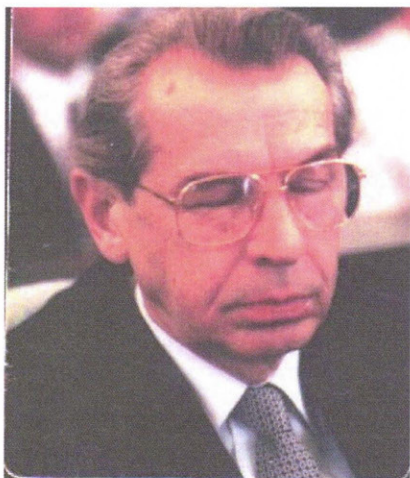
Debrecen, 2005. június 13.

A megemlékezések azonban később is folytatódtak, jelezve az úr nagyságát, amit távoztával hagyott. Erre példa, kedvelt Hetényi Társasága emlékülésén, a közel egy év múlva elhangzott búcsúztató is:

Prof. Szarvas Ferenc - Emlékezés Rák Kálmánra

(elhangzott: a Hetényi Géza Kör 2006. évi baráti találkozásán, a szegedi I. Belklinikán, 2006. április 08-án).

Kedves Anikó, kedves Margitka! Kedves Barátaink!

Észrevétlenül készült fotó

Nehéz megszólalni ebben a percben, amikor valamennyiünkben ott sajog a fájdalom, mert hiányzik Valaki ebből a teremből, hiányzik Valaki erről a Találkozóról, Valaki, aki 21 éven át, mióta csak létezik ez a Baráti Kör, mindig itt volt, és aki nélkül ez a nagycsalád már nem lesz ugyanaz, mint Ővele volt, ahogyan Tényi Mária fogalmazott június 13-án a Debrecen-i temetőben.

Nem sokkal múltévi találkozásunk után ért bennünket a lesújtó hír, hogy tisztelt és szeretett barátunk, Rák Kálmán nincs többé.

Bármennyire hihetetlennek tűnt, mégis igaznak bizonyult: 2005. június 02-án hajnalban örökre lecsukódtak egy nagyszerű ember szemei.

Rák Kálmán személyében a Hetényi iskola egyik legkiválóbb képviselője és folytatója, maga is iskolateremtő egyéniség, távozott.

Rák Kálmán Szeged szülöttje volt, pályája innen, a Hetényi Géza vezette I. Belklinikáról indult, ahol 21 évig dolgozott; a leghosszabban már Julesz Miklós idejében.

Ezen, 1955-ben készült felvételen a kép bal felső részén látjuk Őt, mint fiatal orvost. A lépcsőkön álló 28 klinikai tag közül később 10-en lettek egyetemi tanárok, és Rák Kálmán annak a 3 tanszékvezetőnek egyike, akik legalább 20 évig vezettek belgyógyászati klinikát.

A Hetényi-klinika, 1955-ben

Kedves Barátaink!

Nem tisztzem most az Ő magasba ívelő szakmai életútját, érdemeit részletesen méltatni; megtették ezt arra illetékesebbek, és azt hiszem, hogy Baráti Körünk tagjai ezt anélkül is jól ismerik. Egy biztos: távozásra Szegedről - mint akkoriban másoké is - sokunkban felidézte Babits Mihálynak „A gyémántszőró asszony” című versét.

Álljon itt a gyönyörű allegorikus vers, hogy a fenti sorokat teljességükben megérthessük (a szerk.)

Babits Mihály: A gyémántszőró asszony (Móricz Zsigmondnak)

*Éjszaka ez, testvér!... Szükség van a fényre,
vetni amaz örült asszony útjai elébe:
kit tántorgóvá vakított szörnyü vesztesége.*

*Óh hány fiat veszett! mennyi vagyonát
taposták szét talpas, süket katonák!
idegenné zárták tőle legjobb otthonát.*

*S azt se tudja már, hogy lába merre lép:
jobbra is, balra is árok, meredék
s minden lépten szórja, veszti kincsét, erejét.*

*S míg gyémántját, gyöngyét így hullatja széllyel,
ékeskedik csináltvirág- s üveggömbfűzérrel,
mely gáncsot vet lábainak, ahogy küzd a széllal.*

*Lámpása a szélben, - hagyta - kialudt:
vak tántorgó mélység szélén fut és egyre fut -
mégis fény ragyogja be, s nem sötét az ut.*

*Nem a csináltvirág s üveggömb ragyog,
hanem az a gyémánt, amit elhagyott:
még az árokba is utána ragyog!*

*Ragyogj, gyémánt, ragyogj! szükség van a fényre,
szegény örült asszony útjai elébe,
mert anyánk ő s a mienk minden vesztesége.*

Pályája Debrecenben teljesedett ki. Húsz évig vezette a II. Belklinikát, az MTA Debreceni Bizottsága alelnöke lett, elnyerte Debrecen város „Pro urbe” díját és megkapta a Szent-Györgyi Albert díjat. Országos tudományos presztizsét fémjelzi az ETT elnöki posztja, amit egy évtizeden át töltött be.

Gyógyító orvosi munkáját ismerték el azzal, hogy felkérték az ország hivatalban lévő miniszterelnökének a gyógykezelésére. Emberségét, nevelési elveit Varró Vince barátunk nemrégiben egy beszélgetésünk alkalmával találóan jellemezte a következő latin mondással:

Honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere. Vagyis: Becsülettel élni, senkinek nem ártani és mindenkinek megadni azt, ami megilleti.

Arról is kell még pár szót szólnom, mennyire fájt nekem és máig sajnálom, hogy kardiológusi tanácsra be kellett látnom, hogy nem utazhatom el a temetésére.

Pedig sok köszönettel tartozom személy szerint is Rák Kálmánnak: amíg élek, nem felejttem el, mennyi mindent tett értem orvosilag, emberileg és barátilag 19 évvel ezelőtt, saját betegségem nehéz heteiben.

Kapcsolatunk igazából 50 éve, 1956. szeptember 24-én, életem első munkanapján kezdődött, amikor a klinikára kerültem, és Rák Kálmán szakvizsgára készülő gyakornok mellé osztottak be szubosnak. Így aztán Tőle tanulhattam meg a kórlapvezetést és az osztályos orvosi munkát, így lett ő számomra etalon; ugyanakkor az Ő finom, tapintatos stílusában segítette beilleszkedésemet a klinika kollektívájába.

Kedves Barátaink! Rák Kálmán emeritus professzor halálával a legnagyobb veszteség természetesen a családját érte, de nélküle szegényebb lett a Hetényi Géza Kör, ez a nagyobb létszámú család is.

Némi vigaszt csupán az jelenthet, hogy testi és szellemi ereje, szellemisége mindvégig intakt maradt. Június 2-án, ha felébred, egy új tankönyv nyomdakész kéziratával indult volna Budapestre, a Kiadóba. Ez a könyv azóta *posthumus* megjelent, és egy példányát megtekintésre most közreadom. (Lehoczky Dezső, Rák Kálmán: Klinikai hematológia. Medicina, Budapest, 2006.)

Jó sorsa tehát megkímélte Őt a betegség testi-lelki gyötrelmeitől; olyan szépen ment el, ahogyan feleségével és családjával élt. Horatius nyomán tegyük hozzá; *ille non omnis morietur*; tovább él ő nemcsak műveiben és szeretteiben, hanem a Baráti Kör tagjainak és - hisszük - az anyaegyetem, a szegedi Alma Mater és a szülőváros megőrző emlékezetében is.

(Megjelent a Szent-Györgyi Albert Orvos- és Gyógyszerésztudományi Centrum, Hírlevél 17. évf. 4. számban [2006. május].)

Rák Kálmán professzor sírja, a Debreceni Köztemetőben. A felirat: „*non omnis moriar*”, melyet tisztelői egy csoportja választott, megegyezik az egyetemalapító Kenézy Gyula professzor sírfeliratával. Miért is ne? Alig néhány méterre nyugosznak egymástól...

Négy évvel később, 80. születésnapján a Debreceni Akadémiai Bizottságban, tudományos ülésen tisztelegtünk emléke előtt.

Emlékezés Rák Kálmán 80. születésnapja alkalmából

A DE Orvos-és Egészségtudományi Centrum
Belgyógyászati Intézet
II. sz. Belgyógyászati Klinika
Haematológiai és Haemostaseológiai Tanszéke,
a Magyar Haematológiai és
Transzfúziológiai Társaság és
a Magyar Thrombosis és Haemostasis Társaság

2009. szeptember 23-án (szerdán) 14.00 órakor
a DAB Székház Nagytermében
(Debrecen, Thomas Mann u. 49.)

emlékülést rendez
RÁK KÁLMÁN 80. születésnapja
alkalmából

Program:

Üléseelnökök:

Boda Zoltán, Masszi Tamás, Pfliegler György, Udvardy Miklós

Udvardy Miklós	Megnyitó (5 perc)
Pfliegler György	Rák Kálmán életútja (5 perc)
Kertai Pál	Együtt kezdtük: transzplantációs és explantációs vizsgálatok kísérletes leukémiákban (15 perc)
Masszi Tamás	Köldökszínórvér bankok - köldökszínórvér transzplantáció (10 perc)
Boda Zoltán	Őssejtterápia a vasculáris haematológiában (10 perc)
Fekete Sándor	Haematológiai betegségek szupportív terápiája (10 perc)
Kiss Attila	Rák Kálmán emlékére: Perifériás autolog haemopoetikus őssejt transzplantáció DEOEC II. Belklinikán (10 perc)

Fogadás

Utóirat vagy, Rák professzor úr szellemében, inkább *post scriptum*

A fenti rövid, életút áttekintés végén álljon itt az a néhány gondolat, amellyel a számára oly kedves Orvosi Hetilap hasábjain Udvardy Miklós professzorral, közvetlen utódjával, búcsúztam tőle, s amelynél most sem tudnám/tudnánk jobban kifejezni, ki is volt Ő?

„Másfél éve már annak az éjszakának, amikor megcsörrent a debreceni II. Belklinika ügyeletvezetői szobájában a telefon, közölve a hihetetlen (milyen közhely, pedig mennyire igaz) tényt, meghalt Rák professzor úr. Ki volt ő? Tettük és tesszük föl önmagunknak a kérdést és próbálunk válaszolni rá, mi, akik oly sokat kaptunk Tőle az évtizedek során. A válasz töredékes és pontatlan marad, hiszen sem egymást, sem magunkat másképp nem, csak *tükör által, homályosan* ismerhetjük. Mesterünk emlékét rendhagyó, de reméljük, a lényegyet kifejező módon sikerül felidézni, ha az alábbi néhány történet, mozzanat a szájhagyományból az írásbeli emlékezetbe kerül át. Kitüntetéseit - a Markusovszky-díjtól a Laureatus Academiae-n át a Köztársasági Érdemérem Középkeresztjéig, tudományos megbízatásait - az Egészségügyi Tudományos Tanács elnökségétől a Magyar Hematológiai Társaság, a Korányi Sándor Társaság elnöki tisztéig - őrzik az évkönyvek, munkásságát, szakmai eredményeit az általa írt vagy fémjelzett közlemények, könyvek és a számtalan hivatkozás.

Ki volt, mi volt hát Rák professzor úr vagy akár köznévként írva „a rákprofesszorúr” hiszen a megszólítás az évtizedek alatt szinte fogalommá vált betegek és munkatársak közt egyaránt?

Tanítómester volt. A nagy, veleszületett Tanítók közül egy, aki soha nem paranccsal vagy közvetlen, szájbarágó módon vitte keresztül szándékát, s ellenőrizte annak teljesítését. Mikor egyik fiatal, frissen odakerült munkatársa (P.Gy.) büszkén mutatta be francia állami nyelvvizsga bizonyítványát (ez igen ritka volt úgy 30 évvel ezelőtt), nem szólt semmit, nem hatódott meg, igaz, azt sem mondta, hogy ez csak egy papír stb. De, mint később világossá vált, mindig meg akarta ismerni a mégoly cifra, könnyen vagy nehezen megszerezhető elismerések, címek és rangok mögött a valódi tudást, munkát és értéket. Ezért néhány nap múlva, mintegy mellékesen megkérte az illetőt, egy másfél oldalas levél franciára fordítására. A készséges válasz: „holnapra hozom Professzor Úr!” azonban nem elégitette ki. - „Nem, az sajnos késő, ez sürgős, foglalj, kérlek helyet a szobámban, az asztalomnál és kezdj neki, szólok, ne zavarjanak” - tudta meg elegánsan, van-e a cím mögött tartalom.

Renezánsz egyéniség volt. Azok, akiknek arra volt fülük és szemük, igen sokat meríthettek ebből. Biztos ura volt a latin nyelvnek, s a Debrecenbe érkezését nem sokkal követő esemény, amikor *tentative és successive* kérte az orvosokat, hogy keressék fel, bizony, zömünknek komoly fejtörést okozott, menjünk-e vagy mit is csináljunk, „berendeléshez” szokott világunkban...*(részleteket illetően ld. Udvardy Miklós emlékezését).* Ugyanígy jelezte, de leplezte is meghatódottságát, amikor húsz éves intézetvezetői jubileumára az orvosi kar, aláírásaival díszített ezüsttálat ajándékozott neki, mondván „*non sum dignus.*” A többi szabad művészet iránti nyitottságát jelezte hatalmas operalemez gyűjteménye vagy a festészet iránti értő szeretete is. *(Különösen a három tenort szerette, temetésén a Nessun dorma szívbemarkolóan gyönyörű dallama búcsúztatta - szerk.).* De - látszólag - más oldalát mutatja egyéniségének, amikor, sok évvel ezelőtt egy osztrák kollegájától igazi Sacher-tortát kapott, s a ritka finomságot lakásán osztotta meg munkatársaival.

Becsületes ember volt. Véleményét nem hangoztatta, de nem is változtatta és visszafogottan, csendesen, olykor talán a bölcs emberek rezignációjával közölte. (*A barna-vörös színéváltozásról vallott véleményéről fentebb írtam*). Nem félt szembemenni divatos, s a sajtó hatalma révén veszedelmes divatokkal, irányzatokkal, ha úgy látta, az orvoslás tisztasága és a *salus aegroti suprema lex esto* törvénye van veszélyben. Elég csak igen alapos, az ún. alternatív medicina valamennyi területét áttekintő, korántsem népszerűsége törekvő, s nem az elvárt „korszellemben íródott” referátumaira gondolni. „Ma is időszerű Korányi Sándor szellemi örökösének, Hetényi Gézának intelme tanítványaihoz: ne vessétek meg a tudományt a sarlatánok miatt!” - írta ezek egyikében Hetényi Géza szellemi örököse, Rák Kálmán. Nagy tisztelettel és hálával emlegette azokat, akiktől kapott, pl. Kelemen Endre professzort, akinek legendás alakja több mindenben, így a laboratóriumi kutatás, a könyvtár, az olvasás iránti szenvedélyében, példaképe volt.

Közvetlen ember volt. A konvenciókat, társadalmi normákat egyszerre tisztelte, követte és haladta meg, ha azok akadályai voltak fontosabb dolgoknak. Este 6 óra felé, a klinikáról a könyvtárba ballagó hosszú, jellegzetes, talán csak a legmelegebb napokon nyakkendő nélküli, de akkor is öltönyös alakja, sokunk számára emlékezetes marad. Jó szívvel vette, ha ilyenkor egyikünk, másikunk elkíséri. Ezen alkalmak esetenként igazi *peripatetikus sétákká* váltak, ahol a beszélgetés során egy-egy nehezebb eset megbeszélésén túl szó esett tudományról, orvosi nyelvről, egyetemi mindennapokról, politikáról, művészetről és ki tudja még mi mindenről. Orvosi nyelv! Kedves területeinek egyike volt, ahol talán nem is elsősorban egy adott szó vagy kifejezés helytelen írása váltotta ki haragját, hanem a mögötte rejlő, a műveletlenségnél sokkal rosszabb és veszélyesebb, *fitogtatott félműveltség*. Egyik kedvenc példája volt az expresszió - expresszál igeképzés, ami helyesen persze, exprimál, de szinte összerendezett olyan, szinte kiírthatatlanná vált tautológiáktól is, mint például a „kemoterápiás kezelés” és társaik...

Nagy ember volt. Szolgáljon erre adalékként az utolsó történet, amely a halálát megelőző nap délutánjához kötődik. 2005 májusában volt a Magyar Hematológiai Társaság vezetőségének tisztújítása. A vezetőségválasztás során holtverseny alakult ki, s mivel a vezetőség létszáma kötött, jelen sorok egyik írójára (PGY) és egy nagy tekintélyű, másik városból való jelöltre újabb megméretés várt, ami akárhogy is végződik, talán hagyott volna egy apró tüskét... Az utolsó „peripatetikus séta” alkalmával Rák Kálmán professzor úr váratlanul és kicsit titokzatosan annyit mondott: „Gyurka, gratulálok, vezetőségi tag vagy.” - Hogyan oldódott meg a helyzet? - hangzott a kérdés. „*Deus ex machina*” - mosolygott, többet el nem árulva. Halála után derült ki, méltatlannak érezve az ismételt szavazást, bejelentette az elnökségnek, visszavonul ... Már soha nem tudom, tudjuk megköszönni.

Mi debreceni hematológusok, de a belgyógyászok nem kis része is, Csehov szavait idézve, aki Gogolról írta, hogy nemzedékének írói mind annak „köpönyegéből” bújtak elő, ugyancsak elmondhatjuk: mindannyian Rák Kálmán köpenyéből bújtunk elő... Feladatunk - ami nem kevés - ehhez méltónak maradni.”

**Pályatársak, munkatársak, tanítványok és barátok
visszaemlékezései**

Altorjay István - Emlékek, gondolatok Rák professzor úrról

Szintén Szegedről származva, saját emlékeim a Rák családról kora gyermekkoromba nyúlnak vissza. Szülei és házasodásáig maga Rák Kálmán is a mellettünk lévő lakásban laktak, egy Tisza Lajos körüti ház első emeletén. Szüleim jó viszonyban voltak a Rák családdal, így történt, hogy 7 éves koromban Margit néni kötötte nyakamba a kisdobos nyakkendőt. Alig két évvel később, egy hajnalban édesapámért szaladtak át, hogy Margit néni rosszul van... de már az intracardiális tonogén sem segített., Kálmán fiuk éppen ügyeletes volt. Édesanyja ugyanolyan alattomos hajnali szívhalál áldozata lett, mint évtizedekkel később a fia. Rövidesen földemcsere indult a régi polgári házban és a két család útjai szétváltak.

Amikor egyetemista lettem, Rák Kálmán haematologiai előadásainak nagy híre volt a szegedi diákság körében, én azonban sajnos személyesen már nem hallgathattam őt, mert a szegedi II. Belklinikára irányuló sikertelen igazgatói pályázatát követően (az akkori párttitkár és későbbi rektor Cserhádi Istvánnal szemben maradt alul...) alig egy esztendővel váratlanul megürült Dán professzor halálával a debreceni II. Belklinika, ahová viszont sikeres pályázást követően 1974-ben ki is nevezték.

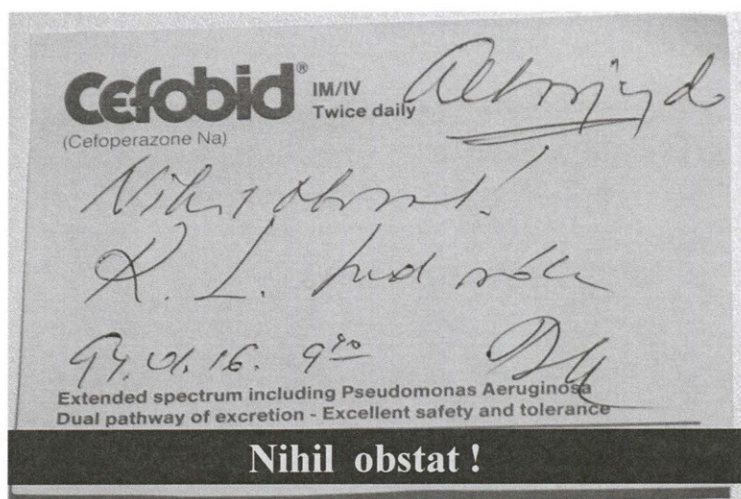
Magam 1976 tavaszán találkoztam vele először, amikor a Debrecenben zajló országos diákköri konferencia egyik szünetében meglátogattam, szegedi üdvözlőlevelek átadása céljából. Kedvesen és szívélyesen invitált szobájába, ahol röviden bemutatta klinikáját, ennek részeként ma is emlékszem egyik utolsó mondatára, amelyben szinte némi büszkeséggel említette, hogy a klinika akkori egyetlen docense - Orosz László - éppen nigériai kiküldetésben van. Ezen látogatást követően erősödött meg bennem az elhatározás, hogy majdan Rák professzor klinikáján szeretném elsajátítani a belgyógyászatot.

Amikor pár évvel később ez sikerült és a debreceni II. Belklinika orvosa lehettem, a tálalós Teri mama vett védőszárnyai alá, mint messziről jött „árva” egyedülálló fiút és nem sokkal később még egy ún. malaclopót is szerzett nekem, valószínűleg az egyik utolsó példányt, hiszen később már nem nagyon kaptak ilyet a fiatalok. Nos, ennek a malaclopónak a belső gallérijára filctollal „RÁK PROF. volt írva, de ő nyilván nem tartott rá igényt, így kerülhetett raktárba, majd, mint friss jövevényhez, hozzám. Azóta is féltve őrzöm ezt az ereklyét, bár neki sohasem említettem, hogy ilyen kincsem van. Mint fiatal orvost, de később is, mindig lenyűgözött az az alaposág és lényeglátás, ami a viziteit jellemezte. Nyilván emiatt volt több olyan osztályvezetőm is, aki szinte szorongva készült a vizitekre, szorgalmasan tanulva a kórlapokat. A másik, meghatározó dolog volt az, ahogy mindegyik, még a legeleesebb, legegyszerűbb beteggel is egyforma figyelemmel foglalkozott. Ez a beteg-centrikus magatartás meghatározóvá vált Rák prof. klinikáján és városszerte növelte a klinika jó hírét, valahogy úgy, hogy ez a klinika ugyan kisebb, kevésbé csillogó, mint a szomszédvár, de ezt a betegközpontú szemlélet messze kompenzálta tudja.

Egy további meghatározó benyomás volt az a félelmetes tájékozottság, olvasottság, ami Rák professzort jellemezte. Ha Debrecenben volt, praktikusán minden este vele zárt a Kenézy könyvtár, ahol az alkalmazottak háromnegyed hétkor kezdtek óvatosan be-benézni az olvasóterembe, hogy tapintatosan felhívják Rák prof. figyelmét az idő könyörtelen múlására és az ő munkaidejük végére...Jól emlékszem azokra a precízen felrakott folyóirat oszlopokra, amelyeket arrébb tolt, miután minden példány bal felső sarkán apró szignóval jelezte, hogy már átnézte azokat. Vele talán csak Szegedi Gyula vetélkedhetett a xerox kérések mennyiségében, bár ő a munkatársai részére is vitte az „anyagot”. A széleskörű szakmai tájékozottság egyik ékes bizonyítéka volt, hogy amikor Ladányi Józsa sebész professzornő elkészítette a Sebészeti Diagnosztika című tankönyvét, akkor a kézirat első kritikusa átnézésére nem valamelyik sebész kollegát kérte meg, hanem Rák Kálmánt, aki készséggel eleget is tett ennek a felkérésnek.

Fiatal belgyógyász szakorvosként kértem segítségét, hogy olyan kutatási területet találhassak, ami kapcsolatos a haemostasissal, de nem jár „állatkínzással” (az eger kísérletekhez nem fülött a fogam) és mégis újszerű, meg persze nem túlságosan zsúfolt. Ekkor javasolta az endothel sejtkultúráját. Első lépésként Boján Ferenc tanár úrhoz küldött, aki nem sokkal korábban tért haza Angliából, az ő laboratóriumában tanulhattam meg a sejttenyésztés alapfogásait, majd sikerült egy rövid moszkvai tanulmányúthoz jutnom, mert volt Muszbek professzor intézetének egy kététhetes lehetősége, éppen télen, amire nem volt jelentkező. Ezt azután a moszkvai Központi Kardiológiai Intézet sejttenyésztő laboratóriumában tölthettem, ahonnan egyedül kerültek ki annak idején a keleti blokkból nyugati lapokban elfogadott közlemények az endothel sejtkultúra témakörében.

Németországi ösztöndíjas tanulmányutam kezdete pontosan egybeesett a német thrombosis és haemostasis társaság (Deutsche Gesellschaft für Thrombose und Haemostase Forschung; „GTH”) éves kongresszusával, ami akkor éppen Frankfurtban volt, ahová én is indultam Breddin professzorhoz, Rák professzor ajánlásával. Ezen a kongresszuson együtt voltunk Rák professzor úrral, az elejétől az utolsó előadásig. A kongresszus végén autóval kivitettem a repülőtérré, búcsúzóul kaptam tőle egy 5 márkás pénzermét, amolyan kabala útravalóként, ez az érme természetesen mai napig megvan. A kandidaturám 1994 első hónapjaiban íródott, ez az időszak Rák professzor úr számára a 20 éves regnálás utáni hatalom átadás miatt nem volt könnyű, viszont engem is sürgetett az idő, ez volt ugyanis a záró éve a kandidátusi értekezések addigi formájának, ezt követően tértek át az egyetemek a PhD rendszerre, tehát, aki még a hagyományos formát akarta választani, annak igyekeznie kellett. Én ezért annyit kértem Professzor Úrtól, hogy csak fussa át a dolgozatot és írja rá, hogy „nihil obstat”, hadd mehessen el időben. Mindössze három nappal később meg is kaptam a dossziét, rajta egy apró - máig megőrzött - ragasztós cédulával:

Rák Kálmán professzor úr kiváló tollú író is volt, bár ezt évtizedekig inkább csak a tudományos publikációkban gyakorolta és csak az utolsó évtizedben maradt ideje, hogy remek esszéíróként foglalkozzon például a természetgyógyászat, vagy a magyar nyelv problémáival is. Mindenesetre jól emlékszem, amikor első szárnypróbálgató cikk kezdeményeinket esetenként alig néhány, de rendkívül lényeglátó módosítással varázsolta sokkal világosabbá, áttekinthetőbbé és mi tagadás lényegesen érthetőbbé is. Idetartozik az is, hogy nagyon érzékeny volt a külső alakra, a gépelés hibátlanságára, bizony számos oldalt kellett a titkárnőknek újragépelniük egy-két apró elütés miatt is! Jól emlékszem, milyen büszke volt, amikor un. margarétafejes írógépet sikerült venni a titkárságra. Ennek nemcsak a nyomdát idéző szépségű betűi voltak, de javító szalag segítségével korrekciót is lehetett csinálni - Majorné Erzsike nagy öröme.

2001-ben alakult meg a Gasztroenterológiai Tanszék. Ennek vezetőjeként legyen szabad néhány gondolatot elmondanom Rák professzor úr és a gasztroenterológia kapcsolatáról is. A szegedi Hetényi klinika a sokszínűségéről is híres volt, az utód, Julesz Miklós az endokrinológiát helyezte kissé előtérbe, majd Varró Vincze még határozottabban fogalmazta meg, hogy klinikája a gasztroenterológiára helyezi a fő hangsúlyt. Emellett a nefrológia és az endokrinológia kaptak még valamelyest mozgásteret, de a többi terület, köztük a hematológia lehetőségei szűkülni kezdtek, nyilván ez is motiválta Rák Kálmán távozását. Ezzel együtt is, a Magyar Gasztroenterológiai Társaság, amely a legelső és sokáig a legnagyobb létszámú hazai orvosgyülekezet volt, legnagyobb kitüntetését, a Hetényi Géza emlékérmet, 1973-ban, sorrendben 13-ként, olyanok után, mint Magyar Imre, Fornet Béla, Julesz Miklós, Petri Gábor, odaítélte az egyik legkiválóbb Hetényi-tanítványnak, Rák Kálmánnak is. Az ünnepi emlékelőadás azután a megszokott hagyományt követve, egy évvel később közlemény formájában a Magyar Belorvosi Archivumban jelent meg, ebben Rák Kálmán leírta, hogy végzős korában feladatot kapott az akkoriban megalakult gasztroenterológiai munkacsoportban és a széket aminosavtartalmát tanulmányozta nutritív allergia és krónikus vastagbélgyulladás esetén. Ebből ugyan később nem született világra szóló felfedezés, de a laboratóriumi munka és a Hetényi Gézával való rendszeresebb találkozás meghatározó élménnyé vált.

A MAGYAR GASZTROENTEROLÓGIAI TÁRSASÁG			
A "HETÉNYI GÉZA EMLÉKÉREM" KITÜNTETÉSÉBEN			
A KÖVETKEZŐ TAGJAIT RÉSZESÍTETTE			
MEMBERS AWARDED WITH "GÉZA HETÉNYI MEMORIAL MEDALLION"			
Dr. MAGYAR IMRE	1960	Dr. MÓZSIK GYULA	1983
Dr. VARRÓ VINCE	1961	Dr. PAPP MIKLÓS	1984
Dr. FORNET BÉLA	1962	Dr. GÁTI TIBOR	1985
Dr. GÖMÖRI PÁL	1963	Dr. LÁSZLÓ BARNABÁS	1986
Dr. PETRI GÁBOR	1964	Dr. FEHÉR JÁNOS	1987
Dr. HÁMORI ARTHUR	1965	Dr. IHÁSZ MIHÁLY	1988
Dr. SÓS JÓZSEF	1966	Dr. SZÉCSÉNY ANDOR	1989
Dr. JULESZ MIKLÓS	1968	Dr. LAPIS KÁROLY	1990
Dr. KELEMEN ENDRE	1969	Dr. SIMON LÁSZLÓ	1991
Dr. JÁVOR TIBOR	1970	Dr. BALOGH ISTVÁN	1992
Dr. IVANICS GYÖRGY	1971	Dr. NEMESÁNSZKY ELEMÉR	1993
Dr. CSERNAY LÁSZLÓ	1972	Dr. BAJTAI ATTILA	1994
Dr. RÁK KÁLMÁN	1973	Dr. KISS JÁNOS	1995
Dr. WITTMAN ISTVAN	1974	Dr. PAPP JÁNOS	1996
Dr. SZARVAS FERENC	1975	Dr. LONOVICS JÁNOS	1997

A debreceni II. Belklinika Rák Kálmán ideérkezésekor a régió gasztroenterológiai decentruma volt, Györffy Árpád vezetésével, és fontos hepatológiai tevékenység is folyt, Dán Sándor örökségként, Prékopa Álmos, ill. később Dalmi Lajos irányításával. Ezek a területek az új vezetés mellett is megmaradtak, bár a hangsúlyok változtak és a korábbi gasztro-team több tagja is távozott a klinikáról. Magam mindig is vonzódtam az invazivabb belgyógyászathoz, a szubintenzív kórterem elindítása mellett - amit Orosz László tanár úr patronált -, Györffy Árpádtól megtanultam az endoszkópia alapjait, majd elindult az endoszkópos készenléti szolgálat is. Ekkor határoztam el, hogy szakvizsgázom gasztroenterológiából is, Rák professzor úr ezt eleinte, úgymond feleslegesnek tartotta, mondván, hogy papír nélkül is lehet endoszkópos vizsgálatot végezni – később szerencsére ez

a véleménye azért módosult - mindenesetre, amikor 1990 őszén Budapesten a Belgyógyász Nagygyűlés esti fogadásán Prónay Gábor főorvos úr, a kiváló miskolci gasztroenterológia országosan is elismert vezetője, akit mellel Rák Kálmán még Szegedről nagyon jól ismert, barátságosan azt mondta neki, hogy engedd el hozzánk ezt a fiút Kálmán, legalább egy hónapra, akkor erre ott igent mondott, és félévvel később állta is a szavát... Végülis ebben a nagyvonalúságban is méltó volt legendás példaképéhez, Hetényi Gézához.

Amikor pedig saját édesapámat - aki annak idején sebészetből gyakorlatvezetője volt - kezeltük súlyos betegként a klinikán 1999-ben, Rák professzor úr naponta meglátogatta, leült mellé és együtt idézték meg a fiatalkori szegedi emlékeket! Nagyon hálás voltam és vagyok neki ezért az együttérző, nemes gesztusért.

Végezetül álljon itt ez a kép, amit egy késő nyári délután készítettem, amikor véletlenül nálam volt az újonnan vett digitális fényképezőgép, Rák professzor urat vártam a klinika előtt, valami VIP beteggel kapcsolatos kérdéssel, de annyira lekötött az új fényképezőgép kipróbálása, hogy mire észbekaptam, Rák prof. már messze járt, így azután készítettem egy képet a távozó tudósról, aki előtt a sarkon ott látszik a megállni tilos tábla... mert Ő mindig rendületlenül haladt előre a saját útján!

Dr. med.habil. Altorjay István, DE OEC Belgyógyászati Intézet, Gasztroenterológiai Tanszék vezető, egyetemi docens

**Harminckét éven át, szinte minden este,
útban a könyvtár, majd hazafelé . . .
Rák Kálmán 1929-2005**

Balogh Eszter - Dr. Rák Kálmán professzor úr radiológusa lehettem

43 éves orvosi pályafutásom legszebb, szakmailag legaktívabb éveit töltöttem a II. sz. Belklinika radiológiai osztályán, kezdetben beosztott orvosként, majd a labor vezetőjeként 1974 és 1990 között.

Minden nap örömmel, bár kezdetben némi szorongással mentem dolgozni. A nap ugyanis a reggeli megbeszéléssel, az pedig, a betegeinkről készült röntgen filmek bemutatásával indult. A vezényszó: „kezdje el Eszterke” adta meg a jelt, igaz, eleinte Kulcsár professzor úr felszólítása elődöm nevével „kezd el Ernő”-ként is elhangzott - derült hangulatot teremtve a reggeli megbeszélésen... Úgy gondoltam, különösebb probléma nem lehet, hiszen ebben a közegben mégis csak én vagyok a radiológus, aki elvileg a legjobban ért a filmek demonstrálásához. Ez a nyugalom nem sokáig tartott. Rák professzor úr elkezdett érdeklődni, látszólag egyszerű kérdései azonban többnyire olyanok voltak, amikre válaszolni igen nehéz volt. Ettől kezdve, minden délután, a Kenézy könyvtárban irodalmaztam, a másnap bemutatandó filmekkel, illetve betegségekkel kapcsolatban. Rá kellett jönnöm, hogy Professzor Úr figyel és kérdéseivel elérte azt, hogy többet és még többet tanuljak.

A második vezényszó az ügyeletben történetekre, a legsúlyosabb állapotú betegekre vonatkozott. Ilyenkor már megnyugodva figyelhettem, tekintetemmel követve Professzor Úr tükörfényesre pucolt cipőjébe bujtatott lábát, illetve annak mozgását. Mindig keresztbe tett lábbal ült, a nyugalom jeleként meg sem moccant. De, ha elkezdte a bokáját csavargatni, az a biztos nyugtalanság, elégedetlenség jele volt. Iylenkor jobban tette a beszélő, ha azonnal befejezi a mondatot, egyébként igen udvarias, de szigorú, verbális dorgálásban volt része.

A megbeszélések mindig pontosan kezdődtek. Késés kizárva. Egy reggel szaladva, két-három perc késésben voltam. A megbeszélés alagsori helyiségében, már mindenki ott volt és néma csendben várták a röntgenbemutatást. Ahogy lenni szokott, siettemben megbotlottam és egyensúlyomat veszítve csaknem elestem, miközben egy, nem úrinőhöz méltó szó csúszott ki a számon. Emlékezetem szerint ez volt az első alkalom, amikor nem Kulcsár, hanem Rák professzor úr nyitotta meg a megbeszélést: „Megjött a radiológusunk.” Borzalmasan szégyeltem magam, a szívem azonban melegséggel telt meg. Professzor Úr azt mondta, „a radiológusunk”. Ettől kezdve tudtam, hogy én is a csapat tagja vagyok. Így aztán teljesen természetes volt, hogy Ő és a tanítványok eljöttek a helyben tartott kongresszusokon tartott előadásaimra, és természetesen én is ott voltam belgyógyász kollegáimat meghallgatni. Sokat tanulhattunk egymástól.

Egy régi kongresszus, radiológusokkal és belgyógyászokkal

Apró megjegyzéseivel folyamatosan tanított (pl. ne keverjem a latin és görög eredetű szavakat, mint parapyelaris helyett parapelvicus, soha ne mondjam azt, hogy nincs, legfeljebb nem látható stb.).

Minden délután a Kenézy Könyvtár olvasótermében olvasgattam, pontosan 7 óráig, majd visszatért a klinikára, ahol csendben, egyedül, végig sétált a már félhomályos folyosókon, bekukkantott a kórtermekbe, kihúzta a már lecsorgott infúziókat. Soha nem kért ilyenkor nővéri segítséget.

Emberi nagysága, szakmai kiválósága mindenkinek példaképe lehet.

Boldog és a mai napig büszke vagyok arra, hogy Rák Kálmán professzor úr radiológusa lehettem.

Dr. Balogh Eszter egyetemi adjunktus, 1974-1990 között a Radiológiai Klinika II. Belklinikai röntgen laboratóriumának vezetője

Batár Péter - Rák professzor úrra emlékezve

Minden változik. Semmi sem örök. Csupán az emlékek. Pontosán húsz éve történt. 1993. augusztusát írtuk. Tombolt a nyár, de a szigorló év már elkezdődött. A klinika főkapuján akkor még a "Debreceni Orvostudományi Egyetem" felirat állt. A II. Belgyógyászati Klinikán bágyadt hatodévesek próbálták eredménytelenül elhessegetni maguktól a gondolatot, hogy előző évben ilyenkor még a közelébe se kellett jönniük az egyetemnek. Most pedig már mindenki azzal nyaggatja őket, hogy mi lesz egy év múlva? Milyen orvos lesz belőlük? Dönteni kell. Nekem soha nem volt konkrét elképzelésem előtte arról, hogy mit válaszoljak erre a kérdésre. Még abban sem voltam teljesen bizonyos, hogy mit is keresek én itt az orvosegyetemen. Így azután elütöttem a választ azzal, hogy "jó orvos". Ezen mindenki nevetett egy jót és meghagyott engem a dönteni képtelenség kényelmes nyomorúságában.

Arra, hogy pontosan melyik augusztusi nap is volt a fentebb említett, már nem emlékszem, de az bizonyos, hogy egy olyan nap volt, amire az ember évek múltával visszatekintve kijelentheti, hogy ez lehetett azon nemes napok egyike, melyek az ember életének jelentős pontjait jelölik meg. Azokat a pontokat, amelyek mentén aztán felsorakozik majd egy egész élet. Egy nagy, öreg fa kopasz ágai ezek a pontok, melyeket a lombkorona éltető zöldje öltöztet és díszít fel életünk során. Az élet fája, amely megöregedvén egyre szebbé és teljesebbé válik. Mert a fák megöregedvén lesznek méltóságosan szépek.

Ezen az augusztusi napon, előzetes bejelentkezés nélkül kopogtattam be a II. Belgyógyászati Klinikán Rák Kálmán professzor úr titkárságára. Személyesen, szemtől-szembe korábban még nem találkoztunk, előadásairól azonban nekem már régi "ismerős" lehetett. Közvetlen volt és érdeklődő. Rövid, formális beszélgetés után megkérdezte, hogy mi járatban vagyok itt? Munkát keresni jöttem, mondtam ki egyszerűen és meglepve láttam, hogy az asztal alatt kezd el nézelődni hevesen. Akkor keressünk együtt, kolléga! Felelte cinkos mosollyal a szája zugában és talán huncutul rám is kacintott. Ez a pillanat maradt meg örökre bennem és él azóta is tovább. Asztala alatt akkor szerencsére talált nekem itt munkát és az azt követő több, mint tíz évben, amíg velünk lehetett, folyamatosan meggyőződtem arról, hogy jó helyre érkeztem. Mikor a következő év októberében munkába álltam, ő már a nyugdíj mellett folytatta töretlen lendülettel azt, amit én akkor és ott a II. Belklinikán elkezdhettem.

Magas, szikár alakja, óvatos gonddal rendezett megjelenése, kifinomult, halk modora, nyelvi helyessége a régmúlt professzorait idézték. Fiatal orvosként az ember hajlamos meglátni a részletekben rejlő teljességet, melyeket Rák Kálmán professzor úr a szó fizikai és átvitt értelmében is a végletekig tökéletesített, kipolírozott formában testesített meg. A klasszikus hematológia gyakorlása mellett, az akkor még gyermekcipőben járó vaszkuláris hematológia klinikai úttörőjeként mutatott utat a mindennapi orvosláson túl az oktatás és a kutatás újszerű élményeit befogadni próbáló fiatal kollégáknak. Ajtaja mindig nyitva állt egy bizonytalan kórisme vagy kétséges terápiás döntés megoldásához. Választékos beszéde, a magyar és a latin nyelv pontos és helyes használata sarokkövei voltak mindennapi beszédének éppúgy, mint előadásainak. Alázattal és odaadó megértéssel fordult a beteg felé, példát mutatva a holisztikus beteg és betegség szemlélet megismerését elsajátítani próbáló orvostanhallgatóknak, fiatal kollégáknak, az utódnemzedéknek. Oktató szavai mellett beletekinteni mikroszkópjába megbecsült dolog volt. A *haematocytologia* (remélem, helyesen írom le!), magas szinten való művelésén túl soha nem feledkezett meg a jelentős morfológiai tudás továbbadásáról sem. Tudatosan-e avagy más okból, az immerziós nagyítás hiányzott a mikroszkópjáról, valódi kihívást jelentve a fiatal orvos egyébként is bizonytalan szemének.

Minden változik. Semmi sem örök. Másképpen volt azokban az időkben. Ebből is érzi az ember, hogy a sok-sok év elszaladt. Nostalgiaiával kezd emlékezni az eliramlott dolgokra és egyre gyakrabban mormolja maga elé, hogy minden más (jobb?), volt akkoriban. Az emlékek, az öreg fa vastag ágai azonban velünk maradnak egészen az elmúlásig. Elkísérnek bennünket a sírig, emlékeztetnek mind a jóra és rosszra, aki és ami velünk volt. Azt mondják, hogy emlékeink megváltoznak, megszépülnek az idő múltával. Talán így változunk, öregszünk és szépülünk meg mi magunk is. Mert a fák, az emlékek megöregedvén lesznek méltóságosan szépek...

Dr. Batár Péter PhD egyetemi adjunktus, DE OEC Belgyógyászati Intézet Hematológiai Tanszék

Prof. Udvardy Miklós és Prof. Boda Zoltán köszönti 75. születésnapján

Blaskó György - Emlékeim Rák professzor úrról

Nekem, akit nem tanított, nem vizsgáztatott, és mint budapesti a legjobb szakmai kapcsolatban voltam vele az együtt töltött idővel kapcsolatban alapélményem a következő: igen kevés ekkora általános műveltséggel és szakmai ismerettel rendelkező egyéniséggel találkoztam, aki egyesítette mindazt magában, amit ma oly nagyon hiányolunk: az iskolateremtő egyéniséget. Általános műveltsége, az irodalom, történelem, filozófia, művészetek terén enciklopédikus volt.

Sok remek előadását hallottam, mindegyikén látszott, hogy alapos szakmai felkészülés előzte meg és az előadásoknak volt felépítése, szerkezete, majd végül *"take home message"*-e, amit, ha valaki egy életre megjegyzett, már nem hiába ült ott. Egy ilyen frappáns megfogalmazására emlékszem még a heparinos időkből: *"Egyetlen ampulla feleslegesen adott heparintól még senkinek semmi baja nem lett, de ha elmúlasztjuk akkor adni, amikor szükséges, végzetes hibát követhetünk el"*.

Nagyon tisztában volt az akkor elterjedőben lévő "guideline-ok" jelentőségével, állandóan naprakész volt a szakma irodalmában. A guideline-ok követése olykor konfliktus okozott a szakma más vezető tekintélyével, akivel néha éles viták is elhangzottak. Ugyanakkor - szerintem - nagyon jóindulatú ember volt: emlékszem egy kandidátusi védésre (a szerzőt fedje békés homály), amikor már a harmadik, ismételt alkalomra került sor: még akkor is amellet volt, hogy a gyengécske mű szerzőjének klinikai kvalitásait emelje ki! (Mint tudjuk, abban az időben vezető állást kandidatura nélkül nem lehetett megkapni és mindenki igyekezett valamit összehozni).

Engem lenyűgözött a patobiokémiai ismereteinek mélysége (akkor persze még nem így hívták!). Azon ritka klinikusok közé tartozott, akinek a biokémikusok között is volt tekintélye... Ugyanakkor szerénysége, kulturáltsága legendás volt: szemtanúja voltam annak, hogy Firenzében egy fiatal fickó ki akarta rabolni és elvinni tárcáját. A kezében lévő újsággal ráütött a fiú kezére és csak annyit mondott "no de ilyet!" Csak utána realizálta, hogy a tárcában útlevel, igazolványok stb. is voltak a pénz mellett... István professzor lehetne a tanú rá, velem és még sokan másokkal együtt, hogy a megfelelő antikoagulálás elérése céljából hány előadást tartott, hány kórházi konferencián szerepelt, minden rendű és rangú hallgatóság előtt. Korábbi saját tudományos tevékenységéről tanítványai nyilván többet mesélhetnek, de én azt hiszem, a fent leírt pár villanás hozzájárul a róla alkotott kép kialakításához! Nagyon hiányzik ma egy ilyen szintetizáló egyéniség!

Prof. Dr. Blaskó György, egyetemi tanár, korábban a DE OEC Gyógyszerésztudományi Kar Gyógyszerügyi Szervezés és Management Tanszék vezetője, a Sanofi-Aventis orvosigazgatója, a Magyar Thrombosis és Haemostasis Társaság elnöke

Dán Katalin - Emlékeim Rák Kálmán professzor úrról

Egyetemi éveim alatt hamar eldöntöttem, hogy a belgyógyászatot választom. Ehhez az elhatározásomhoz nagymértékben hozzájárult édesapám nagyon korai halála, abban az évben én még csak harmadéves orvostanhallgató voltam. A családban kezdettől fogva természetes volt számomra a betegek tisztelete és a szakmai alázat, szüleimtől ezt a példát láttam. Ámde azt, hogy a gyakorlatban ezt miként lehet megvalósítani, Rák Kálmán professzortól és a klinikáján dolgozó kollégáktól lestem el és tanultam meg. Szigorlóként, majd a diploma megszerzése után egy éven át abban a szakmai és emberi szerencsében volt részem, hogy Rák professzor klinikáján dolgozhattam. Családi okok miatt - miután férjem Budapestre került - csak igen rövid időt tölthettem a Belklinikán. Soha nem felejttem el, hogy szigorlóként, majd friss diplomás orvosként órákat töltöttünk a mikroszkóp előtt, mivel a betegek vizeletének és vérképének vizsgálata a mi feladatunk volt. Akkor még Bürker-kamrában számoltuk a vörös- és fehérvérsejt számot, és fázis kontraszt mikroszkóppal a thrombocytákat. A haematológiai részlegen naponta kétszer is szükség volt a vérkép ellenőrzésére. A professzori nagyvizitre minden adatnak a lázlapon kellett lennie. Ha egy-egy adat lemaradt, biztosak lehettünk abban, hogy a Professzor Úr szerényen a hiányzó értékre fog rákérdezni. Vizitek alkalmával kicsit féltem az általa feltett kérdésektől, még akkor is, ha a kérdések mindig tanító szándékúak voltak és sohasem éreztem őket számon kérőnek vagy megalázónak. A nagyviziteken Rák professzor mindig kezet fogott a betegekkel, elbeszélgetett velük és mindig volt számukra egy pár megnyugtató szava.

Az orvosi megbeszéléseken és a heti referálókon, amire nagyon kellett készülni, szinte észrevétlenül jutottunk egyre több tudás birtokába, és emellett szert tettünk az önmagunkkal szemben is kritikus, folyamatos önkontroll alá vetett gondolkodásra. Mindezekre igazán az új munkahelyemen döbentem rá, amikor a Budapesti Honvéd Kórház II. Belgyógyászati Osztályán dolgozó új kollégáim meglepődtek önállóságomon és főnökeim rögtön két nagy kórtermet bízta rám, heti kétszeri főorvosi vizit mellett.

Rák Kálmán professzor orvosi hivatástudata, szakmai és emberi nagysága, amely szerénységében is megnyilvánult, legfőképpen azt a példát jelentette számomra, hogy szerényen és észrevétlenül is lehet példát mutatni, tudást átadni és emellett következetes orvosi etikát is reprezentálni. Emberi és szakmai példája a mai napig élő emlék bennem.

Mindezért köszönettel tartozom neki!

Dr. Dán Katalin belgyógyász, gasztroenterológus, Budapest, Magyar Honvédség Központi Kórháza, Gasztroenterológiai Osztály, főorvos

Farkasvölgyi Frigyesné - Erre a személyes találkozásra már nem kerülhetett sor ...

Az a megtiszteltetés ért, hogy közreműködhetek a debreceni orvoslás nagy alakjai sorozatban Rák Kálmán professzor úr életútjáról készülő emlékkönyvében.

Rák Kálmán professzor úrral személyes találkozásom az Orvosi Hetilaphoz fűződik. Rendszeresen olvastam írásait, amit a magyar orvosi nyelv fennmaradása, védelme érdekében publikált.

2003-ban a Medicina Könyvkiadó gondozásában megjelent Petrányi Gyula: „Belgyógyászat. Tömör összefoglalás” c. műve, melynek a „Fehérvérsejtképző rendszer betegségei és a haemostasis zavarai” c. fejezetének szerzője Rák Kálmán professzor úr volt. Amikor elkészült a kézirat, irodalmi szerkesztése elküldtük Professzor Úrnak jóváhagyásra, izgatottan vártuk, hogy milyen megjegyzéssel érkezik vissza. Professzor Úr kézírathoz csatolt levele sok-sok kérést tartalmazott. Elolvastuk és nagyon megriadtunk, hogyan közöljük Professzor Úrral, hogy a könyvön belül egy fejezetre nem alkalmazhatunk külön ortográfiát.

A könyv 2003-ban megjelent, a tiszteletpéldányt elküldtük. 2003. áprilisában a Markusovszky Lajos ünnepségén vártam, hogy mi lesz Professzor Úr véleménye. Amikor bejött a terembe, megpróbáltam láthatatlanná válni, kértem az előttem állókat, hogy teljesen takarjanak el. Rák professzor úr azonban észrevett, felém sietett és következőket mondta: Nyugodtan jöjjön elő, elégedett vagyok a könyvvel, nagyon köszönöm. Számomra ez volt a legnagyobb elismerés.

Ez elegendő volt ahhoz, hogy beszéljünk a 2006-ban megjelent Lehoczky Dezső professzor úrral közösen szerkesztett: „Klinikai hematológia, vezérfonal orvostanhallgatóknak.” című könyvről. A könyv készítése közben többször találkoztunk, ami megtiszteltetés és óriási élmény volt számomra. Kéziratleadás előtti utolsó egyeztetésre ültünk le egy péntek délután. Itt sok mindenről beszélgettünk, a Medicina Könyvkiadó múltjáról, komoly elmarasztalást kaptam, hogy miért jelentet meg a Medicina Könyvkiadó annyi külföldi könyvet. Erre próbáltam észszerű érveket felsorakoztatni, de ezekkel nem győztem meg Professzor Urat.

Beszélgésünk során központi kérdés volt a készülő könyv ortográfiája. „Ígérje meg, hogy rendben lesz az ortográfia.” Elköszöntünk és megállapodtunk abban, hogy csütörtökön találkozunk. Erre a személyes találkozásra már nem kerülhetett sor ...

Amikor vállalkoztam e pár sor megírására, közben arra gondoltam, mi lenne Professzor Úr üzenete tanítványai számára:

„azok, akik kiváló mestertől tanultak, nem elégedhetnek meg az ő módszereinek folytatásával, inkább arra kell törekedniük, hogy hozzá hasonló elhivatottsággal keressék az új megoldásokat, és ez által még szilárdabb igazságokat fedezzenek fel.”

Farkasvölgyi Frigyesné, a Medicina Könyvkiadó vezérigazgatója

Fekete Sándor - Rák Kálmán

Természetes, hogy a Rák Kálmánra emlékezők többsége klinikájának munkatársai és a debreceni egyetem kiválóságai. Egy magasra nőtt fa mellett állók nyilvánvalóan jobban látják a fa lombjait és élvezhetik gyümölcseit. De én és a távolabbról szemlélők mást és többet is láthatunk mindabból, amit Rák Kálmán adott nekünk: nemcsak a hematológusoknak, hanem Debrecennek és az országnak. Orvosi pályájának „bölcsője” Hetényi Géza professzor szegedi klinikája (akkoriban az ország legjobb belgyógyászata), ezen belül pedig a fiatal Kelemen Endre hematológiai kutatócsoportja. A szegedi II. számú Belklinika tehetséges, szorgalmas és ambiciózus kutatók és klinikusok „kilövő állomása” volt. Rák Kálmán innen indult és Szegeden érett professzorrá, klinikát azonban Debrecenben kapott. A tanszékvezetői feladat ellátására naprakész szakmai felkészültségén, kórtermekben edződött klinikai gyakorlatán, kiváló előadói kvalitásán túl egész habitusa tette alkalmassá. Professzor volt. Az egyetemektől elvárható hematológiai működés helyén az ország egyik legsikeresebb, sok tekintetben vezető hematológiáját építette fel. Ebben a munkában erejüktől függően sokan segítettek, de a munkát Ő végezte el. Nincs még egy hazai iskola, ahonnan annyi egyetemi tanár, magántanár, tudományos minősítést szerzett hematológus, vagy osztályvezető főorvos került ki, mint a Rák-klinikáról.

Személyesen először (talán nem véletlenül emlékszem így) egy régi debreceni hematológiai konferencián kiállított gyönyörűnek hitt poszterünk előtt találkoztam vele. Jogos kritikaként az egyik fotón láthatóra azt mondta, hogy „ez a ring sideroblast nem igazán szép”.. Figyelt, elismert, kritizált, de nem bántott. Később is gyakran mentem Debrecenbe. A Gráf klinikáról 2-3 kocsival kirándultunk, ha Debreceni Akadémiai Bizottságba, a „DAB”-ba hívtak. Ezeknek a napoknak (mindig csak egy nap, a többes szám csak a több alkalom miatt) átgondolt tematikája volt. Jó főnökként bemutatkozási lehetőséget biztosított klinikája munkatársainak, de „külsős” előadók meghívásával, viták lehetőségével is vonzóvá tette rendezvényeit.

Amióta emlékszem, életének utolsó napjáig „fegyelmezett” ember volt. „Igazolatlanul” sosem hiányzott. Elnökségi tagja volt a Belgyógyászati, a Hematológiai és Transzfúziológiai Társaságnak (négy éven át elnöke is), a Transzfúziológiai és Hematológiai Kollégiumnak, az Egészségügyi Tudományos Tanácsnak és vélhetően más egyesületeknek is. Mennyi utazás és fáradtság. De értelmes és fontos feladatok elől - belső parancsra - nem keresett kibúvót. Ez a meggyőződés munkálkodott benne akkor is, amikor az orvosi nyelvért annak „globalizációja” és pongyolasága ellen küzdött. Orvosi, de nyelvészeti lapokban is közölt írásaiban védte a nyelvet annak romlása, rontása ellenében. Ugyanezzel az indulattal harcolt az áltudományok és a sarlatánok ellen. Nemcsak az orvosi körök, hanem a nagyközönség figyelmét is az ismeretterjesztés gondjaira irányította, midőn a hiszékenység vámszedőiről írt. Gondolatai most, a kereskedelmi televíziók egészségügyi butítása idején tán még időszerűbbek, mint megjelenésük idején. De ugyanígy kérlelhetetlen volt a „hivatalos” orvoslást is átszövő üzleti és a gyógyszeripar diktálta mozgalmakkal szemben is. Azon kevesek egyike, aki igazi lokálpatrióta volt. Nagyon szerette Szegedet, és ugyanígy Debrecent is. Hány orvosprofesszor foglalkozott „laboratóriumában” és a Debreceni Naplóban „az alföld fejlesztésével”, kultúrájával? Emlékszem arra, hogy az Európai Vér- és Csontvelőátültetési Társaság Davosban tartott kongresszusára sietve a még lefagyott úton csúszkálva igyekeztünk, hogy az első előadást is meghallgathassuk. Ő kevéssel előtünk érkezett, megcsúszott és letámasztott kezét eltörte. Engem kért meg, hogy kísérjem el a traumatológiai osztályra. A vizsgálatokat követő fájdalmas sürgősségi beavatkozásokat óriási fegyellemmel viselte, de a megajánlott végleges ellátás helyett a hazautazást és az otthoni, debreceni ellátást választva, hazajött.

Rák Kálmán nevét volt klinikájának könyvtára viseli. Szegedről, útravalóul hozta a könyvek, a dolgozatok, az új megismerések tiszteletét. Bocsanatát kérve írom „up-to-date” felkészültségű orvos volt. A tudományos igazságok tisztelete vezérelte. Emiatt néhányszor, de később kivételesen nem a javára eldőlt vitákba is keveredett, de nyilvánvalóan hiteltelen véleményekkel szemben kérlelhetetlen volt. Emlékszem nemzetközi (International International Society for Chemo-immunotherapy; IGCI) kongresszusról távozására, amikor az elnök igaz véleményével szemben érvelt.

A hematológiai ismeretterjesztést, a debreceni klinika munkájának bemutatását (Orvosi Hetilap, Magyar Belorvosi Archivum) nagyon fontosnak tartotta és jelentős erőfeszítéssel, munkatársai buzdításával, ösztökélésével ennek érvényt is szerzett. Így történt ez itthon a húsz évvel korábban rendezett bükfürdői konferenciák után, de külföldön is. Úgy hozta jó sorsom, hogy többször utaztunk együtt külföldi kongresszusokra. Együtt voltunk a Nemzetközi Hematológiai Társaság bázeli kongresszusán is, ahol felkért előadóként részletesen ismertette a klinikáján végzett hematológiai munkákat. Bázélbe vitte Debrecent. Sételmezte az érdektelenséget: más földrészen rendezett kongresszusra sokan utaznak, a Nemzetközi Hematológiai Társaság (ISH) grazi kongresszusára csak kevesen mentek el. Kiváló nemzetközi kapcsolatai voltak (Galton, Diehl, Fleischer, Chrobak professzorok és általam kevésbé ismert véralvadással foglalkozó kutatók).

Soraim végén hadd említsek néhány személyes emlékemet.

A beteg bizalma a gyógyítás nagy segítsége. Tudom, hogy sok kiváló budapesti ember, köztük vezető orvosok gyógyultak klinikáján. A beteg bizalmát én is gyakran érzem, de ennél is többet jelentett, amikor egy-egy beteget Ő bízott gondjaimra. (Fájdalom, hogy köztük volt egy olyan kiváló fiatal ember is, akit minden erőfeszítésünk ellenére elveszítettünk.)

Ma talán jelentéktelennek tűnik számomra nagyon megtisztelő gesztusa. Napjára nem emlékszem, amikor azt mondta: „Professzor Úr helyett szólíts Kálmánnak!”.

Szerette a zenét. Együtt ültünk a Népstadion gyepén kialakított nézőtéren és hallgattuk a világ legnagyobb tenorjainak hangversenyét. Egy korábbi, kerek számú születésnapomra rendezett ünnepre a Varázsfuvola fantasztikus CD-jét kaptam „szeretettel köszöntünk Rák Kálmán és Anikó” írás kíséretével.

Ugyanígy, szeretettel és tisztelettel emlékszem Rák Kálmánra, a magyar hematológia, hemosztazeológia és a vascularis hematológia meghatározó személyére. Nincs már köztünk, de életének eredményei máig és még sokáig hatnak.

Dr. Fekete Sándor hematológus, a Szent László kórház osztályvezető főorvosa, a Hematológia-Transzfuziológia folyóirat alapítója, a szerkesztőbizottság elnöke, a Magyar Transzfuziológiai és Hematológiai Társaság volt elnöke

Furka István - Visszaemlékezés

A kérés megérkezett, hogy emlékezzünk Rák Kálmán professzorra. Igen - nagyszerű ötlet- nagyon fontos egy olyan emberre emlékezni, mint Rák Kálmán volt.

A kérés könnyűnek látszik - a kellő emlékezés azonban nehéz. Különösen nekem, mert főként „csak a szellemiek” kötöttek össze.

Miért mondom ezt? Nem egy egyetemre (Szeged-Debrecen) jártunk, ahol hosszú távú barátságok szövődnek, nem is egy érdeklődési körünk volt (belgyógyászat-sebészet), ami meghatározta életünk egy-egy szakaszát.

Rák Kálmán Debrecenbe kerüléséig - biztos vagyok benne - semmit sem tudtunk egymásról. Lehet így emlékezni? Van mire emlékezni? Igen, lehet - van mit felidézni.

Az első találkozásunk olyan hivatalosféle volt. Amikor megbízást kaptam az intézet vezetésére - mivel fiatalabb is voltam - az illem úgy hozta, hogy bejelentkezzek nála. Magas, vékony úriember fogadott az emeleti dolgozójában. Az első benyomásom is az volt, hogy egy meggondolt, határozott, de mégis nem egy hideg, hanem valami kellemes kisugárzású úr volt. Ilyenkor a szokásos, udvarias mondatok hangzanak el, de úgy éreztem, hogy ez esetben azok mögött valami több van. Igen - valami több. Kellemes benyomásokkal jöttem el.

Mivel a tanári villában laktak, a klinikára mentében össze-összefutottunk, váltván néhány szót. Az elegáns úr nagyon sokszor a vékonynak tűnő barna bőrtáskáját bal kezében fogva egyenletesen lépkedett. Látszott úgy messzebből is, hogyha élvezni is a körülötte lévő parkot, fákat, de dolgozik az agya.

Megjelent egy írása - elolvastam. Számomra nagyon érdekes gondolatok voltak ebben a munkájában és felhívtam telefonon, hogy „Kálmán bátyám, ha nem zavarlak néhány percig, olvastam... megjelent..... „

„Nem, nem, nem zavarasz. Érdekesnek találtad?”

„Igen, az tetszett, hogy” - és elindult a beszélgetés. Hogy volt-e időkorlátja, nem is tudom. Szellemi élvezetet jelentettek számomra ezek a beszélgetések. - Most már érthető, hogy emlékezésem elején miért írtam, hogy főként a szellemiek kötöttek össze bennünket.

Az egyik ilyen nevezetes telefon volt, amikor szerettem volna rábeszélni, hogy írja meg Antall József miniszterelnök betegségét –természetesen, csak amit lehet-, mint hiteles ritka tanú.

Nem, nem, nem - mondta, kicsengett a megjegyzéseiből az orvosi titoktartás megtartásának szigorú törvénye és az intimitás megkövetelte bizalom is.

Igen, ez a nagyon magas mérce jellemezte Rák Kálmánt.

Jó néhány telefont váltottunk így.

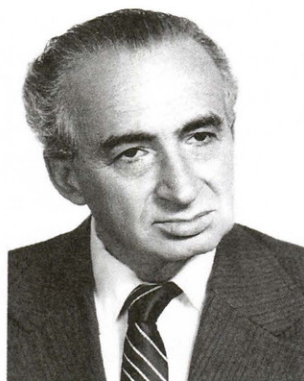
Az egyik írásának megjelenése után vagy 10 napig nem hívtam - nem is tudom, hogy miért, de mindig közbejött valami, majd felhívtam: „Kálmán bátyám, a megjelent...” - ám itt tőle szokatlanul közbevágot. „Jól vagy? Nincs semmi bajod?” - kérdezte. „Köszönöm, jól vagyok” - válaszoltam, kissé meglepve. „Már azt hittem, hogy valami gondod van, hogy nem hívtál.”

Hívnám most is.

Prof. Dr. Furka István, egyetemi tanár, DEOEC Sebészeti Műtétan korábbi igazgatója

Gergely Judith - Emlékek

Én, Kálmánt (Rák professzor urat) nem Debrecenből, hanem sokkal korábbról, Szegedről ismerem. Mi, a Margit (most: Gutenberg) utcában, a Rák-család pedig a párhuzamos Korona (most: Hajnóczy) utcában lakott. Édesapám patikájában, a Kígyó-ban, amely a Tisza Lajos körút belső oldalán mintegy a Korona utca folytatását jelentő Kígyó-utcában volt, sokszor megfordultak. De - legalábbis a család nőtagjai - gyakorta felkeresték édesanyám *illatszertárát* is, ami a Kígyó és a Feketesas utca sarkán állt és ezért két utcáról is volt bejárata. Mikor Rák Kálmán professzor lett, szegény édesanyám mondogatta is gyakran: „igen, emlékszem a kötöttsapkás fiúcskára, aki édesanyját kísérte a boltba.” Ő a piaristákhoz (*fiúgimnázium*) én az Árpádházi Szent Erzsébetről elnevezett állami, *leánygimnázium*ba jártam, de azért a két tanintézet diákjai *tudtak egymásról*...

Prof. Kulcsár András

Ezerkilencszázhetvennégyben a II. Belklinika igazgatói állását hárman pályázták, egyikük férjem, másikuk Kálmán volt. Mikor az eredmény ismertté vált, kissé nyugtalan férjemnek rögtön mondtam: „Jól meglesztek, ismerem Kálmánt, ismerem családját”. Jó emberek és ő olyan iskolában nőtt fel - mint Te is - amelyben mindig a beteg volt a központban. A Fonet és a Hetényi iskola közös elve volt (és maradt) a „*salus aegroti suprema lex esto.*”

Történet, anekdóta? - kérdezi tőlem - Mít is hozzak fel? Talán azt, hogy számos alkalommal voltunk együtt az Északkelet-magyarországi Szakcsoportüléseken, amelyek számomra mindig kedves és hasznos emlékek maradnak. Ilyenkor általában kocsival utaztunk, többnyire a mienkkel, mivel Kálmán nem szeretett vezetni. Ha mégis két autóval mentünk, Anikó vezetett, ám a „felvezető” autó szerepét mi vállaltuk (vagyis előttük kellett menni, konzervatív sebességgel...) A szakcsoportülések vezetőségi megbeszélései mindig baráti, közvetlen légkörben zajlottak, aminek egyik magyarázata lehet, hogy a főorvosok zömének ugyanaz volt az *alma mater*-e, vagyis Debrecenben végeztek és évekig együtt dolgoztak.

Egyszer megkérdeztek tőlem, hogy gyógyszeratanásként, miért veszek, s főként olyan érdeklődéssel részt ezeken az összejöveteleken. Nos, a válasz, amit adtam, egyszerű volt: nekem ezek a konferenciák jelentették a leghitelesebb visszajelzéseket a farmakológia tanításához, azaz, mi a valós terápiás helyzet.

Végezetül álljon itt egy fénykép, mely egy régi-régi, ózdi szakcsoport ülésen készült, illetve két vers, amelyet dr. Orosz László tanár úr, a II. Belklinika sok éven át emblemikus figurája költött, Rák professzor úr intézetvezetésének és Férjem társprofesszori kinevezésének 10-ik évfordulója alkalmából. Mindhárman halottak.

Ózd, Északkelet-magyarországi Szakcsoport ülés, az 1970-es évek végén

Tíz év...

Hogy tíz év sok, vagy kevés-
Hosszu-e, vagy épp csak elég?
Attól függ, hogyan használod,
Mi a terved, mi az álmod...

Elégedett vagy-e mindig,
Vagy hajt a haladás végya?!
Egyre többet, mindig újat...
Éltedet ez motiválja?!

Ha ugy érzed: sosem elég
Többet kellene még tenned
Akkor Élted minden szaka
Hiányérzetet kelt Benned.

De ez az ami előre visz
Ez a bűvös "sosem elég"
Mely a jövő távlatából
Eredménycsokrot nyújt Feléd.

Ezért mi most azt kívánjuk
Légy sikerrel mindig ékes
Légy újra és mindig újra
Jobbra, szebbre, többre képes.

Mert addig érdemes élned
Amig van új feladatod,
Addig amig azt, hogy "elég"
Mindig újra megtagadod.

Végezetül most még egyszer
Szeretettel gratulálunk,
Sok sikert, jó egészséget,
Aktív éveket kívánunk.

Dr. Rák Kálmán professzor Ur 10 éves igazgatói
működésének jubileumára.

Orosz László dr.

Tíz év...

Professzor Ur! Kedves Bandi...
Sértésnek tán nem veszed,
Ha bizalmas hangvételben
Mondok köszöntőt Neked.

Feljogosítanak erre
Együtt töltött éveink,
A hol jó, hol rossz légkörben
Született emlékeink.

Ifja és heves koromban
Mérsékletre intettél
S mikor arra volt szükségem
Baráti segítséggel.

Jótétemény mindnyájunknak
Higgadságod, nyugalmad,
Mely sok apró, mégis bántó
Peszültséget megoldhat.

Órizd a baráti légkört,
Ne változzál Magad sem
Továbbra is tengerészként
Fuss végig a viziten.

Fogadd most köszöntésünket
Ezen a szép ünnepen,
Azt kívánjuk: minden amit
Szeretnél, az meglegyen.

Dr. Kulcsár András professzor Ur 10 éves egyetemi
tanári kinevezésének jubileumára.

Orosz László dr.

*Prof. Dr. Gergely Judith, Prof. Dr. Kulcsár Andrásné. DE OEC Farmakológiai és Farmakoterápiás
Intézet, egyetemi tanár*

Gomba Szabolcs - Visszaemlékezés

Rák Kálmánt 4 évvel korábban nevezték ki az (akkor még) DOTE egyetemi tanárának, mint engem. Azon (sajnos ritka) klinikus egyetemi tanárok egyike volt, akik, ha elveszítették egy-egy betegüket, mindig megjelentek a boncteremben és megnézték a boncleletet. Egyike volt azon klinikusoknak, akik rámutattak az eset értelmezésében mutatkozó esetleges saját hiányosságukra is.

Intézetigazgatóságának első négy évében a Kórbonctani Intézet igazgatója Endes Pongrác volt. Rák láthatóan nagy respektussal volt Endes iránt, ami nem akadályozta azt, hogy a boncasztal felett tanulságos diskurzusok alakuljanak ki. Be kell vallja e sorok írója, hogy Endes távollétében nem volt mindig könnyű és minden szorongástól mentes a helyzet magaslatán állni ezekben a vitákban. Néha sokat segített az a tapintat, ami Rák Kálmánt általában jellemezte.

Úgy hozta a sors, hogy egyszer néhány napot, mint beteg töltöttem a II-s Belklinikán. Ekkor saját tapasztalatom alapján győződhettem meg arról a fegyelmezett rendről, amelyet Rák Kálmán a betegek körül tartott.

Amint telt az idő, viszonyunk mindinkább baráti vá vált, nem nélkülözte a humort sem. Egy alkalommal levelet írtam Neki egy eset kapcsán és szignóként egy kalapos gombát rajzoltam a végére. Ő válaszolt és aláírásként egy rákot vázolt a levél végére.

Prof. Dr. Gomba Szabolcs, DE OEC Patológiai Intézet korábbi igazgatója

Gulyás Lajos - Epizódok egy kortárs-barát tollából (a teljesség igénye nélkül)

Az életem során kialakult barátságok közül a legkitüntetőbbnek Rák Kálmánét tekintem.

Míg ő a Szegedi Piarista Gimnázium, én a Csongrádi Állami Gimnázium után nyertem felvételt a szegedi orvoskarra 1947 őszén. A mi évfolyamunk volt az utolsó, amelynek nem kellett az orvoskaron felvételi vizsgát tenni. Emlékszem, olyan elsőéves is volt, aki érettségén két tárgyból is bukott, de a pótvizsgán elégséggel átment, és felvették. Az más kérdés, hogy két év után végleg lemorzsolódott.

Barátságunk csak a klinikai tárgyak hallgatása idején kezdett kibontakozni közös érdeklődési területeinkkel, életstílusunkkal, az előadásokon való rendszeres részvétellel és folyamatos jegyzetelési szokásainkkal.

Nem mulasztottuk el a Szegedi Nemzeti Színház operatársulatának előadásait egy forintos állóhelyen végigállni. Ott szívtuk először magunkba Mozart, Verdi, Wagner, Puccini dallamait. Több medikust felfedeztünk a statiszták között, mivel a statisztálás remek pénzkereseti lehetőség volt az egyetemisták számára.

Ennél „prozaibb” kötelező közösségi munkában is részt kellett vennünk. 1947- és 1948-ban Újszegeden csatornát ástunk, máskor gyapotot szedtünk. Teherautókkal szállítottak bennünket Hódmezővásárhely határába: „gyapni megyünk”, így becéztük a műveletet. Sok közös gyűlésen vettünk részt, ahol mozgalmi dalokat énekeltünk, például „Szódd a selymet, elvtárs”...

A mienk volt az az első évfolyam, ahol bevezették a Kórélettan oktatását a III. évben. Kiemelkedő professzoraink, akiket Kálmánnal együtt szerettünk és méltányoltunk: Straub F. Bruno (biokémia, Szent-Györgyi Albert beosztottja volt), Ivánovics György (mikrobiológia), Jancsó Miklós (gyógyszertan). Hetényi Gézáról (belgyógyászat) később lesz szó.

A mi egyetemi éveinkben tankönyvek alig voltak, egyedül az anatómia (Kiss) és a gyógyszer-tan (Issekutz) volt forgalomban. Az igen rosszul sikerült Hedri-sebészet sok kritikával illetett bemutatásán részt vettünk. Hatalmas volt a kontraszt a Sántha Kálmán professzor által írt kiváló, didaktikus idegsebészet fejezet és az előbbi között. A többi tárgyat, az újdonságokat is tartalmazó egyetemi jegyzetektől (nem mindegyik sikerült jól) és saját írományunkból sajátítottuk el. Az ötödik évben már egymás mellett ültünk Kálmánnal, ismert volt igen részletes jegyzetelésünk, még vicceltek is velünk emiatt. A mi időnkben ritkaság volt, amikor nem a vezető professzor adott elő, így Hetényit a két év alatt csak kétszer helyettesítették: egyszer Kelemen Endre (a rheumás lázról tartott előadást), máskor Tényi Mária (az angina pectorist adta elő), ellentétben a mai szokásokkal sok intézetben. Nálunk még „sikk” volt előadásokra járni, még akkor is, mikor télen fűtetlen tantermekben téli kabátban ültünk, és szorgalmasan írtunk.

Évfolyamunkat megdöbbentette IV. éves korunkban, mikor az I. Belklinika előadótermében Hetényit hallgatva a hátsó fal mögött kialakított rögtönzött ruhatárból valaki ellopta Kálmán ballonkabátját. Több lopás ugyanis sohasem fordult elő.

Az V. évben szintén nálunk vezették be kötelezően az orosz nyelv tanulását. Miután én egy évig tanultam orosz a gimnáziumban, az én írásbelimről másolták többen a feladatot, és amikor lehetett, súgtam. Ez volt talán az egyetlen „tudomány”, ahol én tudtam segíteni Kálmánnak. Tanulmányaink végén (V. év) a mi évfolyamunk vezette be „a lovas-konflisos ballagást”. Egy kocsiba hatan fértünk. A klinika-sorról indulva a szegedi gyalogos korzón - engedéllyel - hajtottunk végig a Rókusi Patológiai Intézetig. Még Kálmán is, mint szegedi illetőségű medikus, megilletődve járta be velünk szeretett városát.

Már a IV. évben megragadott minket Kálmánnal Hetényi Géza személye, aki az akkori belgyógyászatot ritkaságszámba menően át tudta fogni, sőt át tudta adni. Előadásait a kristálytisza logika, a kifogástalan rendszerezés, a könnyű reprodukálhatóság, ezért jó jegyzetelési lehetőség jellemezte - utóbbi ki is használtuk Kálmánnal. Módunk volt Hetényi előadásait más egyetemi városok híres vendégprofesszoraival összehasonlítani, de mindig Hetényi volt a csúc. Igyekeztünk nála VI. évben minél előbb leszigorlatozni, így nem vártuk meg a pár hónap múlva megjelenő kiváló stílusban megírt Részletes belgyógyászat című tankönyvét.

Hetényihez való ragaszkodásunk eredménye volt az, hogy 1952-ben a szigorlók (VI. év) részére megalakult az I. Belklinikán a Tudományos Szakkör (externisták). Összesen hatan voltunk Kálmánnal együtt. Ekkortájt a klinika alagsorában állatistállók (kutyák, nyulak, patkányok, egerek) domináltak a kísérletek alanyaiként. Ma ugyanez az alagsor az ambuláns betegforgalom színhelye. Sajnos, nem azonos „tutorhoz” voltunk Kálmánnal beosztva. Míg ő Hetényi menyéhez: Scossa Karolához, én Benkő Sándor tanárhoz. A sors fintora, hogy míg ő gastroenterológiai profilú kísérletekben vett részt, én haematologiaiban. Később, végzése után ő a haematológiai profilt vitte Kelemen Endrével. Az egy év alatt, három-négy tudományos cikk társszerzőjeként is szerepeltünk. A kísérletezésen túl időnk jó részét a klinikán töltöttük; a szakma gyakorlatát jórészt Iványi János akkori tanársegédétől tanultuk. Távol állt még tőlünk az „eltechnicizálódás” és „elszemélytelenedés”. Jóval többször volt szükség csak az alapos anamnézis és fizikális vizsgálat alapján a következtetések levonására, a differenciál-diagnózis lehetőségeinek átgondolására. Emellett természetesen örültünk az új eljárásoknak, felfedezéseknek, amik gazdagították a szakmát, és alátámasztották az előbbieket.

1953-as orvossá avatásunk Szegeden a „Központi Egyetem” aulájában történt. Ma talán elképzelhetetlen az a puritánság, - ami jelenlévő szüleink morgolódásához is vezetett, - hogy az ünnepélyességnek legkisebb jelét sem adták. Se virág, se egyenruha, se szervezetség, vagyis minden ceremóniától mentes avatás volt. Korpássy Béla, az akkori dékán (szerettük a patológus professzort kiváló előadásaiért, igazságosságáért) egyszerű nyári, utcai, világossárga ruhában egymagában nyújtotta kezét avatásunkkor...

Végzésünk után központi irányítással helyeztek el bennünket, nem pályázatok útján kaptunk állást. Mivel a katonaságot ebben az időben fejlesztették, évfolyamunkból kb. 30 főt a „fegyveres erőkhöz” rendeltek, és ebbe a létszámba én is beleestem. A hat szigorló externista közül egyedül Kálmánnak sikerült a klinikán maradni, s ez meghatározta további szakmai életét.

Kálmánék a Tisza Lajos körúton laktak. Több szobás lakásukban Kálmánnak külön szobája volt, itt látogattam meg őt többször. Csapatorvosként nem kényeztetett el az élet. Nem volt ám TV, telefon a csapatnál, de még rádió sem, hogy a többit ne is soroljam. Mikor nagy nosztalgiát éreztem az ország talán legszebb városa, az egyetem, a tudományok, a kultúra, a barátok, szerelmek, emlékek stb. iránt - Kálmánhoz jöhettek. A gyalogsági táborból néhány napra Szegedre „kiszakadni” felüdülés volt. Örökké hálás vagyok Kálmán és szülei meghívásainak. Kálmán édesanyja - aki nagyon szeretett engem - egyik látogatásom alkalmával elárulta, hogy fiának gyakran van migrénje, félti őt, vigyázzak rá. A mama olyan hókiflit sütött, amit senki sem tudott utánozni. Mivel ezt gyakran emlegettem, Kálmán még negyven év után is jólesően idézte fel.

Meg kell említenem Kálmán zárkózottságát (a fenti példa - migrén - is alátámasztja). De más vonatkozásban is távolságtartó volt. Mint vonzó, hyperintelligens és szuperművelt férfit természetesen sok nő (főleg évfolyamtársak) tartották vonzónak, szerették volna „közelebről” is megismerni. Bizonyos határon túl még verbálisan sem engedte magához őket, ez a „*splendid isolation*”. Mint barátjának, bizalmasan panaszkodtak is nekem, hogy a nívós beszélgetéseken, udvariasságon, lovagiasságon túl Kálmán megközelíthetetlen. Szerencsére később megtalálta a minden szempontból legmegfelelőbb társat: Macher Anikó személyében. Döntését, - hogy csak is ő lehet Kálmán párja, - azonnal természetesnek vettük. Nagy örömmre szolgált később az én Anikómmal (feleségem) való kölcsönös megértés és szimpátia.

Máskor a csapattól jövet a klinikán látogattam meg Kálmánt. Miután ő a Szegedi Piarista Gimnáziumban a latin mellett a németet és franciát tanulta kötelezően, a klinikára jutva rohamléptekben tanulta az angolt, olyannyira, hogy még orvosi ügyelete alkalmával is ott találtam az angol magántanárát, aki bejárt órákat adni, s akinek bemutatott. Igen művelt, szimpatikus idős tanár volt. Talán sejthette Kálmán, hogy egy évre Manchesterbe fog kimenni Lajtha László György professzorhoz (aki Lajtha László zeneszerző fia volt), amint az a hatvanas években be is következett.

Barátságunk egyik mérföldköve volt az, mikor 1958-ban azt írta nekem, hogy mint két legényember, próbáljunk ki egy repülőgépes utat Prágába. A csoportban neki volt a legtökéletesebb német tudása, ami nagy segítség volt Prága mellett Karlsbadban (Karlovy Vary) és Pilsenben is. Finom humorát mindenki értékelt. Kellemes élményeket szereztünk az akkori Csehországban. Ezzel szemben, a ma réginek számító 35 személyes kis repülőgép „turbulencia” miatti rázkódása, zuhangatása ijesztő volt.

Azévben a nívós Győri Honvédkórházból, a szűkebb pátriámhoz közelebbi, szintén igen jóhírű Kecskeméti Honvédkórházba - mint végleges munkahelyemre - kerültem. Egy alkalommal a város egyik orvosi rendezvényére Kálmán is eljött. Egy önmagát kutatónak is feltűnő nagy praxisú SZTK-belgyógyász immunológiai témát akart prezentálni előadásával. Hozzászólásában Kálmán megkérdezte, hány egéren végezte el kísérletét. A „két egeres” válasz mosolyra készítette a hallgatóságot. A belgyógyász kollega Kálmán egyéb kérdéseire adott válaszai is nyilvánvalóvá tették mind a téma, mind az előadó komolytalanságát. Többet sem hallottunk a kollega „új kutatásairól”.

A 60-as években mindketten megnősültünk. Kálmánék kis gyermekeikkel többször is meglátogattak bennünket, ahogy mi is őket.

A Rák és a Gulyás család és gyermekeik

Első feleségemmel (†1983) Kecskeméten

Kálmán 21 évig dolgozott a Szegedi I. Belklinikán, fő profilja a haematologia volt. Kelemen Endre Pestre távozása után Cserhátival és Krizsával folytatta tudományos munkáját.

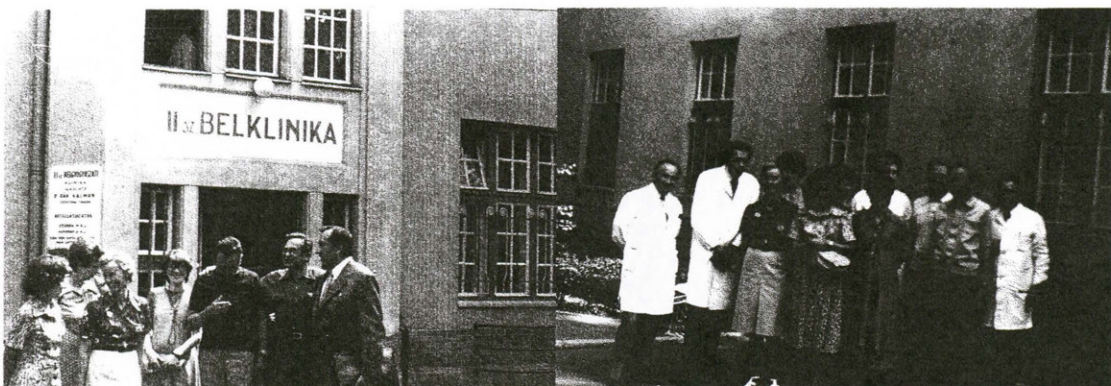
Időközben kialakult arról egy vélemény Szegeden, hogy ki a belgyógyászat legjobb és legszínesebb előadója. Alapul a kimagasló tudományos tevékenység is szolgált. Professzor Varró Vincét és Rák Kálmánt jellemezték így.

Kálmán szegedi búcsúztatásakor, illetve debreceni bemutatkozó beszédekor is jelen voltam (1974). Utóbbinál „a csilláron is lógtak”, de a lépcsőre még le tudtam ülni. Ismert volt Kálmán zenei műveltsége is. Ezt is hangsúlyozandó, szegedi búcsúzásakor beszéde végén szemléletesen Lohengrin hattyúját vontatták, amint Szegedet maga mögött hagyván, Debrecen felé tart.

Hamar megbánta Szeged, hogy elengedte Kálmánt, de már késő volt. Kérdeztem őt ezzel kapcsolatban. Elárulta, hogy kétszer is próbálkoztak visszacsalogatni. Maga a dékán és egy hivatalnok „fejes” kereste fel Debrecenben. Kálmán - talán tőle szokatlan stílusban - mondta nekik: „Ha egy bizonyos céllal jöttök, hiába jöttetek...”. Szeged után Debrecenhez lett hű, mert tudta, érezte, hogy ott tárt karokkal várták.

Debrecenbe kerülve dilemmát okozott a lakáskérdés. Két opció volt, s a döntéshez egy szűkebb pátriából (Csongrádról) Debrecenbe származott fogorvost (Tánczos Lajos) és engem kért fel véleményezésre. A fogorvos (engem is ő kezelt) és az én véleményem maximálisan egyezett: az ajánlott belvárosi lakással szemben a nagyerdeit kell választani. Így is történt.

1978-ban OTKI-tanfolyamon voltunk a klinikáján kb. tizenketten. Emberséges, vonzó, hangulatébresztő környezet fogadott minket a nívós szakmaiságon túl, sőt „tea time” címén minden nap stílusosan teát is szervírozott nekünk. Ez annak idején ismeretlen volt a tanfolyamokon.

Milyen jólesett, mikor a Debreceni Klinika igazgatójává való kinevezése után először léptem be a főbejárati kapun, s azt érezhettem, hogy mindenki szereti. A helyes, idős portás végtelen tisztelettel, szeretettel beszélt Kálmánról. Ugyanígy tett az akkori titkárnő is, és ez a rácsodálkozással vegyes szeretet - úgy vélem - egész pályafutásán végigkísérte.

*Lányom: Zsuzsa és Kálmán fia: Péter egy debreceni rendezvényen.
Itt talán még azon meditálnak, hogy ők is apáik nyomdokaiba lépnek-e – ami megvalósult.*

Tudományos munkáimat (kezdetben egy haematologiai tárgyú is volt) szívesen átnézte. A Magyar Belgyógyász Társaság éves rendezvényein mindig találkoztunk. Nemcsak előadásaira, de hozzászólásaira is mindenki odafigyelt, nem volt „sustorgás”, mikor ő beszélt. Rendkívül méltányoltam, hogy ő, a „nagy tudós” engem, a „sima” belgyógyászt (igaz, a katona-orvoskodás miatt elég kalandos életem volt) ilyen alkalmakkor egyenrangú félként kezelt például professzorok társaságában. Ő mutatott be de Châtel Rudolfnak, Lehoczky Dezsőnek stb.

Szegeden, az I. Belklinikán létrehozták a tanítómesterünk nevével fémjelzett Hetényi Géza Baráti Kört (titkár: Szarvas Ferenc professzor). Ezen exkluzív körbe a Hetényivel dolgozók, az ő szellemiségét tovább vivők megfelelő ajánlás révén kerültek be. Kálmán természetesen az elsők között lett tag, felesége, Macher Anikó is. Jómagam 1992-től. Az évente megrendezett tudományos, tisztelgő összejövetelen feleségemmel együtt mindig nagyon vártuk a Kálmánékkal való találkozást is. Rendszerint a Tisza-parton láttuk meg egymást, ott sétáltunk a rendezvény kezdetéig.

Együtt voltunk a híres haematologus: Kelemen Endre temetési szertartásán (Budapest, Farkasréti temető, 2000) de ott volt még néhány Hetényi körös is. Megtisztelő volt számomra, hogy ott, mint régi barátját bemutatott Vízi E. Szilveszternek, az akkori Tudományos Akadémia elnökének.

Kerek évszámot involváló kecskeméti születésnap összejövetelemre mindig meghívtam feleségével együtt.

Ilyenkor mindig ő volt az orvosok részéről, aki beszédében szellemesen, sok humorral fűszerezve anekdotázott. Igazi *kálmános* köszöntéssel, latinul kezdte üdvözlését: „Lajosom, multi salutes”. Emlékeztetett egyetemi jegyzeteimre, ahol több szint alkalmaztam a logika, a kiemelések stb. végett. Ezt ő viccesen úgy szemléltette, hogy minden ujjam közül más-más színű golyóstoll kandikált ki. Szellemesen adta elő azt is, hogy tudvalevőleg sohasem voltam katonás típus. Ő ezt reverzításba hozta, mintha én vágytam volna a katonaságra. Egyik alkalommal Kecskeméten árulta el, hogy a már említett egyetemi végzős évünkbeli orosz tanár az ő piarista diákkorában az iskolájukban működő cserkészcsapat parancsnoka volt. Ezt 35 év után tudtuk meg tőle, jellemzően a már említett diszkréciójára. Az a cél is vezethette, nehogy ártson a tanárnak a „rendszerváltozás” előtt.

Kálmán udvariassága utánozhatatlan volt. Semmit nem hagyott megválaszolatlanul, amit az alábbi példa is alátámaszt.

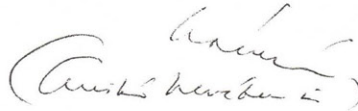
Kedves Anikó és Lajos,

Hazatérve a nagyon kellemes, tanulságos, jó hangulatú partiról hálás köszönetünket fejezzük ki Mindkettőtöknek és a közreműködőknek a nagyszerű szervezésért. Öröm volt a találkozás a Család tagjaival, a Gulyás Lajos Baráti Kör tagjaival, a tisztelőkkel, a művész-élet kiváló képviselőivel. Megható volt a gondoskodástok, beleértve még az elutazás körülményeinek is optimális megszervezését. Megértéssel hiányoltuk ifjú G.Lajost, ezúton is jókívánságainkat küldjük.

Kedves Anikó, kedves Lajosom, még egyszer:
ad multos annos..

2004.május 10.

Kézcsókkal, Anikó csókjaival,
baráti öleléssel

Sajnos, 80. születésnapomon már csak az üres helyét láthattuk Kálmánnak...

Egyébként Kálmán a klinikán viselt fehér köpenytől eltekintve mindig kifogástalan öltönyben járt. Egyetlen egyszer találkoztam vele katonaruhában - 1953-ban - a csapatnál. Furcsán nézett ki „gimnasztyorkában” (ez orosz típusú ingszerű felső), csizmanadrágban és karcsú lábszárával a bőrszárú csizmában.

Ízlésesen berendezett debreceni otthonukban történt látogatásaink minden esetben feltöltődést, az emlékek baráti hangulatban való felelevenítését jelentették. Komolyzenével is kedveskedett ilyenkor - háttérzeneként - ismerve ez irányú közös érdeklődésünket.

Szeretett meglepetésszerű találkozást szervezni otthonukba. Így (még a debreceni kezdetek után) egy vacsoravendégségi meghívásukra betoppanva kit találunk ott? - A szűkebb pátriám-béli, Kálmánékkal közös „lakásnézős” fogorvosunkat. Egy másik alkalommal a reveláció erejével hatott Kálmán otthonában egy sebésszel való találkozás is. Előzmény: katonarvosként 1982-ben az akkor „baráti” Dél-Jemenbe küldtek egy évre, ahol az arab sofőr hibájából - karambol kapcsán - súlyos sérülést szenvedtem. Repülővel a Budapesti Honvédkórház Baleseti sebészetre szállítottak, ahol Záborszki Zoltán operált. Vele bő 14 év után találkoztunk ismét Kálmán jóvoltából, hisz ő volt a másik vendég.

Nem mulasztott el soha képeslapot küldeni külföldi útjaikról. Jellegzetes betűit messziről felismertük.

Fiam, aki az Operaház korrepetitora volt, másodállásban a Debreceni Színház opera-operett részlegének is korrepetitora, sőt többször karmestere is. Egy debreceni előadás (Jacobi: Sybill) bemutatója után Kálmánék nem csak fiamat, hanem családomon kívül rokonainkat, sőt közös - már említett - fogorvos barátunkat is meghívták, az akkori időben az ország legnívósabbjának hirdetett pubjába.

Kiemelem Kálmán zenei érzékét, hiszen korábban egy kitüntetése alkalmával a riporterek megkérdezték, hogy van-e hobbija. Csak „piano” - válaszolta, - pl. a zenehallgatás. Zseni voltát zenei téren is méltányoltam, annál is inkább, mivel magam a Muzsikáló Orvosok Társaságának tagja vagyok. Kálmán tiszta zenei hallása és memóriája révén igazi ritkaságokat is el tudott dúdolni. Emlékszem, egyszer nehéz Richard Strauss-melódiát dúdolt, nem a közismert Johann Strausst - nagy meglepetésemre. Zenei ízlésünk is hasonló volt. A tenoristák közül mindenekelőtt Pavarottit preferálta, de emellett José Cura is kedvence volt. Mikor feltette nekem lemezüket, őket hallgatva, büszke, örömmel vegyes csillogást véltem szemében felfedezni.

A 10 évvel ezelőtti aranydiplománk átvételekor (Szeged, 2003) az emlékező beszédet Kálmán tartotta. Kiemelte a mi időnkbeli leghíresebb szegedi professzori hármas: Jancsó Miklós - Ivanovics György - Hetényi Géza meghatározó szerepét. Kálmánt mindenki elismerte és szerette az évfolyamunkon. Sajnos az idén (2013 novemberében) rendezendő gyémánt diplománk ünneplésekor rá már csak emlékezni tudunk, de - ha eljutok - ezt megígérem.

Meg kell említenem fiam, Kálmánhoz való ragaszkodását, óriási bizalmát. Ugyanis sikeres zenei pályafutásának csúcsán a benne éveken át lappangó, majd progredialó, bénulásokhoz vezető igen ritka és súlyos betegsége (Hallervorden-Spatz kór) nyilvánvalóvá vált a 2000-es évek elején. Bár Londonba is elvittem szakemberhez, Béccsel is konzultáltunk, nem tudták meggyógyítani. Fiam halála előtt két ízben is azt mondta: „Sok szakember látott, de csak akkor fogok javulni, ha Kálmán bácsi megvizsgál és meggyógyít.” Nem mertük neki elárulni, hogy Kálmánt akkor már fél éve eltemettük, mivel ezzel depresszióját fokoztuk volna.

Kálmán alternatív medicináról, homeopátiáról írott műveit más kollégák nyilván taglalják, én csak rövid megjegyzést teszek arra, amit szummálva mondott nekem, hogy ti, a növényi terápiák és bizonyos esetekben az akupunktúra/manuálterápia elfogadható. Ő, mint az Evidence Based Medicine egyik hazai úttörője, nem tudom mit szólna az alternatív medicinák előretöréséhez, a homeopátiás tanszékekhez, igen drága homeopátiás tanfolyamokhoz, „szakvizsgákhoz”, különböző furcsa diagnosztikai módszerekhez (pl. Írisz-diagnosztika, elsavasodás elleni küzdelem, ezoterikus ajánlások, távgyógyítás, energiaküldés stb.) mindez a média fékezhetetlen ajánlásaival.

Orvosi nyelvészeti művei kapcsán csak felvetem, hogy nyilván tovább küzdene a szerintem talán leggyakrabban használt két szó helyes használatáért, így az „expresszálás” helyett továbbra is hangsúlyozná az „exprimálást” és a „szuppresszált” állapot helyett buzdítana a „szuprimált” használatára. Ezen kifejezések továbbra is a fülemben csengenek.

Több kortársam - jómagam is - véleményt kérően nem egyszer fordultunk hozzá betegségünk miatt, ezzel szemben, ő sejtetni sem engedte, hogy neki egyáltalán van-e betegsége. Nem is tartottuk ildomosnak az e tárgyban való érdeklődést. A korábban már leírt jellemző zárkózottsága - melyre édesanyja is felhívta a figyelmet - közrejátszhatott hirtelen, rejtélyes halálában.

Az orvostudományban alkotott maradandóan kimagasló tevékenységéről valószínűleg több szerzőtársam ír, erről nem szólok.

Inkább idevágó, szerény hozzáállását emelem ki, melyre sok példát lehetne hozni. Egyet említek: feleségemmel történt egyik látogatásunk alkalmával személyesen gratuláltunk nagyon megérdemelt Széchenyi-díjához, melyet többszöri kérésünkre mutatott csak meg.

Neki olyan kisugárzása volt, mint például Hetényinek. Mikor ő szólt, oda kellett „spontán” figyelni, mert „minden szava aranyat ért”. Nem kellett közös, nagy tanítómesterünket utánoznia, ő külön egyéniség volt.

Ismerve az előzményt, szomorú voltam, mikor megkaptam feleségétől Lehoczkyval közösen írt utolsó könyvét (Klinikai haematologia), melynek kiadását sajnos már nem érthette meg. Ugyanis épp e könyv ügyében készült Budapestre aznap, mikor éjjel bekövetkezett hirtelen halála. Előző nap már a pesti vonatjegyet is megvette...

Temetéséről nyilván mások is írnak, én mindenesetre érdemesnek tartom megjegyezni a debreceni püspök egyik hangsúlyos mondatát: „A kapott TALENTUMMAL igen jól sáfárkodott.”.

A szegedi egyetem nevében Tényi Mária professzorasszony mondott búcsúbeszédet. Kívüle: Iványi János, Pocsai Gábor, Tánczos Lajos, jómagam stb. képviselte a korábbi szegedi barátokat.

Kálmán Anikója, a szegedi barát Szarvas Ferenc professzort és szerény személyemet kérdezte arról, hogy milyen latin (Kálmán nagyon szerette a latin nyelvet) sírfeliratot válasszunk díszsírhelyén álló gránitjára. Végül az alábbi idézetre esett a választás: „Non omnis moriar...”

A ravatalozási szertartás és beszédek végén egy általunk jól ismert CD hangjai szűrődtek felénk. Szomorúan hallgattuk feleségemmel, mivel életében még együtt élvezték e lemezt. Ezáltal - és ezt a zenét valamikor is hallva - mindig rá emlékszünk. Ez a búcsúzene Puccini Turandotjából a „Nessun dorma” volt.

Hát igen, így van. Senki sem alhat. Nehezen tudtunk napokig elaludni Kálmán váratlan, hirtelen elvesztése miatt. Emléke örökké él, melyet az őrzött írásos emlékek, fényképek, videók ébren tartanak.

Dolgozószobámban három bekeretezett nagy képet őrzök a falon, akik egyben példaképek: 1. Édesapám id. dr. Gulyás Lajos (híres sebész), 2. Hetényi Géza, 3. Rák Kálmán.

Dr. Gulyás Lajos belgyógyász főorvos, orvos alezredes, Kecskeméti Honvédkórház

Hajdú László - Emlékező gondolatok Rák professzor úrra

Mind az idősebbek, mind mi fiatalok nagy izgalommal vártuk az új főnököt. Új gondolkodásmódot, szemléletet hozott a klinikára. Sok minden világossá, egyértelművé vált a szakmában a Prof. hatására. Mi, fiatalabbak elmondhatjuk, hogy Tőle tanultuk meg a szakmát, belgyógyászati gondolkodást, az orvosi szemléletet, a beteggel való bánásmódot, az etikus magatartást, de az idősebbek gondolkodására, hozzáállására is egyértelműen hatott.

Nyilvánosan sohasem - tudomásom szerint négy szemközti beszélgetések kapcsán sem - szidott senkit, de éreztük mi nem tetszik Neki. Viziteken sem parancsolt, utasított, hanem kérdezett, leletek felől érdeklődött, így orientálta a vizsgálatokat. Soha nem tett kinyilatkozást a beteggel kapcsolatban. Kérdései legtöbbször ültek és a jó irányt mutatták.

A vezetőváltás után néhány hónappal párhetes tanulmányútra mentem az OVSZ Immunológiai Osztályára. A beszélgetések kapcsán kiderült, hogy a főnököm Rák Kálmán. Jó érzés volt megtapasztalni, hogy mennyire ismerik, elismerik. Ha a közvetlen kollégák ezek után bemutatnak valakinek, mindig Rák professzor tanítványaként, munkatársaként mutattak be. Itt éreztem először, hogy nem mindegy ki az ember főnöke. Hasonló pozitív tapasztalatokat szereztem az életem későbbi szakaszaiban is. Munkahely változtatás, vagy szakvizsgára jelentkezés kapcsán alkalmam volt megtapasztalni, milyen előnyökkel jár, ha kiderül, hogy Rák professzor tanítványa voltam korábban.

Örülök, hogy 7 évig Rák professzor úr beosztottjaként dolgozhattam.

Dr. Hajdú László, belgyógyász, a karcagi Kátai Gábor Kórház osztályvezető főorvosa

Hársfalvi Jolán - DOTE II. Belklinika labor (1983-1994)

Rák Kálmán professzor és a laboratórium

Jó visszaemlékezni arra a 11 évre, amikor a Debreceni Orvostudományi Egyetemen Rák Kálmán professzor úr vezette II-es számú Belgyógyászati Klinikához tartoztam. A Központi Klinikai Kémiai Labor alapításának hőskorából mentem át oda, mert várható volt, hogy a klinika laboratóriumában több idő jut a kutatásra. Akkoriban egyre több rutin vizsgálatot vett át a Központi Labor a klinikai laboroktól.

Rák professzor úr és a klinika nagy tekintély volt nekünk, laborosoknak. Rák professzor igazi kutató orvos volt, hozta Szegedről a szellemet. A Központi Labor alapító csapata, Fésüs László, Szabó Teréz és jómagam, Muszbek Lászlóval az élen, átitatódtunk ezzel a szellemmel. Igyekeztünk a klinikusok igényét megismerni, ahhoz a legteljesebb mértékben hozzájárulni és nemzetközi szintű rutin és tudományos munkát biztosítani. A laborosok fejlődéséhez a klinikusokkal való állandó kapcsolat, a közvetlen találkozás.

Megalakult a Hemosztázis klub, amelynek a Kenézy villában működő könyvtár társalkodója (most professzori klub) adott helyet, A klub élete igen élénk volt. Havonta találkoztak a klubtagok, akik az egyetem, a város, sőt az ország egész keleti régiójából érkező, a hemosztázis témában érdeklődő orvosok, kutatók voltak. Általában egy alapkutatási és egy ahhoz csatolható klinikai témát mutatott be a szakterületen alkotó, amelyet hosszú, igen aktív beszélgetés követett. A témák az alapkutatótól a kezeléssel, a diagnosztikán át, igen sokrétűek voltak. Rák professzor úr minden kérdésben járatos volt. Minden témához idézte a legfrissebb közléseket.

Ekkor még könyvtárba jártunk, ahol a két héten belül érkezett folyóiratok az polcokon és az asztalokon voltak. Mielőtt a megrendelő klinikákhoz, intézetekhez küldték volna azokat, át lehetett itt nézni a legújabb közleményeket. Az olvasóterem este 7-ig volt nyitva. Professzor Úr szinte minden szerdán este ott fejezte be a napját. Az esti órákban már kevesebben voltak, ha éppen ott voltunk, akkor egy-egy közös érdeklődésre számot tartó cikkekre fel is hívta a figyelmünket csendesen. Egy könyvtári beszélgetés folytatása lett, hogy én a Professzor Úr klinikájára mehettem.

Szerda volt az a nap is, amikor Professzor Úr a laborban "vizitelt". Ha nem volt ideje bejönni a laborba, akkor várta, hogy én menjek be hozzá. Mindig kedvesen fogadott, nem csak szerdai napokon.

Munkaideje vége felé - nála ez este 7 óra körül volt -, bejött a laboratóriumba, ha világosságot látott. Kicsit kérdezgetett az éppen folyó munkáról és örömmel jegyezte meg, hogy milyen szorgalmasan dolgozom. Ha nekem volt éppen ilyenkor kérésem, bekopogtam az irodájába, sokszor a szobáján túlról jött kedves igenje, mert a mikroszkópja mellett ült, analizálta a betegek vér vagy csontvelői sejtjeit.

Majdnem minden laboratóriumi vizsgálatot ismert, a kivitelezés és az eredmény értékelésének a részletéig. Ismerte a preanalitikai és az analitikai hibalehetőségeket. A várható eredménytől való eltérést azonnal jelezte a laboratóriumnak. Általában megtaláltuk az eltérés okát. Sokszor nagyon kicsi volt az eltérés, a kontrollok nem is jelezték, de ő észre vette. Ismerte a minőségbiztosítás alapelveit. A hemosztázis laboratórium vizsgálatai részt vettek a NEQUAS külső kontroll programban is.

Büszke volt, ha szerepeltünk továbbképzéseken, kongresszusokon. Előtte adott időt, alkalmat arra, hogy ellenőrizze a felkészültségünket, a végén pedig soha nem mulasztotta el, hogy értékelje a munkánkat. Mindig a fülemben cseng, amikor nekem az első szereplésemkor kedvesen mondta, hogy "Jolán maga nagyon izgul, a jövőben többet kell, hogy szerepeljen".

Azóta eltelt vagy 3 évtized, és nem gondolok már az izgalomra, csak arra, hogy gyakorolni, szerepelni kell.

Minden embernek megadta a tiszteletet. Betegnek, nővérnek, asszisztensnek, titkárnőnek, adminisztrátornak, portásnak, takarítónak, betegszállítónak és még sorolhatnám. Sokszor szólt azért, hogy a beteg nem néni, bácsi, lány, hanem a nevéen nevezett nő- vagy férfi beteg, akár úr.

Soha nem volt kritikai vagy lenéző még tréfás megjegyzése sem, ha beosztottak, kollégák, professzortársak, felettesek kerültek szóba közvetlenebb társasági beszélgetésben. Azonban volt véleménye mindenről és mindenkiről, és az valahogy kijött belőle úgy, hogy érthetett belőle az illető.

A szabályokat betartó, viselkedésében és megjelenésében is távolságtartó ember volt. Biztos elegancia és egyszerűség jellemezte. Tudott azonban felszabadult is lenni. Egyszer nagyon meglepett, amikor egy asztaltársaságban vidáman borozgatott, vékony szivart szívott és kedvesen élcelődött a körülötte ülőkkel.

Szépen, választékosan beszélt, ügyelt az orvosi nyelv helyes használatára. Gyakran használt latin szavakat, mondásokat, azonban nem szerette az angol szavak fordítás nélküli használatát a magyar beszédben. Sokszor szólt a helytelen beszéd miatt.

A tudományos munkát illetően az volt az elve, hogy a klinikai kutatásnak a betegágytól kell indulni. A hematológia volt a fő tevékenységi köre, azon belül a hemosztázissal foglalkozott szívesebben. Ő a hemosztázist a hematológia részének tekintette, pedig akkor már a nemzetközi kongresszusok színpadán a trombózis és hemosztázis önálló helyet követelt magának. Általában nagy összefüggésekben gondolkodott. Pl. jellegzetes volt a „Virchow-triád” szemlélet mindennapi alkalmazása (endotelsérülés, a vér áramlási sebessége és a hiperkoaguláció plazmatikus résztvevőinek együttműködése).

A hemosztázis laboratóriumot, amelyre átjárása volt a mikroszkópos kis laborjából, Misz Mária segítségével hozta létre, akiről többször hálásan beszélt nekem. Professzor Úr Szegedről hozott magával egy kockás füzetet, abban voltak a módszerek leírva, amelyek közül a vérzési időt, a trombocita számlálást, a fibrinogén-, protrombin-, aktivált parciális tromboplasztin idő-, thrombin idő módszereket állították be. Mivel a klinika profilja akkor a májbetegség volt, elsősorban a májbetegség körében alkalmazták a vizsgálatokat. Aztán kapcsolatot teremtettek a véradóval és átvették a vérzékeny betegek kivizsgálását, a hemofiliások kivételével. Marika szerzett antiszérumot és Balla Györggyel állították be a plazma antithrombin III szintjének nefelometriás mérését. Később nekem is volt módom az α_1 -antitripszin meghatározást is beállítani ebben a kollaborációban, a Marika kérésére.

Rák professzor Debrecenbe érkezése után két évvel már volt a régió orvosainak hemosztázis továbbképzés, melyben nagy szerepe volt a laboratóriumnak.

Amikor én a klinikára érkeztem, Marika helyét már átvették a fiatalok. Ők is Rák professzor úr irányítása alapján fejlesztették a laboratóriumot. Ebbe a folyamatba én is bekapcsolódtam.

Hogy mennyire jellemezte Professzor Urat az új iránti fogékonyság, arra példa a von Willebrand faktor/molekula (VWF) iránti érdeklődése. 1970-ben, olaszok készítettek antitestet ellene és nem sokkal utána Beck adjunktusnővel beállították a Laurell immunelektroforézises módszert a plazma VWF szintjének a meghatározására. Ennek nagy jelentősége volt a VWF hiánya miatti vérzékenység diagnosztikájában. 1981-82-ben írták le a VWF multimer szerkezetének az analízisére szolgáló elektroforézises módszert. Tőlem ennek a módszernek a beállítását kérte 1983-ban, amelynek ma is nagy jelentősége van a VWF multimer szerkezeti hibájának a megállapításában. Ennek a hibának a feltárása teszi lehetővé a leggyakoribb öröklött vérzékenység (Willebrand-betegség) fenotípezését. Azonban ennél sokkal messzebb látott, az emelkedett VWF szinttel járó állapot vizsgálatának a fontosságára

hívta fel a figyelmünket akkor, amikor még a nemzetközi irodalom nem foglalkozott ezzel a kérdéssel.

Rák professzor úr nyugdíjazásakor én visszamentem a Központi laborba dolgozni, azonban továbbra is tartottuk a kapcsolatot. 2003 kora tavaszán adott nekem egy kéziratot „Vaszkuláris hematológia” címmel. Ebben a munkában ír az aktív VWF-ról, amelynek a mérésére 2005-ben közölt módszert egy holland munkacsoport. Ez a téma most van csúcspontján a nemzetközi irodalomban. A mára már átalakult II. sz. Belklinika orvosaival több klinikai kutatásunk van ezen a területen, a Papp Máriával, a Gasztroenterológiai Tanszék munkatársával több kisebb és egy nagy nemzetközi pályázatot is nyertünk a témában.

Rák professzor úrnak nagyon jó nemzetközi kapcsolatrendszere volt, külföldi tanulmányútjainkat mindig támogatta, így például egymás után négyen voltunk a klinikájáról 1-2 éves tanulmányúton Belgiumban, Leuveni Katolikus Egyetemen, Verstraete professzor híres intézetében.

E sorok írása közben jó volt elidőzni Rák professzor úr korának emlékei és személyisége körül. Mindig hálával gondolok Rá.

Dr. Hársfalvi Jolán, DSci, a DE OEC Klinikai Kutató Központ habilitált docense

Horváth Boldizsár - Rák Kálmán professzor úr

Marosvásárhely, 2002.

Szigorlóként részese és tanúja voltam annak azon köröknek, akik sokat hallottak a Hetényi, majd Julesz klinika fiatal és katedrára teremtett docenséről, aki őszinte bánatunkra végülis nem Szegeden, hanem Debrecenben kapta meg a II. Belklinika igazgatói állását.

Szerencsére, a későbbi évek során mivel különösen érdeklődtem a vérzékenység-thrombosis szülészeti, nőgyógyászati vonatkozásaival lehetővé tette, hogy számos konferencián találkozhattam vele, melyek mindig kedves emlékek maradnak, mint például az a 2002-ben Marosvásárhelyen, a thromboemboliák korszerű megelőzése tárgyában tartott, amelyről küldöm ezt a képet. István Lajos professzor úr (balról a második) és Riba Mária főorvosnő (a jobb szélen) voltak a további előadók.

Prof. Dr. Horváth Boldizsár, a Vas megyei Markuovszky Kórház Szülészeti és Nőgyógyászati Osztályának v. osztályvezető főorvosa, a Magyar Thrombosis és Haemostasis Társaság tagja

Illés Árpád - Rák Kálmán professzor úr emlékkötetébe

Mi még orvostanhallgatóként a belgyógyászat különböző szakterületeit egy belgyógyászati klinikán hallgattuk végig illetve jártunk gyakorlatra. Mivel én a Szegedi Gyula professzor vezette III. Belgyógyászatot töltöttem ezt az időszakot, viszonylag későn már fiatal orvosként kerültem csak személyes kapcsolatba Rák Kálmán professzor úrral. Elsőként az érdeklődési területem a kardiológia és intenzív terápia volt, majd Berényi Ernő tanár úr sajnálatos korai halála után kaptam feladatul a Hodgkin-kóros, majd lymphomás betegek kezelését és gondozását Szegedi professzortól.

Az első személyes emlékem a három évente Kölnben rendezett egyik, Hodgkin lymphoma szimpóziumon volt, ahol sokat beszélgethettünk. Rák professzorral felesége, Anikó is utazott, akivel a konferencia végén találkoztam és bemutatkozhattam. Nagyon örültem annak a kijelentésének, hogy “maga az az orvos, akiről Kálmán mondta, hogy minden előadást végig ül”. Aztán jöttek DAB-ban szervezett hematológiai konferenciák, melyekre előadónak meghívott Rák professzor, nagy izgalommal készültem, hogy megfeleljek az elvárásoknak. Szorongásomat jól látta, mindig mondott valami biztatót. Jól emlékszem, amikor közlemény írására kért fel, a szakmai igények mellett a nyelvhelyességi útmutatás és segítség a későbbi tudományos pályafutásom során is hasznos volt. Mivel továbbra is más belklinikán dolgoztam kapcsolatunk inkább konferenciákon való beszélgetésekben nyilvánult meg, ahol számtalan alkalommal hallgathattuk magas színvonalú szakmai előadásait, amelyekből én személy szerint sokat tanultam.

Az elmúlt évtizedben a két Belklinika hematológiai munkacsoportjai egyre közelebb kerültek egymáshoz, és nagyon örülünk annak, hogy az Ő szakmai hagyományait képviselő volt II. Belklinika Hematológiai Tanszékéhez csatlakozhattunk, és azon épület falai között dolgozhatunk, amelynek éveken keresztül igazgatója és lelkes dolgozója volt.

Prof. Dr. Illés Árpád, DSc. DE OEC Belgyógyászati Intézet Hematológiai Tanszék vezetője, a Magyar Hematológiai és Transzfúziós Társaság titkára

Iványi János László - Rák professzor úrra emlékezve

2005. május végén egy hazai hematológiai konferenciáról lakásukba a szentendrei HÉV-en egy darabig együtt utazva láttam Őt utoljára, azóta is őrzöm kedves meleg tekintetét, derűs mosolyát. 1981-től 1993-ig lehettem munkatársa a debreceni II. számú Belklinikán, húsz éves szombathelyi kórházi hematológus működésének szakmai és hivatásbeli alapjait biztonsággal az Ő klinikáján megszerzett ismereteken építhettem fel.

Hálás vagyok a Gondviselésnek, és azoknak, akiknek jóvoltából Debrecenbe kerülve Korányi-Hetényi belgyógyász iskola legkiválóbbjainak egyikétől tanulhattam, mindennapi orvosi működésében legtöbbünknek olyan emberi-orvosi mintát nyújtott, melyet azóta is rendszeresen felhasználok. A betegágy melletti munka, a diagnosztikus-terápiás szigorúan racionális gondolkodásmódja, a belgyógyászati lázlap nyújtotta információk, gondos fizikális vizsgálat (problémás esetek kapcsán személyesen végzett alapos status), a mindig megtalált hiatusokra feltett kérdései, az elkülönítő kórisme briliáns felépítése mind a beteg üdvét szolgálta. Rendkívül finoman tudott korholni, sokszor csak a kórteremből kilépve fogtuk fel, hogy mit is csináltunk rosszul, vagy mit mulasztottunk, sosem bántó kritikáiból mindig lehetett tanulni. Mindezekén túl számomra a holisztikus, a beteget teljes egésznek tekintő szemlélete volt a legvonzóbb, nem csak egyes szervek működésében, hanem a beteg emberben pars pro toto gondolkodott, ami a túl-specializálódott XXI. század elején már-már szokatlannak tűnik. Öröm és megtiszteltetés volt részt venni vizitjein, tantermi előadásain, továbbképző megbeszélésein a könyvtárban vagy hallgatni Őt kongresszusokon. Megtanulhattuk Tőle, az orvos első számú etikai parancsa a naprakész tudás, mellyel a legtöbbet tud használni betegeinek. A mindennapi könyvtár-használat, szakirodalom szoros követése az internetes irodalomkeresés korszakában sem elavult vagy haszontalan mindazoknak, akik hozzászoktak a papíralapú folyóiratok forgatásához. Rágondolva most is halljuk jól ismert torokköszörülését a kari könyvtárban izgalmas cikkek olvasásakor vagy konferenciákon érdeklődését felkeltő előadások alatt. Csekély morphologiai ismereteimet és érdeklődésemet jó érzéssel irányította és tekintélyével egyengette szakmai karrieremet, önálló osztályvezetői működésem kezdetén megjelenő viharfelhők elosztatásában is hálával tartozom Neki. Kórházunk jubileumi megemlékezésén, 2005-ben megszokott világos, nagyívű előadást hallhattunk Tőle egyebek közt a holisztikus medicináról is.

Váratlan halála mélyen lesújtotta a magyar orvostársadalmat, akik nagyra becsülték, szerették, tanítványai és közvetlen munkatársai voltak, azokat a medikusokat, fiatal orvosokat, akik hallhatták, élvezhették színporkázó előadásait, klinikai környezetét, akik mindennap Vele lehettek s élvezhették csillogó egyéniségét, nem különben a klinikáján megfordult betegeket, akik gyógyulást nyerhettek áldott orvosi működése során.

Nem halt meg Ő, itt él bennünk, még élő tanítványaiban, munkatársaiban, akiknek példaképeként fogja kezűnk, vezérli gondolatainkat a mindennapok gyógyító küzdelmeiben. Szombathelyen eltöltött két évtized dacára visszatérően álmodom azt, hogy be kell mennem a Klinikára dolgozni, ügyelni, az ügyeleti névtáblámat kiforgatni, hisz Ő vár rám... Nyugodjék békében, szeretett Rák professzorunk, emlékét, míg élünk, megőrizzük.

Dr. Iványi János László PhD a Vas megyei Markusovszky Kórház Hematológiai Osztályának, osztályvezető főorvosa

Jakó János - Rák Kálmán professzor úrra emlékezve

A DOTE II. Belklinika tanársegéde voltam, amikor - 1974-ben - személyesen is megismerhettem Rák Kálmán professzor urat. Akkor került Szegedről Debrecenbe, a II. Belklinika élére. Nagy izgalommal s némi szorongással vártuk érkezését. Bár neve és arca, alakja ismerős volt, hiszen olvastuk közleményeit, láttuk, hallgattuk különböző kongresszusokon, mindig csodálva páratlan előadókészségét, óriási tudását, naprakész tájékozottságát. Mégsem tudhattuk, hogy mit hoz számunkra a jövő, milyen lesz a kapcsolatunk leendő új főnökünkkel. Hamar kiderült, hogy feleslegesen szorongtunk!

Bemutatkozásakor barátságos, közvetlen, szelíd, csendes emberrel találkoztunk, aki érkezése első percétől partnernek tekintette új munkatársait. Másfél évtizeddel későbbi saját szavait idézve: „nem bánom, hogy idefűjt a szél, lényegében azt folytattam, amit Szegeden elkezdtem”.

Fő feladatának változatlanul a minőségi oktatást és betegellátást, valamint a klinikán folytatott és alkalmazott tudományos kutatást tartotta.

Soha nem parancsolt, mindig csak javasolt valamit, amit természetesen kérésként értelmeztünk, s igyekeztünk eleget tenni elképzeléseinek. Rendkívül emlékezetesek számomra egy-egy újonnan felvett lymphomás vagy leukaemiás beteg kezelésére vonatkozó tanácsai, amelyeket pontosan és részletesen - saját kezűleg - leírva nyújtott át az illetékes osztályvezető tanársegédnek vagy adjunktusnak. Így tájékoztatott bennünket az általa leghatékonyabbnak tartott, vagy éppen friss olvasmányai alapján a leginkább ígéretesnek remélt „protokoll” lényegéről.

Bár klinikánkra érkezésekor néhányan már megfelelő morfológiai jártassággal rendelkeztek, a perifériás és a csontvelő kenetek közös tanulmányozása során mindig tudott újat, érdekeset, figyelemre méltót mutatni. A bizalom komoly jeleként értékeltük, amikor a professzori szoba melletti kis laboratóriumban lévő mikroszkópját önállóan is használhattuk. Természetesen kérése ekkor is a fülünkben csengett: „ha valami szépet láttok, mutassátok meg nekem is”. Bölcsen, tanítva ellenőrzött, miközben biztosította maga számára is a mikroszkóp csodálatos világába történő bepillantást. Ő tanított meg a csontvelő vizsgálata során látottak szakszerű és pontos leírására, vezetett be a citokémiai, később a citogenetikai vizsgálatok rejtelseibe.

Az egyetemi könyvtár (a „Kenézy”) rendszeres látogatója volt. A friss folyóiratok általában először hozzá kerültek, érkezésekor ugyanis a könyvtár dolgozói kérés nélkül vitték és tették le elé az aznap érkezett számokat. Átnézésüket a fedőlapon megjelenő jellegzetes kézjegye jelezte. Ha Debrecenben tartózkodott, minden munkanapjának utolsó egy-két óráját a könyvtárban töltötte. Tudtuk, hogy ha délután már el is távozott a klinikáról, este 7 óráig (a könyvtári záróráig) ott megtalálhatjuk. Azt is tudtuk azonban, hogy olvasás közben nem illik zavarni, arra csak igen komoly indok esetén gyűjtöttünk bátorságot. Példája és soha ki nem mondott, de finoman tudunkra adott elvárása munkatársai többségét is a „Kenézy” szorgalmas látogatójává tette. Talán említenem is felesleges, hogy a II. Belklinika saját könyvtárába járó folyóiratok rendszeres olvasása alapvető elvárásai közé tartozott.

Jó néven vette, ha meghallgattuk tantermi előadásait, amelyek - kedvenc kifejezésével élve - „up-to-date” ismeretanyagából mindannyian sokat tanulhattunk. A medikus előadásokon készített jegyzeteim később is sokszor voltak segítségemre továbbképző előadások összeállításakor, s nem egy esetben egy-egy dolgozat megírása során is.

Készülő közleményeink megtervezésében, mondanivalójának jól érthető, lényegre törő, tömör megfogalmazásában, a megfelelő szerkezet, felépítés kialakításában mindig számíthattunk tanácsaira és segítségére. Az elkészült kéziratot tüzetesen átnézte és egy-két napon belül kijavítva visszaadta. A megfelelő átdolgozás után természetesen újra be kellett

mutatnunk. Ha kifogástalannak ítélte, „közlését kérem” megjegyzéssel és kézjeggyével ellátta, s csak azt követően küldhettük be a kiszemelt folyóirat szerkesztőségébe.

A vele történt beszélgetések során, előadásait hallgatva, írásait olvasva fedeztük fel a magyar orvosi nyelv szépségeit. Tőle tanultuk meg a magyar orvosi helyesírás sokak által nem ismert vagy nem tisztelt szabályait, amelyek tudatosítása és elfogadtatása érdekében köztudottan sokat fáradozott. Rendkívüli megtiszteltetésnek éreztem, amikor néhány évi közös munka után időnként megkért egy-egy születendő dolgozatának az átnézésére, az esetleges hibák kijavítására! A köszönet soha nem maradt el.

Az orvosnak nem lehet más célja, mint ami Szegeden és itt is ki van írva a tanteremben, hogy a beteg üdvé a legfőbb törvény - olvasható egy vele folytatott beszélgetés írásos változatában. Ez a gondolat, mi több, hitvallás irányította betegellátó, gyógyító munkáját, s erre nevelt minket is.

Minden bizonnyal a sokszor és sokak által idézett klasszikus műveltsége a magyarázata annak, hogy a Hippokratésznek tulajdonított közismert aforizma leggyakrabban idézett változataival („Salus aegroti suprema lex”, illetve „...suprema lex est”) ellentétben mindig azt a formát használta, amelyben az állítmány felszólító módban szerepel: „Salus aegroti suprema lex esto”, azaz „A beteg java legyen a legfőbb törvény!” Legyen, tehát határozza meg cselekedeteinket! Ezt várják tőlünk, miként a rómaiaktól a „salus rei publicae suprema lex esto” vezérlő elv megkövetelte a köztársaság javát a legfőbb törvénynek tekinteni!

Osztályvezető főorvosi állásra vonatkozó elképzeléseimet nem helyeselte, véleményének a döntés időszakában többször hangot is adott. Ennek ellenére személyes kapcsolatunk a klinikáról történt távozásom (1979 decembere) után sem romlott meg, sőt, ne tűnjön szerénytelenségnek, talán akkor vált igazi barátsággá. Sorsom alakulását továbbra is őszinte érdeklődéssel kísérte figyelemmel, tanácsaira, hematológiai szakmai fejlődésem támogatására továbbra is számíthattam. Segítségével ismerhettem meg a magyar hematológia vezér-egyéniségeit, legfontosabb folyóirataink főszerkesztőit. Soha szóba nem kerülő, de mindig érezhető támogatásával lettem tagja az akkori Szakmai Kollégiumnak és a Társaság vezetőségének, vehettem részt önállósulásom első éveiben külföldi szakmai kongresszusokon.

Utólag is őszintén köszönöm megtisztelő barátságát és önzetlen segítségét!

Dr. Jakó János Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Jósa András Megyei Kórház Hematológiai Osztály, v. osztályvezető főorvosa

Káplár Miklós - Emlékeim Rák Kálmán professzor úr idejéből...

Rák professzor úr rendkívül nagy tudású, széles látókörű és műveltségű, kifogástalan megjelenésű, kedves, de irónikus megjegyzésektől nem mentes egyéniség volt. Megtiszteltetésnek tartottam és tartom ma is, hogy az általa vezetett klinikán dolgozhattam.

Életét a betegellátásnak és a tudománynak szentelte. Rendkívül tájékozott volt, kezei közül csak magas színvonalú munkát adott ki és ezt várta el beosztottaitól is. Precizitását és a betegek iránti elkötelezettségét osztályos orvosként a professzori vizitek során rendre megtapasztaltam. Minden beteg ágya mellett annyi időt töltött, amennyi szükséges volt, mindig minden lehetőséget végiggondolt. Segítőkészségét fiatal ügyelethesként tapasztaltam meg. Egy beteggel kapcsolatban tanácsot kértem tőle, készségesen odajött, megvizsgálta a beteget és a teendőket megbeszéltük, pontosabban sok mindent elmagyarázott.

A vizitek során észlelt hiányosságokat nemegyszer számomra kissé furcsa módon és irónikus hangnemben tette szóvá, melyeket eleinte nem is érttem. Ha például az osztályos orvos nem írta be a lázlapra a vizelet eredményeket, észrevételét az osztályvezetőhöz intézett megjegyzéssel „látom a beteg anuriás” vagy kérdéssel „és mióta anuriás a beteg?” - tudatta. Hasonlóak voltak „a pulzus nélküli” vagy „aszisztoliás beteg” megjegyzések, melyek értelmezésére Idősebb kollégáim vezettek rá. Amennyiben orvostanhallgatók is részt vettek a viziten és az ő teendőikben talált pótolni valót, az osztályos orvoshoz szólva, azonos hangvétellel mondta el. Ki kell azonban emelnem, hogy soha nem volt bántó vagy sértő megnyilvánulása. Egy alkalommal, fiatal kutatók kongresszusára készülve megkérdezte tőlem „és ha kérdéseket tesznek fel, vajon fogod-e állni a sarat?”. Udvardy adjunktus ezen megjegyzést kissé erőteljesnek érezte és jelezte Rák professzor úrnak, aki később odajött hozzám, megveregette a vállamat és biztatott, hogy „na, menni fog az”. Ez egy igazi úriemberre valló gesztus volt.

Számomra Rák professzor úr „hagyatéka” az ő példaként állítható, a betegek és a tudomány iránti elkötelezettséget, a saját magával és munkatársaival szemben magasra helyezett mércét és ebből adódó igényes munkát, valamint emberséges magatartást ötvöző személyisége.

Dr. med.habil. Káplár Miklós, PhD egyetemi docens, Belgyógyászati Intézet Anyagcsere Tanszék

Kertai Pál - Emlékeim Rák Kálmán professzorról

1964-ben találkoztam először a fiatal Rák Kálmánnal. Mindketten a Markusovszky-díj kitüntetettjei voltunk, és a fogadást követő percekben kezdtünk beszélgetni tudományról, munkahelyről az én valamikor és Kálmán akkori nagytudású és kedves főnökéről, Julesz Miklósról, és csakhamar kiderült, mennyire közel áll egymáshoz kettőnk világgépe. Ezt követően csak ritkán találkoztunk, elsősorban a Korányi Sándor Társaság vándorgyűlésein, míg az újabb nagy beszélgetésünkre pontosan 10 év múlva, a debreceni klinikák behavazott kertjében került sor. 1974 februárjában ugyanis a Debreceni Orvostudományi Egyetem egyszerre öt tanszék betöltésére írt ki pályázatot és abban az időben az volt a szokás, hogy a jelölteknek valamennyi professzort fel kellett keresnie, be kellett mutatkoznia és pártfogásukat kellett kérnie a tanszék betöltéséhez. A nagyszámú pályázó (lehattunk vagy 15-20-an) jelentkezési napjait és óráit az akkori Rektori Hivatal tisztségviselői jelölték ki, csak egy közlekedési rendőr hiányzott, aki a klinikák közötti utak alaposan megnövekedett forgalmát irányította volna. Így történt, hogy többször is összetalálkoztunk és a végén egy hosszabb beszélgetésben kiértékeljük a történeteket. Emlékszem, eléggé borúsan latolgattuk esélyeinket, és annál nagyobb volt az öröm, amikor az egyetem akkori rektora, Szabó Gábor professzor arról értesített, hogy eskütételre jelenjünk meg a Rektori Hivatalban, és erre az ünnepélyes aktusra meghívta a kinevezettek feleségét is. Az eskütétel után a rektor szép beszédet mondott, amire - úgy éreztük - köszönetet kellene mondani, de valamennyi frissen kinevezett professzor és társprofesszor néma maradt. Kálmán mellettem állt, hirtelen megragadta a jobb karomat és „ezt neked kell elmondanod” szavak kíséretében előre penderített. Megrémültem, hogy felkészületlenségemből botrány lesz, de végül is nem lett semmi baj. Az esküt követő fogadás után a társaság szétoszlott és négyen a vasútállomás felé igyekeztünk. Feleségem, Kálmán és felesége ugyanazzal a vonattal utaztak Budapest, illetve Szeged felé, míg én a tanév kezdetét Debrecenben vártam meg.

A sors úgy hozta, hogy Kálmán és családja viszonylag hamar kapott lakást, míg én még két évig ingáztam Debrecen és Budapest között. Sosem felejttem el, hogy a család mennyire igyekezett magányomon enyhíteni, vacsora meghívásokkal, közös kirándulásokkal. Amikor két év múlva az én családom is leköltözhetett, a barátság továbbra is fennmaradt.

Rák professzorral kialakult kapcsolatunkat egy, 2009 szeptemberében tartott tudományos emlékülésen a következő szavakkal jellemeztem: „...ahogy telt az idő - bár én voltam az idősebb - úgy vált egyik példaképemmé. Sokat hallottam kiváló klinikusi képességéről és személyesen is meggyőződhettem tudományos munkásságáról, széleskörű irodalmi tájékozottságáról, dolgozatainak aprólékos kidolgozottságáról. A Korányi Sándort követő unokanemzedék egyik legkiválóbb képviselőjének tartottam, aki ugyancsak azt vallotta, hogy a klinikai munka mellett a legfontosabb feladat a kísérletezés, de amelynek mindig a betegágy mellől kell kiindulnia, és az eredményekkel a betegágy mellé kell visszatérnie.” Ezeket, az emlékülésen elhangzott szavakat szeretném most, néhány gondolattal kiegészíteni.

Említettem, hogy sokat beszélgettünk és ezek a beszélgetések - amelyekben gondolkodásának újabb és újabb elemeit csillogtatta meg - helyei a baráti összejövetelek, a könyvtárban eltöltött órák utáni séták parkjai vagy a koncertek szüneteinek folyosói voltak. Legmélyebben a késői délutánok könyvtári órái vésődtek emlékeimbe. Az Orvostudományi Egyetem Könyvtára akkor még a Kenézy-villában helyezkedett el és az ún. „folyóíratszoba”, amelyben a frissen beérkezett folyóiratokat olvashatta az oktatói kar, elkülönülve a hallgatói olvasótermektől. A folyóirat-szoba olvasói délután négykor kicserélődtek és a székeket főleg a II. Belklinikai oktatói foglalták el, mert így kívánta tőlük a Főnök. A könyvtár 8 órakor zárt és ekkor került a vacsoráig eltöltendő időben a beszélgetésekre. Az oktatáson, a tudományon és a politikán kívül különösen két témára emlékszem, amely Kálmán szívügye volt és

amelyeken - ETT elnökké történt kinevezése után - maga is sokat dolgozott. Az egyik ilyen téma a magyar orvosi nyelv tisztaságának ügye volt. Máig is emlékszem egyik kifakadására, amikor azt kárhoyztatta, hogy ma már nem beszélünk, kérdezünk, felelünk, vitatkozunk - csupán „kommunikálunk”. Sokat dohogott a „médiák” kifejezés miatt is, helyette a „médiomok” alakot kellene használnunk. A másik kedvelt témája a természetgyógyászat, szerinte helytelen népszerűsítése volt és a számomra legkevésbé veszélyesnek tartott „homöopátiára” volt különösen haragos. Bizonyosan igaza volt abban, hogy a hatóanyagot már nem tartalmazó hígítások gátolták a racionális kezelést.

Mindössze 8 éve halt meg és azóta sok minden megváltozott. Sokszor gondolok Rá, amikor a Kenézy-könyvtár alkotó csendjét, családi környezetét hiányolom és csak az nyújt vigaszt, hogy a számítógépek, a laboratórium vagy az otthoni dolgozószoba csendjébe is továbbítják az újonnan megjelent folyóiratok tartalomjegyzékét és a cikkek rövid összefoglalóját. Sokszor gondolok Rá, amikor évente születnek új angol-amerikai szakszavak, nehezen érthető rövidítések és azok, sokszor idéetlen magyarosításai. Az nyújt vigaszt, hogy ezek a tudomány rohamos fejlődésének velejárói, és csak reformkori elődeink vegyes érzéseit ismétljük meg. Sokszor gondolok Rá, amikor az újságok hasábjait, a TV és a számítógépek képernyőit előzőnlük a hamis hírverések, a hazug hirdetések, ki tudja, hány, gyanútlan ember betegségét, esetleg halálát okozva. Vigaszt csak az nyújt, hogy ugyanazokon a hasábokon és képernyőkön egyre több, az egészséges táplálkozást és életvitelt tanító írás jelenik meg vagy emberi szó hangzik el, evvel is elősegítve az egészséghez vezető út megtalálását.

Rák Kálmán professzor halálának híre nemcsak barátait döbbsentette meg, de az egész orvostársadalom gyászolta. Most is sokan, nagyon sokan emlékezünk Reá, az iskolateremtő klinikusra és tudósra, a szerény, de a jóért mindig harcolni kész emberre.

Prof. Dr. Kertai Pál, DSc., DE OEC Közegészségtani Intézet v. igazgatója, v. országos tisztifőorvos

Kiss Attila - Fiatal orvosként Rák Kálmán professzor úrnál

Én 1967 szeptemberétől kezdtem dolgozni a II. Belklinikán. Örömmel végeztem a belgyógyászati munkát, de kísérletezni is nagyon szerettem. Először az Anatómiai Intézetben ismerkedtem meg a szövettan alapjaival 1962-ben tudományos diákkörösként. Akkoriban az Intézet a csontosodási folyamattal foglalkozott leginkább. Tarsoly Emil tanársegéd úrral patkánykísérletekben az icterus hatását vizsgáltuk a csonttörések gyógyulására. Meg kellett ismerkednem a szövettani beágyazás, festés, kiértékelés, fotózás rejtelmeivel. Később párhuzamosan dolgoztam szakkörösként a II. Belklinikán Dán Sándor professzor úr munkacsoportjában Sári Bálint tanársegéddel. Nyulak vörösvérsejt enzim-vizsgálatait végeztük májkárosodás során. Ez már részben hematológiai tevékenység is volt. 1971.-ben szakvizsgáztam, s ezt követően végig gondoltam addigi pályafutásomat, s úgy éreztem, hogy azért szeretnék leginkább hematológiával foglalkozni, mert a mikroszkópos munkát megszeretve, a hematológia volt számomra a leginkább vonzó. Nem csekély része volt ebben annak, hogy erősen vizuális típusú vagyok, s szeretek rajzolni, festeni is. Így már két év felkészülési időm volt (Jakó János tanársegéd kollegámmal együtt) a várva várt NAGY HEMATOLÓGUS, Rák Kálmán érkezéséig. Kísérletesen is kezdtünk foglalkozni D. Tóth Ferenc adjunktus úrral a Mikrobiológiai Intézetből a Rauscher virus okozta patkány leukémiával. Többször beszéltünk arról, hogy vajon mit szólna munkánkhoz Rák Kálmán, aki már akkor is közsímeren jó hematológus volt.

Tanulmányozni kezdtem közleményeit, s már érkezésekor valamennyire ismertem néhány munkáját. Logikus volt az Ő részéről is, hogy a már hematológiával foglalkozó kollegák segítségével alakította ki hematológiai osztályait. Fél évig Jakó János osztályán dolgoztam, amely akkor a férfi hematológiai osztály volt, majd 1975. januárban megbízott Rák Kálmán professzor úr a női hematológiai osztály vezetésével.

Még fiatal orvosként kapcsolódhattam be Rák Kálmán professzor *thrombopoetin* kutatásaiba 1974-ben. Egér kísérletekben a thrombocyta-megakaryocita rendszer markerének számító acetylcholinesterase (AChE) enzimet tanulmányoztam és az ún. Jackson-féle módszert vezettem be. Az AChE szelektíven jelezte az egér thrombocyta megakaryocita rendszerét. Emellett a Rák Kálmán-által módosított Penington féle szelén-methionin radioaktív tesztet használtuk a thrombopoetin szintek mérésére. Külön öröm volt számomra, hogy az akkori idő legjelentősebb, nemzetközileg elismert ausztráliai kutatót, Penington D.G. professzort megismerhettem. Biztosan „nagy élményt” jelentett Penington számára, amikor Zsiguli kocsimon vittem Őt és Rák professzort Sátoraljaújhelyre a Rákóczi-pincébe borozgatni 1976-ban!

Penington, Rák Kálmán professzorokkal Sátoraljajhelyen a Rákóczi-pincében (1976)

Felejthetetlen élményt jelentett számomra egy kalandos történet a Rák-féle II. Belklinikán. 1976-ban Rák Kálmán professzor úr Madridban tartózkodott Hematológiai Kongresszuson. Júliusi nyári időszakban egyedül voltam Debrecenben a klinikán, mint hematológus. Szakrendelés alatt telefonhívásom volt. Klinikánkon feküdt az akkori Gördülöcsapágy Gyár (GÖCS) főmérnökének felesége, akinek metothyirin okozta agranulocytosisa volt (hyperthyreosisának kezelése során történt a baleset). A férj érdeklődött, hogy milyen további gyógyítási lehetőségek léteznek még felesége betegségével kapcsolatban Magyarországon? Megemlítettem, hogy Budapesten a Hematológiai Intézetben lehetőség van granulocytá transzfúzió alkalmazására (ún. „ülepítéses” módszer volt). Természetesen kérték. Az akkori viszonyok között én négy óra alatt még telefon összeköttetésbe sem tudtam jutni Budapesttel. Ezzel szemben a GÖCS megszervezte az utat (Debrecen-Budapest-Moszkva-Budapest-Debrecen). Délben szakrendelés alatt jött a telefon: „Kiss elvtárs, Önök helikopterrel indulnak a debreceni szovjet katonai repülőtérrel Budapestre”. Bizony addig még repülőn sem ültem, nemhogy helikopteren! Fehérköpenyben mentőautóba ültünk betegünkkel, s irány a repülőtér, helikopterbe szállás. A tágas csapatszallító helikopterben vénás injekciót is adtam betegünknek. A négyes számú műút felett repültünk. A Karolina úti Hematológiai Intézetbe megérkezve, természetesen nem tudtak érkezésünkről. A módszert azonban alkalmazták, s a beteg meggyógyult. Hosszú éveken keresztül járt hozzám, s mindig örömmel emlékeztünk nagy kalandunkra.

Rák Kálmán professzor úr támogatásával juthattam el az NDK-ba. Drezdában Jürgen Fleischer professzor hematológiai osztályát látogathattam meg 1976-ban. Nagyon közvetlen, szinte családias volt a Rák családnak a kapcsolata a Fleischer családdal. Ebben nagy szerepe volt a két háziasszonynak, Gisella Fleischernek és Macher Anikónak. Drezdai tartózkodásom során például lakásukban laktam.

Rák Kálmán, Jürgen Fleischer professzorok Drezdában 1976-ban az NDK Hematológiai Kongresszusán.

Az akkori időkben nagyon korlátozott volt a külföldi tanulmányutak lehetősége, de szabad volt az út az NDK-ba. István Lajos és Rák Kálmán professzor segítségével végig látogathattam az erfurti, a berlini, s rostocki hematológiai központokat. Így ismerkedhettem meg Horst Stobbe professzorral is (Berlin-Charite), ami döntő hatásúvá vált további hematomorfológiai készségem fejlesztésében. Gyakorlatilag már 1968-ban is az Ő általa írt atlaszból tanultam meg a hematológiai morfológiát.

Rák Kálmán professzor úr segítségével élő kapcsolat alakult ki az NDK hematológusai és a DOTE között. Előadásokat tarthattunk Drezdában, Erfurtban, Chemnitzben („NDK-beli” nevén: *Karl Marx Stadt*). Ez az akkori viszonyok között mérföldkő volt szakmai fejlődésünkben.

Rák Kálmán professzorral együtt szerveztük az 1980-as és az 1992-es hematológiai és hemostaseológiai hazai kongresszusokat Debrecenben. Mindkét kongresszus szervező titkára voltam.

Rák Kálmán professzor otthonában a Fleischer- és a Kiss házaspárral 1992-ben

A XIV. Magyar Hematológiai és Haemostaseológiai Kongresszus megnyitója (1992)

A XIV. Magyar Hematológiai és Hemostaseológiai Kongresszus fogadásán (1992)

Kelemen Endre és Rák Kálmán professzor baráti beszélgetés közben (1992)

Az 1980-ban Budapesten megrendezésre került Hematológiai Világkongresszuson is szerepelhettünk. Kovács Péter professzor úr és Rák Kálmán professzor úr segítségével ekkor találkozhattam Theodor Fliedner professzor úrral, aki az Ulmi Egyetem rektora volt. Beszámolhattam neki munkásságomról, aki a beszélgetés után meghívott Ulmba. Tehát a DAAD (*Deutscher Akademische Austauschdienst*) ösztöndíjamat köszönhettem nekik. Erre 1984-ben került sor. Ez is sorsdöntőnek bizonyult további tudományos életemben. „Beagle” kutyákon gyakoroltuk a perifériás őssejt-gyűjtés technikáját. Az AChE-megakaryocita progenitor sejt módszert is volt alkalmam vizsgálni kutyákon.

Rák Kálmán professzor úr támogatásával 1987-ben összeállíthattam és megvédhettem kandidátusi értekezésemet a „Megakaryocita progenitor sejtek kísérletes és humán pathológiás körülmények között” címmel. Ezzel egy időben a heveny- és krónikus leukémiák kísérletes és klinikai kérdésével foglalkozó munkacsoport tagja lettem. A II. sz. Belgyógyászati Klinikán bevezettem és megszerveztem a csontvelő-biopsziát. Új biopsziás eszköz tervezését és gyártását is szerveztem. 1992 óta vezetem a II. Belgyógyászati Klinika és az Észak-kelet magyarországi Régió Csontvelő Transzplantációs Szervezési Központját.

Rák Kálmán professzor úrnak köszönhetem azt, hogy „minden idők legnagyobb magyar hematológusával”, Kelemen Endre professzor úrral megismerkedhettem, s én úgy éreztem, hogy „baráti szálak” fűztek hozzá. Rajongtam érte. Rák Kálmán professzor úr egyik legjobb barátja volt. Ismert, hogy a thrombopoietin elnevezés Tőle származott. Megnézhettem budapesti laboratóriumát, Ő pedig megtekintette egérkísérleteimet. További sorsdöntő élményem az volt, hogy az általa Magyarországon meghonosított (Lucarelli olasz tudóstól eredő) magzati májsejt átültetést irányítása mellett, asszisztensnőjével együtt, 1980-ban két aplasztikus anaemiás betegünkön eredménnyel alkalmazhattuk. A betegek éveken keresztül jó állapotban voltak. Ez a két őssejt-átültetés volt a debreceni transzplantáció kezdete! Kedves adoma a következő. Egyik alkalommal említettem Kelemen professzor úrnak, hogy „szeretettel látjuk Professzor Urat és munkacsoportját Debrecenben bármikor”. Én éppen szabadságon voltam a 80-as években, amikor Rák professzor úr telefonált: Kelemen professzor és munkacsoportja megérkezett, mert mondtad Neki, hogy „bármikor” jöhet!

Meg kell még említenem azt a fontos tény, hogy Rák Kálmán professzor úr életében igen fontos szerepe volt a KÖNYVTÁR-nak! Minden nap délután 6-7 óra között ott lehetett megtalálni. Sajátos módszerei voltak az irodalmazásban. Hamarosan követtük, utánoztuk ebben a tevékenységében. Sajátos, szinte családias kapcsolat alakult ki a Kenézy Könyvtárban ebben az időben. Egyetemünk akkori nagyjai közül szintén sokan jártak oda, s mód nyílt arra, hogy velük is baráti kapcsolat alakulhatott ki.

A későbbi években a haemopoetikus őssejt gyűjtés és az autolog haemopoetikus őssejt átültetés debreceni munkacsoportját szerveztem meg Udvardy Miklós professzor úrral együtt, s az OMNINVEST céggel a DE OEC Sejterápia Központjával az őssejt fagyasztás-tárolás kiépítését hoztuk létre. 2003. szeptember óta munkacsoportunk folyamatosan végez autolog hemopoetikus őssejt átültetést. Ez a munkacsoport tette lehetővé egyéb sejterápiák (infarctusos-, perifériás érszűkületes betegek) elindítását is. A nemzetközi hálózatba is beléptünk (EBMT 648-as centruma). 2013. július 10.-én került sorra, a 400. transzplantációra. Élő kapcsolatunk van a heidelbergi, a marosvásárhelyi, a nagyváradi és a zágrábi munkacsoportokkal.

Az én szakmai pályafutásom is bizonyítja azt, hogy egy kiváló szakember milyen hatással lehet kollegái életének formálásában.

Prof. Dr. Kiss Attila PhD, egyetemi tanár, korábban a DEOEC Haematológiai Tanszék, jelenleg a Haemopoetikus Transzplantációs Központ munkatársa

Lampé László - Emlékek

A szakirodalomból már ismertem a nevét, de barátságunk azt követően alakult ki, amikor kinevezték a II. sz. Belklinika élére. Feleségem és én „tősgyökeres” debreceninek számítottunk (egyetemre kerülésünk - 1951 illetve 1948 óta - és erkölcsi, kollegiális kötelességünknek éreztük, hogy a más egyetemekről Debrecenbe került professzor társakat a hivatalos fogadtatáson kívül baráti kézfogással is üdvözljük. Ennek szellemében valamennyi új professzort meghívtuk feleségével együtt lakásunkon vacsorára. Ne tűnjön dicsekvésnek, de megemlítem, hogy Elődi Pál, Édes István, Fekete Károly, Kertai Pál, Michóczy László, Péterffy Árpád, Pintér József, Székely György, Szepesi Kálmán, Tóth Csaba, Záborszky Zoltán, és természetesen Rák Kálmán is feleségével együtt megtisztelte szerény hajlékunkat. Egymás kölcsönös megismerése minden esetben erősítette, barátiává tette a hivatalos, szakmai szálakat.

Viszont-meghívásokkal, közös hangverseny- vagy színházlátogatásokkal, kirándulásokkal (pl. a Hortobágyra, Hajdúszoboszlóra, Egerbe és a Tuba-tanyára többször is) folytatódott az első, fehér asztal melletti találkozás. Több alkalommal búcsúztattuk az óévet szilveszterkor Ács Géza - Oláh Éva vendégeként közös baráti társaságunkkal, és számos alkalmat találtunk arra, hogy névnapot, születésnapot, vagy kitüntetést együtt ünnepeljünk rendszerint a Barabás-klubban. Kezdetben meglepetéssel tapasztaltam, hogy Kálmán remekül tud énekelni, nótázni és mulatni.

Kálmánnal - Kálmánékkal - már az első találkozás megteremtette a kölcsönös tisztelet és barátság alapjait, ami termékenyen hatott szakmai - emberi kapcsolatainkra is. Emlékezetes marad Kálmánnal az a többlépcsős megbeszélésünk, amellyel elősegítette - szerény közreműködésemmel - Péterffy Árpád professzori pályázatának sikerét. Több dolgozatom, könyvfejezetem kéziratának szakmai bírálatára kértem, és ugyanezt készséggel viszonztam, mondhatni, hogy szinte rendszerességgel.

Az ETT (Egészségügyi Tudományos Tanács) elnökeként is többször kért szakmai konzultációra, én pedig még gyakrabban az ETT különböző bizottságainak tagjaként ugyancsak szakmai megítélések tisztázására. Tagjai voltunk Szabó Gábor professzorral a DOTE első, három tagból álló kutatásetikai bizottságának, és ez a megbízatás is sok alkalmat adott a találkozásoknak.

Könnyen érthető, hogy hirtelen és váratlan halálával nagy űrt hagyott maga után. Elvesztettem egy kitűnő barátot, egy nagy tudású, belgyógyászt, akinek véleményére biztosan támaszkodhattam.

Prof. Dr. Lampé László egyetemi tanár, DE OEC Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika v. igazgatója

Lehoczky Dezső - Emlékezés dr. Rák Kálmán professzorra

Kálmánra emlékezve Babits mondása idéződik: „az emlék teher is, de kincs is”. Teher, mert hirtelen elragadta a halál, tehát nélküle emlékezünk szomorúan. Kincs, mert Kálmánra emlékezhetünk. Kiemelkedő orvos, klinika szervező, egyetemi oktató, kitűnő előadó, iskolateremtő, mindezekben példamutató, követendő. Számos kitüntetés jutalmazottja, tükrözve a társadalmi nagyra értékelést.

Első találkozásom Kálmánnal 1958-ban volt. Budapesten az Orvos-Továbbképző Intézet I. Belgyógyászati osztályán voltam orvos. Szegedi Egyetemről számúzótt Kelemen Endre itt kapott korlátozott munkalehetőséget. De itt is folytatódtak a thrombopoietin működésének bizonyítására vonatkozó kísérletes vizsgálatok (Kelemen E., Lehoczky D., Doktor F., Perkedi J.). Az új eredmények megbeszélésére többször is mentünk Szegedre (repülővel!) és az I. Belgyógyászati Klinika épületében találkoztunk a szegedi csoporttal (Rák K., Cserhádi I., Tanos B., Krizsa F.). E megbeszélések folyamataként mindkét helyen intenzíven haladtak a kísérletek. Az 1959. évi Belgyógyász Nagygyűlésen mindkét csoport beszámolt eredményeiről¹

A baráti kapcsolat egyik fénypontja volt, hogy Anikó és Kálmán házasságkötése alkalmával tanúként vehettünk részt (Kelemen Endre és Lehoczky Dezső²) a Firenzét idéző Házasságkötő teremben (Budapest Erzsébet körút) és kívánhattunk szép és sikeres jövőt. Szűk körben folytattuk az ünneplést a Royal szálloda éttermében és terveket szöve a jövőről. A hemopoietinről is beszélgettünk, közelebbinek véltük a thrombopoietikus savótényező izolálásának lehetőségét, de ennek ideje az első leírás után 65 évvel jött el.

Az évek során családi együttléteink folyamatosak maradtak, Kálmán váratlan és megdöbbentő eltávozásáig. A szakmai alkalmak kapcsán gyakran és ettől függetlenül, családi körben is rendszeresen voltunk együtt Budapesten, ritkábban Szegeden, majd 1974-től Debrecenben, olykor Szentendrén és a Balatonnál. Közös autós kirándulásokon vettünk részt Olaszországban és Ausztriában. Firenzében egymást vigasztalva türelmesen éltük át Wartburg autónk tengelytörését.

A hazai kongresszusokon (Belgyógyász-, Hematológia-, stb.) kívül számos alkalommal vettünk rész külföldi hematológiai kongresszusokon. Bécsben 1961-ben az Európai Hematológiai Társaság 8. kongresszusán a haemopoetin vizsgálatokról tartottunk előadást. A Kunsthistorisches Museum-ban tartott fogadáson megkóstoltuk a Coca-Cola-t, melyet Magyarországon a napi sajtó akkor még a nyugati ifjúság kábítószerként aposztrofált.

Kálmán nagy operarajongó volt. Többször voltunk együtt operában, színházban. Élveztük Bernstein tornamutatványoszerű vezényletét.

Kétévenkénti Belgyógyász Nagygyűlést szerveztünk Budapesten (a Belgyógyász Társaság főtitkáráként 1966-1982 között) hét alkalommal. Kálmán 1974-től - ekkor már Debrecenből - mindig készségesen részt vett a programok szervezésében és szívesen vállalta továbbképző előadás tartását.

Különösen emlékezetesek a Debreceni DAB Székházban a II. Belgyógyászati Klinika

¹ *Kelemen Endre, Doctor Frigyes, Lehoczky Dezső* (Bp. Orvostovábbképző Intézet Int.): Vérsavó granulocytopoeticus aktivitása idült granulocytás leukaemiában és Vaquez-Osler betegségben.

Lehoczky Dezső, Perkedi János, Kelemen Endre (Bp. Orvostovábbképző Int.) Thrombocytopeniás betegek vérsavójának throbocytopoetikus hatásában észlelt különbségek.

Rák Kálmán, Cserhádi István (Szeged I. sz. Belklika): Az erythromyelosisról, acut és chronikus lefolyású eset észlelése kapcsán.

² (továbbá L.D-né dr. Kovács Irma)

Rák Kálmán szervezte egy napos konferenciák 1983-tól 1994-ig, hat alkalommal. A Klinika munkatársai, ritkán vendég előadók foglalták össze 15-20 előadásban és posztereken a hematológia legújabb eredményeit, szolgálva ezzel a klinika fiatal munkatársai önképzését és az országból rendszerint résztvevők továbbképzését. Az előadások a Magyar Belorvosi Archívumban is megjelentek.

Külön ki kell emelni és nagyra értékelni Rák professzor szenvedélyes tevékenységét, az orvosi nyelv tisztaságának megőrzéséért, az előadások és orvosi közlemények szövege stílusának és nyelvi pontosságának javításáért. Örömkre szolgált elősegíteni a „*Hogyan mondjuk - hogyan írjuk*” című írások megjelenését a Magyar Belorvosi Archívumban, majd a Hematológia – Transzfúziológia hasábjain. Tíz közlemény jelent meg 1996 és 2004 között.

Rák Kálmán szakirodalmi működése kiemelkedő. Külföldi és hazai folyóiratokban munkatársaival írt közleményeik száma intenzív tudományos munkásságot tükröz. Összefoglaló írásai és munkatársaival írt könyvei a hematológia-hemostaseológia területén a továbbképzés pótolhatatlan forrásai.

A 2003-ban megjelent „Magyar hematológiai szakirodalmi tájékoztató”³ tükrözi az 1995-2002 közti 7 évben megjelent hematológiai közlemények számát intézetenként és személyenkénti bontásban. Ezen adatok szerint a DEOC, II. Belklinika munkatársai 108 megjelent közleménnyel az első helyen vannak. Ez 25.6%-a magyar szerzők e-periódusban megjelent közleményeinek. Rák Kálmán szerepel az első helyen 50 közleménnyel (első szerző 18, társszerző 32 közleményben). Pedig e periódusban már nem volt tanszékvezető. (Figyelmet érdemel, hogy tanítványa és tanszéki utóda, Udvardy Miklós 49 közleményben szerző.)

A „*Klinikai Hematológia, vezérfonal orvostanhallgatóknak*” c. könyv írása közben gyakran találkoztunk (szinte minden alkalommal, amikor Kálmán Budapestre jött) és megbeszéltük a fejezeteket. A Medicina kiadó igazgatójával a kézirat leadását 2005. június 3-án 11 órára beszéltük meg. Június 2-én kora reggel csengett a telefon: Kálmán felesége: Anikó jelentkezett: Alig hallhatóan, nagyon szomorú, megtört hangon közölte: „*Kálmán ma hajnalban 3 órakor meghalt*”.

Kálmán reggeli utazásra készülve előző este táskájába készítette a tervezett könyv gépelt szövegét, melyet fia Péter hozott el. A feledhetetlen Barátot gyászoló hangulatban másnap a megbeszélt időben, egyedül adtam át a könyv kéziratát a Medicina Kiadó igazgatójának, amely fél évvel később megjelent.

Rák Kálmán minden ügyintézésében ilyen volt. Tervszerűen, pontosan előkészítve a feladatokat, kellő időben minden a helyén volt életében az utolsó pillanatig.

A sors kegyes volt Kálmánhoz. Neki megadatott, amire sokan vágyunk: előzetes betegeskedés, szenvedés nélkül távozhatt az életből. Ez ajándék, kegyelem. De az is igaz, amit fia Péter mondott, amikor a kéziratot átadta: élhetett volna még tíz, vagy több évet is!

Prof. Dr. Lehoczky Dezső, PhD, DSci, Budapest, Semmelweis Egyetem, I.sz. Belklinika, Budapest

³ Transzfúzió 2003;36:8. Supplementum 1-104. Szerk.: Dr. Lehoczky D.

Losonczy Hajna - Emlékeim Rák Kálmán professzor úrról

A kísérletes hemosztazeológia területén kifejtetett úttörő szerepéről hamarosan végzésem után hallottam, dr. Nagy Ibolya tanárnőtől, miután a hemosztázis munkacsoportba nyertem labor-beosztást Barta Imre professzor úrtól a POTE I. sz. Belgyógyászati Klinikáján. Nagy Ibolya nemrég tért vissza a Szegedi Egyetemen, nála töltött tanulmányútról, ahol elsajátította az antithrombin aktivitás vizsgálatának Rák professzor által kidolgozott módszerét, mely hosszú időre meghatározta laboratóriumunk kutatási tevékenységét. Őt magát először azon a szegedi hematológus kongresszuson láttam, 1974-ben, ami után elfogadta a Debreceni OTE meghívását a II. sz. Belgyógyászati Klinika tanszékvezető egyetemi tanári tisztének betöltésére. Most is lelki szemeim előtt van előadásának utolsó ábrája, amely szerint a Tiszán úszik egy kacska Debrecen felé, de a feje hátrafelé még Szegedre néz és az ábracím a következő volt: „Debrecenbe kéne menni...”

Később nemcsak a véralvadás, hanem a hematológia területén is szakmai, majd baráti kapcsolatba került a pécsi hematológiai munkacsoport Rák professzorral. Útmutató volt számunkra hatalmas irodalmi tájékozottsága, mindkét szakterületen. Csodáltuk nemcsak hazai, hanem nemzetközi ismertségét és elismertségét is. Mindig nagy hangsúlyt fektetett arra, hogy a magyar résztvevők előadásait meghallgassa és utána véleményét is elmondja, mely nagyon hasznos volt számunkra. A szociális programokon feleségével, Anikóval együtt, hacsak más elkötelezettség el nem szólította, előszeretettel csatlakozott magyar kollegáihoz.

A Hamburgban évenként megrendezett Haemophilia Szimpóziumon, melyek közismerten magas színvonalúak volt, az Immuno, később a Baxter cég támogatásával rendszeresen részt vettünk, sok alkalommal Rák professzor úrral együtt is. Bár a vendéglátás nagyrészt biztosított volt, a vacsorák egy részére ez nem vonatkozott. Ennek tudatában, tekintettel a napi 5 dollár hivatalosan felvehető ellátmányra, mi Nagy Ibolya tanárnővel mindig vittünk ennivalót magunkkal. Dilemmát jelentett számunkra, hogy meg merjük-e hívni erre a hotelszobánkban rendezett „fogadásra”, amely konzervből készített szendvicsekből állt, Rák professzort is. Rövid habozás után ezt megtettük, és mi vele és az összegyűlt társasággal, mely rajtunk kívül még Sas Géza, István Lajos, Králl Géza, és más, haemophilia ellátásban részt vevő szakemberekből állt, nagy örömünkre, igen kellemes estét töltöttünk együtt.

Később, mikor egy másik kongresszusról hazafelé jövet a repülő a nagy köd miatt nem tudott Budapesten leszállni és Bécsben hosszú órákat kellett várakoznunk Rák professzorral kettesben, a Budapestről kiküldött autóbuszra, alkalmam nyílt vele hosszasan beszélgetni. Ekkor ismertem meg valójában humanitását, mélyen empátiás gondolkodását a betegekkel kapcsolatban és kritikus gondolkodását az egészségügyi rendszerről, a kollegákról és a tudományos teljesítményekről. A kongresszusokkal kapcsolatban megemlítette a hamburgi szállodai - szoba meghívásunkat is. Én őszintén elmondtam dilemmánkat az ő meghívásával kapcsolatban. Ez teljesen meglepte, nem is értette és kérdezte, mi volt az ok? Bevallottam, hogy „arisztokratikus magatartása” miatt haboztunk meghívni, májkrémből, stifolderből, halkonzervől, paprikából és paradicsomból készített szendvicseinkre. Ezen teljesen meglepődött, nagyon tiltakozott, el sem tudta képzelni, mi adott okot erre a hamis feltételezésünkre. Ezen beszélgetés után kapcsolatunk teljesen közvetlenné vált, az idők is változtak szerencsére, és több alkalom adódott az ő őszinte megismerésére is, a tudományos és klinikai teljesítményén túl is. Nagy bizalommal kértem fel opponensemnek kandidátusi disszertációmhoz, és nagyon büszke voltam rá, hogy kiválónak tartotta. Nagyon egyetértettünk abban, hogy a hematológiát és a hemosztazeológiát együttesen művelő szakemberek száma sajnálatosan egyre kevesebb lesz.

Az általa meghonosított és művelt „vascularis hematológia” célja volt a kettős, valójában teljesen egymásra utalt klinikai és kutatási terület egyesítése. Korai, váratlan és nagy veszteséget jelentő halála előtt még szerencsére megérhette, hogy az európai

hematológus szakorvos képzés és szakvizsga követelményei között, az u.n. „European Haematology Curriculum”-ban teljesen egyenrangú követelményként szerepel a „Clinical Hematology” a „Laboratory Diagnosis”, a „Thrombosis and Haemostasis” és a „Transfusion Medicine” alapos ismerete.

Emlékét nagybecsüléssel és szeretettel őrzöm!

Prof. Dr. Losonczy Hajna a Pécsi Tudományegyetem I. Belklinikájának egyetemi tanára, a Magyar Hematológiai és Transzfuziológiai Szakmai Kollégium, a Magyar Hematológiai Társaság, a Magyar Thrombosis és Haemostasis Társaság volt elnöke

Major Imréné - Visszaemlékezés Rák Kálmán professzor úrra

Hálás vagyok a sorsnak, hogy több mint másfél évtizedet tölthettem el a II. Belklinikán és munkatársra lehettem Rák Kálmán professzor úrnak. Nagyon megtisztelő, ugyanakkor nagyon felelősségteljes feladat volt egy nemzetközileg is ismert és jelentős hírnévvel rendelkező tudós mellett dolgozni.

Hogy milyen volt Rák professzor úr? A kérdésre nagyon nehéz egy-két mondatban válaszolni. Egyéniségében rendkívül harmonikusan ötvöződött a betegcentrikus orvos, az empatikus vezető, és azok az emberi tulajdonságai, amik méltán tették őt népszerűvé. Ide kívánczok, hogy ajtaja mindig nyitva állt mindenki előtt, soha nem gördített akadályt, ha egy klinikai dolgozó személyes segítséget kért tőle gondjai megoldásában. Emberségének ezek a mozzanatai nagyon jó hatással voltak a klinika életére.

Professzor Úr napi beosztása feszes volt. Reggel 8 óra körül érkezett, mindig kifogástalan eleganciával. Szobájában már várta az elmaradhatatlan tea, amit Terike hozott fel, aki a klinika ebédlőjében dolgozott, nagyon kedves, figyelmes, mindenki által tisztelt munkatársunk volt. Hálával tartozom neki, sokat segített, ő már korábban ismerte professzor urat (sajnos már ő sem él). A reggeli megbeszélés 8.15 perckor kezdődött, addig átnézte Professzor Úr az ismertetésre váró körleveleket, az osztályos munkával kapcsolatos tennivalókat, jegyzeteit, ha előadásra készült. Ezt követte a 11 órakor kezdődő osztályos vizit, majd a napi hivatalos ügyintézés.

Rendkívüli érzéke volt az adminisztrációhoz (is). Elvárása volt, hogy a kimenő levelek, kéziratok, közlemények kifogástalan minőségben, igényes kivitelben készüljenek el. Bizony időnként blokkolt az a tudat, hogy meg tudok-e felelni ennek a mércének.

Hadd idézzek egy példát arra vonatkozóan, amikor minden igyekezetem ellenére zavaró gépelési hibát követtem el, ugyanis az elütéseket csak-csak észrevettem, de egy tudományos közlemény, kandidátusi értekezés stb. szöveggörnyezetében ejtett hibát nem tudtam korrigálni.

Professzor Úr kiválóan alkalmazta a humor, az irónia és a diplomácia eszközeit, ha valamiért elmarasztalt. Az ominózus szöveg, amely valamelyik lapban, (Orvosi Hetilap, vagy Magyar Belorvosi Archivum) közöltünk, így hangzott. „Ha tehát a tromboxán képződését sikerül megakadályozni, kóros vérrögződés **nem** következik be”. Igen ám, de a **nem** szó nekem kimaradt, és én így megcáfoltam, a szerzőt.

Professzor Úr kezében a gépelt oldallal - hozzám fordult. - „Erzsike, én elhiszem, hogy maga igen sok tapasztalatot szerzett, és talán új felfedezései is vannak, no de kérem, azt be is kell bizonyítania”.

Hát bizony nagyon zavarban voltam, talán nem is igen értettem miről van szó. Miután látta, hogy teljesen kétségbe vagyok esve, jellegzetes mosolyával tompított a kialakult helyzeten:

-„No, hát kérem, tudom én, hogy nem volt szándékos, csak próbára akarta tenni az éberségemet.”

Úgy tudott elmarasztalni, hogy ha az illető nem volt elég figyelmes az őt ért kritika miatt, azt akár dicséretnek is vehette.

Rák professzor úr egyénisége nagy hatással volt a körülötte dolgozó orvosokra, a személyzetre és jómagamra. A hivatásán kívül a zene, az irodalom, a művészetek érdekelték. Napra kész volt minden kulturális eseménnyel, új könyvek megjelenésével. A színházi, zenei előadásokon való részvételt, annak megszervezését, az őt mindenben segítő, általam és mások által is nagyra becsült felesége Dr. Macher Anikó mindig nagy örömmel szervezte. A klinika területén volt egy könyves pavilon, onnan jómagam is többször áthoztam az eladóval előre egyeztetett, és megrendelt szakkönyveket, valamint szépirodalmi műveket.

A szobájában többnyire halk háttér zene szólt. Egyik alkalommal, amikor bevitem a napi postát - szerencsémre - általam is ismert zene szólt.

Meg is jegyeztem:

- „Milyen kellemes a zene”.
 - „Talán ismeri, Erzsike?”
- Némi bizonytalansággal mondtam, hogy
- „Igen”. Azt hittem ennyivel megúszom.
 - „No és mit hallunk”?
 - „Bizet: Carmen című művéből a virágáriát”

Kicsit meglepődött, máskor ezt nagyon jól tudta leplezni, rám nézett elismerően megjegyezte.

- „Helyes”.
- Én zavaromban, annyit dadogtam, hogy néha a vak tyúk is talál szemet
- „No, kérem Erzsike, maga ma a meglepetések embere: hallottam egy jó zenei megfejtést, és egy találó közmondást. Úgy, hogy ne szerénykedjen”.

Ezeket a kicsit személyes dolgokat azért írtam le, hogy teljesebb, hitelesebb legyen a kép Professzor Úrról, aki nemcsak híres belgyógyász professzor, széles látókörű, színes, és mások szerint is remek előadó volt, hanem egy egészen kiváló ember, akit orvosként csodáltam, emberként végtelenül tiszteltem.

Magam részéről ennyit tudtam hozzátenni a készülő könyv hitelességéhez, a tudományos munkáját, tanítványai és pályatársai hívatottak méltatni.

Major Imréné, Erzsike a 20 éves intézetvezetői időszak kétharmadában Rák professzor úr titkárnője

Mikita János - Rák Kálmán professzor emlékkönyvébe

2005. június első napja délutánján bekopogtam Rák Kálmán professzor úrhoz, hogy folytassuk az évek során rendszeressé vált diskurzusunkat. Érdekes tény, hogy nyugdíjba menetelét követően kapcsolatunk a korábbinál sokkal aktívabbá vált. Örömmel töltött el, hogy egy-egy személyéhez kötődő betegét gondjaimra bízta, s kíváncsi volt álláspontomra szakmai, társadalmi-közéleti, kulturális, sőt a sporttal kapcsolatos kérdésekben is.

Mint mindig, most is az osztályon fekvő betegekről beszélgettünk először, s véleményét kértem egy-egy esetről. Lenyűgöző orvos-szakmai és általános olvasottsága, intelligenciája lehetővé tette, hogy szinte mindenről érdemben nyilatkozzon, ajánlatával közvetlen segítséget adjon bárkinek. Soha, így most sem maradhatott el a rokon és közeli barát *Mák-família* egészségügyi problémáinak áttekintése, különösen részletezve azt a sokunk által ismert és szeretett, s a nagy megtiszteltetésként felügyeletemre bízott *Gyuri bácsi* körüli teendők megbeszélése. Professzor Úrra jellemzően, igényelte a tájékoztatást a laboratóriumi munkáról, a publikációkról. Nagyon örült, hogy megajándékoztam szeretett Orvosi Hetilapjában helyet kapott saját cikkem különlenyomatával. Aktuálisan is szó került az általa oly fontosnak tartott egyszerű, szabatos, magyaros fogalmazás jelentőségéről, mert ezzel kapcsolatban soha nem ismert kompromisszumot, gyakran kritizálta oktatási rendszerünket. Imádtá a sportot, különösen a teniszt, így természetes volt, hogy elemeztük az akkor induló wimbledoni verseny esélyeit. Most is barátságosan érdeklődött családomról, gyerekeimről, nagyra értékelte szép eredményeiket. Jókedvű és kiegyensúlyozott volt, említette, hogy a késő délután Anikóval a városba mennek majd telefon-vásárlási céllal. Másfél órás csevegés után váltunk el azzal, hogy holnap találkozunk, s néhány hét múlva újra beszélgetünk majd minden fontos közös dologról...

Másnap reggel a klinikára érkezve döbbenetesen szereztem tudomást az éjszaka hihetetlen eseményéről, RÁK KÁLMÁN PROFESSZOR ÚR tragikus hirtelenségű haláláról, s akkor tudatosult bennem, hogy munkatársai egyike lehettem, akivel utoljára beszélt...

Korábbi biztatására, az Orvosi Hetilap felkérésére elkészítettem a perifériás artériás érbetegségről szóló referátumot (2006), melyet tanítómesterem emlékének ajánlottam...

Dr. Mikita János az orvostudomány kandidátusa, egyetemi docens, DE OEC Belgyógyászati Intézet Haemostaseológiai Tanszék

Misz Mária - Emlékeim

A Debreceni Orvostudományi Egyetemen a hemosztázis vizsgálatok az 1960-as évek végén kezdődtek el Petrányi Gyula professzor kezdeményezése nyomán, amelyet később Dán Sándor professzor is támogatott. Petrányi professzor rendelt meg a laboratórium részére egy globális alvadási vizsgálat végzésére alkalmas készüléket, a Hellige-féle thrombelastographot. A thrombelastographiás módszerek beállítására Petrányi professzor úr Síró Bélát és engem kért fel. Ezen vizsgálati eszközzel - melynek utóda *thrombelastometria* néven ma is létező Point-of-Care hemosztázis vizsgálati eszköz - tájékozódó jellegű adatokat lehetett nyerni, többek között, a thrombocyták számáról és működéséről, a hypo- és hypercoagulabilitásról valamint a fibrinolízis mértékéről.

Rák Kálmán professzor megérkezése után, 1974-től új lendületet vettek a véralvadás vizsgálatok. Síró Béla adjunktus úr más irányú érdeklődése miatt, a további vizsgálatok bevezetésében már nem vett részt. Így a véralvadás alaptesztjeinek (prothrombin idő, aktivált partialis thromboplastin idő, thrombin idő és fibrinogén) beállítása Rák professzor útmutatásai nyomán nekem jutott feladatul, Fésűsné Kati és Arday Márta laboratóriumi asszisztensek közreműködésével. Később ehhez a hemosztázis munkacsoporthoz csatlakozott a fiatal orvosok közül *Boda Zoltán* és *Pfliegler György*, valamint a laboratórium vezetői *Beck Mihályné*, illetve *Hársfalvi Jolán*.

Magam a belgyógyászaton belül mindig is elsősorban a hemosztazeológia iránt érdeklődtem. Részt vettem, a II-es Belklinika Hemosztázis Laboratóriumának megszervezésében, munkájának irányításában. Az egyik intézeti témát (májműködés és véralvadás kapcsolata) évekig irányíthattam, majd a thrombophilia laboratóriumi diagnosztikájával kerültem kapcsolatba. E témakörökben 82 tudományos dolgozatunk jelent meg, kandidátusi értekezésemet ezekre alapozva, 1980-ban védtem meg. A gyógyítás és kutatás mellett a graduális és posztgraduális oktatásban is részt vállaltunk, részben előadásokkal, illetve speciálkollégiumot is vezettem a hemosztázis témaköréből Muszbek László és Fésűs László kollégákkal, akik akkor a Kóréletani Intézet munkatársai voltak. Hosszú időn át az e területen érdeklődő tudományos diákköri hallgatók munkáját is irányíthattam.

1992-ben, egy, a Neurológiai Klinika Stroke Részlegével közösen elnyert OTKA-pályázat kapcsán kerültem a Neurológiai Klinikára, ahol 5 éven át kutattam a stroke és véralvadás aktiváció kapcsolatát. Az egyetem vezetése, áthelyezésemmel egy időben tudományos főmunkatárssá nevezett ki.

Dr. Misz Mária, belgyógyász, az orvostudomány kandidátusa, tanácsadó, tudományos főmunkatárs

Molnár Péter - Emlékeim Rák Kálmán professzorról

Nem voltam, nem lehettem számtalan tanítványának egyike: ő Szegeden, majd Debrecenben tanított, mindig is „nem középiskolás fokon”, magam a Pécsi Orvostudományi Egyetem alumnusa vagyok, 1960-66-ig koptatva ott a padokat. Nagyon jól emlékszem ugyanakkor néhány összefoglaló előadására, konferenciák/kongresszusok egy-egy fénypontja volt mindig is. Mégis, jó sorsom megadta, hogy később sokszor találkozhattam vele, 1997-től, Debrecenbe kerülésünktől szomszédok voltunk az egyik Tanári Villában. Belgyógyász feleségem többször kért és kapott tőle bölcs szakmai tanácsot, szakirodalmi javaslatot, de erről majd ő emlékezik. Magam inkább kávézások, egy-egy vacsora során csodálhattam bölcs, nyugodt stílusát, hallgathattam élvezetes érvelését az éppen szóba kerülő orvosi, vagy „civil” témák fejtegetése során orvosi nyelvről, a természetgyógyászat helyzetéről, helyéről... Utóbbival kapcsolatban, az Orvosi Hetilapban is írt, bölcsessége komplexitását tükrözően. Alaposan megokolt fenntartásaival együtt fontosnak tartotta, hogy az orvostanhallgatók tájékozottak legyenek ezen a területen is, hogy megértsék majdani betegek választását. A Rák professzorral töltött beszélgetésekre valóságos szellemi lakomákként emlékezem.

Anikó megindítóan kedves és „profi” háziasszonyi szerepével a háttérben, a megfelelően oldott hangulat mindig adott volt az eszmecserehez. A „*cherchez la femme*” mondás igazát Kálmán életműve is példázhatja. Ne feledjem említeni: mindketten birtokosai (Anikó máig is) a soha senkiről rosszat nem mondás - manapság ritka - erényének.

Rák Kálmán professzor egyszerű emberek sokasága mellett, igazi dignitások orvosa is volt, de magatartásában, kellemes orgánumban soha semmi pompázatosságot nem éreztünk beszélgetéseink során.

Bölcsessége fontos volt hallgatók százai hivatás-személyiségének alakulásában. Emléke így - számos munkatársán, közvetlen fiatal(abb) tanítványán, és természetesen családtagjain túl - nagyszámú gyakorló orvos tevékenységében is tovább él, a hegeli „megszüntette megőrzés” eklatáns példajaként.

Iskolateremtő tevékenysége, valódi nagysága értékeléséhez némi időtávlal szükséges. Pályája emlékezetét bemutató, Vele való beszélgetés már szükségszerűen, mégis fájdalmasan hiányzik „A DEOEC Emeritus Professzorai” című, még nyomda-meleg kötetből...

Drámai, megdöbbentően váratlan volt Anikó kétségbeesett csengetése a hírrel: „Kálmán meghalt”. Előző este összefutottam Kálmánnal a villa előtt, jellegzetesen nagy, határozott lépteivel érkezett haza. Zsebében jegy a kora reggeli pesti vonatra, táskájában - még nem tudhatta, de utolsó - tudományos kötetének javított, tördelt levonata. Munka, tevékenység, szolgálat közben érte a halál.

Prof. Dr. Molnár Péter PhD, egyetemi tanár, DE OEC Magatartástudományi Intézet volt igazgatója

Nagy Ibolya - Emlékeim

Dr. Rák Kálmán professzorral való első találkozásom meghatározó volt egész klinikai pályafutásomra.

A Pécsi Orvostudományi Egyetem I. Belklinikáján Dr. Ángyán János professzor nyugdíjba menetele után Dr. Barta Imre vette át a klinika irányítását. Jelentős szakmai fejlesztéseket vezetett be (izotóp diagnosztika, immunológia, haematológia minden ága, köztük a haemostasis vizsgálata. Ez az én feladatomban lett. (Megjegyzem, hogy egyetemi tanulmányaim alatt, sőt klinikai életem kezdetén sem vonzott semmi sem a haematológiához, sem közelebbről a haemostasis kérdéseire.)

Barta professzor 1960-ban elküldött 1 hónap tanulmányútra Rák Kálmánhoz, aki akkor még Szegeden dolgozott, de már hírneves szakember volt. A laboratóriumában eltöltött egy hónap, a haemostasis-vizsgálatok megismerése, az ő szakma iránti lelkesedése, elkötelezettsége megszerettette velem a haemostasis kutatását és lehetővé tette, hogy Pécsre hazatérve létrehozzunk haemostasis vizsgálatokat végző laboratóriumot. Így Kálmán ihletője lett a pécsi haemostasis kutatásoknak, nemcsak az induláskor, hanem később is.

Tőle tanultuk azt az antithrombin III (ATIII) meghatározást, amelynek segítségével felfedeztünk Pécs környékén számos veleszületett ATIII hiányt illetve defektust (valódi hiány, funkciózavar és vegyes ATIII eltérések). Módszere teljesen alkalmas volt ezek szűrésére és felismerésére. Később ő nem fejlesztette tovább a módszert, mással foglalkozott.

Természetesen később is voltak baráti és szakmai találkozásaink, sőt kisebb nagyobb vitáink, de mindig a segítő barátság jegyében. Kedves emlékem feleségével, Anikóval való találkozásaink Szegeden és Pécsen is.

Mindez 1960-ban és utána történt, de azért sem felejttem el soha, mert szakmai - klinikai életem értelme és csúcsa lett a haemostasis-kutatás, illetve később inkább a thromboemboliás betegségek okainak felderítése.

1965 után, Dr. Losonczy Hajna végzésekor - szerencsére - a véralvadási munkacsoportot választotta és csaknem 25 évig dolgoztunk együtt.

Hajna nagyszerűen fejlesztette tovább a laboratóriumot és a kutatást, munkatársaival együtt és ezt teszi ma is. Mégis a dolog szellemi elindítója Rák Kálmán volt és én személy szerint is egész életemben hálás voltam neki. Olyan szakterület megszeretésében segített, ami egész klinikai életemben örömet és sikert hozott.

Köszönöm, Kálmán!

Dr. Nagy Ibolya PhD, ny. egyetemi docens, belgyógyász, hematológus, Pécsi Tudományegyetem I. Belklinikája

Oláh Éva - Emlékeim Rák Kálmán professzorról

Fiatal szakorvos voltam, amikor Rák Kálmán Professzor Úr Szegedről Debrecenbe került, mint a II. sz. Belgyógyászati Klinika igazgatója. Idejövetelét megelőzte jó híre: kiváló belgyógyász, kitűnő hematológus - mondták. Ez a jellemzés azonban messze volt attól a tiszteletreméltó, nagy tudású, széleskörű műveltségű, mégis szerény és hivatásával szemben alázatos embertől, betegei iránt empátiás orvostól, akit a rákövetkező évtizedekben, mint professzort, mint kollegát, később, mint barátot személyében megismerhettem.

Kapcsolatunk hivatalosan kezdődött, bár nem dolgoztunk egy klinikán és korban is kicsit távolabb estünk egymástól. Ami összehozott bennünket: a genetika. Akkortájt kezdtem el – éppen szegedi indíttatás alapján a krónikus myeloid leukémia (CML) kromoszóma eltéréseinek vizsgálatát. A kromoszómavizsgálatot a szegedi Belgyógyászati Klinika citogenetikai laboratóriumában, Rák professzor barátjától, Fleischman Tamás tanár úrtól tanultam, aki akkor tért haza a Philadelphia (Ph) kromoszómára vonatkozó új ismeretekkel a svédországi Lundból. Ma sem tudom, segített-e, hogy rá hivatkozva kerestem meg Rák Kálmán professzort, amikor a vezetése alatt működő hematológiai osztály CML-es betegeinek kromoszóma vizsgálatát akartam elkezdni vagy talán ettől függetlenül tüntetett ki bizalmával. Az eredmény mindenesetre egész szakmai pályafutásomat, tudományos munkámat, későbbi sorsomat meghatározta. Rák professzor felismerte, hogy e betegcsoport genetikai vizsgálata újat hozhat: tudományosan segít megismerni a betegség lényegét, az orvos számára pedig

Feleségével

egykor segítséget nyújthat a betegek gyógyításában. Sokat jelentett nekem az új iránti lelkesedése és a munkámba vetett bizalma: az, hogy fontosnak tartotta, amit csináltunk, támaszkodott az eredményekre, megbízott azokban és hitt a következtetéseinkben. Akkor volt mindez, amikor a genetikát a legtöbb kollega még az azzal foglalkozók egyéni hobbijának tekintette. Nagy része volt abban, hogy a közös eredményekből megszületett a kandidátusi értekezésem, aminek kritikus, de jó szándékú bírálójaként tovább segítette a munkámat, alapot biztosítva az MTA doktori értekezés

megírásához. Akkor még nem is sejtettük, hogy ez az első daganat-specifikus kromoszóma eltérés később - a molekuláris háttér megismerésével - a betegség oki kezelésének, a tirozinkináz inhibitorok eredményes terápiás alkalmazásának alapjait teremti meg.

Személyes szakmai megbeszéléseinken kívül a hivatalos egyetemi tudományos üléseken találkoztunk. Mint a hematológiai, hemosztázis ülések elnökét és moderátorát hallgathattam - megcsodálhattam azt a széleskörű, naprakész tájékozottságot, amivel minden elhangzott előadást értékelni és új adatok, összefüggések visszafogott, szerény megemlékezésével kiegészíteni tudott. Irigylésre méltó tudással rendelkezett: ez belső igénye, az új ismeretere való állandó törekvésének és szakmai kíváncsisága napról napra való kielégítésének, az elmaradhatatlan könyvtári óráknak volt az eredménye.

Magam sem hittem, hogy nemsokára más oldaláról, közelebről is megismerhetem kedves feleségével, Anikóval együtt. A '90-es évek elején egy néhány házaspárból álló baráti társaság tagjaként rendszeresen találkoztunk névnapok, születésnapok alkalmával, majd egyre többször, ezektől függetlenül is. Vártuk ezeket az alkalmakat. Emlékezetes beszélgetések, néha szakmai kérdések, de leginkább a zene, az irodalom voltak a témáink. Élveztük lenyűgöző intelligenciáját, sokoldalúságát és fanyar, sokszor ironikus, de mindig találó

humorát. Hetvenedik születésnapján is e körben köszöntöttük. Ez alkalommal, ha jól emlékszem, nótázásra is sor került: a népdalokat, opera- és operett részleteket egyaránt ismerte, szerette és velünk énekelte.

Elvesztése váratlan, előzmény nélküli és hihetetlen volt. Az utolsó napig dolgozott: másnap reggel is utazni készült, amikor éjjel a tragikus esemény bekövetkezett. A lesújtó hír valamennyiünket megdöbbsentett. Szeretett és tisztelt tudóst, orvost, segítőkész kollegát és felejthetetlen barátot veszítettünk el. Számomra mindig példakép marad: a ki nem alvó szakmai kíváncsiság és széleskörű tájékozottság, ami szakmai alázattal társult, a jobbra, többre törekvés, a lelkiismeretes gyógyító munka, a lankadatlan nyitottság minden szépre, a művészetek iránti lelkesedés és a családja, a barátok, a társaság szeretete - mind féltve őrzött emlékként marad bennem.

Prof. Dr. Oláh Éva DSc, egyetemi tanár, DE OEC Gyermekklinika és a Klinikai Genetikai Központ v. igazgatója

Péterffy Árpád - Emlékeim Rák Kálmán egyetemi tanárról és a többi bölcs belgyógyász professzorról

Közel hatvanéves kapcsolatom a gyógyító orvostudománnyal azt is jelentette, hogy állandó tanulmányokkal és önképzéssel próbáltam lépést tartani az egyre gyorsabban gyarapodó új tudnivalókkal. Ebben nem elégséges a szakkönyvek, folyóiratok olvasása. Az életpálya elején igen jelentős a tanítómesterek tudást átadó szerepén felül az útmutató, megfelelő embertársi, beteg-orvos közti kapcsolatrendszer kialakításának elsajátítása. Szerintem ez a gyógyítás művészete, és ehhez több szükséges a megfelelő gyógyszerek és beavatkozások mellett, mely hozzásegíti a beteget testi-lelki felépüléséhez, gyógyulásához.

A gyógyító művészet megismerésében, elsajátításában nyújtottak nekem segítséget, útmutatást a bölcs tanítómesterek, professzorok, akik között többen voltak a belgyógyászok, mint a sebészek.

Rák Kálmán (1929-2005) tanártársamra emlékezve egy csokorra-valót gyűjtöttem össze az általam ismert, bölcs belgyógyász professzorokból, akik között Kálmán barátom valóban igen kiemelkedő.

Időrendi sorrendben haladva Erdéllyel kezdeném. Marosvásárhelyen 1957-ben IV. éves orvostanhallgató koromban - teljesen szokatlanul - két anyaországi orvosprofesszor tett látogatást, és tartott előadást az érdeklődő hallgatóknak. Természetesen telt ház volt a díszteremben, és állóhelyet is nehéz volt találni. Az első előadó **Kiss Ferenc (1889-1966)**

Kossuth díjas budapesti anatómus professzor volt. Őt követte a pulpituson Szegedről - Rák professzor tanítómestere - **Hetényi Géza (1894-1959)** akadémikus, Kossuth díjas belgyógyász professzor. Őszintén bevallom, hogy egy kivételével szinte semmire nem emlékszem a két előadásból, egyedül Hetényi professzor bölcsességére, amelyet Kálmán barátommal együtt jól megjegyeztünk, és betartottunk. Nevezetesen, hogy a jó képességű klinikus 45 éves korában saját lábára szokott állni. Mindketten 45 évesen repültünk ki a szakmai fészkekből és lettünk tanszékvezető klinikaigazgatók. Visszatekintve az életpályánkra, megállapítható, hogy a szakmai fészkekben megszerzett szárnyak ereje és tollazata megfelelően bizonyult a szakmai önálló szárnyalásra, igazolva Hetényi professzor bölcsességét.

Az egyik bölcs belgyógyász professzor Erdélyből **Kelemen László (1907-1979)**, aki valóban kiérdemelte a „pompás” jelzőt, hiszen a „lóden kabátos” proletárdiktatúra idején is mindig kifogástalan arisztokratikus, úri eleganciának megfelelően öltözködött - sötét öltöny, fehér ing, nyakkendő, fekete esernyő - mintha egyenesen a londoni city-ből lépett volna ki. Számomra azért is felejthetetlen „pompás” Kelemen professzor, mert az ő klinikáján lettem munkavállaló 1959 januárjában, mint V. éves hallgató, klinikai extern és elkezdtem a mindennapos gyakorlati orvosi tevékenységemet elsajátítva, a fizikális vizsgálatok végzése mellett rengeteg hasznos gyakorlati ismeretet szereztem.

Történetem - melyet Édesapámtól hallottam - a '30-as évek második felében játszódott Kolozsvárott. Akkor a város és környéke magyar lakosságának kórházi ellátását egy-két magánszanatórium mellett a Református Kórház biztosította. A románok a Ferdinánd Egyetem klinikáihoz fordultak. A Református Kórház igen kiváló képességű fiatal orvosokkal rendelkezett - akik közül később többen egyetemi tanárok lettek Marosvásárhelyen - egyre növekvő népszerűséggel, elismertséggel övezve. Az egyik magánszanatórium kb. 15 évvel

Péterffy Árpád, szívsebész professzorral egy baráti vacsorán

idősebb vezetője elismerte fiatal kollégái képességét, ám kissé epésen hozzáfűzte: „nagy hibájuk, hogy túl fiatalok”. Erre rögtön jött a „pompás és bölcs” válasz Kelemen Lacitól: „Ezen hiányosságunkon minden nap javítunk, az életünk végéig.”

Ehhez az életkor-történethez szorosan kapcsolódik **Dóczy Pál (1910-2009)** professzor bölcs tanácsa: „Ha beteg vagy, fordulj fiatalabb szakorvosokhoz, akik ismerik az orvostudomány legújabb lehetőségeit. A jogi kérdésekkel viszont fordulj az idős, tapasztalt ügyvédhez, aki szerteágazó, gazdag gyakorlatával könnyebben találja meg a megfelelő kivezető utat.” Dóczy professzor fürge, kevés örmény vérrel keveredett székely ember volt, akinek közel 3 deciméter hosszan ívelő, széles homloka komoly szellemi képességet takart. Ő volt az a bölcs professzor, aki az előadásai szakmai részén túl rengeteg élettapasztalatot, emberiességet, tanácsot nyújtott hallgatóinak útravalóul. Dóczy Pali bácsi ezt a jó szokását évfolyam-találkozásainkon is folytatta. Sajnálatosan, de a természet rendje szerint 2010-ben, az aranydiplomám ünnepségen „igazoltan hiányzott”, ugyanis a történet összes szereplője az ifjúságuk „hiányosságán napról-napra javítva”, végülis mindnyájan örökre megpihentek, és csak emlékeinkben élnek tovább.

Svédországban, úgy a Karolinskán, mind a Linköpingi Egyetemi Kórházban, volt szerencsém több bölcs belgyógyász, illetve szívgyógyász, ún. mesterképző professzorral találkoznom. Stockholmban alkalmam nyílt a szívsebészet műveléséhez szükséges szívgyógyászati ismereteket közvetlenül a „lövészárookban - éles lövészetben” elsajátítani, kiegészítve a szükséges „ráolvasással”. Értem ezalatt, hogy 10 éven keresztül szinte naponta részt vettem a műtetre kerülő, és a műtetre javasolt betegek részletes bemutatásán. A „ráolvasás” pedig a szakirodalom tanulmányozása értendő, és ez jelentette számomra az igazi aktív tanulást.

Ezen betegbemutatókon a különböző osztályok vezetői vettek részt (szívsebész, szívgyógyász, klinikai fiziológus, képalkotó diagnosztikai szakemberek), akik közösen döntöttek a beteg gyógykezeléséről. Itt megvolt a szükséges visszajelzés is, főleg, ha a műtét előtti adatok nem egyeztek a műtőasztalnál - vagy rosszabb esetben, de szerencsére sokkal ritkábban - a boncasztalnál talált tényekkel. Szégyenkezni lehetett, de megsértődni nem! A legjobb gyógyírnak erre a „ráolvasás” bizonyult, mint megelőző módszer. Három nevet illik megemlíteni a stockholmi mesterképzők közül: **Bengt Jonsson, Alf Holmgren, Erik Orinius**.

Linköpingben már docens-főorvosként, vitapartnerként vettem részt ezeken a betegbemutatókon, ahol folytatódott a stockholmihoz hasonló „első-vonalbeli éleslövészet”. Itt is igen kiváló szívgyógyászok segítségével folytattam az orvostovábbképzésemet - egészen a nyugdíjazásomig. Az alábbi neveket szeretném megemlíteni, akik között még „világbajnok” is van, a statin-guru **Lars Wallentin** személyében, a másik két igen kiváló szívgyógyász **Cristine Sonnhag** és **Erling Karlsson** mellett.

A skandináv szívgyógyászoktól kapott legfontosabb tanulság a beteg sorsát befolyásoló döntés előtt: a javallt beavatkozás valóban hasznára van a betegnek, javít-e az állapotán? A betegen nem sokat segít, aki csak koszorúér szűkületekre szakosodott, csak azt látja. Ugyanis a koszorúér a szívben van, a szív egy emberben, akit teljes egészében kell ellátni.

Elérkezve Debrecenbe, nem volt ilyen bő felhozatal a szívsebészt megértő szívgyógyászokból, és sajnálatos módon **Voith Laci** az évezred legelején átigazolt a fővárosba. Így, ha valami valóban nehéz esetben botlottam, tanácsért a linköpingi kollégákhoz fordultam. Ugyanakkor, Debrecenben találkoztam több bölcs belgyógyász professzorral - itt csak kettőre szorítkozom - akik érdeklődtek és megértették a szívsebészeti tevékenység lényegét.

Kezdem az I.sz. Belklinikán, ahol **Leövey András**sal (1926-), aki rektorsága idején csodálatraméltóan érdeklődött és támogatta a szívsebészet fejlesztését. Két szerencsés találkozás során - egyenlő partnerként - beszélgettünk, illetve mondtam el az érveimet az új szívsebészeti klinika felépítése érdekében. Jó klinikusként türelmesen végighallgattam a

vonaton Budapest-Debrecen között egy esti hazatérés alkalmával. Másodszor Stockholmban futottunk össze, ahol már ő beszélt többet, lelkesen mesélve amerikai élményeit egy szívsebészetben, ahol alkalma volt még szívátültetést is látni. Meggyőződésem, hogy Leövey professzor az egyik szürke eminenciás az elképzelés elfogadásában, és nemcsak az alapkövetéssel járult hozzá az új szívsebészeti klinika megvalósulásához. Kedves Bandi bátyám - mindenért - örök elismerés és hálás köszönet az új épületben operált több, mint 27.000 szívbeteg nevében.

És most, ezután a nem rövid bevezető után - végül, de nem utolsó sorban - következik a főszereplő, akiért ez az írás megszületett. Rák Kálmánt barátomnak is nevezem - ellentétben az előbb említett igen kellemes emlékeket nyújtó orvostársakkal - hiszen több alkalommal is volt szerencsénk fehér asztal mellett találkozni, és elbűvölően kedves nevével, Anikó asszonnyal együtt a megtisztelő vendégszeretetüket élvezni.

Kálmánnal először 1983 márciusában találkoztam, amikor klinikai igazgatói pályázóként kerestem fel a II. sz. Belklinikán a dolgozószobájában.

Ez az ún. bemutatkozó látogatás számomra teljesen szokatlan, szinte szürreális élményt nyújtott, amikor is a meglátogatott tanszékvezető meglehetősen kételkedően, értetlenül és csodálkozva nézett rám, hogy ennek a fickónak jó dolgában teljesen elment az esze, hogy a Karolinská-t a DOTE-ra akarja cserélni. Hivatkoztam az erdélyi hagyományokra, nem sok meggyőző erővel. A Hetényi-féle tanácsra már nem, de éreztem, hogy itt az ideje a fészekből való kirepülésnek.

Ezeket a bemutatkozó látogatásokat sikerült két nap alatt lepengetni. Az első nap reggelje a rektoriban kezdődött, ahol az egyetem (DOTE) vezetőségével találkoztam - rektor, rektor helyettesek, párttitkár elvtárs, gazdasági igazgató, káderosztály vezetője, szakszervezeti bizalmi. Ezután kezembe nyomtak egy órarendet, hogy kinél, mikor és hol kell félóránként bemutatkoznom. Természetesen hamar időzavarba kerültem, amelynek nem használt a svédeknel megszokott pontosság. Meglátogattam 14 intézeti és 12 klinika tanszékvezetőjét és a végén egy szürrealista kavalkádnak tűnt ez a kétnapos szaladgálás. Valószínűleg burookban születtem és valóban szerencsésnek érzem magam, hogy nem most kell pályáznom, hiszen jelenleg legalább egy hetes rohanást kívánna, hogy tiszteletemet tegyem a - gomba módra elszaporodott - szervezeti egységek vezetőinél.

A második találkozásunk sokkal kellemesebb, és számomra valóban örömteli lett azáltal, hogy **Muszbe Lacival** együtt hozták Debrecenből a professzori kinevezésem örömteli hírért Stockholmba, ahol egy véralvadási kongresszuson vettek részt. A jó hír öröme Kálmánnal együtt vacsoráztunk egy tengerparti vendéglőben, ahol hamar észre lehetett venni, hogy kettőnk személyi kémiaja nem bizonyul ellentétesnek. Ezen a vacsorán Kálmán átnyújtott nekem egy jókívánságba bújtatott bölcs tanácsot, melynek szeretetteljes jelentőségét az idők folyamán mind jobban tudtam értékelni. A tanács szerint a sikereket méltó szerénységgel és alázattal, a balsikereket még több munkára való ösztönzésként kell fogadni.

Kálmán bölcsességével nemcsak az emberi társas kapcsolatokban, hanem elsősorban a szakmaiságban volt alkalmam találkozni, megfigyelni, és abból tanulni. A klinikánk által rendezett tudományos összejöveteleken számos alkalommal megjelent, és kérdéseivel, hozzászólásaival emelte a rendezvény színvonalát. Igen jól emlékszem, amikor tanítómesterem, **Viking Björk (1918-2009)** professzor először látogatott el Debrecenbe, 1985 szeptemberében és az I. sz. Belklinika előadójában legfrissebb kutatását ismertette a mikroporosus felületű mechanikus műbillentyűről. Közismert, hogy a legpontosabban vezetett véralvadásgátló kezelés ellenére is lépnek fel thromboemboliás szövődmények, - mechanikus műbillentyűk esetén - melyek csökkenthetők a vérlemezke gátló kezeléssel, de megszüntetni nem sikerült. Ezek az igen kellemetlen szövődmények kb. háromszor gyakrabban fordulnak elő a mitralis szájadéokban, mint aorta pozícióba beültetett műbillentyűknél. Ezeknek a

thromboembolusoknak kialakulási helye a mechanikus műbillentyű gyűrűje, az arra rögzített varrókeret textíliája határán törvényszerűek, ahol így állandóan jelen van egy „thrombus gyűrű”. A véralvadásgátló kezelés már rövid ideig tartó elégtelensége lehetőséget nyújt további thrombus-képződésre, ráakódására. Ezt sikerült Björknek kiküszöbölni a mikroporosusú műbillentyűvel, amelynek fém felületét nem csiszolták tükörfényesre, hanem kb. 100 mikron nagyságú, sűrűn elhelyezett félgömbökkel tették egyenetlenné. Ez a gyakorlatban (nem sima) felület lehetőséget nyújt az endothel sejteknek a megtapadásra, és közismert, hogy az ép endothel a legjobb véralvadást gátló megoldás. Ez a műbillentyű állatkísérletekben és emberi felhasználásnál a mitrális szájadékbán igen kedvező eredményeket nyújtott, és három hónapos véralvadás gátlás után el lehetett hagyni a K-vitamin antagonistá gyógyszerelést.

Ehhez az előadáshoz szólt hozzá Rák professzor, és kérdezett rá az az aortagyökbe beültetett műbillentyűk sorsára és helyesen feltételezte, hogy a vér gyorsabb áramlása az aorta szájadékbán gátolja az endothel megtapadását a műbillentyű teljes felületén. Ezzel is bizonyította szakmai ismereteinek mélységét és szélességét. Tudományos előadásait hallgatni egy sebész számára is nagy élményt és sok tanulságot nyújtott. Ezért felkértem vendéglőadónak az egyik szokásos év végi tudományos ülésünkön és fölöttébb nagy örömmre szolgált, hogy elfogadta a meghívásunkat - és tanszéki utóda engedélyezte az előadás megtartását.

A kedvezően találó személyi kémia az idők folyamán barátságához vezetett, melyhez szeretett neje, Anikó asszony is alaposan hozzájárult, vacsora meghívásokkal, amely a finom falatok mellett számomra egy igen kedves és kellemes baráti társaságot nyújtott itt, Debrecenben. Megtisztelő baráti szeretetben, sok kellemes órát nyújtottak nekem ezek az alkalmak. Sokszor hiányolom megfontolt bölcsességét. Sokaknak nehezen érthető és megdöbbentő volt hirtelen és korai eltávozása szerettei köréből. Ha jól belegondolok, jelenleg jómagam is a 76-ik évet taposom, és teljesen értelmetlennek és rossz ötletnek tartom a végleges visszavonulást.

Igen örvendetes és tiszteletreméltó kezdeményezés ez a Rák Kálmán professzorra emlékező, kedves tanítvány, **Pfliegler György** tanár úr által összeállított emlékkönyv, amely segítséget nyújt a bölcs debreceni belgyógyász professzor életének és munkásságának jobb megismerésére. Véleményem szerint megfontolandó az egyetem vezetői számára, hogy Rák professzorról elnevezzék az Intézet B épületben lévő valamelyik vérképző- vagy véralvadás betegségekkel foglalkozó tanszéket, mivel ezen szakágak debreceni meghonosítása elsősorban Rák professzor munkásságának eredménye.

Dr. Péterffy Árpád PhD, DSc egyetemi tanár, DE OEC Szívsebészeti Klinika v. igazgatója

Radványi Gáspár - Egy vidéki belgyógyász-hematológus visszaemlékezése Dr. Rák Kálmán professzorra

Rák Kálmán professzor úrral személyesen először 1976-ban találkoztam, rögtön „éles” helyzetben, a belgyógyászati szakvizsgámon. Egyike voltam az elsőknek, akik Debrecenben Nála szakvizsgáztak. Ez a találkozás mindjárt meg is alapozta azt a szakmai és emberi jó kapcsolatot, amely az évek múlásával kiteljesedett. Maradandó élmény számomra az a feszültséget oldó, a kollegialitást hangsúlyozó oldott légkör, amit a vizsgán teremtett. A vizsgákon akkoriban szokásos, rideg, számonkérő hangulatból percekben belül szakmai beszélgetést, konzultációt varázsolt. Emlékezetes maradt az a nem mindennapi gesztus is, amikor a vizsgám befejeztével rögtön kiüzent a titkárnőjével a folyosón várakozó, izguló - egyébként kollegina - feleségemnek a sikeres vizsgaeredményemről.

Professzor Urat hírből már személyes találkozásunk előtt is ismertem részben irodalmi munkásságából, részben pedig az 1976-tól főnököm és tanítómesterem Dr. Berkessy Sándor főorvos elbeszéléseiből. A kettőjük kapcsolata Szegedről származó volt. Rák professzornak egyik szegedi mestere volt Dr. Berkessy László professzor, Dr. Berkessy Sándor nagybátyja.

Nem sokkal a szakvizsgám után alkalmam volt Rák Professzor úrnak egy este vendége lenni - Berkessy Sándor társaságában - a lakásán. Akkor ismertem meg azt a kellemes, jó humorú magánembert a vendégszerető, közvetlen, rendkívül kedves Feleségével, Anikó asszonnyal együtt.

Rák professzornak rendkívüli érdemei voltak az egyetem és a vonzáskörzetébe tartozó kórházak új típusú kapcsolatának a kialakításában, az „elefántcsont-torony” lebontásában.

A Miskolci Semmelweis Kórház Oktatókórházzá válásában döntő szerepe volt az általa képviselt szellemiségnek.

Rák professzor úrnak a Semmelweis Kórházban 1976-tól kialakuló haematologiai részleggel a kezdetektől fogva igen jó volt a kapcsolata, támogatta és segítette a munkánkat.

Nemegyszer előfordult, hogy egy-egy problematikusabb frissen diagnosztizált akut leukaemiás betegünkél a véleményünket Berkessy főorvos úr leírta és egy zárt borítékba tette, a kenetekkel elment Debrecenbe Rák professzor úrhoz konzultálni. Nagy öröm és megnyugvás volt számunkra, ha az általunk „borítékolt” diagnózis megerősítést nyert.

Magam és munkatársaim számos alkalommal vettünk részt a II. Belklinikán egyéni továbbképzéseken.

Maradandó élményt jelentettek a professzori vizitek, ahol a professzor nemcsak magyarázott, de kérdezett is. Frissen megjelent cikkeket ajánlott figyelmünkbe, de nem feledkezett meg annak lényegét visszakérdezni sem pár nap elteltével.

Sokat tanulhattunk a Debreceni Akadémiai Bizottság Székházában rendezett egy-egy fontos, aktuális témát taglaló továbbképző konferenciákon, ahol a különböző betegségcsoportokat végigjárva magunk is beszámolhattunk a saját betegeink kezelésével kapcsolatos eredményeinkről, megfigyeléseinkről.

A hazai kongresszusokon többnyire üléelnökként figyelte előadásainkat, kérdezett, kiegészített, de sohasem bántóan, véleményét szinte atyai tanácsként fogadtuk el.

A tudományos előadásokat követő esti fogadásokon mindig jókedvűen, sokszor önfeledten, oldottan szórakozott, néha - ha volt rá lehetőség - fiatalokat megszágyenítően hajnalig ropta a táncot.

Számos külföldi rendezvényen is volt lehetőségünk Rák professzor úrral együtt résztvenni. Mindig felkészült volt az illető ország kultúrájából, színes történeteket tudott mesélni az adott országról. „Habzsolta” a látnivalókat, amit csak lehetett, lefényképezett. (Szemtanúja voltam, amikor Szingapúrban hat tekercs filmet elfényképezett.)

Kollégám maradandó személyes élménye, amikor Orlandóban a Sea World-ben a delfináriumban nagy izgalommal, saját kézből etette kis halakkal a delfineket.

Rák professzor oktató, gyógyító, vagy kutató volt? Számomra mindhárom egyszerre, de elsősorban PROFESSZOR! Írásaiban is tanított. Az Orvosi Hetilapban vagy a Transzfúziológiában megjelent összefoglalói ma már a szakorvosképzés tananyagai.

A DAB-ban rendezett konferenciái, azok Belorvosi Archívumban történt publikálása, a magyarul írás, mind-mind a magyar hematológia érdekében tett szolgálat volt.

„Az életnek értelmet csak a szolgálat adhat, mellyel az emberek ügye felé fordulunk” - írja Márai.

Rák Kálmán szolgálata a beteg ember, a debreceni haematologiai iskola és a magyar haematologia jobbítása érdekében kifejtett szolgálat volt.

A Magyar Hematológiai és Transzfúziológiai Társaság (MHTT) 1992. évi Kongresszusát Rák professzor úr rendezte Debrecenben. A kongresszusi csomagban egy szerencsepatkót is kaptunk ajándékba. Akkor az, másról szólt, jókivánság volt. Ma ez úgy értelmezhető, hogy szerencsések vagyunk mindahányan, akik Rák Kálmán professzor úr pályatársai, tanítványai lehettünk.

Örökre magammal hordozom a Professzor Úr LAM interjúbán megjelent befejező üzenetét:

Útravaló azoknak, akik az orvosi hivatást választják

- Tanuljanak és dolgozzanak becsületesen, a tudományba és a humánumba vetett rendíthetetlen hittel
- Segítsenek helyreállítani az orvosi hivatás becsületét
- Harcoljanak a kártékony közöny, a szakmai sovinizmus, a tudományba vetett hitet kikezdő sarlatánok ellen
- Honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere

Dr. Radványi Gáspár belgyógyász, hematológus főorvos, a Miskolci Egészségügyi Központ Semmelweis Kórház Hematológiai Osztály v. osztályvezető főorvosa

Szarvas Ferenc - Néhány emlékem Rák Kálmánról, a nagyszerű emberről, orvosról és barátról

Sorsom úgy hozta, hogy kerekén fél évszázadon át ismerhettem, becsülhettem és szerethettem Őt; 28 éven keresztül volt közös munkahelyünk a szegedi I. Belklinika, és a hasonló ideálok talaján nem sokáig váratott magára a kölcsönös szimpátia. Sokminden belefért a csaknem 3 évtizedbe, de most csupán két, számomra különösen maradandó élményt jelentő epizódot említenék: egy reggelig tartó közös legénykori szilveszterezést baráti körben és később egy családi kirándulást a koratavaszi mártélyi Tisza partra kisgyermekükkel.

Rák Kálmánhoz életem két döntő fontosságú eseménye is fűződik.

Az egyik: orvossá avatásom után két nappal, amikor 1956-ban egy napfényes hétfő délelőtt beléptem a Hetényi Géza vezette klinikára és őhöz osztoztak be szubosnak. Életünk első munkanapja mindig emlékezetes marad és elválaszthatatlanul kötődik azokhoz a személyekhez, akikkel akkor kapcsolatba kerülünk. Én Rák Kálmántól tanulhattam meg az osztályos orvosi munka kereteit és a kórlapvezetés mikéntjét, így lett ő számomra etalon. Néhány nap után tanársegédünket meggyőzve, hogy így is menni fog a munka, lényegében egyedül maradtam gyakornok, ő pedig közelgő szakvizsgájára készült, de finoman elegáns, tapintatos stílusában ezután is segítette munkámat és beilleszkedésemet a klinikai kollektívába. Mindmáig hálás vagyok neki ezért.

A másik: 1987-ben decemberében nehéz betegségemben Ő ajánlott Péterffy Árpád professzor úr jóindulatába, aki az Ő szavára még aznap este (!), kórházi ágyamon felhívott engem, az ismeretlent, és néhány nap múlva már debreceni klinikáján feküdtem. Úgy hiszem, a Rák Kálmánt övező elismertségnek szerep lehetett abban is, hogy feleségem részére egész ottlétem idejére gratis vendégszobát biztosított az akkori rektor, Leövey András professzor úr, akinek ezúttal is hálás köszönetet mondok. Felejthetetlen számomra az a szakmai és emberi gondoskodás, amelyben Rák Kálmán és munkatársai, sőt felesége részesítettek. A perioperatív időszakban naponta személyesen jött hozzám Kálmán vért venni a hemosztázis paraméterek ellenőrzésére, amikor pedig Ő valamely okból ezt nem tehetette, munkatársait, leginkább éppen Pfliegler Györgyöt küldte, akinek akkori „rendfokozatát” nem tudom, ma tanszékvezető egyetemi tanár és ennek az emlékkönyvnek az írója/szerkesztője.

Sokat jelentettek nekem Kálmán felesége, Macher Anikó főorvos asszony látogatásai, akivel 26 évig szintén azonos volt a munkahelyünk. Ő oldotta mindvégig mellettem lévő feleségem számára a magányt, akinek nagyon jólesett a családi meghívás. Az események úgy hozták, hogy a karácsonyt is a klinikán töltöttem; ma is őrizzük a Kálmánéktól kapott karácsonyi asztaldíszet, amely akkor éjjeliszekrényemen idézte az ünnep hangulatát. Ők voltak a „Szegedi otthon” a nagyrabecsült Debrecenben.

Prof. Dr. Szarvas Ferenc DSc, Szegedi Tudományegyetem I. Belklinika

Szarvasné Kecskés Magdolna - Rák Kálmán professzor úr egy nővér szemszögéből

1978-ban választottam a II. Belklinikát munkahelyemnek, tetszett a klinika heterogén összetételű profilja. Megismerkedve az osztály munkamenetével, érdeklődéssel vártam az első professzori vizitet, ami annyit jelentett, hogy minden beteg az ágyában, rend a kórteremben, vizitkosár előkészítve, a betegek kórlapjai a kezelőorvos hóna alatt - ha nem tudna minden történést a betegről, akkor legyen miből kiegészíteni a kórtörténetet. Pontban 10 órakor megjelent a Professor Úr szikár alakja az osztályon. A viziten részt vett a két kezelőorvos (osztályvezető és gyakorló orvosa), a főnővér, az osztályon dolgozó nővér, valamint a gyakorlatát töltő orvos és kishővér. Professor Úr minden ágnál köszönt a betegnek és érdeklődött hogyléte felől - ha ismerte, ha nem -, a beteg kórtörténetét az osztályvezető orvos elmondta a klinikára kerüléstől az aktuális napig. Szerettem a viziteit, számomra akkor sok idő-megtakarítást jelentett, hogy nem otthon kellett a belgyógyászat könyvből tanulni (a Belklinika előtt az Idegklinikán dolgoztam, így voltak hiányosságaim e területen). Ezek a vizitek „maratoni” vizitek voltak, tudniillik nemcsak „Hogy van?” és megyünk a következő beteghez, hanem a beteg mellett folyt a konzultáció további kezelését illetően. Gyakorlatosak jelenléte esetén személyében már az alapos oktató is megismerésre került. A „mi okozza?”, „mit okoz?”, „mi a diagnózis?”, „hogyan kezeljük?” kérdések után a válaszokat összegezte úgy, hogy saját tudásával kiegészítette, tisztelve a válaszadóban az embert és csak utána éreztetve az orvossal vagy nővérral, hogy hiányos a tudása, mindezt úgy előadva, hogy partnernek érezte mellette magát a válaszadó.

Ami etalonná tette viziteit:

- az ún. „úriemberes” megjelenés (öltöny, nyakkendő, vasalt ing, a bőrtalpú cipői - sokan akkor csak álmodtunk az ilyen cipőkről -, tiszta fehér köpeny, melynek zsebében a fonendoszkóp elegánsan összetekerve)
- mindig a napszaknak megfelelő köszönései
- kérései: „Kérem...”, „Legyen szíves...”
- a helyes magyar beszéd alkalmazása: erre egy idő után, akit kijavított, biztos odafigyelt, ekkor elindult egy láncolat, mert az illető továbbvitte a sort és javította munkatársai helytelen mondatszerkesztéseit, szórendjeinek használatát. Amit nagyon nem szeretett hallani és állandóan, már-már háklisan javította: „nem-e?”
- pontossága: 10 óra, az 10 óra 00 perc volt. Az egyik osztályon hétfő, szerda; a másik osztályon kedd, csütörtök voltak a vizitek időpontjai. Később tudtam meg, hogy minden más elfoglaltságát a vizitek időpontjaihoz igazította.

Mint osztályos nővér dolgoztam az általános belgyógyászati, máj, endokrin, hematológiai osztályrészeken egyaránt. Egy idő után a hematológiai osztály lett állandó helyem, ami a legnehezebb osztályrészeknek számított a nővérek között. Itt ismertem meg a Professor Úr empátiás, humánus emberi oldalát. Egy-egy kemoterápia nemcsak testileg, de lelkileg is megviseli a beteget, amit nem egyformán tolerálnak. Mindig személyre szabottan javasolta a kiegészítő terápiákat. Emiatt a betegek is szerették, szavára adtak, idézve Tőlük: „a Professor Úr azt mondta...”.

Számomra ezek az első évek mély nyomokat hagytak, saját és a klinika későbbi életének kialakításának szempontjából. Humánus életszemléletét megtapasztaltam, amikor az első hematológiai laboratórium kialakításra került a klinikán. Az 1980-as években kevés olyan professzor volt, aki támogatta a szakdolgozók továbbtanulását, szakmai fejlődését. Ő úgy gondolkozott, munkatársaival együtt, hogy ha ismerünk egy nővért, aki osztályon jól

dolgozott, jelenleg ugyan Gyeseen van két gyerekkel, de adjuk meg a lehetőséget más területen, egyműszakos állásban a továbbfoglalkoztatásra. Az egyén és a klinika is jól jár, címszóval. A mai napig alkalmazzuk ezt a hosszú távú alkalmazásokat. Így lettem laboratóriumi asszisztens, s rajtam kívül még jó pár ilyen munkatársa van a jelenlegi Belgyógyászati Intézet B épületének.

Az 1980-as évek elején az egészségügyi ellátórendszer a „kér és kap” elvén működött, amit Professzor Úr nem értett, mivel úgy gondolta, a felső (DOTE) vezetés tudja, hogy mire lenne szüksége egy klinikának. Mindezt akkor tapasztaltam meg, amikor a klinikai tanács döntése alapján felkérést kaptam az intézetvezető főnövéri feladatok ellátására. Ettől az időponttól mindennapos kapcsolatba kerültem Rák professzor úrral, melyek során megismertem, milyennek hiszi Ő a gyakorlati világot. Jóhiszeműsége, egyenessége tükröződött, amikor megütközött azon, hogy ahhoz, hogy bármi előrelépés, fejlesztés legyen a klinikán, külön „köröket kelljen futni, kilincselni”. Kérdése ilyenkor: „Ezt mé’rt nem tudják, mé’rt kell kérni?”

Mit tanított meg a viselkedésével, munkához való hozzáállásával Nekem és mit üzen az utókornak?

- Légy alapos és nagy tudású!
- Légy mindenben maximalista!
- Légy szerény!
- Légy humánus!
- Legyen empátiás készséged minden ember számára!
- Próbáld az igazságot képviselni mindennapjaid során is!
- Merd megkérdezni, hogy „Mé’rt?”

Kitüntetés számomra, hogy Vele és az általa felnevelt orvos-generációval dolgozhattam és dolgozhatok együtt, segíthetem munkájukat.

Szarvasné Kecskés Magdolna a II. Belklinika intézetvezető főnövére 1988-2005

Szepesi Kálmán - Rák Kálmán professzor emlékére

Nagy szeretettel és tisztelettel emlékezem Rák Kálmán professzorra. Nem voltunk nagyon "közeli barátok", már csak a közöttünk lévő korkülönbség miatt sem. Ő már meggyökerezett debreceni volt, mikor engem Pestről érkező az Ortopédiai Klinika professzorának kineveztek, de több szakmai kérdésben dolgoztunk együtt, betegek gyógyításában is, többször voltunk együtt magántermészetű baráti találkozásokon is.

Akkor kerültünk először szakmai kapcsolatba, amikor a csípőízületi endoprotézis műtétek bevezetésére készültem fel 1984 -ben. Elődöm, Pap Károly professzor - akit ma is nagyra értékelek, tisztelek, becsülök egy emberöltővel volt nálam idősebb - bár felismerte a csípőprotézis beültetésének korszerűségét, de idegenkedett az új műtétől, nem látta alkalmazásának szükségességét. A kor szelleme miatt azonban az 1980-as években ezt már egyértelműen érezni, tudni, látni kellett, és miután Pap Károly ettől elzárkózott, az új, fiatal professzornak kellett ezt a feladatot elvégezni.

Ekkor az már világos volt, hogy a műtét sikeres elvégzésének egyik alapvető, elengedhetetlen feltétele a megfelelő tromboembóliás profilaxis. Ennek a problémának a megoldásához kértem Rák Kálmán professzort, aki a kérdés nagytekintélyű, elismert szakértője volt. Nagyon készséges, őszinte segítséget kaptam Tőle, anélkül, hogy hosszabb, régebbi kapcsolatunk lett volna. Így Debrecenben a csípőprotézis beültetését sikerrel tudtuk megvalósítani.

Eleinte ugyan, csak a frakcionálatlan heparin készítmények álltak rendelkezésünkre, melyek alkalmazása mellett is sajnos előfordultak mélyvénás trombózis, tüdőembólia és vérzéses szövődmények is. Ezeknek a betegeknek a kezelésében is nagyon hasznos szakmai tanácsokkal látott el Professzor Úr. Volt néhány nehéz esetünk is, akiknél a vérzéses és tromboembóliás szövődmények egyidejűleg léptek fel, ezeket a betegeket késedelem nélkül átvette klinikájára és munkatársaival együtt sikeresen kezelte. A korszerű tromboprofilaxis irodalmát Professzor Úr naprakészen követte és a legrangosabb folyóiratokból az idevágó cikkeket hasznos kommentárral ellátva a témával foglalkozó munkatársunknak elküldte. Segítségével a még bevezetés alatt álló legújabb készítmények is már korán rendelkezésünkre álltak, így a tromboembóliás szövődmények előfordulása klinikánkon minimális volt. Néhány évvel később, a térdprotézis műtétének bevezetésekor már az így szerzett tapasztalatok birtokában tudtunk a műtétre felkészülni.

Baráti körben, fehérasztal mellett hosszas beszélgetések során is mindig a tudomány volt a legfontosabb számára. Minden alkalommal megkérdezte a jelenlévőktől, hogy az utolsó találkozásunk óta melyik folyóiratban és milyen témában jelent meg cikke. Őszintén érdekelte a jelenlévők tudományos előmenetele, mindenkinek mondott néhány biztató szót és felajánlotta a segítségét. Kálmán napon kölcsönösen felköszöntöttük egymást, a "druszákat". Atyai barátom volt. Tisztelettel és hálával gondolok Rá.

Prof. Dr. Szepesi Kálmán. DE OEC Ortopédiai Klinika v. igazgatója

Telek Béla - Emlékezés Rák professzor úrra

Őszinte hálával és tisztelettel emlékezek Rák professzor úrra. Hálával, mivel fiatal orvosként tőle tanultam (tanulhattuk) a belgyógyászatot, a hematológiát és az általa képviselt és közvetített orvosi szemléletet. Példamutatásával segített bennünket, fiatal orvosokat eligazodni a medicina egészében, az oktatásban, az általa gyakran klinikai kutatásnak nevezett tudományos munkában.

Rák professzor úr irányította rá a figyelmünket az orvosi irodalom ismeretének és követésének fontosságára. Maga sem mulasztotta el, hogy a napi munka végeztével, általában este hét óra körül, elmenjen a Kenézy Könyvtárba és átnézze a számára fontos és az aktuálisan megjelenő orvosi lapokat. Neki köszönhető, hogy a könyvtárba érkező valamennyi lap mindenki számára hozzáférhetővé és olvashatóvá vált. Korábban a nem saját intézeti példányokhoz csak külön kérés alapján lehetett hozzájutni. Nagy gondot fordított a könyvtár tevékenységére és a hematológiai lapok rendelésére.

Számos hazai és nemzetközi kongresszuson vehettem részt Professzor Úrral. Rendkívül jó előadó volt, előadásai élményszámba mentek, mindig a legújabb ismeretek összefoglalására és átadására törekedett. Különösen élvezetesek voltak a Kelényi professzorral (a pécsi egyetem neves, lymphomákkal foglalkozó pathologusa volt) való vitái.

Számára azonban a legfontosabb a gyógyító munka volt. A legtöbb időt a betegeknek és a gyógyításnak szentelte. Minden délelőtt vizitelt valamelyik osztályon, de a hematológiai osztályokon általában a délutáni vagy koraesti órákban is. Elvárta, hogy a hétfégen is „ránézzünk” az osztályra. A hétfégen a délelőtti órákat általában maga is a klinikán töltötte, így ekkor is lehetőség volt a problémát jelentő betegek megbeszélésére. Gyakran ilyenkor nézte meg, illetve néztük meg közösen a csontvelői keneteket. Egy idő múlva számomra nyilvánvalóvá vált, hogy az egyet nem értését, a maga finom módján, újabb festés kérésével fejezte ki. Ilyen módon szinte észrevétlenül tanulhattuk meg a morfológiát. A koraesti vizitek, a klinikára való rendszeres hétfégi bejövetelek természetesen fárasztóak voltak, de már kezdetben is, a későbbiekben pedig még inkább beláttuk, hogy rendkívül fontosak.

Példamutató magatartása, munkaszeretete, a betegek és a gyógyítás iránti elkötelezettsége őszinte tiszteletet váltott ki bennünk, fiatal orvosokban. Elegáns megjelenése, kissé arisztokratikus viselkedése miatt csak ritkán mertünk „bizalmaskodó” hangnemet megengedni vele szemben.

Éppen 60 éves volt, amikor Boda Zoltánnal hármásban egy beteg kezeléséről volt szó. Rák prof. megkérdezte, hogy mennyi idős a beteg? Idős az már Professzor Úr, felelte Zoli. De mégis hány éves? Nagyon idős az, van már 60 éves is. A Prof. értette a célzást és jót nevetett. Ugyancsak egy beteghez fűződik egy másik rövid történet. Egy diagnosztikus nehézséget okozó betegről volt szó, akinél a Prof. rövid időn belül többször is csontvelő vizsgálatot kért. Boda Zolinak már nyilván kezdett unalmassá válni, mert a harmadik után bátorságot véve megjegyezte, hogy nem értem az egészet, Professzor Úr. Az egyik nap leukaemia, a másik nap lymphoma, a harmadik nap semmi? A Prof., bár bosszús volt, hogy nem sikerült a diagnózist tisztázni, a megjegyzést nem vette zokon. Rák professzor tehát nemcsak alapos és szigorú, de nagyvonalú is tudott lenni.

A magas színvonalú szakmai tevékenység mellett kiemelkedő műveltség és sokirányú érdeklődés (az olvasás mellett nagyon szerette a zenét) jellemezte. Példamutató tanszékvezetői munkájának köszönhetően több fiatal orvos fordult a hematológia irányába és lett hematológus. Iskolateremtő személyiség volt.

Dr. Telek Béla egyetemi docens, az orvostudomány kandidátusa, DE OEC Belgyógyászati Intézet, Haematológiai Tanszék

Tényi Mária - Visszaemlékezés

Rák Kálmánnal én viszonylag rövid ideig dolgoztam együtt Szegeden, az I. számú Belgyógyászati Klinikán. Mindössze két évet töltöttünk itt el együtt egy időben. Én 1958-ban átkerültem a II. számú Belgyógyászatra, de egészen fiatal gyakornokként ismertük meg benne a szorgalmas, lelkiismeretes, törekvő kollégát. A mindennapi rutin munkák precíz, pontos elvégzése mellett a tudományos érdeklődése hamar elvitte a klinikák már működő hematológiai munkacsoportjába. Rövidesen a haemostasis zavarainak országszerte - de külföldön is - elismert szakértője lett.

Mi is érdeklődéssel figyeltük „a szomszéd várban” folyó munkákat, büszkén regisztrálva egyre növekvő sikereit, amit kitartó eredményes munkájával ért el.

Mindemellett megmaradt barátságos, szerény kollégának. Debrecenbe kerülését követően is a sok elismerés és siker mellett értékelt a régi klinika embereinek ragaszkodását és szívesen jött vissza a Hetényi kör összejöveteleire, ahonnan mind a mai napig egyre jobban hiányzik.

Prof. Dr. Tényi Mária, az orvostudomány kandidátusa, a Szegedi Tudományegyetem II. Belklinikájának egyetemi tanára

Tornai István - Emlékezés Rák professzor úrra

Az egyetemi végzés után három évvel, 1981-ben kerültem a II. Belklinikára. Rák professzor úrral előtte egy-két alkalommal beszéltem csak röviden, ismeretlenül átvett az Anatómiai Intézetből. A várakozás ténye is növelte bennem azt az érzést, hogy nem akármilyen klinikára kerülhetek, ha ilyen sokan pályáznak oda. Az első pillanattól kezdve tudatosult bennem, hogy amikor Rák professzor úr vizitel, akkor az osztályon mindennek és mindenkinek glédában kell állnia. Ott és akkor tanultam meg, hogy számára minden beteg fontos volt, mindenki érdekelte, mindenkihez volt egy-egy jó szava. A lázlapokat mindig nagyon kritikusan átnézte. Azt később fogtam fel, hogy ha a szigorlótól kérdezett valamit, az ugyanúgy szólt az osztályos orvosnak, és ha az osztályos orvosnak szegezte a kérdést, akkor az szólt az osztályvezetőnek is.

Számomra két rendkívül fontos tanácsa, iránymutatása volt, mely meghatározó lett a szakmai előmenetelemben. Egy éves orvos voltam a klinikán, amikor a von Willebrand faktor kutatásra irányította a figyelmemet. Ennek is volt köszönhető, hogy kijutottam a Leuveni Katolikus Egyetemre, ahol azután ebben a témában volt alkalmam egy nagy laboratórium életébe is bekapcsolódni több mint két évre. Belgiumból azóta is vannak barátaink, a családom is tudott nem kevés időt ott tölteni. Azon az egyetemen szereztem meg a PhD-t is.

A másik fontos lépése az volt, hogy amikor 1987-ben a májszakrendelés megüresedett Dalmi Lajos, majd Weisz György távozásával, Professzor Úr felhívott a szobájába és mondta, hogy holnaptól nekem kell a májszakrendelésen rendelni. Először azt hittem, hogy összedől bennem egy világ, hiszen én haemostasis szakember szerettem volna lenni. Azóta azonban tudom, hogy ez volt számomra a legjobb, ami történhetett. Az elmúlt 25 évben óriási fejlődés történt a hepatológia területén, amit a saját szememmel követhettem. Olyan betegségeket tudunk meggyógyítani, amiről akkor nem is álmodtunk. Szerénytelenség nélkül állíthatom, hogy a debreceni hepatológia az ország vezető centrumai közé tartozik. Jelenleg én tölthetem be a Magyar Gasztroenterológiai Társaság Hepatológiai Szekciójának elnöki tisztét.

A szakmai életemet befolyásoló két legfontosabb döntésért mindig hálával fogok Rák Kálmán professzor úrra emlékezni.

Dr. med.habil. Tornai István, PhD tanszékvezető egyetemi docens, DE OEC Belgyógyászati Intézet, Fogorvosi Orvostani Tanszék

Trinn Csilla - Találkozási pontjaink Rák Kálmán professzor úrral

A pécsi II. sz. Belklinikáról nézve Rák Kálmán professzor megkérdőjelezhetetlen tekintélyű és tudású belgyógyász és hematológus volt. Hámori professzor úr után Burger Tibor professzor úr vezette a klinikát. Ő és munkatársai révén gyakran kerültek szóba a hematológia kiemelkedő művelői. Három évet töltöttem a szegedi I.sz. Belklinikán, amikor Rák professzor úr már Debrecenben volt, így elsősorban hírnevével találkoztam, de néha személyesen is, pl. a szegedi Akadémiai Bizottság erythropoietinről tartott továbbképzésén. Nem tűnt olyan távolságtartónak, hogy üdvözléssel, kérdéssel ne lehetett volna hozzá fordulni. Professzor Úr rögtön Debrecenbe érkezésekor szervezte azt a haemostaseologiai kurzust, amelyik életem legjobb továbbképzése volt. Az előadások, gyakorlatok színvonala, Professzor Úr és munkatársai lelkesedése tette azt, hogy nagyon jó eredményű és légkörű hetet töltöttünk a klinikán. Pogácsa és klinikai tea elég volt vendéglátásnak.

'97-es Debrecenbe kerülésünkkel klinikai és lakás szomszédok lettünk. Először az Akadémiai Bizottságban szervezett, biphosphonátokról szóló szimpoziumon vehettem részt, melyet Ő szervezett. Az élvezetesen előadott tudomány megszokott volt Professzor Úrtól. Anikó volt olyan figyelmes, hogy megismertetett a II. sz. Belklinikán dolgozó kollégákkal. Professzor Úr sok segítséget nyújtott a nephrologia/haematologia határterületi kérdéseivel kapcsolatban, gyakran kaptam irodalmat, kedves rövid megjegyzéssel az ajtónk elé. Utolsó találkozásunkkor őszinte érdeklődéssel kérdezte, hogy sikerült a Nephrologiai Napok „myeloma és a vese” blokkja?

A jó szomszédságból - természetesen Professzor Úr és Anikó lakik a felsőbb szinten - sok közvetlen, hétköznapi élmény is adódott. Kezdetben unokahintáztatásból, később a család összetartásából adtak követendő példát. Találkoztunk a leghavasabb téli napon, ő videót készített, én fotókat. Nagy megtiszteltetés volt, hogy együtt mehettünk hangversenyekre, ő is - mint oly sok szakmai kiválóság - élénk érdeklődést mutatott a zene és más művészetek iránt. És ebbe belefért egy Harry Potter-film is.

Jó látni, hogy Professzor Úr iskolájának szelleme - a szakmai igényesség, betegek tisztelete, kollegialitás, széles látókör - tovább él tanítványaiban. Mi pedig Anikó segítségével gyakran idézzük alakját.

Dr. Trinn Csilla, belgyógyász-nephrologus szakorvos, DE OEC Belgyógyászati Intézet Nephrologiai Tanszék

Udvardy Miklós - Dr. Rák Kálmán

Szegedi évek

Alulírott az a még élő magyar haematologus, aki Rák Kálmán, akkor még Tanár Úr tevékenységét 1969, illetve 1972 között bizonyos fokig megismerhette szegedi orvostanhallgatóként.

Az első találkozások, III. év propedeutika:

Legelső alkalommal Rák tanár úrral a vérnyomásmérésről és hypertoniával foglalkozó tantermi előadáson találkozhattam. Jobban értesült évfolyamtársaim jelezték, hogy az akkor még fiatal docens kiemelkedő személyiség, aki nem olyan rég tért vissza angliai tanulmányútjáról és lehet, hogy az egyik legjobb magyar haematologus. A vérnyomásmérésről szóló előadás nem különösebben hálás téma, mégis odafigyeltünk a rendkívül elegáns, nagyon szerény, de mindeközben finoman arisztokratikus kifogástalan öltözékű és megjelenésű, ugyanakkor mégis kicsit lezser, karizmatikus, de nem modoros előadóra, aki minden biztonnal kihozta ebből a témából, amit lehetett. Persze sokkal emlékezetesebb volt számunkra az akut leukémiás előadása, amelyről nagy szenvedéllyel beszélt, sokkal több átéléssel, mint a hypertoniáról. Megmutatott egy ampullában piros színű gyógyszert, amelyről azt mondta, hogy ez abból az új készítményből származik, amellyel az akut leukémiát esetleg jó reménnyel meg lehet gyógyítani (rubidomicin). Jómagam gyakorlatokra szinte végig Krizsa Ferenc adjunktushoz jártam, aki Rák tanár úrnak vezető munkatársa volt, s megismertem a mintegy 40 ágyas haematologiai osztály életének bizonyos részét.

Találkozás a VI. éven:

A három hónapos gyakorlatot Krizsa Ferencsel és Rák Kálmánnal tölthettem, s örömmel voltam ott reggeltől estig. Rák tanár úr akkoriban gondterhelt volt, talán nyomaszthatta egy-két személyi ellentét, mely az akkori országos intézettel volt részben kapcsolatos, másrészt egy szakmai vita, melyben Tanár Úr utólag gondolva túlzott hévvel védelmezte a Hodgkin lymphoma ortovoltos sugárkezelését a modernebb technológiákkal szemben. Nem annyira a szakmai nézetkülönbség volt a gond oka, hanem a túl sok érzelem a befolyásos vitapartnernél.

Rák tanár urat ritkán láttuk napközben, munkaidőben az osztályon, mert döntően olvasott, kutatót, illetve állatkísérleteket tervezett, vagy végzett a Kelemen iskola hagyományai szerint. Általában délután négy-öt órára ígérte, hogy vizitel az osztályon, de gyakran ez későbbi időpontra csúszott. A vizitek akármilyen késő is volt, nagyon tartalmasak voltak, mindig fontos szerepet játszott a beteggel való közvetlen kontaktus, a részletes adat- és esetelemzés, a közös gondolkodás. Ennek megfelelően a vizitek átlagos időtartama másfél-két óra is lehetett. Ugyanezt tapasztaltuk Debrecenben is.

A thrombocyta számolás:

Rák tanár úr már szegedi korszakában is hangoztatta, hogy semmiféle akkoriban használt thrombocyta számlálás nem adott reális eredményt, csak az ún. Fischer-Germer féle Bürker kamrás fázis kontraszt feltétes, süllyesztett kondenzorral végzett thrombocyta számolás. Ezt kiemelt orvosi feladatnak tartotta. Egyszer úgy hozta a sor, hogy mégis megbíztak thrombocyta számolással valamelyik délután, amikor is lelkesen próbáltam a mikroszkópos számolást végezni, bár számomra nem volt nagyon meggyőző a módszer

csalhatatlansága. Egyszer azt vettem észre, hogy egy nagy tenyér, hosszú ujjakkal nehezedik a vállamra, amely persze Tanár Úr keze volt. Megkérdezte: No, mennyi? Mondtam valamit, mire Ő is megszámolta, s annyit mondott: Hát, hát. Máig sem tudom mennyi lehetett a valódi thrombocytaszám. Mindenesetre segíteni próbált abban, hogy diplomám megszerzése után a szegedi Belklinikán dolgozhassam haematologus orvosként, de ezt támogatásával sem tudtam elérni.

Debreceni évek

Rák professzor nagy szerencséivel került Debrecenbe, az akkori II. Belklinika élére. A Szegedi Egyetem már nem volt számára optimális, s talán Kecskemétre kívánták irányítani, de szerencsére a Debreceni Orvostudományi Egyetem, akkori idők nagy politikai bizalmát élvező rektora, Szabó Gábor világosan látta, hogy igazából csak a nemzetközi mérce létezik és ahhoz kiemelkedő erős, nemzetközi léptékű szakembereket kell hoznia az egyetemre. Akkor is, ha azok a kor politikájának bizalmát nem élvezték. Így kerülhetett nagyon jó megoldásként Rák professzor 1974-ben Debrecenbe és 20 évig igazgatta a II. Belklinikát. Negyvenes éveinek közepén járó fiatalos, nagyon barátságos, de finoman távolságtartó, derűt sugárzó, rendkívül igényes új főnökként ismertük meg, aki anélkül meg tudott jeleníteni egyfajta folyamatos elvárást, hogy ezt erőszakosan tette volna, vagy egyáltalán kimondta volna. Az a fajta ember volt, aki, ha megjelenik egy szobában ahol 4-5 ember volt jelenen, mindenkinek megváltozik a viselkedése. Sokan rögtön megértették, hogy megnőttek az elvárások, s egy-két éven belül elhagyták a klinikát.

Tartottunk tőle, s nem is mindig pontosan értettük eleinte, hogy mi a kívánsága. Ennek jellegzetes már-már anekdotába illő példája volt, amikor pár nappal idejövetele után reggeli megbeszélésen kihirdette, hogy a klinika orvoskarának tagjai keressék őt fel, *successive és tentative*. Egyikünk sem tudta, hogy ez mit jelent. Sokan engem, a fiatal gyakornokot vonták kérdőre, mondván te Szegedről jöttél és ez nyilván szegediül van, meg ott már ismerted a Professzor Urat és tanultál angolul. Őszintén próbáltam találgatni: „success” az sikert jelent, de hogy hogy kell valakit sikeresen megkeresni, azt kevésbé tudtuk értelmezni. A „tent” szó pedig angolul sátrat jelent, ami végképp nem illett a szöveggörnyezetbe. Volt, aki azt gondolta, hogy mindez csak annyit jelent, hogy nyakkendőben illik megkeresni. Végül is így aztán, senki sem mert felmenni hozzá. Egy hónap múlva újra megszólalt, hogy *successive és tentative* keressük fel. Akkor a klinika második embere négy szemközt megkérdezte, hogy ez mit jelent, s megtudtuk, hogy egyéni kezdeményezésre és egymást követően.

Vezetői stílusában mindig megmaradt a nagyfokú humánus, empátia, s a töretlen ambíció folyamatos bemutatása, pl. minden nap két óra a könyvtárban a késő délutáni órákban, ahol jóleső tekintettel nyugtázta, ha valamelyikünk felbukkant, de nem emlékszem, hogy valaha elismerő szót kaptunk volna ezért. Megmaradt a távolságtartás, más volt vele a beszélgetés kettesben, vagy nagyobb létszám mellett. Így például az adjunktusi felterjesztés révén négy szemközt kérte, hogy tegezzük egymást, de mások előtt ne. A betegágy melletti hosszú vizit mindvégig jellemző volt, melyekre komolyan készülni kellett. Nagyon udvarias volt a betegekkel, s egy-egy súlyosabb beteget minden délután, este és hétvégén is meglátogatott, ezt tőlünk is elvárta. Gondolkodása kristálytiszta szakmai evidencia alapú volt. Évtizedekkel ezelőtt is híve volt annak, hogy a betegség lényegéről őszintén beszéljünk az együttműködéshez kívánt mértékben. Azt gondolom, hogy ez a gyakorlat ma is példaértékű. Rendkívül ritkán fogadott el ajándékot, hálapénzt soha. Talán egy volt, amit rosszul viselt, vagy zavarta: a jajgató, vagy éppen válságos állapotban lévő beteg a kórteremben. Ilyenkor intézkedést kért tőlünk és gyorsan lépett tovább.

Az a fajta ember volt, aki szívesen meghallgatta mások gondjait, de önmaga sohasem tárult fel igazán, vagy csak nagyon kivételesen. Fantasztikus igényességére jellemző, hogy mindent saját maga gépelt, boldog volt, amikor margaréta fejes írógépet tudott szerezni, amely bizonyos karaktereket kevés nyommal tudott javítani. Az ajtaja általában nyitva állt, s ha kopogtunk, vagy beléptünk, többnyire éppen írt, s akarva, akaratlanul elütött egy-egy betűt. Ilyenkor kommentár nélkül kivette a papírt és újra írta az egész oldalt. Szerette a derűt, rendkívül jó és éles humorérzéke volt, amely a könnyed iróniától a kifejezett szarkazmusig terjedt. Ez utóbbi talán szenvedélye is lehetett, melyet nem mindig tudott kellő bölcsességgel megfékezni, s elég sok konfliktus forrása lehetett az akkoriban békésnek nem mondható hazai haematologiai közéletben.

Rák Kálmán igazi polgári jelenség volt a szocializmus éveiben is, ezért az akkori időszak kicsit idegenként kezelte, de elismerte. Önmaga az ésszerű mértékig toleráns volt ebben a kérdésben. A rendszerváltást követően is megmaradt ugyanannál a polgári értékrendnél, s másokkal ellentétben nem tolongott zajosan a megváltozott széljárás szerinti erőkhöz. Mégis, amikor az első demokratikusan választott miniszterelnök lymphomás lett, őt kérték fel kezelőorvosnak, s Debrecenből utazott, ha kellett naponta, hogy a feladatot ellássa. Ez egybeesett a 65 éves kori jogszabályokból adódó funkció változással, hiszen nem maradhatott a klinika igazgatója tovább. Utóbbi nagyon megviselte, bár nem mutatta. Belső megegyezésnek megfelelően még kb. bő két évig az onko-haematologiai osztályok professzori felügyeletét ellátta, ez azonban a többi vezetési feladattól, koncepciótól elszakadva már nem volt annyira sikeres, mint a megelőző évtizedekben, s bizonyos keserőséggel kölcsönös megegyezés után abba is hagyta. Nem sokkal azt követően érzelmileg és szakmai felelősségvállalásban is jóval kiegyensúlyozottabb helyzet alakulhatott ki, amikor 75 éves születésnapjára különlegesen tartalmas és meghitt ünnepi rendezvénnyel és plakettel ünnepséget rendeztünk, amely talán oldotta ezen feszültségeket is. Ezen újabb, nagyon tartalmasnak ígérkező periódust tragikus hirtelenséggel szakította meg váratlan halála.

Prof. Dr. Udvardy Miklós DSc egyetemi tanár. Korábban DE OEC II. Belklinika, majd Belgyógyászati Intézet igazgatója, a Magyar Hematológiai és Transzfúziós Társaság, a Magyar Thrombosis és Haemostasis Társaság elnöke, a Hematológiai Szakmai Kollégium elnöke. Jelenleg: DE OEC Belgyógyászati Intézet Haemopoetikus Transzplantációs Központ szakmai igazgatója.

Újhelyi Piroska - Emlékezés Rák Kálmán professzor úrra

Négy történetet mesélek el röviden.

No. 1.

1984-ben kezdtem a II Belklinikán dolgozni gyakornokként másfél év, Szolnokon a Hetényi Géza Megyei Kórházban letöltött időt követően. Tekintettel a megyei kórházban letöltött gyakorlatra, két hét után már az ügyeleti sorban találtam magam. Az első klinikai ügyelet előtt megkérdeztem a többieket a házbeli szokásokról. Adunk neked egy nagyon fontos tanácsot, ennek betartása életbe vágóan fontos. Eszedbe ne jusson Macher Anikó főorvosnő által beküldött beteget haza küldeni, mert annak súlyos következményei lesznek. Miért ki az a Macher Anikó?- kérdeztem. Professzor Úr felesége és otthon este már mindenről tájékoztatja a férjét a beküldött beteggel kapcsolatban. Hihetetlenül fontos, hogy tudjad kit küldött és mi van a beteggel. Nem tanácsos ilyen ügygel magadra vonni a haragját. Későbbiek során megismerkedtem Macher főorvosnővel, aki mindig nagyon kedvesen és kollegiálisan viselkedett a kezdőkkel is. Az ott töltött négy év alatt soha nem küldtem el ilyen beteget, mivel mindig okkal történt a beküldés.

No.2.

1987-ben történt, hogy egy éjszakai ügyeletben az ágyból kiugorva vérnyomásom nem tudta követni a sebességem, így elájultam és a fejemet beütöttem. A bal szemöldököm felrepedt és vérzett. Emmi nővére estem, aki kiugrasztott az ágyból. Emmike, elmondás szerint, óriásit sikított. Pecze Károly dr.-t. akivel együtt ügyeltünk, azonnal riasztották az esemény miatt. Én pedig az I. Sebészeti Klinika vendégszeretetéét élveztem néhány napig. A sebet Olvasztó Sándor dr., évfolyamtársunk csodálatosan megvarrta. Aranykezére azóta is hálásan gondolok. A baleset után 2 hét táppénz következett, 20 oldalas jegyzőkönyvet kellett kitölteni majd visszatértem a munkába az agyrázkódást követően. Rövid idő alatt kiderült, hogy szervezetem azért ezt a munkamennyiséget, különösen az ügyeletet annyira nem szereti. A hematológiai laborban minőségi vérképeket nézegettem, amikor az asszisztensnők megkérdezték, hogy érzem magam. Elmondtam, hogy a helyzet nem annyira remek, és ha még egyszer ilyen baleset ér, három hónapig nem jövök dolgozni. Ezt meghallotta a szintén ott szorgoskodó Kiss Attila dr. Másnap kiderült, hogy az elhangzottakról este tájékoztatta Professzor Urat. Reggel megbeszélésen közölte Professzor Úr, hogy értesült arról, amit mondtam és megkérdezte, hogy vagyok. Neki is elmondtam, hogy nem vagyok annyira fényesen. Ezek után úgy döntött „*cost benefit*” alapon, hogy egyszerűbb az ügyeleteimet szétosztani a többiek között, mint kockáztatni egy esetleges tartós táppénzt. A megbeszélés után vette kezdetét az osztozkodás, én is békésen üldögéltem, az esélytelenek nyugalmaival. Ekkor Professzor Úr azt mondta, hogy „Piroska maga nem szükséges ahhoz, hogy szétosszák az ügyeleteit.” Bölcs emberként tudta, hogy az ilyen dolgok esetenként veszekedésbe torkollhatnak. Nem szeretne volna, ha az emberekbe vetett hitem sérülést szenved.

No.3.

1984-88 között dolgoztam a DOTE II. Belklinikán. Éppen a hematológiai osztályon dolgoztam, amikor egy 15 éves aplasztikus anemiás beteg érkezett az osztályra. Utána akartam nézni a betegségnek, felmentem a könyvtárba és elkértem Erzsikétől, a titkárnőtől Textbook of Haematology-t. Ezen művet csak a könyvtárban lehetett tanulmányozni. Békésen olvastam, amikor egyszer csak megjelent Professzor Úr és megkérdezte mit csinállok. Elmondtam, megnézte a könyvet és azt mondta ez a régi kiadás, nálam van az új. Sarkon fordult és kihozta szobájából az új kiadást és „ha már tanul, akkor frisset érdemes” szavak

kíséretében a kezembe adta. Hihetetlenül megdöbbentem az eseten, hiszen mindenki tudta, hogy ezek a könyvek rendkívül fontosak voltak a számára és nem szívesen adta ki őket a kezéből.

No.4.

Közismert volt klinikaszerte, hogy Rák professzor úr a szakma iránt nagyon elkötelezett volt. Sok időt töltött az újdonságok tanulmányozásával, majdnem minden nap benézett a Kenézy Könyvtárba szemmel tartani a belgyógyászat haladását. Egy alkalommal éppen egy rövid hematológiai kézikönyvet másoltattam le, amely a gyakorlatban nagyon használhatónak tűnt. Örömmel nézegettem a zsákmányt, amikor Professzor Úr befutott és meglátta a két ujjnyi vastag xeroxot. Azonnal eszembe jutott, hogy az ilyen kezdőknek, mint jómagam, évi 10 oldal az adagja és ez a könyv önmagában kimerítette a szakmában letöltendő első 20 évemet. A Professzor Úr, miután meglátta a halmot megkérdezte mi ez, mire én, megmutattam neki a könyvet. Ez tényleg jól használható, mindössze ennyit jegyzett meg. Nem tért ki a könyv terjedelme és a gyakornoki fejadag között tátongó szakadék mélységeire.

Dr. Újhelyi Piroska belgyógyász-gasztroenterológus főorvos, „Jahn Ferenc” Dél-Pesti Kórház, Gasztroenterológiai Osztály

Ujj György - Szubjektív szilánkok: emlékeim Rák professzor úrról

Forró augusztusi nap délutánján hívtam Pfliegler Gyuri barátom, s kérte, hogy írjam meg az általam érdekesnek vélt emlékeimet Rák Kálmán professzor úrról. A megtisztelő felkérésre természetesen csak igent lehetett mondani. Az illusztris emlékezők névsora az első órákban, napokban azonban megrettentett. Mit tudok én hozzátenni a Professzor Úrról készítenő portréhoz. Igaz, több, mint tizenöt évet dolgoztam irányításával a II. Belklinikán, ami egy felejthetetlen és álmaimban mai napig, gyakran visszatérő korszaka volt életemnek. Egyik reggeli ébredés után még az ismételt II. Belklinikás álmok hatása alatt jutott eszembe, hogy színesebbé tenné a képet, ha arról az alig több, mint öt esztendőről írnék, amit a köpönyegéből már előbújva, mint a szolnoki kórház osztályvezető főorvosa tölthettem el Rák professzor úr atyai támogatásával.

Amikor 1999-ben felkérést kaptam a szolnoki I. Belgyógyászat vezetésére, Rák Professzor Úrral, a könyvtárba menet többször beszélgettünk a kérdéstről. Biztatott: „Gyurkám! Neked való feladat és kihívás. Mindannyiunk érdeke, hogy elvállald és fejleszd a hematológiai ellátást Szolnokon! Mindenben segítünk.” Így is történt. Ez már a Szakmai Kollégium előtti meghallgatáson is érezhető volt, mivel értékelő szavai után a nagytekintélyű testület egyértelműen pozitívan foglalt állást.

Az igazi segítség a sűrű hétköznapokon teljesedett ki. Fordulhattam hozzá szakmai, szervezési, vezetésű és bármilyen kérdéssel. Ennek spontán kialakult formája jellemző volt Rák professzor úrra. Minden második vagy harmadik szombat délelőtt találkoztunk földszinti szobájában. Kedvenc, ablak melletti foteljében ülve a Kossuth vagy a Bartók rádió halk duruzsolása mellett megkérdezte: „Gyurkám, milyen problémás vagy érdekes esetetek volt az elmúlt időszakban?” A klinikai adatok megbeszélése után megnézte a keneteket, de előbb mindig megkérdezte a véleményemet a kenetekben látottakról. Végül megegyeztünk a további teendőknél.

Ilyenkor gyakran előhúzott, helyesebben elővarázsolt a polcokon felhalmozott ezernyi különlenyomatból egyet-kettőt, ami éppen a megbeszélte témáról szólt. „Ha nem ismered, nézd át!” - biztatott. Mély belátása és hihetetlen szakmai irodalmi tájékozottsága a legnehezebb kérdések megoldására is képessé tették. Lehet nem a legnehezebb, de mindenképp a legemlékezetesebb eset 2000-ben történt.

Egy 75 éves nő panaszmentesen, de nagyos súlyos neutropenia miatt került ambulanciánkra. Az elvégzett részletes vizsgálatokkal egyértelmű diagnózis nem született. Professzor Úr is többször látta a csontvelő keneteit. Végül azt mondta. „Ne bánts! Hagyjuk élni, csak figyeld!” Mostanáig a beteg csak két alkalommal feküdt kórházban, először 2-3 napos banális vírusfertőzés, másodszer vérnyomás kiugrás miatt. A továbbra is nagyon súlyosan neutropeniás idős hölgy még ma is hálás szívvel emlegeti az általa személyesen nem ismert Rák professzor urat.

Soha sem felejtett el visszatérni a problémásabb esetekre, érdeklődött a betegek sorsa felől. A szakmai kérdéseken túl kollegiális és emberi kapcsolatok vonatkozásában is bölcsen irányított néha szóban, de döntően, példaértékű saját cselekedeteivel. Ez utóbbiakra való emlékezés számos alkalommal segített a nehéz helyzetek megoldásában.

Az évek elteltével egykori kollégáim, de magam tevékenységét végiggondolva egyre több olyan momentumot lehet felfedezni, mely „rákkálmáni”, vagy az Ő hatására alakult ki.

Jól van ez így, mert
„nem feljebb való a tanítvány az ő mesterénél, hanem mikor tökéletes lesz, mindenki
olyan lesz, mint a mestere”. (Lukács ev. 6,40)
Reméljük, hogy legalább részben hasonlónak lettünk mesterünkhöz.

*Dr. Ujj György PhD főorvos a Szolnoki Hetényi Géza Kórház és Rendelőintézet Hematológiai Osztály
osztályvezető főorvosa*

Záborszky Zoltán - Rák Kálmán professzor úrra emlékezem

Ismételten felidézem az 1987-es évet, amikor frissen kinevezett egyetemi tanárként meghatódva visszatértem egyetemi tanulmányaim alma materébe. Kaptam a rektori hivataltól egy jegyzéket, melyen pontosan rögzítve volt, melyik klinikán fogad a tanszékvezető professzor bemutatkozó látogatáson. Maradandó élményként őrzöm annak emlékét, ahogy az egyes professzor az egyéniségének megfelelően fogadott. Így jutottam el Rák Kálmán professzorhoz. Őt előzőleg nem ismertem. Mosolyogva, mint régi barátot fogadott. Őszinte érdeklődéssel és figyelemmel érdeklődött az addigi tevékenységemről. „Zoli kedves”-nek szólított és ez az *invocatio* a későbbi években sem változott. Varázsütésre igazi baráti kapcsolat alakult ki. Nézegetem a régi fényképeimet, amelyek akkor készültek, amikor Leövey rektor úr vezetésével a professzori testület először tett látogatást a Kenézy-kórházban, a Traumatológiai Tanszéken. Kálmán, mint közénk tartozó viselkedett. Aztán később kiderült, hogy feleségeink gimnáziumi osztálytársak voltak.

Számos kedves baráti és családi látogatás során folyamatosan cserélhettünk eszmét. Évekkel később, nálunk zajló társasági összejövetelen, 2004. június 11-én, még katonai múltamból származó emlékeim alapján, kertünkben nagy katonai sátor méretéhez hasonló nagyságú sátrat állítottunk fel, abba helyeztük el a vendéglátás kellékeit. Délután váratlanul széllel együtt, hatalmas vihar tört ki, kiadós záporral. Sátrunk összedől, maga alá temetve a társaságot. Szerencsénkre, sérülés nem történt. A szakadó esőben bemenekültünk a lakásba, bizny Kálmán is rendesen átázott. Kénytelen volt átmenetileg lényegesen kisebb méretű ruháimmal beérni. A fényképek is igazolják, hogy néhány perc múlva visszatért a napsütés, a teraszon a régi hangulatban folytathattuk a társalgást.

Megköszönöm sorsomnak, hogy a hosszú, valóban értékes pályám során ilyen, nemzetközi mércével is jelzett barátokkal büszkélkedhetek, mint Rák Kálmán professzor. Sajnos, a sors kegyetlen fintora, hogy a napi tevékenység mellett nem ismerjük fel azonnal, hogy milyen meghatározó személyiségek vesznek körül bennünket.

Prof. Dr. Záborszky Zoltán, az orvostudomány kandidátusa, egyetemi tanár, DE OEC Traumatológiai Tanszék alapítója, v. igazgatója

Igyekeztem a lehető legszélesebb kört megszólítani. Nagy öröm számomra, hogy számosan megtisztelték soraikkal, képeikkel a kötetet és lehetővé tették a fenti színes és értékes fejezet megjelenését. Köszönöm.

Sajnos, a régi társak és barátok közül már nem mindenkit tudtam megkérdezni és olyanok is vannak néhányan, akik megromlott egészségi állapotuk miatt nem teljeshették a felkérést.

(a szerkesztő)

A feleség, a gyermekek és az unokák emlékezetében...

Szegeden kezdődött közös életünk, mindketten az I. Belklinikán dolgoztunk. Professzori kinevezése nagy változást jelentett, Szegedről Debrecenbe költözésünk, 2 gyermekkel, 71 éves édesanyámmal, új élet várt ránk. Férjem az első perctől kezdve jól érezte magát. Debrecenben szeretettel fogadták és tele tervekkel kezdte meg intézetének vezetését. Kálmánom nekem nagyon jó férjem volt, a családját szerető apa, nagyapa, jó társ. Nekünk a béke szigetét teremtette meg.

Kiegyensúlyozott, nyugodt, figyelmes, szerény, nagy tudású, művelt ember volt. Szeretett itthon lenni, várta az ünnepeket, mert ilyenkor nálunk jött össze a család. Ő ilyenkor fényképezett, video felvételeket készített, szerette a finom ételeket, süteményeket, finom borokat. Nyaranta 1-2 hetet az unokákkal, szüleik nélkül, Szentendrén töltöttünk és minden évben unokatestvérénél, Balatonlellén gyűlt össze a család születésnapját ünnepelni. A hétvégeket sokszor a baráti körrel töltöttük, szilvesztereztünk, kirándultunk, disznótoroztunk a Tuba-tanyán. Ápolta a baráti kapcsolatokat, a szegedi klinikán is évente részt vettünk a Hetényi-emlékülésen.

Fáradhatatlan volt, mindene volt a munka, a klinikán egész nap bent volt. Szombat, vasárnap és ünnepnapokon is bement. A betegekhez türelmes volt, minden beteggel a viziten kezet fogott, meghallgatta őket, sorsukat követte. A klinikáról esténként előbb a könyvtárba ment, majd onnan tért haza. Az egyik este hazajövetelekor észrevettem, hogy nem a saját kalapja volt a fején, mondtam én, hogy nem a tiéd ez a kalap, válasz... nekem már csak ez maradt...már mindenki hazament! Szorgalmas volt, reggeltől estig dolgozott, sokat olvasott és írt. Nagyon szerette a zenét. Zenehallgatás mellett gépelt. A három tenor lemezeit hallgatta, kedvence volt Pavarotti.

Sokat utaztunk, nagyon szerette Londont, ott sokszor járt és felkereste a múzeumokat, színházakat is. Váratlan elmenetele nehezen volt elviselhető. Valamennyiünkben pótolhatatlan úrt hagyott maga után. Az emlékeknek élünk, nézzük az általa készített felvételeket, sokat gondolunk Rá és az évfordulókon sírja körül gyülekezik az árván maradt család. Emlékét örökké őrizve példaképnek tartva.

Anikó (felesége)

Édesapámmal emlékezetem óta nagyon szoros apa-fia kapcsolat mellett, jó baráti viszonyt is ápoltunk. Gyerekkori emlékeim között kutatva sokszor felelevenednek a kirándulások, a felejthetetlen közös horgászatok. Rengeteg hétvégét töltöttünk a vízpartoknál, több-kevesebb sikerrel. Szerencsés esetben együtt örültünk a fogásnak hármásban (édesanyám is velünk volt általában), de ha nem volt kapás, akkor sem unatkoztunk, én órákig képes voltam a mozdulatlan kapásjelzőt bővílni, amíg ő, a nélkülözhetetlen campingszékben az aktuális tudományos munkájába merült.

Ezeket a számomra - akkor csak papírokat - nagyon gyakran láthattuk a keze ügyében akár filmnézés közben (kedvenc sorozata volt a Columbo hadnagy), akár sporteseményeken való szurkoláskor (Pete Sampras volt a kihagyhatatlan kedvence), vagy zenehallgatás (Placido Domingo és barátai...) mellett. Talán az unokáival töltött órákban nem láttam soha ezeket a fontos papírokat. Velük nagyon szeretett együtt lenni, játszani és videózni őket. Ezeket a felbecsülhetetlen értékű felvételeket a mai napig sokszor elővesszük a gyerekekkel és emlékezünk Papira, a drága Nagypapára!

Rák Péter (fia)

Rák professzor úr! Legenda volt az egyetemen! Csak jót és szépet hallottam Róla. Szerették az egyetemisták. A sors fintora, hogy fogorvostan hallgatóként az egyetem öt éve alatt egyszer sem találkoztam Vele, pedig minden nap elmentem a házuk előtt. Általános orvostanhallgató barátaimtól tudtam, hogyan vizsgáztak Nála: szégyellték, ha a vizsgán nem tudták a kihúzott tételt. Nem azért, mert szigorú volt, hanem mert olyan szépen elmondta helyettük a tételt, hogy az már kellemetlen volt. És Neki volt rossz érzése, ha valakit meg kellett buktatnia.

Amikor először mentem hozzájuk, az otthonába, nagyon izgultam. Hihetetlen kedvességgel és együttérzéssel segített át a nehéz perceken. Azt hiszem a szívem mélyén erre számítottam. Az első perctől kezdve tiszteletet és az őszinte szeretetet éreztem Papi iránt. „Papi”, mert a négy idősebb unoka révén a család így hívta. Nagyon szerette az unokáit. És az unokák is Őt. Igazi nagybetűs nagypapa volt. Az unokák egy kicsit a klinikát és a tudományt is a második helyre tudták szorítani, ami nagyon nagydolog volt.

Nagyon szeretek a konyhában alkotni és a vendéglátást, mivel úgy gondolom, hogy a finom falatok készítésével megtiszteltem a vendégeimet. Papi nagyon hálás vendégem volt, minden próbálkozásom nagy szeretettel és elismeréssel fogadta, még akkor is, ha nem úgy sikerült, ahogy szerettem volna. Három étel volt a tiltólistán: az ananász, a fahéj és a fokhagyma. Ezeket nagyon nem szerette. Bár az utóbbit a konyhai haditechnika segítségével Mami és én is bevetettük, s ha nem tudta, jóízűen elfogyasztotta. A finom sajtok még finomabb borokkal és egy kis lilahagymával elhagyhatatlan kellékei voltak a közös estéknek.

Nagyon hiányzik! Nekem és az egész családnak! A hat unokának! Mindenkit szeretett, mindenki a jót hangsúlyozta. Arra biztatott bennünket - lehet, hogy szó szerint soha nem mondta ki, csak sugallta - hogy szeressük és fogadjuk el egymást. Mindig elsimította, egyengette az apró kis konfliktusokat. Hiánya olyan, mint amikor a vérből hiányzik egy alvadási faktor: a sebek azóta nehezebben gyógyulnak.

Minden ember életében vannak olyan emberek, akik befolyásolják a személyiségük fejlődését. Az, hogy Én ilyen bensőséges közelségből ismerhettem és élvezhettem a szeretetét - ajándék a sorstól. Köszönöm.

(Dr. Gál Edina, Péter felesége)

Szakmai tudása és felkészültsége az orvostudomány iránt, nagy szerénységgel, empátiával és emberséggel párosult. Mindenki felé segítőkész és nyitott volt, a maga rendkívüli stílusában.

Egy személyes emlék: kisiskolásként még Szegeden laktunk. Iskola után hazafelé menet gyakran benéztem a Tisza étterembe, mert tudtam, hogy 1 és 2 óra között Papi ott ebédel. Ilyenkor mindig intett a pincérnek, aki kérés nélkül rövid időn belül hozta a Gundel palacsintát.

Baksa László (nevelt fia)

Papi... Mindenki így szólította a családban. Felesége, fiai, menyei, unokái. Mert mindenki Papija volt! Igazi családfő, akihez bátran fordulhattunk komoly vagy apró-cseprő ügyeinkkel, kérdéseinkkel, problémáinkkal. Mindig volt meghallgatás, válasz, segítség. Bölcsességével, nyugalomával és feledhetetlen humorával megoldotta a legnehezebb helyzeteket, esetleges konfliktusokat is.

Orvostanhallgatóként előbb ismertem, mint családtagként. Amikor a családba kerültem, pillanatok alatt feloldotta a szorongásom, ami a volt diák és professzora helyzet miatt volt. Első pillanattól szeretetet, elfogadást éreztem a részéről. Igazi Papi volt! A

gyerekek születése után meg igazi "Nagy-Papi" Márk különösen szerette, ha Papi ment érte az oviba, mert a klinika ovitól a tanári villáig vezető úton olyan jókat tudtak beszélgetni. Nagyon hiányzik!

Dr. Sára Katalin (László felesége)

Nem múlik el olyan nap, hogy Papi ne jutna eszembe. Az egész család részére a nyugalom szigete volt, aki a legnagyobb viharban is határtalan békességével él az emlékezetemben. Hiánya pótolhatatlan és nagyon nagy űrt hagyott maga után. Azóta sem találkoztam ilyen szeretetre méltó emberrel, akiből ennyire áradt a kedvesség, szeretet és a bölcsesség, ami leginkább jellemezte. Minden szerepkörében hiteles és odaadó volt. Nagypaként az unokák kívánságait leste, játszott, tanított és az életre nevelt. Minden egyes Vele töltött nap után valahogy többnek, okosabbnak, új tudással gazdagabbnak érezte magát az ember. Sajnálom, hogy nem tudott átadni még több jószágot, tudást, de remélem, sok minden bennem Neki köszönhető. Az Ő tanítása és szeretete érezhető tetteim során.

Baksa Nóra (unoka)

Eszembe jutnak azok a vasárnapi családi ebédek, melyek alkalmával mindig kedvesen eltársalgott velünk németül, csakhogy bátorítson minket a nyelv használatára. Számos szentendrei nyári emlék is kedves nekem: többek között, egy esős délután, amikor a lakásba szorultunk, az unokák között rajzversenyt szervezett. Még közkedvelt társasjáték is volt, a „Ki nevet a végén?” Ez a játék nevével ellentétesen mindig sírással végződött, hisz ki szeret veszíteni. De Papi mindig ott volt, hogy mosolygós arcával megvigasztalja a vesztes félt. Minden reggel elment friss újságért, ám sosem tért úgy vissza, hogy ne hozott volna valami olvasnivalót nekünk is... Emlékszem, hogy reggelik alkalmával, óva intett minket a túlzott tojás fogyasztástól, vigyázva a koleszterin szintünkre. Emlékeimben él az a Papi, aki ha levonult a család a szentendrei Duna partra, ő akkor is öltönyben, a Kossuth rádiót hallgatva, s közben az újságot olvasva vigyázott az unokákra, majd együtt menekült a családdal, ha a Hunyadi hajó hatalmas hullámokat verve előntötte a partot. Úgy érzem, hogy Papi a család összetartója volt, a családi emlékek őrzője, hisz fényképezőgépe, kamerája minden fontos családi eseményt megörökített. A video-felvételeket visszanezve felelevenednek a régi szép emlékek, halljuk Őt, látjuk Őt, mintha köztünk lenne, többek között ezért is hálával tartozunk Neki.

Baksa Barbara (unoka)

Amikor rosszabb bizonyítványt hoztam haza és nem kaptam senkitől jutalom zsebpénzt, elkeseredtem. Papi ekkor odahívott magához. Kezembe tette a pénzt azt mondta: én bízom benned, hogy a következő jobb lesz! Azóta is ha kudarcom van, ez jut eszembe és ad erőt a küzdéshez.

Baksa Márk (unoka)

Az első dolog, ami az eszembe jut Papiról, ahogy minden látogatásunkkor mosolyogva állt az ajtóban és felkiáltott, hogy "na, itt a Kiskati!" majd a két kezébe fogta az arcomat és egy nagy puszit nyomott a homlokomra. Mindig mindenkit ilyen melegszívűen köszöntött; még most is hallom a hangját, ahogy az unokák nevét mondja. Rajongással szeretett minket és mi is őt. Mindannyiunknak nagyon hiányzik.

Dr. Baksa Kata (unoka)

Nyolc éves lehettem. Amikor már valamennyi családtagom feladta, Papi türelmesem elmagyarázta és megértette velem az írásban osztást matekból, de nem feledem azt sem, amikor az asztal alatt bújócskáltunk, vagy amikor a nyakán ülve néztem ki az ablakon. Peti öcsémnek, amikor beszélni kezdett, Papi magnóra vette fel szavait, megörökítve sok-sok gügyögését. Órákat töltött el velünk, levitt minket a hintához a kertbe és ott élveztük a napocsát. Sokat labdázunk és bicikliztünk együtt.

Rák Alida (unoka)

A családi fényképalbumból

Lacival és Petivel, 1967-ben

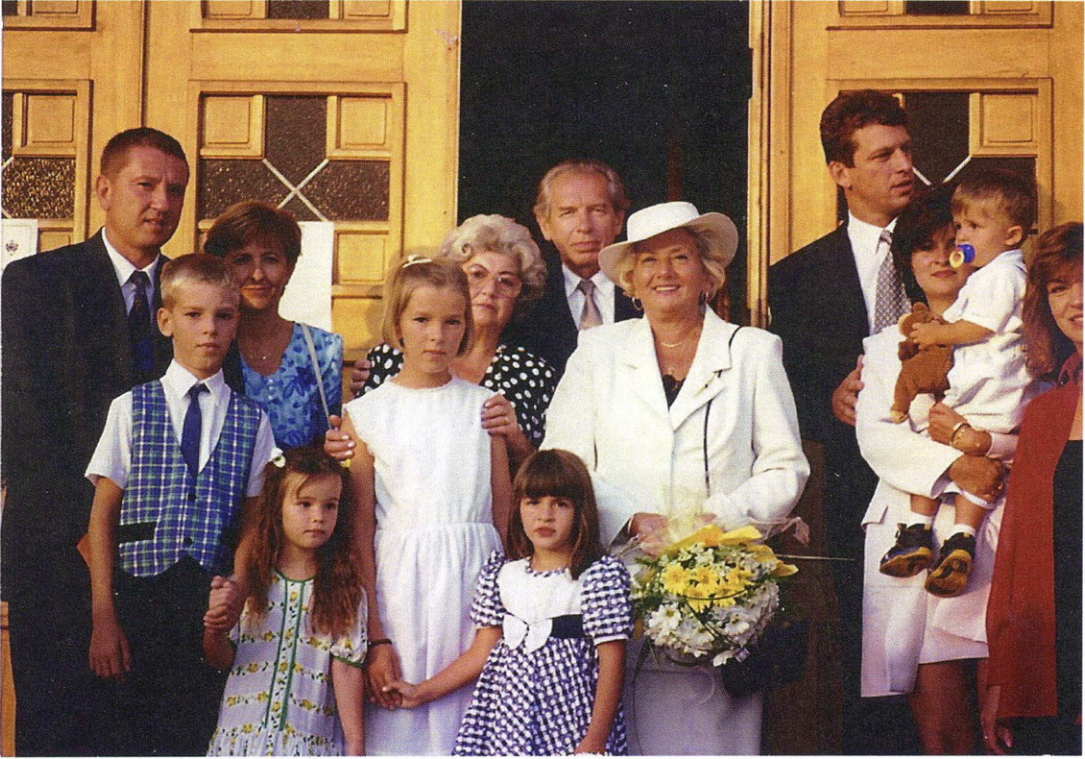
Óh, a Balaton...

Feleségével

*Borozgatás közben - később talán
nóta is volt*

Együtt a család

*Szemelvények - interjú - ars poetica
egy reneszánsz ember sokoldalúsága*

Rák Kálmán: QUO VADIS, MEDICINA? Integrálható-e az ortodox (hivatalos) és az alternatív (tradicionális) medicina?

Magyar Tudomány, 2003/7

Az elmúlt kétszáz évben jelent meg, gyarapodott, s főleg a huszadik század második felében öltött formát a mai, Európában, a világ fejlett országaiban, de másutt is tanított és gyakorolt, ortodoxnak, nyugatinak, allopatrásnak is nevezett, de gyakran konvencionálisnak jegyzett orvostudomány, vagy egyszerűen, elterjedt szóhasználatnál a hivatalos medicina. Helyzete nem statikus, folytonosan változik, módosul, lehetőségei bővülnek. Nem minden ok nélkül érdemelte ki a "technomedicina" elnevezést. Eljárásai, módszerei, eszközei egyre inkább és egyre tudatosabban tudományos evidenciákon alapulnak. Még nem mindegyik, mert bevezetésük - legyenek azok műtétek, diagnosztikai, terápiás eljárások vagy gyógyszerek - megelőzte a gold standard-nek tartott, randomizált klinikai vizsgálatok korát vagy az ellenőrző szervek, köztük az amerikai Food and Drug Administration (FDA) színre lépését, általában a hatvanas éveket - így aztán ma még nem használhatjuk szinonimaként a "tudományosan megalapozott orvoslás" megnevezést. A mai, dominánsan nyugati eredetű medicinának alapja - legalábbis művelőinek szándéka szerint - a létező legjobb gyakorlat. Jellemzi a magas technikai szint, nem kevésbé a nagy s egyre növekvő költség. Bár soha nem volt eredményesebb, teljesítőképessége korlátozott: nem mindenkor kuratív, vannak fehér foltjai. Kritikussai ezeket éppúgy számon tartják, mint "imperszonális" természetét; felróják a holisztikus szemlélet hiányát, s úgy tartják, hogy a mai konvencionális medicina főleg a krónikus betegségben szenvedőkkel nem képes a kívánt szinten, s főleg az elvárható humánummal bánni. Az új irányzat, az oxfordi indítású Cochrane Collaboration (CC) által összefogott és propagált evidence-based medicine (EBM), tehát a bizonyítékon (vagy tényeken) alapuló orvoslás, éppen a mai medicina bizonytalanságait kívánja megszüntetni az egészségügyi ellátás egészének (megelőzés, diagnosztika, terápia és gondozás) minőségi reformjaival. Az orvostudomány és a technika szüntelen fejlődésének velejárója - vagy ha tetszik, következménye - ez az új "paradigma", mégis - habár szórványosan - vannak ellenzői. Ez egyáltalán nem meglepő, hiszen más szemléletet kíván, és más elvárásokat fogalmaz meg az új irányzat, melynek helyes értelmezése és következetes érvényesítése meghatározhatja századunk egészségügyének arculatát.

A röviden vázolt hivatalos medicina mellett létezik - sőt napjainkban is dominál - egy másik: tradicionálisnak, nem konvencionálisnak vagy alternatívnak jelzett gyógyászat, köznapi néven a természetgyógyászat. A mai orvosi irodalomban legelterjedtebb megnevezése a komplementer-alternatív medicina (CAM). Domináló, mert - ne felejtjük - a WHO adatai szerint a világ népességének mintegy 80 %-a számára máig ez jelenti az elsődleges egészségügyi ellátást. Nálunk komplementer, mert kiegészítője lehet a hivatalosan gyakorolt eljárásoknak, s alternatív is, nem azért, mert "kiválthatja" a hivatalos orvoslást, hanem azért, mert nem a fő irányhoz, a mainstreamhez tartozik, eszközei, eljárásai többnyire sokkal régiebbek, s főleg az ősi keleti gyógyászatban gyökereznek. A kétféle gyógyászat éles elválasztása és szembeállítása legalább annyira helytelen, mint kétféle medicináról szólni. A mai, ortodox medicina őse a természetgyógyászat, s azon belül a sok száz (vagy több ezer) éves ősi kínai vagy az indiai ajurvédikus orvoslás; ezek hatékony, bevált eszközeit örökölte. Az időálló, valódi értékek nem vesztek el, így például a masszázs, a balneo-, az életmód-, a mozgásterápia, a diéta, a növények (gyűszűvirág, kamilla, ricinus, stb.) és azok kivonata, ha más formában is, ma is használatosak. Vannak újabb keletű, köztük európai gyógymódok,

például a kétszáz éves homeopátia, melyet jogosan tekintenek az európai alternatív gyógyászat prototípusának, s még újabbak: az egyelőre legsúlytalanabb 20. századiak. Hogyan definiálható az alternatív "medicina"? Az tartozik oda, amit nem tanítanak az orvosi iskolákban (a nyugati egyetemeken), nem általánosan elérhető a klinikákon - kórházakban, s nem téríti költségeit az egészségügyi szolgálat (Kessler et al., 2001; Koretz, 2002). Tegyük mindjárt hozzá, hogy a helyzet jó néhány éve megváltozott: az alternatív módszereket egyre több helyen tanítják, mind kiterjedtebben kínálják a különböző szintű ellátók, s finanszírozzák is, főleg a magánbiztosítók. A változások is jelzik azt a közismert tény, hogy világszerte (Nyugaton is) egyre többen fordulnak bajaikkal a természetgyógyászok felé. A legtöbb, s talán a legmegbízhatóbb adatok az Egyesült Államokból származnak (Astin, 1998, Eisenberg et al., 1998). Az amerikai polgárok milliói minden évben dollármilliárdokat költenek az alternatív gyógyászatra. Az egyik felmérés szerint 1990-ben a jelzett 16-féle kezeléssel a felnőtt lakosság 34 %-a vett igénybe legalább egyet, 1997-ben viszont már 42 %-a, s ez 629 millió természetgyógyászati rendelésben tett vizitet jelent; ez több, mint a primér ellátás orvosainál tett látogatások száma abban az évben összesen. Huszonegymilliárd dollár volt a lakosság erre a célra fordított kiadása 1997-ben, ebből 12 milliárdot fizettek önmaguk, kilencmilliárdot a biztosítók valamelyike állt. A leggyakoribb panaszok, betegségek: hátfájdalom, anxiétás, depresszió, fejfájás, rendszerint valamely krónikus állapot. A favorit gyógymódok: gyógynövény-rendelés (fitoterápia), masszáz, megavitamin-kúra, bioenergia-átvitel, akupunktúra, self-help csoportos kezelés, kiopraktika (csont-, ízületmanipuláció), s a sor végén a homeopátia. Az igényt és a népszerűségét illetően hasonló a tendencia Angliában, Ausztráliában, de másutt is. A betegek többsége huszonöt és ötven év közötti nő, jelentős köztük a járóbeteg és tanultak aránya.

Több oka van annak, hogy oly sokan igénylik az alternatív eljárásokat, még inkább a természetgyógyász gondoskodását. Az első, de bizonyára nem a leggyakoribb ok az elégedetlenség a hivatalos medicinával; a betegek látják, s gyakran felnagyítják annak korlátait. Elmarasztalják a "sietős medicinát", az ellátás személytelenségét, az olykor drasztikus hatású szerek alkalmazását, ezek sok és súlyos mellékhatását, a mechanizálódó ellátást, a high-tech okozta kényelmetlenségeket. Szívesebben választják a "holisztikus", az egész embert gyógyító, szelíd, káros hatások nélküli gyógymódokat. Sokan a betegek sajátos világnézetében, vallási, filozófiai, spirituális irányítottságában látják az alternatív kezeléshez való fordulás fő okát. A média is gyakran táplálja a betegek, s gyakran az egészségüket megőrizni vágyók romantikus vonzalmát az alternatív kínálat után. Lényeges motiváció az igény, hogy jobban érezzék magukat. Nem könnyű eligazodni a potenciálisan hatékony eljárások, eszközök és a kuruzslásnak, sarlatánságnak (quackery) minősíthető kínálatok között. A mostaninál jobb és több információra, judiciumra, éberségre van szüksége mind az ellátóknak (orvosok, egészségügyiek), mind az ellátandók (betegek) széles körének, ez óvhat meg a nemkívánatos gyógyászati praktikáktól.

Közérdek, hogy ismerjük az alternatív gyógyászat helyzetét (kínálatát, teljesítményét, megítélését és a társadalmi igényt), nálunk, s a világ fejlett országaiban. A két szélsőséges álláspont, a merev elutasítás és a fenntartás nélküli elfogadás aligha lehet helyes. A természetgyógyászattal való foglalkozás igényét sokszor a felhasználók fogalmazzák meg. Az USA-ban az amerikai nép a kongresszuson keresztül szorgalmazta a rendszeres, beható foglalkozást. 1992-ben a National Institute of Health (NIH) keretein belül kétféle milliárdos induló költségvetéssel felállt az Office of Alternative Medicine (OAM), amely 1998-ban már National Center of OAM (NCOAM) néven a NIH huszonhét intézetének egyike lett, évi hetvenmillió dolláros büdzsével. (Azóta közelít az összeg az évi százmillió dollárhoz.) Wayne B. Jones, aki 1998 végéig az igazgatója volt, mindent megtett, hogy a szakma igényeinek és a

kongresszus elvárásainak is megfeleljen, s bizony nem volt könnyű dolga (Jones, 1998). Ma már főleg olyan kutatásokat támogat (szemben az első évekkel), melyeknek elfogadható, a hivatalos orvoslás eszköztárába illeszthető gyógmód vagy eljárás - mint a naturopátia körébe sorolt komplex természetes gyógmód - lehet az eredménye. A nagy amerikai centrumokban ma tizenhárom akadémiai CAM-központ működik, negyven orvosegyetem (köztük a Harvard, a Stanford és a Johns Hopkins) tanítja az alternatív gyógyászatot, főleg a kiropaktikát és az akupunktúrát, de a herbális medicinát (fitoterápiát) is. Hasonló a helyzet Kanadában, s kevésbé szabályozottan ugyan, de másutt, így az európai országok többségében is.

Röviden a természetgyógyászati tevékenységről. Vannak komplett rendszerek (akupunktúra, fitoterápia, kiropaktika, homeopátia); ún. *mind-body* beavatkozások (meditáció, ima, mental healing, művészet-, muzsika-, táncterápia); biológiai alapú terápiák (speciális diéták, étrendi kiegészítők, növények, vitaminok, "ortomolekulák"); manipulatív (body-based) terápia (masszázs, oszteopátia, ún. body-work rendszerek); s végül a bioenergiával való manipuláció (reiki, terápiás érintés, bioelektromágneses kezelés). Ez a beosztás nem tartalmazza az alternatív diagnosztikai (állapotfelmérő) eljárásokat, mint a nyelv, a pulzus, az írisz vizsgálata (Pietroni, 1992).

Az ortodox és az alternatív orvoslás fenti jellemzése után röviden egy mind gyakrabban használt fogalomról, az integratív medicináról. Ha ez a hivatalos és az alternatív medicina meg gondolások nélküli egyesítését jelentené, sokan jogosan tiltakoznának. Nem válna az eredmény egyik oldalnak sem javára, de a legtöbben a mai ortodox medicinát féltene a hátrányos kompromisszumtól. Másrészt: érzékelhető tendencia és cél a ma még indokoltan gyanakvással kísért módszerek, szerek, eljárások integrálása az új, egyetlen és jól működő medicinába, ha azok kiállják a próbát, a tudományos igényvel tervezett klinikai és laboratóriumi tesztelést, s megszületnek alkalmazásuk szabályai is. Mindaz, ami elfogadható, kiválik a CAM kereteiből, és "integrálható" a hivatalos és (ha ez is megszabadul a ma még bizton meglévő sallangjaitól) jogosan tudományosnak is nevezhető, evidenciákon alapuló medicinába. Nem várható jelentős és gyors átrendeződés, de minden jobbító szándékú változtatás támogatást érdemel. Mondják, hogy az integratív medicina inkább az egészségre és a gyógyulásra, semmint a betegségre és a kezelésre koncentrál, s hogy az optimális betegellátást célozza meg, hangsúlyozva a beteg és az ellátója személyes viszonyát, a megelőzést, egyáltalán a holisztikus szemlélet fontosságát. Ezek vállalható célkitűzések.

Még egy fogalomról és megnevezésről kell említést tenni, mely nálunk még kevésbé ismert, s talán méltánytalanul mellőzött is, a *naturopátiáról*. Rokona az előbbinek, ma már a modern és természetes gyógmódok kombinálását jelenti. Névadója a német homeopata orvos, Johann Scheel, maga a megnevezés (*nature disease*) aligha szerencsés. Kezdetben csak természetes eszközöket alkalmazott; Sebastian Kneipp a maga ismert vízkúrájával az USA-ban is elterjesztette, ahol *naturopathic medicine*-ről és *naturopata* orvosról írnak és beszélnek. Három alapeleme a víz, a növény és a gyakorlat. Később egyéb természetgyógyászati eljárásokkal, a homeopátiával és különböző manipulációkkal bővült. A természetes gyógmódok összességét alkalmazza, s ami lényeges, a múlt század második felében már a modern medicina eszközeit is használta, jószereivel azokat egészíti ki. Iskolái, szervezetei, szakorvosai működnek az USA-ban és Kanadában. Kutatásait hatékonyan támogatja az NCOAM és a Canadian College of Naturopathic Medicine. Kutatnak és publikálnak. Bár - úgy tűnik - közel áll az integratív medicinához, a naturopátián belül bizonyos szakadás jelei is feltűntek: önállósodni látszik két irányzata, a holisztikus (tradicionalis) és a tudományos (modern). Tény, hogy egyre nő az amerikai és a kanadai naturopata egyesületbe jelentkezők száma. Az USA-ban ötven biztosítótársaság érdekelt a naturopátiában (sokkal kevesebb az

orvosper, mint az allopaták körében!). Egyre több intézmény biztosít egymás mellett konvencionális és naturopátiás szolgáltatásokat. A "new primary health care" fokozatosan beépül a graduális curriculumba. Úgy vélhetjük, hogy a két új, eklektikus megközelítési mód, az integratív medicina és a naturopátia, figyelemreméltó, jelentős törekvés, s hasznos, akár meghatározó is lehet a medicina jövője szempontjából (Smith - Logan, 2002).

A továbbiakban a CAM négy nagy önálló rendszere közül kettővel foglalkozik a referátum: a fitoterápiával (herbális medicinával), mely ellenőrzött formában beépíthetőnek minősülhet a hivatalos medicinába, de mai alkalmazása számos kérdést vet fel, s a homeopátiával, elősegítendő annak kritikus megítélését és méltó orvostörténeti helyének megjelölését. Amivel most nem foglalkozunk: az akupunktúra (erről e számban külön közlemény számol be) és a kiropraktika, ami szabályozott keretek között már ma is a leginkább megfelel az integrálhatóság kritériumainak.

Fitoterápia (herbális medicina)

A növények gyógyító célú felhasználása szinte az emberiséggel egyidős. Még a 18. században is a gyógynövényekkel gyógyítottak világszerte. A föld nagyobbik részén ma is a fitoterápia dominál a nyugati medicinával szemben. Az ősi kínai orvoslásnak, melynek kezdete legalább négyezer évre nyúlik vissza, szerves része a gyógyfüves kezelés. Erős hatású gyógynövényeket alkalmaztak individuálisan, de vannak szabadabban és biztonságosabban adható gyógynövénykeverékek is. Sokáig a beteg energia (Qi, Csi, életerő)-egyensúlyának a helyreállítása volt a cél; nem a növény vegyi anyaga, hanem az áramló csi, nem a mit, hanem a hogyan volt a fontosabb. Aztán sokat változott, alakult a keleti orvoslás is, ahogy elérték a nyugati hatások. Az 1949-es "nagy népi forradalom" után igyekeznek újra az eredeti kínai orvoslást művelni, de már materiálisabb formában, fokozatosan leválasztva a spirituális elemeket. Mondják, hogy az eredeti kínai módszerek ma könnyebben tanulmányozhatók Nyugaton, mint Kínában; az USA-ban például nehézség nélkül igénybe is vehetők az ősi kínai orvoslás szolgáltatásai.

Az európaiak gyógynövény-ismerete főleg az ókori Egyiptomból származik; egy tébai papirusztekercs az i. e. 1500-as évekből száznál több gyógyhatású növényt sorol fel. Az ókori görögök és a rómaiak is hasznosították a gyógynövényeket. A középkori Európában a kolostorok szerzetesei másolták a fűvészkönyveket, természetették a gyógynövényeket. A könyvnyomtatás, az egyre élénkebb hajózás és kereskedelem folytán közkinccsé vált Ázsia és Amerika tradicionális gyógynövény-gyógyászati gyakorlata. (Csak egy jellemző adat: 1912-ben megalakult Londonban Henry Potter gyógynövényellátó és piócaszállító cége, mely nagy hírnévre tett szert.) Csak a 19. században szorította háttérbe - mondhatjuk, hogy csak átmenetileg - a herbalizmust az orvostudomány fejlődése és növekvő tekintélye. Az utolsó néhány évtized már a fitoterápia reneszánsza. Az "erdők-mezők patikája" újra népszerű. Egyetemeinken gyógynövény- és drogismereti intézetek (tanszékek) működnek. Egyre kényszerűbben merült fel világszerte a hatékonyság (efficacy) és a biztonság (safety), tehát az ellenőrzés kérdése.

Az USA-ban 1994-ig a herbális medicina szereit, de más, ún. diétás kiegészítőket is a nagyhírű és a szigoráról híres FDA kontrollálta. 1993-ban az FDA, bizonyára a növekvő számú készítmény vizsgálata során tapasztaltak alapján, vizsgálandó kezdett az előállítók (gyártók) háza táján. A vietnami háború óta nem tapasztalt méretű levelezési kampány indult, melyet a nagyítókéis iparosok kezdeményeztek a fogyasztók útján a kongresszus tagjai felé. "Vagy kivesszük a kérdéses készítményeket az FDA ellenőrzése alól, vagy búcsút mondhatnak

azoknak!" Nil novum sub sole: keresztülvitték azt a rendeletet (Dietary Supplement Health and Education Act of 1994), mely súlyosan limitálta az FDA reguláló szerepét. Dietary supplement-ként - étrendi kiegészítőként egy csoportba sorolták a herbális szereket, a vitaminokat, az ásványokat, az aminosavakat és az egyéb kiegészítőket. Nem kell bizonyítani a hatékonyságot, sem a biztonságot, nincs szigorú minőségi kontroll. Ha az alkalmazásukkal gond van, a bejelentés nyomán nem a gyártónak, hanem az FDA-nak kell bizonyítania, hogy a készítmény nem veszélytelen. A legkülönbözőbb szerek árasztották el a piacot. Ezeken - egyebek mellett - fel kell tüntetni, hogy a készítményt az FDA nem ellenőrizte. Európa több országában (Anglia, Francia- és Németország) és Kanadában kell bizonyos minőségvizsgálat, de az csak a tisztaságra, és nem a hatékonyságra vonatkozik. Drága minőségvizsgálatokat az ipar nem vagy ritkán finanszíroz, ahogy mások sem, a szerek anélkül is zavartalanul forgalmazhatók. Ha nem működik a "good manufacturing practices" (GMP) - ellentétben a gyógyszerekkel és a tápanyagokkal - a gyógynövények és számos más reklámozott készítmény esetében, a rizikó kiszámíthatatlan, a zűrzavar akár nagy is lehet. Némi vigasz: az USA-ban a bejelentett szövődményeket egy adatbázis (FDA Center for Food Safety and Applied Nutrition) tartalmazza, ami bárki számára elérhető. 1993 és 1998 között 2621 káros mellékhatást észleltek, százegy halálesetet jelentettek az FDA-nak. Becslés szerint legalább a duplája fordult elő. Egy tanulmány azt állítja, hogy a herbális terápia élvezőinek a 12 %-a észlel magán nemkívánatos hatást. Találók egy tanulmány címe: Herbal Medicine: Poisons or Potions? Fitoterápia: Méreg vagy varázsital? (Sardesai, 2002). Félő, hogy a gyógynövények esetenként igazolható hasznát ellensúlyozza a gyártás és a forgalmazás szabályozottságnak hiánya.

Mit tudhatunk ma a herbális szerek kedvező hatásáról? A sokszor idézett Edzard Ernst (Department of Complementary Medicine, Exeter, UK) szerint a Ginkgo biloba (páfrányfenyő) igazoltan hatékony demenciában, Alzheimer-kórban, időszakos sántításban (lábartéria elmeszesedése); a St. John's wort (tűzdeltelevelű orbáncfű, *Hypericum perforatum*) enyhe és középsúlyos depresszió eseteiben; a kava (mámorbors, kávacserje, *piper methysticum*) az anxiétás eseteiben; a horse chestnut (vadgesztenye, *Aesculus hippocastanum*) idült vénás elégtelenségben szenvedők panaszait enyhíti. Kérdéses a hatása: ginseng (panax-gyökér), valeriana, a ginkgo (ha fülcsengés ellen alkalmazzák), a fever-few (őszi margitvirág) migrén ellen alkalmazva. Nincs értékelhető hatása a garlicnak (fokhagymának) mint vérnyomás- és koleszterincsökkentőnek (ez jó példa az empiria csalóka voltára), az evening primrose-nak (ligetszépe, *Oenothera biennis*) az ún. premenstruális szindrómában, s a guar gumnak (*Cyamopsis tetragonolobus*) az obezitás (túlsúly) kezelésében. (E rövid listán szereplő gyógynövény-készítményeket nagyrészt nálunk is reklámozzák.) Az irodalom - mint általában - itt is eligazít (Ernst, 2002 a, b).

Biztató, hogy vannak már randomizált klinikai tanulmányok (RCT) a gyógynövény-gyógyászat terén is, számuk egyre nő. Többségének még az a hibája, hogy kicsi az esetszám, s rövid ideig tartanak a felmérések (nem informálnak a tartós és a késői hatásokról). Minél jobban megfelelnek a gyógyszervizsgálatoknál megkövetelt kritériumoknak, annál többször és több szerről derül ki a kétes vagy a hiányzó kedvező hatás. Így legutóbb a fent idézett tanulmányban még jó hatásúnak minősített Ginkgo biloba egy közelmúltban végzett, kettős vak, placebóval kontrollált, tizennégy neuropszichológiai tesztre és 230 betegre kiterjesztett vizsgálatban hatástalannak bizonyult (Solomon, 2002). Egyre nyilvánvalóbb, hogy az anekdotikus közlések, a szórványos tapasztalatok és megfigyelések nem bizonyító erejűek, a kontrollált, tudományos vizsgálatoknak nincs alternatívája.

A herbális medicina újraéledt az USA-ban, de Európában is, kérdései ismét aktuálisak. Egy Harvard-tanulmány szerint (Eisenberg et al., 1998) 1990 és 1997 között 2,5 %-ról 12,1 %-ra nőtt az amerikai populációban a gyógynövényeket fogyasztók aránya, 1997-ben a lakosság ötmillió dollárt fizetett a szerekért saját költségére. A motiváció: hatékonynak tartják, biztonságosnak vélik, könnyen elérhető, bőséges a kínálat, nagy a reklámja a médiában és azon kívül is, üzlet, még hozzá igen nagy. Szó volt már a filozófiai háttérrel és a negatív motivációról, többek között a tartózkodás a "hatástalan" vagy éppen a súlyos mellékhatásokkal fenyegető gyógyszerektől. Mindehhez járul a felvilágosítás (az ismeretek) hiánya, a félrevezető tájékoztatás. Sokan alkalmazzák a hivatalos gyógyszerekkel párhuzamosan, így lehetővé teszik a káros interakciókat.

Ma már biztos, hogy van ártalmas a herbális szerek között. Szerencsére a többségük ártalmatlan, vannak olyanok, melyeknek több lehet a haszna, mint a kára, de a viszony fordított is lehet. Tudjuk, hogy a leghatékonyabb mérgek növényi eredetűek. Vickers és Zollman (1999), az angol ABC for Complementary Medicine szerzői, nyomatékosan felhívják a figyelmet mind a kontamináció, mind az interakciók lehetőségére és veszélyeire. Tartalmazhat a készítmény valamely más növényt, mikroorganizmust, toxint, nehézfémeket, peszticidet, radioaktív anyagot is. Tajvani felmérés szerint a vér ólomszintje korrelál a kínai herbális szerek fogyasztásával. A Chinese herbs nephropathy súlyos vesebetegség. A készítmények együttes alkalmazása gyógyszerekkel (főleg vérlemez-működést gátlókkal, kumarinokkal, szteroidokkal, nem-szteroid gyulladáscsökkentőkkel) hátrányos interakciókhoz vezethet. A növényi szerek "hamisítása" vagy dúsítása (adulteration), például szteroidokkal, súlyos mellékhatás okozója lehet (Ernst, 2002 c). Ugyancsak tajvani adat: a herbális szerek 24 %-a legalább egy konvencionális gyógyszerrel "kontaminált", az USA-ban az arány jobb, ott csak azok 7 %-a komplettált. Szinte általánosan elfogadott ajánlat: kerülni kell a gyógynövények alkalmazását terhességben és a szoptatás időszakában, s különös óvatosság indokolt és szükséges a gyermekek és az idősek kezelésekor.

A herbális szerek legális státusa tisztázatlan, legalábbis sok helyütt. Hiányzik a szigorú értelemben vett minőségvizsgálat. A nem vagy csak részben, elégtelenül ellenőrzött készítmény veszélyt jelent az alkalmazóira. Az USA liberális, Németország valamivel szabályozottabb, Anglia és Franciaország, ahol talán a legnagyobb a herbális szerek kínálata és tarka piaca, "igyekszik". A kiterjedtebb kutatás, a további randomizált klinikai tanulmányok, az előállítás és a forgalmazás szabályozása, valamennyi érdekelt fél kellő felvilágosítása (beleértve a graduális orvosképzést is) jelölheti ki a fitoterápia helyét a mai, de főleg a jövő racionális, hatékony, jól működő medicinájában.

Nem célja a jelen referátumnak a herbális gyógyászaton kívül a diétás (étrendi) kiegészítővel való foglalkozás. A dietary supplements ma már multimilliárd dolláros üzlet az USA-ban, de grasszál Európában, s a világon szinte mindenütt. Irodalma 1996-ig szórványos, azóta sokszorosára nőtt. A megbízható klinikai tanulmány máig kevés, nincs standard sem a kutatásban, sem az előállításában. A szerek címkéje sokszor nem fedi sem a tartalmat, sem a valóságot. Felmerülhet a kérdés: van-e szükség az étrendi kiegészítőkre (vitaminok, ásványi anyagok, nyomelemek, aminosavak, zsírsavak, enzimek, stb.), van-e szerepük az egészség fenntartásában? Kiegyensúlyozott étrend esetén a válasz leggyakrabban nemleges. Ajánlásuk és terjesztésük a tájékozatlanságra és a hiszékenységre építő nagy és sikeres üzleti vállalkozás része. A közelmúltban befejezett, a mai tudományos igényeket kielégítő klinikai tanulmányban a multivitamin-ásványi anyag kiegészítés (a "recommended dietary allowance" ajánlása szerinti összetételben) és külön napi 200 mg E vitamin hatását vizsgálták az idősek (hatvan felettiek) heveny légúti infekcióinak gyakoriságára és súlyosságára. Ugyanezek a

szerek, azonos dozírozásban laboratóriumi vizsgálatok során kedvező hatásúnak bizonyultak az idősek "immunválaszára". A tanulmány negatív eredménnyel zárult, illetve mégsem, az E vitamin a fertőzéseket súlyosbította (Graat et al., 2002). (Gyakori formula, hogy a kétes, illetve kérdéses hatású szereket az "immunrendszert erősítő" tulajdonsággal ruházzák fel.) Más kérdés, hogy a táplálkozás minősége valóban kielégítő-e, hiszen azt sok tényező veszélyezteti: étrendi szokások, hiányosságok, anyagi helyzet, évszaki hullámzás, földrajzi különbségek, stb. A vitamin - ásványianyag-kiegészítés esetenként nem felesleges, sőt szükséges. De: nem mindenki és nem mindenkor igényel folyamatosan étrendi kiegészítőket. A mai elterjedt gyakorlat, a populáció nagy hányadának rendszeres vitamin és/vagy nyomelem fogyasztása preventív céllal, megalapozatlannak tűnik.

Más a szerepük a táplálék-kiegészítőknek a betegek ellátásában, akár a konvencionális gyógyszeres kezelés kiegészítéseként, akár önmagukban. Lehet közöttük potens szer, beépülhetnek akár az onkológiai protokollokba, ha kiállták a kötelező próbát. De rendszertelen és kontrollálatlan alkalmazásuk, netán a gyógyszerek rangjára való emelésük a hatásukat bizonyító szigorú tanulmányok és azok értékelése nélkül, nem lehet jó megoldás, kaotikus helyzetet teremthet. A diétás kiegészítők nem ártalmatlan, közömbös, "legfeljebb feleslegesen" adagolható szerek. Speciális ismeretet kíván alkalmazójától, s megfelelő felvilágosításra van szüksége a fogyasztónak. Az információk sok modern forrásból elérhetők (Massey, 2002).

A homeopátiáról

Hálátlan feladat a mérvadó nemzetközi és a hazai sajtóban is jogosan elparentált homeopátiáról még a harmadik évezredben is "magyarázkodó" eszmefuttatást közreadni. Hihetnénk, hogy az ortodox, s a jó értelemben vett integratív medicinát támogatók egyaránt elfogadják Korányi Sándor 1930-as előadásának záró gondolatát: "fogyni fog azoknak a szerencsére ma már nem nagy száma is, akik nem képesek meglátni a gondolkozási hibáknak ama rendszerét, amely a homoeopathia vázát képezi és akkor a homoeopathiának, mint anachronismusként eltűnésével a jóhiszemű orvosok gyakorlatából, a jelenből Hahnemann vissza fog térni a múltba, ahol természetes háttere előtt állva, mint az orvosi történelem letűnt korának egyik jelentékeny alakja fogja elfoglalni az őt megillető helyet." Bizhatnánk abban is, hogy a mai szakmai közvélemény tükrözi Antall és Kapronczay 1973-as dolgozata záró sorainak szemléletét: "Hazánkban ma már csak történetükről beszélhetünk, tudománytalan gyógymódjuk sajnos hosszú ideig jelentősen akadályozta a modern orvostudomány fejlődését." Tudjuk, hogy jóslataik nem váltak valóra. Nálunk, s a világ sok országában máig nagy (vagy újra nagy) a homeopátiás szerek divatja és piaca, van és működik a homeopátiás orvosok egyesülete és sajtója, zavartalanul szorgalmazzák a képzést és a továbbképzést (s ez önmagában helyeselhető is); nem, vagy alig lankad a homeopáták egyébként elismerésre méltó buzgalma, elkötelezettsége, meggyőződése és hite. A homeopátia tehát, mint sajátos gyógyászati praktika nem tűnt el, még csak nem is szorult látványosan vissza, nem csak történetéről beszélhetünk. Máig vonzó a misztikum, az áltudomány képviselőinek irracionális szemlélete.

Az USA-ban - úgy tűnik - egyre visszafogottabb az érdeklődés; a homeopátia az egyetlen nagy természetgyógyászati kategória, melynek egyáltalán nincs központi anyagi támogatása, a homeopata orvosoknál tett vizitek száma is csökkenő tendenciájú. Mégis, ma is vannak elgondolkasztó jelenségek. A National Center of Homeopathy in the US (NCH) elnöke a Homeopathy Today havi magazinjukban elmarasztalta az Egyesült Államok hivatalos egészségügyi vezetését azért, mert elmulasztotta igénybe venni a 2001. szeptember 11-e utáni

krízishelyzetben a homeopátia fegyvereit, így a homeopathic first aid kit használatát. Emlékeztetett arra, hogy az 1801-es járvány idején milyen sikeresen védett a skarláttal szemben a belladonna-készítmény, s milyen sikereseknek bizonyultak szereik az 1918-as influenza-pandémiában: az allopatíásan kezelték (24 ezer beteg) között 28,2, a homeopátiás szerekekkel kezelték (26 ezer beteg) között 1,05%-os volt a halálozás. A terrortámadás idején a kezdeti trauma hatásával szemben az arnica, az égés ellen a cantharis és a calendula, az idegsérüléstől a hypericum, az emocionális és a pszichológiai stressz ellen az aconitum, arsenicum, phosphorus, a biológiai (vírusok, baktériumok) hadviseléssel szemben a genus epidemicus, a nosodák, a homeopátiás vakcinák védték volna eredményesen az áldozatokat és az érintetteket. Sapienti sat!

Ami a homeopátiás szerek ellenőrzését illeti, ismert az ugyancsak amerikai gyakorlat: 1938-ban a kongresszus rendelettel (Federal Food, Drug, and Cosmetic Act 1938) valamennyi homeopátiás szert kivonta az FDA hatásköréből, bár azokat gyógyszerként ismerte el. A Homeopathic Pharmacopoeia (jelenleg a IX.) tartalmazza ezeket, melyek között egy sincs, melyet az FDA hasznosnak és biztonságosnak nyilvánított volna. Ma az USA-ban huszonkét homeopátiás tanoda van, de az 1920-as évek óta nincs "pure" homeopátiás iskola. Tizennégyezer körül van a homeopáták száma. Ha szereiket úgy bírálják el, mint például a malignomák vagy az AIDS szereit, az a homeopátia végét jelentené. De az FDA nem tilt, csak ajánl. A kongresszus résen van. A legnagyobb termelőnek, a Biological Homeopathic Industrynek (székhelye New Mexico) sok a vitája az FDA-val. Említésre méltó, hogy 1997-ben London egészségügyi hatósága beszüntette a homeopátiás ellátás finanszírozását, mert - úgymond - a Royal Homoeopathic Hospital eredményei nem meggyőzőek.

Az alternatív gyógyeljárások között aránylag fiatal, alig kétszáz esztendő, s a többségükkel szemben európai eredetű homeopátia mellett szóló gyenge, s az ellene felhozható egyre erősebb érvekkel aránylag bőségesen foglalkozik az irodalom, nem hiányoznak kritikai tanulmányok a közelmúlt hazai irodalmából sem (Görög, 2001; Rák, 1999, 2000). Ezekről teljesen függetlenül hazai népszerűsége és elterjedtsége szembetűnően nagy. Csak röviden hazai történetéről: a 19. század közepén (nagyjából 1830 és az 1867-es kiegyezés között) lehetett a "virágkor". A hetvenes években - rövid ideig - tanszéke is volt. A 20. század elején inkább csak fellángolásai voltak, mégis 1935-ben Budapestet választották nemzetközi kongresszusuk helyszínéül. A háború - úgy tűnt - véget vet másodvirágzásának, a múlt század nyolcvanas éveinek végéig kegyvesztett volt. Azután más alternatív eljárásokkal együtt a homeopátia is felszabadult, s ma is hivatalosan gyakorolhatják az orvosok.

Miért volt és lett újra bizonyos körökben vonzó és népszerű? Már nemcsak Európában, de más kontinenseken és az USA-ban is, bár ott egyre inkább háttérbe szorul. A 19. században sok kényelmetlen, idegen gyakorlatot (purgálás, érvágás, koproterápia) akart felváltani, a 20. században az ugyancsak terhes, zavaró "technomedicina" korában "lágy" gyógymódot kínált. Igyekszik kihasználni a hivatalos medicina fehér foltjait, a sok gonddal terhelt konvencionális orvoslás hibáit. Táplálja népszerűségét a személyes döntési igény, a holisztikus ellátás utáni vágy, a betegek lelki beállítottsága, az a bizonyos alternatív vallás. Tegyük hozzá: nem elhanyagolható tényező az egészségügyi kultúra jelenlegi szintje sem, s nem utolsósorban a gazdasági szempontok (dollármilliárdok forognak világszerte a homeopátiás szerek tarka piacán).

Sem a *similia similibus*, sem az *infinite dilution*, a homeopátia két alapelve nem erősödött, hitele nem nőtt az utóbbi évtizedekben. A pozitív placebohatás az olykor eredményes alkalmazásuk egyetlen elfogadható magyarázata, azt viszont méltányolni lehet. A

konvencionális (egyre inkább evidenciákon alapuló) orvoslásban megkívánt klinikai tanulmányok száma is nő, ezek eredménye nem, vagy csak ritkán kedvez a homeopátiának. Sok oka van annak, hogy az USA-ban nem került be a mainstream medicinába, s hogy máig sok körülötte a konfúzió (Merrell - Shalts, 2002). Több alternatív gyógyászati centrum (München, Fort Worth, Chicago, Bethesda) vezetőinek közös véleményét fejezi ki Linde et al. (1997): "Homoeopathy seems scientifically implausible, but has widespread use." Továbbá: nagyszámú, placebóval kontrollált tanulmány metaanalízise amellet szól, hogy a "klinikai hatás nem kizárólag placebohatás, de nincs bizonyíték arra, hogy a homeopátia akár csak egyetlen klinikai állapotban is hatékony beavatkozás lenne". Jónéhány kritika kommentálta ezt a szokatlan következtetést, nem a homeopátia javára. A homeopátiától egyáltalán nem idegenkedő angol szerzők is nagyon mértéktartóak (Vickers - Zollmann, 1999); vagy mellőzik annak méltatását, vagy nem is említik azt a komplementer medicina eredményeinek áttekintésekor (Vickers, 2002). Annak igazolására, hogy a homeopátia in vitro is működik, az elhíresült Benveniste-kísérleteket (basophil sejtek degranulációja az anti-IgE-nek eredeti anyagot már nem tartalmazó hígított oldatával) többen és több helyt igyekeztek reprodukálni, negatív, csak néhány bizonytalan eredménnyel. A Nature-ben publikáló francia szerzőt többen cáfolják, laboratóriumából eltanácsolták. Michel Schiff monográfiája, a Memory in Water (1995) már-már a homeopátia alapkérdésére, a hatásmechanizmusra is választ kívánt adni, de a tudományos fórumokat nem sikerült kielégíteni.

Talán méltatlanul sok szó esik - szakmai és laikus körökben egyaránt - még ma is a homeopátiáról. Korányi Sándor 1930-ban, neves orvostörténészeink a hetvenes években megjelölték Samuel Hahnemann helyét az orvostörténelemben, igen lojálisan, érdemeinek elismerésével, de téves, tudománytalan tanainak elutasításával. Mit tehetnek azok, akik a tényeken alapuló orvoslás elkötelezett hívei? A tiltás korábban sem bizonyult eredményesnek, ma sem tűnik járható útnak. Nem (csak) hazai gond, ma már a harmadik évezred medicináját terhelő sallang. A kérdés nem csak az orvosokat és az orvos-beteg kapcsolatot érinti. Ha a gyökerek szerteágazók, a megoldás is csak komplex lehet. Aligha cáfolható, legfeljebb elhallgatható az a nézet, mely szerint a homeopátiás szerek a "quack" termékek egyetlen kategóriája, mely hivatalosan gyógyszerként forgalmazható (a "quackery" leginkább kuruzslást jelent). Úgy tűnik, hogy a modern és a tradicionális medicina viszonyát jelentősen javítaná, ha az alternatív eljárások sorából törölhető lenne végre a homeopátia. De ehhez, egyebek között, jó szakmai és etikai judiciumra van szükség.

Merre tart a medicina?

Kibékíthetetlen lenne egymással a modern (lehetőleg tudományos) és a tradicionális (alternatív) gyógyászat? Vegyük tudomásul, hogy a populáció nagyobb szegmentjének az egészségügyi ellátását a molekuláris biológia és genetika évtizedében és remélt fénykorában is a hagyományos gyógyászat biztosítja. Eszközei, eljárásai egyre ismertebbek a nyugati kultúrvilágban is. 1998-ban az USA-ban a hivatalos medicina védelmében minden korábbinál határozottabban léptek fel túlkapásaival szemben. A JAMA (Journal of American Medical Association) és kilenc speciális orvosi Archives szerkesztői, vezető szerzői megálljt parancsoltak az alternatív gyógyászatnak (Angell - Kassirer, 1998): "It is time for the scientific community to stop alternative medicine a free ride." A fellépés hatása még nem mérhető ugyan, de döntő és gyors fordulatra aligha lehet számítani. Abban egyetértés van, hogy a tradicionális medicina nem alternatívája a modern medicinának, de annak szükséges kiegészítője lehet. A két évszázados "biomedicina" alkalmas a materiális faktorok (infekciók, trauma, mérgezés, a személyi és a környezeti higiénia hiánya) okozta betegségek kezelésére, de nem elégséges a magatartásbeli, emocionális, spirituális tényezők domináns szerepének az

eseteiben. Számos betegségben a pszichoszomatikus tényező állhat az előtérben. A modern medicina nem tekinthet el, nem függetlenítheti magát a betegségek szociális dimenziójától. A gyógyítás rítusa (healing ritual) vész el, ha a herbális hatóanyagot kapszulában, tablettába komprimálva adagolják. A gyógyítás nem csak a beteg és gyógyító ügye; csak a tradicionális medicina nyújt megoldást azokban az állapotokban, melyek lelki és szociális zavarokban gyökereznek. Jogosnak tűnő meditációi ezek az alternatív gyógyászat mai hívőinek.

"Nem lehet kétféle medicina, konvencionális és alternatív" - valljuk az amerikai és sok más szerzővel. Csak medicina van, melyet adekvát módon teszteltek, s "medicina", melyet nem; medicina, amelyik működik, s "medicina", amelyik vagy működik, vagy nem. A kétféle gyógyászat - jelen formájukban - nem integrálható, de nem is választható el, s főleg nem állítható szembe egymással. Kapcsolatukból újabb haladás származhat: ha valamely potenciálisan hatékony módszer vagy szer kiállja a ma megkívánható hatékonyságpróbát, a jövő általánosan elfogadott, tanított és gyakorlott orvoslásának a részévé válhat. Fontos, hogy a valódi érték ne vesszen el, de ugyanannyira fontos az is, hogy a mai, elismert és minden korábbinál eredményesebb hivatalos medicina is megszabaduljon hatástalan sallangjaitól, s mentes maradjon a nyereszkező praktikáktól, a demagóg törekvésektől. Nehezen kivitelezhető, de törekedni kell az egyformán szigorú, egyenlő mérce felállítására az értékek megítélésében. Mennyire igaz a szlogen: az eldobott lourdesi mankók gyűjteménye és kiállítása nem bizonyító erejű, azt kell igazolni, hogy a bénák járnak. Ijesztő mértékben grasszál napjainkban is a quackery; a szakmai és az etikai kontroll változatlanul elégtelen vagy hiányzik. Ma is időszerű Korányi Sándor szellemi örökösének, Hetényi Gézának intelme tanítványaihoz: "Ne vessétek meg a tudományt a sarlatánok miatt!"

Quo vadis, Medicina? Azokkal érthetünk egyet, akik szerint minden nehézség ellenére jó irányba tart, ha az út, melyen halad, a tényeken alapuló orvosláshoz vezet. Az jelentheti a még hatékonyabb, eredményesebb és gazdaságosabb egészségügyi ellátást, a jövő medicináját.

Kulcsszavak: ortodox (hivatalos) medicina, alternatív (tradicionális) medicina, integratív medicina, naturopátia, fitoterápia (herbális medicina), homeopátia, tényeken alapuló orvoslás, Quo vadis, Medicina?

Az irodalomjegyzéket ld. az eredeti cikkben!

LEVELEZÉS

LAM 2001;11 (10):650-1.

Konszenzust vagy káoszt? Konszenzust! Rák Kálmán és Grétsy Zsombor levélváltása a magyar orvosi nyelvről

A Lege Artis Medicinae 2001. évi áprilisi számában olvashattuk Grétsy Zsombor figyelmet érdemlő, aktuális, s egyben provokatív írását az orvosi nyelv használatának szabályairól, közelebbről az idegen szavak toldalékos alakjainak írásáról, s az idegen és magyar szavak egybe- vagy különírásának a kérdéséről. A gyakorlat nem egységes, kérdés, hogy a vonatkozó szabályozás megfelelően eligazít-e?

Magam 1996 óta évi rendszerességgel felvetem ezeket és az orvosi szaknyelv használatával kapcsolatos más kérdéseket a Magyar Belorvosi Archívum „Nyelvőr” rovatában, utoljára a lap 2001. évi 3. számában. A két, megbeszélésre érdemesnek minősített „szabály” a rovatnak szinte állandó szereplője. Örülök, hogy Grétsy Zsombor éppen ezekkel foglalkozik.

„Gyakori tévedés, hogy a latin -icus végződést magyarnak vélik, s következetesen -ikus formában alkalmazzák. Igaz, az átvett és a magyarban meghonosodott jövevényszavakban átírjuk az -icus végződést, de természetesen már magát a szó egészét is magyarosan írjuk (például szangvinikus). Ellenben a latinosan-görögösen írt szavaknál (gastricus, lymphaticus, acusticus, splanchnicus stb.) marad az eredeti, az »igazi« latin végződés is: erythropoeticus és nem erythropoetikus – ez utóbbi bizzar és illogikus hibridírás lenne. Ennek mintájára más latin végződéseket is, »magyaríthanánk«, mondjuk az amyloidosist amyloidózissá torzítva.”

Ha kissé naivul ugyan, de arra gondolnék, hogy marad a latin -icus az eredeti összetételben (status asthmaticus vagy ductus cysticus), akkor teljes az egyetértés. A kiejtés is – természetesen – latinos (asztmatikus és cisztikus). De, ha megfordul a sorrend, melléknévképzővé válik a -cus, magyar jelzőként használjuk az idegen szót, s ha (még) ragaszkodunk az idegen írásmódhoz, akkor asthmaticus állapotról, cysticus vezetékről írunk, s asztmatikusnak, cisztikusnak ejtjük a „magyarított” jelzőt. Az anaemia haemolytica lehet haemolyticus (mondva: hemolitikus) anaemia? A latin egyeztet, a magyar nem. Az idegen szavakhoz csatlakozó ragok, végződések, jelek írásmódja legyen magyaros – írja másutt Grétsy Zsombor is, példái a sclerotizált, stenotizált stb. Hibrid szavak, de követnek egy elfogadható szabályt. Helyeselhető tendencia az, hogy a magyaros jelzőként használt idegen szavakat írjuk mindenestől magyarul (inkább eritropoetikus, mint erythropoeticus túlsúly, a példa kedvéért). De kerüljük a gastricus, aplasticus, chronicus (!) jelzők használatát, ahogy ma már azt sokan teszik is.

Ha egy konszenzuson alapuló szabály előírja az idegen és a magyar szavak egybeírását, akkor feladom eddigi nézetemet. Az akadémiai Orvosi helyesírási szótár a vitaminhiány, az atomsúly és a molekulamodell mintájára ajánlja a labirinthmütét, a pancreasmi-rigy, Grétsy Zsombor példája szerint a bypassmütét írásmód alkalmazását. Mert „nehéz meghúzni a határt a magyar és az idegen szavak között”. Ahol, és akinek nehéz, ám írja egybe. Magam – egyelőre endothel-sejtről és lymphocyta-számról írnék. Ebben a kérdésben is közös nevezőre kellene jutnunk.

Hálás vagyok Grétsy Zsombornak a gondolatébresztő írásért. A címben feltett kérdésre a válaszom: konszenzust!

dr. Rák Kálmán

Először is: hadd fejezzem ki afeletti nagy örömeimet, hogy végre nemcsak szóban vagy telefonon kapok visszajelzést egy-egy szaknyelvvvel foglalkozó írásomra, hanem az a megtiszteltetés ért, hogy Rák Kálmán professzor úr írásban is megfogalmazta nézeteit, ellenvéleményét. E rovatnak voltaképpen ez is lenne a célja: az együttgondolkodás, a vita, a véleménycsere.

Rák professzor úr így fejezte be írását: „... konszenzust!” Nos, ennek a konszenzuseresésnek a szellemében folytassuk a polémiát!

Professzor úr levelének utolsó bekezdéséhez csupán annyit fűznék hozzá, hogy az idegen és a magyar szavak közti különbségtétel nehézségeit csak azért említettem, mert „A magyar helyesírás szabályai” is utal erre a problémára, tehát nekem magamnak nem ez a fő érvem az idegen-magyar öszszetétel egybeírása mellett - szemben a Professzor Úr sugalmazásával -, hanem egyszerűen maga a szabályzat, amely ezt előírja. Ám hozzáteszem, vállalom, hogy nem vagyok oly magabiztos az idegenség eldöntésének kérdésében, mint Professzor Úr: sok esetben valóban elbizonytalanodom... Különösen a latinos szavak esetében van erre okom, holott – Rák Kálmán egy másik cikkében már utalt klasszikus nyelvi műveltségére, amely jogos alapot szolgáltat kritikus elemzéseikhez – bencés tanárain jóvoltából magam is belekóstolhattam a latin és az ógörög nyelv szépségeibe. Itt van példaként a latin, az orvosi nyelvben kizárólag latinosan írható „canalis” szó. De mi van akkor a köznyelvi „kanális”-sal? Hasonló helyzet: „corpus” - nyilván latin. De egy művészettörténész számára, aki ezen egy műformát ért, vagy egy zenésznek, aki a hangszekrényt nevezi így (szótárazott szó!), nem biztos, hogy az... Nem sorolom tovább a furcsaságokat, csak kérdem: vajon feltétlenül szellemi renyhességem jele, hogy úgy érzem, „nehéz meghúzni a határt a magyar és az idegen szavak között”? A „show” - hogy a köznyelvből is hozzak példát – magyar szó? Nem írjuk át „só” formában, mert zavaróan egybecseng a nátrium-klorid magyar nevével. Rák professzor ezeket a „magyar vagy nem magyar” kérdéseket is mind kapásból megoldaná?

De most térjünk a legizgalmasabb felvetésre, az „-icus” és „-ikus” problémára!

A fejtegetés logikája tiszta, világos és helyes (csak mellékes megjegyzésem, hogy „-cus” képzőről is szó esik, pedig emlékeim szerint ilyen nincs is a latinban, csak „-icus”...). Lényege - ha jól értem - az, hogy ha egy latin szó mintegy „átcsúszik” a magyarba (elveszti a nemekhez való igazodás képességét, jelzőként a jelzett szó előtt használjuk - tehát: „magyarított” a jelző), akkor ezt célszerű avval is kiemelni, hangsúlyozni, jelezni, hogy a latin „-icus” végződést az „-ikus” váltsa föl.

No de miért? Miért csak a szó végét akarja Rák professzor magyarosan írni: hiszen a hibridszavaktól egyformán irtózunk? Két lehetőségünk van. Vagy teljesen latinosan, vagy teljesen magyarosan írunk. (én ez utóbbit támogatnám vagy legalábbis javasolnám az orvosi helyesírás gazdáinak, egy esetleges új szótár készítésekor - s úgy vélem, ez elfogadható kompromisszum lenne.) „Az anaemia haemolytica lehet haemolyticus (mondva: hemolitikus) anaemia?” - teszi föl a kérdést a Professzor. A válasz – az előzőek után -:

írásban igen, persze semmiképpen nem ilyen kiejtéssel! (E kiejtés Professzor Úr magyaros javaslata lenne? A hemolitikus, a hemolítikus szerintem inkább szóba jöhet: hagyományosan „s” leírással és kiejtéssel vesszük át az efféle latin szavakat, már századok óta - politikus, optikus, intrikus; ráadásul mind használható hölgyekkel kapcsolatban is!)

„Az idegen szavakhoz csatlakozó ragok, végződéses jelek írásmódja legyen magyar.” - idéz engem Rák professzor úr. Legyen is! Ezt sem én találtam ki, hanem „A magyar helyesírás szabályai” című könyvben olvasható. Természetesen itt az idegen szavak magyar toldalékolásáról van szó. Csakhogy egy biztos: a hibridírást nem tudom támogatni, márpedig az „-ikus” végződés használata ez lenne - ugyanis *a magyar nyelvben ilyen képző egyszerűen nincs, és soha nem is volt!* (Más a helyzet a magyarosodott „-izál” képzővel: ez már igazi magyar toldalékká vált, ahogy arról már egy korábbi cikkemben részletesebben írtam.) Az „-ikus” végű szavak nem magyar toldalékolás eredményei, hanem a már régen „-icus”-odott szavak magyar átírásai, szokás szerint „s” szóvégi ejtéssel, írással. Tehát előbb jött az „-icus”, s csak utána a magyarosodás: bizony, a sorrend se mindegy!

Még egy kis nyelvi érdekesség. Több esetben azért a magyar is megtartotta a szavak nemre utaló végződését. Van „medikus” és „medika”, „masször” és „masszöz”, „dublör” és „dublöz”. Ami pedig nyelvünk csodálatos voltát még jobban bizonyítja, az, hogy a magyarban felesleges, különböző nemre utaló formák azért megtalálják a helyüket, a nyelv nem hagyja kihasználatlanul a szóvariációkat, hanem felhasználja azokat, saját jelentést adva nekik: mást-mást jelent a „komikus” (‘férfi színész’, ‘humoros’), a „komika” (‘színésznő’), „komikum” (‘humor’); más a „praktikus”, a „praktika” meg a „praktikum” - és még sok-sok példát bemutatnánk.

Végül ismét nyomatékosítom: köszönöm Rák professzor úr figyelmét és visszajelzését. Kérem őt, fontolja meg gondolataimat és kívánom: minél aktívabban, lelkesebben dolgozzon (és írjon!) közös célunk érdekében, az egységes, csiszolt magyar orvosi szaknyelv kialakításáért!

dr. Grétsy Zsombor

Szándékosan, nem „ünneprontásként”, döntöttem ezen, két, polemizáló írás bevétele mellett, mert jól jelzik, hogy ilyen stílusban is lehet vitatkozni, ami méltó a témához, a magyar tudományhoz, nyelvhez és a vitázók személyiségéhez...

LAM-INTERJÚ

LAM 2005;15(3):248-51.

Dr. Németh Éva: Honeste vivere. Beszélgetés Rák Kálmánnal

Rák Kálmán, a magyar hematológia és hemosztazeológia köztiszteletben álló személyisége, a debreceni II. Belgyógyászati Klinika volt igazgatója, professor emeritus nemrég töltötte be 75. életévét. Lendülettel lép a kiadói szobába, és máris leszögezi: korábban, másutt már mindent elmondott, mindent leírt magáról, de ha van még kérdés, szívesen válaszol. Magas, szikár, energikus ember. Van humora, de akad, amiben nem ismer tréfát.

- *Vonattal jött Budapestre professzor úr, talán nem szeret vezetni?*
- *Debrecenből utaztunk Sopronba a feleségemmel, onnan jövök. Ilyen távolságokhoz kényelmesebb a vonat.*
- *Mi járatban voltak Sopronban?*
- *A fogorvos fiam a feleségével váratlan lehetőséget kapott egy rövid külföldi útra. Hogy el tudjanak utazni, vállaltuk, hogy vigyázunk az unokákra, egy óvodás fiúra és egy negyedik osztályos leánykára.*
- *Program a gyerekekkel, esti mese?*
- *Ó, nem kellett programot szervezni! Annyi a különórájuk, a német, a tenisz, a zongora – nekünk csak szortírozni kellett őket.*
- *Mekkora a család?*
- *Két fiunk van és hat unokánk. A család másik fele Debrecenben él.*
- *Professzor úr fiatalos, mondhatni fitt. Szed valamilyen vitamint?*
- *Nem szedek, de reggel a feleségem készít egy citromos limonádét.*
- *Káros szenvedélye sosem volt?*
- *Az érettségi előtt cigarettáztam, de csak keveset, és korán abba hagytam.*
- *A piaristákhoz járt, ott hogyan lehetett dohányozni?*
- *Hát nem az iskolában, az föl sem merülhetett. Nem úgy, mint mostanában, hogy kijelölik a helyet a dohányzásra.*
- *Rostdús diéta, egyebek?*
- *Jaj, ne! Könnyű vegyes étrend! Tudja, a nutritív kiegészítőket nem ellenőrzi senki. Meglepődnének az emberek, ha tudnák például, mi minden van egyes teákban. A vitaminokról is az derül ki lassan, hogy túlzott szedésük inkább megbetegít. A családomban folyton panaszkodnak a magas gyógyszereszámlákra: magnéziumra, folsavra, A-tól Z-ig tablettára költenek. Kérdezem tőlük: mire kell, talán folsavhiányotok van? Osteoporosis, koleszterinkultusz – az embereket nem lehet visszafogni.*
- *De van jó hozadéka is, nem?*
- *Hogyne, csak tartani kell a mértéket. Soha ennyi gyógyszer nem volt a magas vérnyomás, a magas vérzsírszint, a depresszió ellen. És nem az olcsóknak van keletjük, hanem a drágáknak, nem a hazaiaknak, hanem a jól propagált külföldieknek. Ha az FDA jó időben regisztrál egy szert, az igen nagy hasznot hozhat a gyártójának. Nem jó, ha a gyógyszeripar irányító szerephez jut az egészségügyben. Össze kell egyeztetni a szakmai és a merkantilis érdekeket. Érvényesüljenek minden téren az etikai normák!*
- *1991-től tíz éven át az Egészségügyi Tudományos Tanács elnöke volt. Milyen ügyekkel foglalkozott?*

– A biomedicinális kutatásoktól a gyógyszerek törzskönyvezés előtti véleményezésén át az orvosok elleni bünvádi eljárásokig sokféle ügy kerül az ETT bizottságai elé. Engem többek között a paramedicinális tevékenység szabályozása érdekelt, ezt szorgalmaztam. 1991-ben született az első állásfoglalás a természetgyógyászati ténykedésről és eljárásokról, valamint a nem bizonyított gyógyhatású szerek orvosi alkalmazásáról. Nehezen jött létre a konszenzus még az ETT tagjai között is; egy bizottság, ha kettőnél több tagja van, már nehezen működik. A túlzott óvatosság is közrejátszott. Markusovszky annak idején azt mondta, az ETT-nek mindennel foglalkoznia kell, ami az egészségüggyel kapcsolatos. Ma hiányolom, hogy nem hallatja a hangját olyan markáns kérdésekben, mint például a privatizáció és általában a reform. Én magam is szerettem volna aktívabb lenni, mint amennyire sikerült az egy évtized alatt.

– *Közismert önről, hogy szakterülete, a hematológia-hemosztazeológia mellett fő érdeklődési- kutatási területe az alternatív medicina.*

– Ez kapcsolódik az ETT-beli időszakhoz, amikor több idevágó kérdéssel találkoztam.

– *Volt köztük kirívó eset?*

– Hogyne, előfordult például, hogy egy csontkovács beavatkozása egy myelomás beteg gerinctöréséhez vezetett. Egy-két kérdésben meggyőzhetetlen vagyok. Míg a kiopraktika, az akupunktúra és a fitoterápia kiegészítő gyógymódként elfogadást nyert, noha hatásmechanizmusuk nem teljesen tisztázott, a homeopátiát illetően más a helyzet, nincs pardon. A semmiből nem lesz semmi. Nincs bizonyíték, hogy a „memory in water” a hatásos. Korányi Sándornak a homeopátiáról 1930-ban tartott előadása ma is mérvadó, dolgozatának minden sora helytálló. Ennek ellenére máig létezik homeopátiával foglalkozó folyóirat, van magyar orvosi egyesület, hirdetik drága tanfolyamaikat, és szereiket sokan használják. Tudományos tanács alakult, sőt, egy természetgyógyászati egyetem létesítése is szóba került.

– *Eszerint sok komoly híve van a homeopátiának.*

– Én úgy látom, világszerte egyre kevesebb! Amerikában éppúgy csökken a népszerűsége, mint Angliában. Már sokszor, sok helyütt írtam erről a kérdéssel. Példaként említhetem, hogy még a királynő rokonszenvével kitüntetett londoni Royal Homoeopathic Hospital sem tudott kézzelfogható eredményeket felmutatni, meg is vonták a finanszírozását. Az angol orvosi hetilapban van egy sorozat a természetes gyógymódokról, de a homeopátiát újabban meg sem említik.

– *Mi táplálja mégis a homeopátiába vetett bizalmat?*

– A nyugati orvoslás eredményeinek „ára van”, példa rá a sok kényelmetlenség, a holisztikus szemlélet gyengülése, a személytelenség, a mechanizálódás. Ezekkel szemben az alternatív gyógyászat szelíd gyógymódot, az egyéni igények kielégítését ígéri. Ez sokakat megtéveszt. A hit a tényeknek is ellenáll. „Alternatív vallás?” Vagy az egészségügyi kultúra szintje? „A tudomány és az értelem ostromállapotban” – írta Czelnai Rudolf akadémikus. Nagy a tudósok, az oktatók és a média ismeretterjesztőinek a felelőssége. Emellett azt se felejtjük el, hogy a homeopátia is dollármilliókat hozó üzlet.

– *Végeznek olyan nagyobb vizsgálatokat, amelyek a bizonyítékokon alapuló orvoslás szempontjai szerint elemzik az eredményeket?*

– Igen, a neves amerikai National Institutes of Health 27 intézetének egyike is az alternatív medicina eljárásaival foglalkozik, de sok európai központ is. Az anekdotikus közlések mellett megjelennek igényesebb klinikai tanulmányok, azonban ezek többsége kis esetszámú, metodikailag kifogásolható, így eredményeik nem bizonyító értékűek. Az egyik legnevesebb homeopata orvos, az exeteri Ernst 2002-ben közölt egy cikket A metaanalízisek metaanalízise a homeopátiában címmel. Ebben megállapítja, hogy a homeopátiás kezelés nem hatástalan, de hatása nem különbözik a placebótól. Egyértelműen kimondja azt is, hogy a módszer nem sorolható az evidencián alapuló orvoslás körébe. Márpedig egy medicina van, az, amelyik jól

működik, s ez leginkább az „evidence based” medicina. A cél a bizonyítottan hatékony eszközök, eljárások integrálása, bárhonnan származzanak is azok.

– *Az orvostudomány irányáról vallott felfogását több tanulmányban is lejegyezte a Magyar Tudomány és a Természet világa hasábjain. De van még egy téma, amellyel hasonló konoksággal foglalkozik, ez pedig az orvosi nyelv. Bevallom, amennyire örültünk itt a szerkesztőségben a professzor úrtól kapott írásoknak, legalább annyira szorongtunk: tudjuk, a nyelvhasználatban is hajthatatlan. Ragaszkodik bizonyos írásmódokhoz, pedig a szerkesztők, korrektorok, még ha látják is a következetlenségeket, nem bírálhatják fölül az MTA nyelvészeinek állásfoglalását.*

– No persze, önök a „zöld könyvre” hivatkoznak, az akadémiai helyesírási szótárra. Azt nyelvészek alkották, én pedig úgy vélem, az orvosi helyesírás kérdésében a nyelvészek inkább csak konziliáriusok lehetnek, az alapelveket orvosoknak kellene meghatározniuk a nagy folyóiratok szerkesztőivel együtt. Egy 1992-es kiadvány, különösen, ha a nyelvvel foglalkozik, nézetem szerint frissítésre szorul.

– *Ez a szigorú állásfoglalása Faludy György íróéra emlékeztet, aki felszólította az embereket, nyomdászokat, tanárokat, újságírókat és mindenkit, aki csak ír, hogy helyesírási kérdésekben álljon ellen a parancsuralomnak, és ne az önkényesen hozott új, hanem csakis a régi szabályokat alkalmazza, vagy ami még jobb, hallgasson a tulajdon józan eszére. Honnan ered önnél ez a szenvedélyes nyelvörködés?*

– Az ötvenes évek közepétől mostanáig összegyűlt jó néhány közleményem, könyvfejezetem, sokat írtam, szinte grafomániásan. Én nem változtattam az írásmódomon. Azelőtt senki sem emelt kifogást, sem az Orvosi Hetilap, sem a Kísérletes Orvostudomány, sem a Belorvosi Archívum nem javította a kéziratomat. És akkor egyszerre, nagyjából a kilencvenes évektől, amikor az említett szótár is megjelent, a nyelvi korrektorok egyre-másra elkezdték kijavítani a szövegeket. Jöttek vissza a levonatok: amivel nem értettem egyet, visszajavítottam, de a végén nyomtatásban mégis úgy jelent meg, ahogy a szerkesztő akarta. Ez egész addig így ment, amíg a Springernél azt nem mondtam egy könyvfejezetre: vagy nem változtatnak a szövegemen, vagy nem kérem a közlést. Aztán egy alkalommal, itt a Lege Artis Medicinae-ben egy írásom alatt megjelent, hogy a szerző határozott kérésére a hivatalosan elfogadottól eltérő helyesírással közlik a cikket. Én nem kivétel akarok lenni, csak szeretném meggyőzni a szerkesztőket, hogy üljenek össze, és abban az egy-két problematikus pontban jussanak konszenzusra.

– *Professzor úr sokszor megfogalmazta a véleményét, és konkrét javaslatokat tett, érvelt mellettük. Mind az orvosok, mind a nyelvészek körében süket fülekre talált?*

– Szinte csak egyetértő - szóbeli - reflexiók voltak. A kompetens nyelvész ellenvélemények pedig indoklás nélkül maradtak. 1996 óta körülbelül évente írtam egy-egy cikket a javaslataimról az Orvosi Hetilapba, a Belorvosi Archívumba, a Transzfúzió, majd a Hematológia-Transzfuziológia című folyóiratba. Örömmel olvasom az igen színvonalas Magyar Orvosi Nyelv folyóiratot, amelyet Bósze Péter professzor indított 2001-ben. Ennek bemutatására egy konferencián került sor, amelyen Grétsy László is jelen volt. Megragadtam az alkalmat, hogy személyesen beszéljek vele, miután levélben megírtam neki aggályaimat. Ő a fiához irányított, aki orvos és a nyelvészethez is ért. Volt pár nyilvános levélváltásunk, de a folytatás elmaradt. Pedig valójában csak két-három kérdésben kellene elvi megegyezésre jutni. Az egyik az, hogy az idegen szavakhoz helyesen magyaros végződéseket kellene kapcsolni, mint például a toxikus, hepatikus, thrombotikus esetében. A szótár c-vel írja az -ikust, pedig magyar. Felfoghatatlan! A másik, hogy összetett szavak esetében, ha az egyik tag nem magyar szó, egybeírás helyett kötőjelet kellene használni. Miért kell egybeírni például a bypass-műtétet? Végül pedig igen bosszant a sok rosszul fordított és rosszul képzett idegen szó: hogy csak egyet említsek, manapság lépten-nyomon az expresszál kifejezést hallani, olvasni. No hát, gondoljunk a kompresszió-komprimál alakokra: ugyanígy az expresszió-exprimál volna a helyes. Mindezeket nemrég újra összefoglaltam a Hematológia-Transzfuziológia folyóirat újonnan indult Nyelvőr rovatában, amelynek gondozására Lehoczky Dezső főszerkesztő kért fel.

– *Néhányan úgy vélik, nem érdemes annyi energiát fektetni a nyelv jobbításába, hiszen - legalábbis a tudományokban - a világnyelv felé haladunk. Mások szerint ez cinikus nézet. Ön hogyan gondolja?*

– Én nem tekintek olyan messzire. Ma és nekünk kötelemünk ápolni az orvosi szaknyelvet, anyanyelvünk szerves részét. Bosszant a közöny, a figyelmetlenség, a tudatlanság. Még inkább az igénytelenség.

– *Mióta 2000-ben emeritus professor lett, még több időt szentelhet „vesszőparipáinak”. Mivel foglalkozik ezeken kívül?*

– Kilenctől minden nap a klinikán vagyok, a délutánt az egyetemi könyvtárban töltöm. Praktikus klinikai teendőim nincsenek. Több könyvfejezetet, kompendiumot írok, lektorálok jelenleg is. Hazai rendezvényekre kapok meghívásokat, bár már decrescendo jelleggel. Olykor kongresszusi és továbbképző előadásokat tartok, egyetemi tantermi előadást nem. Ildomos lenne, ha öregúr létemre elvenném a fiatal munkatársak kenyerét? Amit én a hatvanas években kezdtem Szegeden és folytattam huszonöt éven át Debrecenben, abban a maiak már szaktekintélyek, önálló személyiségek. Ez így van rendjén. Aki megtette a dolgát, az fejezze be szépen, tiszteleggel, különben csak elégedetlen lesz.

– *Térjünk vissza egy kicsit a kezdetekhez! A háború kitörésekor tízéves volt. Milyen volt a gyermekkor?*

– Apám jogász volt, városi tisztviselő, édesanyám pedagógus. Egy polgári család nyugodt légkörében éltem. A piarista gimnáziumban megszakadt a tanítás a háború alatt, általános volt a nélkülözés, de elviseltük. A nehezebb évtizedek azután következtek, bár magam nem panaszkodhatom. „Védett” környezetbe kerültem.

– *Ma, amikor a fiatalok abban a megváltozott értékrendben nőnek fel, amit röviden fogyasztói kultúrának nevezünk, sokan érzik szükségét stabilabb szellemi-erkölcsi alapokon nyugvó oktatásnak, nevelésnek. Az a piarista iskola, amelybe ön járt, jó mintája ennek, vagy inkább szigorú, feszes világ volt?*

– Nagyon kellemesek az emlékeim. Egyáltalán nem volt valami nagy drill. A piaristák a szerzetesek közül talán a legliberálisabbak. Tény, hogy a latin- és a magyaróra memoriterrel kezdődött, és ezt szigorúan vették. Mindig szerettem a latint; oktató koromban a hallgatóim humoros műsoraikban úgy mutattak be, mint aki örökösen latin közmondásokat idéz. Sok mindenben az életre tanítottak a tanárok. Történelemtanárom nem a tankönyvi anyagot kérte

számon, hanem jegyzetelésre szoktatott, ezért az egyetemen már jól kezeltem a plajbászt. A társasági élet vidám volt. Szívesen emlékszem a cserkészcsapat vasárnapi kirándulásaira, nyári táboraira, a nagy pingpongpartikra. 2003-ban kaptam az aranydiplomát sok, még elérhető osztálytársammal együtt. Az osztályfőnökömet, Zömbik Miklóst nemrég köszöntöttem a nevenapján; minden alkalommal köszönettel emlékezem meg a piarista diákévekről. Azt hiszem, a mai gyerekeknek is van a példaképük, csak szemérmesek, azért nem emlegetik őket.

– *Hogy került éppen az orvosi egyetemre?*

– Nem volt különösebben nagy előkészület, vagy nyolc-tíz osztálytársammal együtt jelentkeztem. Bementünk, beírták a nevünket, aztán egy kézfogás és egyetemi polgárok lettünk. 1947-ben ez volt a felvételi. Apám óvott a jogáspályától, anyám foglalkozása sem tűnt valami nagy egzisztenciának. Mérnököknek nem akartam tanulni, mert matematikából nem voltam erős. Ezek mellett közrejátszott még, hogy az orvosi egyetemnek jó híre volt a „szentgyörgyis” hangulat miatt. Olyan nevek fémjelezték az időszakot, mint Hetényi Géza, Jancsó Miklós, Ivánovics György.

– *Hogy teltek a medikusévek?*

– Sikk volt előadásokra járni, jegyzetelni, sőt, tanulni is. Tiszteltük a tanárainkat. Lelkesek voltunk. Így könnyedén viseltük az ötvenes éveket, a Szabad Nép- és a mozgalmi dal félórát, no meg a szemináriumokat, oroszórát, amelyekből vizsgázni is kellett. De megvolt a társaság is, az esti összejövetelek, szórakozóhelyek. Szegeden a Hági, a Hungária, meg a Kis Hungária. Az egyetemi hallgatók pontosan tudták, mikor melyik tanárukat fogják ott találni. Mint bizonyára másutt is, sajátos hangulata volt az egyetemi diákéveknek.

– *A diploma után, 1953-ban a szegedi I. Belklinikára került, a legendás Hetényi-klinikára.*

– Nagyszerű gárda, igazi közösségi élet fogadott. Vezetőnk levette rólunk a kinti világ gondjait. Senki nem mondta, hogy legyenek ennek vagy annak a szervezetnek a tagja, ami akkoriban ritkaság volt. Persze voltak köztünk politikailag elkötelezettek is, de ez nem zárta ki, hogy ott egy homogén kompánia működjön. A vezetés érdeme az is, hogy mindenkinek megvolt a feladata. Nem lehetett négy órakor letenni a kórlapot és hazamenni. Késő este is világosak voltak a laboratóriumok, folyt a munka. A gasztroenterológiai, majd a hematológiai csapatba kerültem, az utóbbi bizonyult maradandónak. A szaküléseken, majd a hazai, később a nemzetközi kongresszusokon csak a saját eredményeinkkel volt ildomos szerepelni.

– *1958-ig Kelemen Endre munkacsoportjában dolgozott, amíg őt el nem tanácsolták Szegedről. Éppen a minap hallottam róla egy orvostörténeti legendának számító történetet a hazai első őssejtátültetéséről, amit a budapesti I. Belklinikán hajtott végre, még nagyon egyszerű módszerekkel.*

– Akkor foetusok, abortumok májsejtjeit izolálva nyerték az őssejteket. Sikeres úttörő munka volt. Kelemen megszállott, különös ember volt; délig nem mutatkozott, viszont éjfélkor még a leukaemiás egereivel foglalkozott a laboratóriumban. Hematológusi szenvedélye azonban nem jelentette azt, hogy ne tudta volna tökéletesen a kardiológiát is. Nem lehetett a könyvtárból elvonszolni. Innen az én könyvtár iránti vonzalmam, amit a munkatársak is örökölték. Hiába az internet, a könyvnek, a folyóiratnak „szaga van”! No, de sok mindenben példamutató volt ő, bár tudtuk a gyengéit is. Este nyolckor szólt, hogy viziteljünk. Suttogva léptünk a kórterembe, mert a betegek már aludtak, de aztán felkapcsoltuk a villanyt. Ismerték őt, nemcsak a házban, az egész országban. Megértő főnökei voltak, akik elfogadták. Mint általában a kiemelkedően tehetséges, jó ügyért lázadó, a teljesítményt honoráló, kreatív egyéniségeknek, voltak bőven kihívásai, szakmai ellenfelei. Elégedetlenné tették a szakmai közélet anomáliái, nem volt boldog ember. Sokat alkotott és sok embertársának volt segítségére. Sokan és sokat tanulhattunk tőle.

Amikor Kelemen Pestre került 58-ban, örököltém az osztályt, és a hematológia profilt. Kitűnő fiatal munkatársakkal ápoltuk a nemes örökséget. Ez időben távozott Hetényi Géza, új

időszámítás kezdődött. Tovább serénykedtek a „thrombopoéták”, erősítettük profilunkat a hemosztazeológia vonalán. Igyekeztünk eleget tenni a klinika hármas követelményének: oktattunk a tanteremben és a betegágyánál, részt vettünk számos tanfolyamon, konferencián, elláttuk az osztályt, dolgoztunk a laboratóriumban, publikáltunk, egyre több külföldi rendezvényre is eljutottunk. Szinte változatlanul élveztük a Hetényi-klinika presztízsét. A változások a hatvanas-hetvenes években, persze, elkerülhetetlenek voltak, a klinikai, egyetemi létet meghatározó körülmények adottak. Utolsó szegedi éveimben vallottam, hogy a legvonzóbb és legkényelmesebb egyetemi státus a docensé. Nem tartott nagyon sokáig.

– *Ugye, 1974 volt a változás éve? Oda lett a nyugodt docensi állás?*

– Igen, persze, ez nagy megtiszteltetés volt. Számos pályázó közül én lehettem a befutó a debreceni egyetem kettes számú belklinikáján. Első perctől megnyugtatóak voltak a körülmények, főleg a személyi feltételek. Kitűnő munkatársak, a szegediekhez hasonló vagy éppen azokkal azonos profilok fogadtak. Azokat legfeljebb bővíteni és erősíteni lehetett az évek folyamán. A klinika anyagiakban csak lassan gazdagodott, de talán a tekintélye nőtt. Elfogadott partnerévé váltunk a nagy klinikának s a később alakult hármas számú klinikának is. Minőségi oktatás, korszerű betegellátás, jegyezhető „translational” klinikai kutatás volt a klinika lelkes kollektívájának a legfőbb törekvése. Munka, publikációk, szakmai szereplések, tanulmányutak, minősítés s netán elismerések. Nem volt hátránya a klinikának az aránylag gyakori távollétekből: erre a két évtizedes időszakra esik több szakmai társasági megbízásom, a tízéves ETT-elnökségem, s egy különleges hároméves periódus. Az ugyancsak éppen tízéves feladat, a tudományos ülések elnöki tisztje, talán még kamatoztatható is volt. 1994-ben kezdettől nagyra becsült, kedves munkatársam, Udvardy Miklós vette át a látszólag gondokkal nem vagy alig terhelt örökséget, a klinika vezetését. De már sejteni lehetett a későbbi strukturális változásokat, az universitas építésének újító szándékait, a belklinikák és a belgyógyászat horizontális építkezésének eredményét. Néhány évvel később a kubatúrájában kis klinika már öt önálló tanszék, s tegyük mindjárt hozzá, jól funkcionáló tanszék hajléka. Utódom fogja össze a három belklinika alkotta Belgyógyászati Intézetet. Csak néhány, a haladást jelző fejlődés: működik az összejt-transzplantációs, az akut gasztroenterológiai vérző betegek és a ritka kórképek osztálya.

– *Mit tudhatunk a többi Hetényi-tanítványról, netán a „Hetényi-iskoláról”?*

– A Hetényi-tanítványok, ha egy tucatnál is kevesebben, de még vannak, s még „iskola” is lehetne, hiszen mindhárom vidéki egyetem egy-egy belklinikáján Hetényi-tanítvány volt a vezető. Szegeden Varró Vince, Cserháti István és Csanády Miklós, Pécsen Jávör Tibor, Debrecenben jómagam. Nem kétlem, hogy valamennyien az alma mater szellemében tevékenykedtünk. De az iskola az más, az több. Aligha lehet az iskolák, a hagyományos belklinikák túléléséről beszélni. Az iskolát a munkatársak, a tanítványok teremtik, akiknek hasonló emberi és orvosi tulajdonságaik vannak; kis csoportjukat, s talán majd az ő tanítványaikat és az általuk képviselt szemléletet is az utókor minősítheti iskolának. Tempora mutantur. Már-már belklinika sincs, mint ahogyan az ötvenes-hatvanas évek klinikai kutatása is anakronisztikus, az nincs vagy más. S ez szinte törvényszerű. A genomika korszakát éljük. Diszciplínák létezéséről, a specializálódás módjáról folyik a vita. Röviden szólva: úgy vélem, hogy a folyamatosság fenntartásának, az ars poetica továbbvitelének a lehetősége és feltétele nem adatott meg. Quo vadis medicina? Optimista módon vallom: egy holisztikus szemléletű, jó értelemben integrált „evidence based” medicina felé.

– *Az imént utalt az Antall Józsefhez fűződő „különleges hároméves periódusra”. Hogyan emlékszik vissza erre?*

– Az 1990 októberétől 1993 decemberéig terjedő, bő három év Antall József miniszterelnök betegségének időszaka. Nagyon megtisztelőnek tartottam, hogy az őt kezelő orvoscsoporthoz tagja lehettem. A betegség természete miatt véltem úgy, hogy különlegesen nagy a felelősségem. Az egyrészt felemelő, másrészt végtelenül szomorú, kudarcra végződő történet

szakmai részleteit tízéves tanakodás után 2004-ben, az Orvosi Hetilapban összefoglaltam. Így kívántam kegyelettel és tisztelettel adózni emlékének halála tízedik évfordulóján.

Rák Kálmán 1929. augusztus 20-án született Szegeden. 1953-ban szerzett orvosi diplomát a Szegedi Orvostudományi Egyetemen. 1953–1974: a Szegedi Orvostudományi Egyetem I. Belgyógyászati Klinikán gyakornok, később docens. A Debreceni Orvostudományi Egyetem II. Belgyógyászati Klinikáján 1974–1994-ig tanszékvezető egyetemi tanár. 1994–2000: egyetemi tanár, 2000-től professor emeritus. 1967-től az orvostudomány kandidátusa, 1984-től az orvostudomány doktora.

Társasági és közéleti tisztségei: 1984–1988: a Korányi Sándor Társaság elnöke. 1995–1999: a Magyar Hematológiai és Transzfuziológiai Társaság elnöke. 1995–1999: az MTA Debreceni Regionális Bizottság alelnöke. 1991–2001: az Egészségügyi Tudományos Tanács elnöke.

Hazai, nemzeti és nemzetközi belgyógyász-, hematológiai, thrombosis-haemostasis társaságok tagja, illetve tiszteleti tagja.

Szerkesztőbizottsági tagságok: Orvosi Hetilap, Magyar Belorvosi Archivum, Medicina Universalis, Haematologia, Oncologists (1999-ig).

Díjak és kitüntetések: Markuszovszky-díj (háromszor) és -érem (kétszer), Hetényi-érem, Korányi Sándor-érem, Hőgyes-érem, Kiváló Orvos. Fornet-érem, Marschalkó-érem, Szent-Györgyi-díj, Eötvös József-koszorú, Magyar Köztársasági Érdemérem középkeresztje, Pro Urbe Debrecen, MOTESZ-díj és -érem, Széchenyi-díj, Szabó György-díj, Pro Universitate (Debrecen), Pro Scientia MTA DAB, Magyar Belgyógyász Társaság emlékérem.

Fő szakmai érdeklődése és kutatási területei: kísérletes és klinikai hematológia és hemosztazeológia, onkohematológia, vaszkuláris hematológia. A tényeken alapuló orvoslás-alternatív gyógyászat, az orvosi szaknyelv.

– *Végezetül, egy hosszú, tartalmas pályára visszatekintve, milyen útravalót adna azoknak, akik ma az orvosi hivatást választják?*

– A válasz nagyon egyszerű is lehet: tanuljanak és dolgozzanak becsületesen, a tudományba és a humánumba vetett tántoríthatatlan hittel. Orvosok lesznek, a társadalom kiváltságos tagjai, akik az élet és halál kérdésében döntenek. Őrizték meg vagy segítsenek helyreállítani, ha kell, az orvosi hivatás becsületét; harcoljanak a kártékony közöny, a szakmai sovinizmus, a tudományba vetett hitet kikezdő sarlatánok ellen. Segítsék elő, hogy a tudományosan megalapozott eljárások legyenek a meghatározók, mert a tényeken alapuló medicina a jövő orvostudománya. A „Salus aegroti...” törvénye mellett tartsanak szem előtt egy másikat is: „Honeste vivere, neminem laedere, suum cuique tribuere”. Ha fiataljaink így tesznek, mindenkor tisztességesen élnek, nem ártanak tudatosan másoknak, s megadják mindenkinek azt, ami neki jár, ha általános lesz újra ez a modus vivendi, akkor remélni lehet, hogy szebb, boldogabb, élhetőbb lesz a világ.

dr. Németh Éva

Rák Kálmán professzor tudományos munkái

"In extenso", lektorált tudományos közlemények (1957-2004)

- 1) **Rák K.**
 - a) A véralvadás előfázisának zavarán alapuló kórképek laboratóriumi diagnosztikája. Orv. Hetil. 1957, 98, 1382.
 - b) Die Laboratoriumsdiagnostik der auf Störungen der Blutgerinnungsvorphase beruhenden Krankheitsbilder. Z. ges. inn. Med. 1958, 13, 347.
- 2) **Benkő S., Szűcs Zs., Rák K.**
 - a) A vörösvérsejtképzés terheléses vizsgálata egészséges és károsított csontvelőjű kutyákon. MTA V. Oszt. Közl. 1957, 8, 147.
 - b) Untersuchungen der Erhythropeose mittels Belastungsproben bei Hunden mit intaktem und geschädigtem Knochenmark. Fol. Haematol. /Lpz/ 1959, 75, 59.
- 3) **Rák K., Kovács K., Benkő S.**
 - a) Methylcelluloséval kezelt patkányok tárolási és véralvadási viszonyai. Kísérl. Orvostud. 1957, 5, 637.
 - b) Speicherungs- und Koagulationsverhältnisse mit Methylcellulose behandelte Ratte. Fol. haematol./Lpz/, 1959, 76, 126.
- 4) **Winter M., Rák K.**
 - a) A hyperglobulinaemiás purpurák. Magy. Belorv. Arch. 1958, 11, 140.
 - b) Über die hyperglobulinämischen Purpuraformen. Acta med hung. 1958, 12, 137.
- 5) **Rák K., Szarvas F., Benkő S.**
 - a) A thrombocytaműködés zavara okozta vérzékenység. Magy. Belorv. Arch. 1958, 11, 108.
 - b) Durch die Störung der Thrombocyten-Funktion verursachte Hämorrhagie. Dtsch. Arch. Klin. Med. 1958, 205, 139.
- 6) **Rák K., Ugocsai Gy., Sövényi E.**

Ein Fall einer operierten perikardialer Zyste. Z. ges. inn. Med. 1958, 13, 356.
- 7) **Felkai B., Ormos J., Rák K.**
 - a) Ventricularis paroxysmalis tachycardia pulmonalis emboliával társult myocardialis sarcoidosis esetében. Orv. Hetil. 1958, 99, 1101.
 - b) Ventrikuläre paroxysmale Tachykardie bei einem mit pulmonaler Embolie verbundenen Fall von myokardialer Sarkoidose. Z. ges. inn. Med. 1958, 13, 358.
- 8) **Rák K.**

Praktische Fragen über die Thrombokinase. Z. ges. inn. Med. 1959, 14, 884.
- 9) **Rák K., Csernay L.**

Die Wirkung von Phenylbutazon auf die Blutgerinnung des Hundes. Z. ges. inn. Med. 1959, 14, 651.
- 10) **Rák K., Waltner K.**
 - a) Congenitalis hypoproconvertinaemia. Orv. Hetil. 1959, 100, 257.
 - b) Über einen Fall kongenitaler Hypoprokonvertinämie (Faktor VII-Mangel). Thromb. diath. haemorrh. 1959, 3, 418.
- 11) **Rák K.**
 - a) A proconvertin (VII.faktor) haemostasisbeli szerepéről. Magy. Belorv. Arch. 1959, 12, 55.
 - b) Über die Rolle des Prokonvertins (Faktor VII) in der Hämostase. Acta med. hung. 1959, 14, 91.
- 12) **Kelemen E., Rák K.**

A seemingly non-humoral mechanism which inhibits coagulation in experimental oedema of normal rats. Naturwissenschaften. 1959, 76, 126.

- 13) **Rák K.**, Cserhádi I., Kelemen E.
 a) Acut erythromyelosis, thrombocytopeniás beteg serum-thrombopoetinjének részletes vizsgálata. *Magy. Belorv. Arch.* 1960, 13, 22.
 b) Study of thrombopoietin in a thrombocytopenic patient. *Med. Exp.* 1959, 1, 125.
- 14) Cserhádi I., **Rák K.**
 a) Ultraibolya-besugárzással keltett thrombocytosis vizsgálata egéren. *Kísérl. Orvostud.* 1960, 12, 140.
 b) Untersuchungen über die durch Ultraviolettbestrahlung hervorgerufene Thrombocytose der Maus. *Z. ges. exp. Med.* 1960, 133, 38.
- 15) Benkő S., Balázs V., Fröhlich M., Horváth É., Kovács K., Felkai B., **Rák K.**
 a) Pulmonalis arteriitis és serum lipoprotein elváltozás kutyán methylcellulose intravénás adagolása után. *Magy. Belorv. Arch.* 1960, 13, 13.
 b) Pulmonalis arteriitis und Serumlipoproteinveränderungen bei Hunden nach intravenöser Verabreichung von Methylcellulose. *Z. ges. inn. Med.* 1959, 14, 825.
- 16) **Rák K.**, Kovács J.
 a) Női, ún. C-típusú haemophilia. *Orv. Hetil.* 1961, 102, 721.
 b) Die sogenannte Hämophilie-C (PTA-Mangel). *Med. Welt*, 1961, 45, 2349.
- 17) **Rák K.**
 A vér thrombokinase képződés vizsgálata, különös tekintettel a próba diagnosztikus jelentőségére. *Haemat. Hung.* 1961, 1, 199.
- 18) Lehoczky D., Perkedi J., Cserhádi I., **Rák K.**, Kelemen E.
 a) Idiopathiás thrombocytopeniás purpura (ITP) és egyéb thrombocytopeniás betegek savójának thrombocytopoetikus hatása. *Orv. Hetil.* 1961, 102, 975.
 b) Serum thrombocytopoietic activity in idiopathic thrombocytopenic purpura. *Lancet*, 1960, 1, 1134.
- 19) Cserhádi I., Krizsa F., **Rák K.**
 a) Röntgen- és ultraibolya-kezelés együttes hatása egerek thrombocytaszámára. *Kísérl. Orvostud.* 1961, 13, 135.
 b) Circulating platelets in mice subjected to simultaneous X-ray and ultraviolet irradiation. *Nature /Lond./* 1961, 190, 544.
- 20) Kelemen E., **Rák K.**, Cserhádi I., Lehoczky D.
 Thrombocytosis –enhancing activity of serum from patients with pathological thrombocytopoiesis. *Acta med. Hung.* 1961, 17, 293.
- 21) Csapó G., Baradnay Gy., **Rák K.**
 a) Fatalis kimenetelű panhaemophthisis Thiomyxid-kezelés kapcsán. *Orv. Hetil.* 1961, 102, 648.
 b) Fatal verlaufende Panhämophthise nach Thiomizid-Behandlung. *Z. klin. Med.* 1960, 156, 415.
- 22) **Rák K.**, Cserhádi I.
 a) A Di Guglielmo-syndroma. (Az erythromyelosistról, acut és chronikus lefolyású eset észlelése kapcsán). *Magy. Belorv. Arch.* 1961, 14, 29.
 b) Das Di Guglielmo Syndrome. (Über die Erythromyeloze, im Anschluss an je einen akut und chronisch verlaufende Fall.) *Acta med. hung.* 1961, 17, 315.
- 23) Szarvas F., **Rák K.**
 a) Nagy dózisu Rtg besugárzást követő acut laeukaemia. *Orv. Hetil.* 1961, 101, 1128.
 b) Ein Fall von akuter Leukämie im Anschluss an die Therapie mit hohen Röntgenstrahlendosen. (Einige Fragen der „Strahlen-Leukämie“). *Klein. Wschr.* 1961, 39, 309.

- 24) Csapó G., **Rák K.**
 a) Felnőttkori, splenektomiával befolyásolt Gaucher-kór. Orv. Hetil. 1961, 102, 2049.
 b) Ein Fall mit Splenektomie beeinflusster Gaucher-Krankheit bei einer Erwachsenen. Z. ges. inn. Med. 1961, 16, 825.
- 25) **Rák K.**, Krizsa F., Benkő S.
 Über die Beziehungen zwischen retikuloendothelialer Speicherung und Gefäßwandpermeabilität. Acta physiol. Hung. 1961, 18, 95.
- 26) **Rák K.**, Lehoczky F., Krizsa F., Cserhádi I., Kelemen E.
 a) Haematologiai betegnek serumának thrombocytosist keltő hatása egérben. Magy. Belorv. Arch. 1961, 14, 194.
 b) Über die Thrombozytose verursachende Wirkung des Serums haematologischer Kranker bei Mäusen. Fol. Haemat. N.F. 1963, 7, 8.
- 27) **Rák K.**
 a) A Syncumar-kezelés laboratóriumi ellenőrzéséről. Orv. Hetil. 1962, 103, 147.
 b) Über die Kontrolle der Syncumar-Behandlung im Laboratorium. Ther.Hung. 1962, 10, 16.
 c) O laboratornoj proverke lecsenija prepatom Szinkumar. Veng. Med. 1963, 0, 47.
- 28) **Rák K.**, Krizsa F., Sövényi E., Cserhádi I.
 a) Ultraviolet kezelés hatása röntgen-besugárzott egerek túlélésére. Magy. Radiol. 1962, 14, 48.
 b) Die Wirkung der Ultravioletbehandlung auf die Überlebensverhältnisse röntgenbestrahlter Mäuse. Experimentia, 1961, 17, 518.
- 29) Cserhádi I., Krizsa F., Sövényi E., **Rák K.**
 a) Röntgenbesugárzás hatása az ultraibolya-thrombopoetikus serum-tnyező keletkezésére, s a tényező hatékonyságára egérkísérletben. Kísérl. Orvostud. 1962, 14, 86.
 b) Die Wirkung der Röntgenbestrahlung auf die Entstehung und die Wirksamkeit des ultraviolet-thrombopoetischen Faktors in Mäuseversuchen. Z.ges. exp. Med. 1962, 135, 355.
- 30) **Rák K.**, Krizsa F., Cserhádi I.
 a) Splenektomizált és röntgenbesugárzott egerek serumának thrombocytosist keltő hatása kezeletlen egerekben. Kísérl. Orvostud. 1962, 14, 212.
 b) Über die Thrombocytose-verursachende Wirkung des Serums splenektomierter und röntgenbestrahlter Mäuse bei unbehandelten Mäusen. Med. Exp. 1961, 5, 91.
- 31) Benkő S., Balázs V., Fröhlich M., Horvbáth É., Kovács K., Csanády M., Felkai B., **Rák K.**
 Methylcellulose intravénás adagolására keletkező pulmonalis granuloma és annak befolyásolása cortisonnal Is Escherichia coli levestenyészet szűrletével. Kísérl. Orvostud. 1962, 14, 515.
- 32) Boros M., Tárnoky K., Vereczkey Cs., **Rák K.**
 a) Cryofibrinogenaemia és kórosan fokozott fibrinolysis prostata-carcinomában. Orv. Hetil. 1963, 104, 508.
 b) Kryofibrinogenämie and pathologisch gesteigerte Fibrinolyse bei einem Kranken mit Prostatacarcinom. Z. klein. Med. 1962, 157, 68.
- 33) Farkas M., **Rák K.**
 a) A thrombocytopathiás vérzékenységről (nőgyógyászati vérzékes szövödmények familiaris thrombopathiában). Orv. Hetil. 1963, 104, 1016.
 b) Über die thrombocytopathische Hämorrhagie. (Gynekologische Blutungen bei familiärer Thrombopathie). Z.klin. Med. 1963, 157, 444.
- 34) **Rák K.**
 A véralvadás néhány időszerű kérdése. Orvosképzés. 1963, 38, 352.

- 35) **Rák K.**, Cserháti I., Krizsa F.
 a) Die Rolle der Milz in der Entstehung der durch Ultraviolettbestrahlung verursachten Mäuse-Thrombozytose. *Med. exp.* 1962, 6, 366
 b) A lép szerepe az ultraviolett-sugárzás okozta egérthrombocytosis létrejöttében. *Kísérl. Orvostud.* 1963, 15, 62.
- 36) Krizsa F., Cserháti I., **Rák K.**
 a) Über die thrombozytopoetische Aktivität des Serums bei den experimentellen Thrombozytose der Maus. *Med. exp.* 1962, 7, 32.
 b) A serum thrombopoetikus aktivitása kísérletes egérthrombocytosisokban. *Kísérl. Orvostud.* 1963, 15, 130.
- 37) Farkas M., **Rák K.**
 Vérzékenységről (nőgyógyászati vérzéses szövődmények familiaris thrombopathiában). *Orv. Hetil.* 1963, 104, 1016.
- 38) Krizsa F., Cserháti I., Sövényi E., **Rák K.**
 Ultraviolett-kezelés hatása a röntgenbesugárzást követő thrombocytopeniára és a besugárzott egerek túlélésére. *Haemat. Hung.* 1963, 3, 133.
- 39) Cserháti I., Krizsa F., **Rák K.**
 Különböző módon befolyásolt thrombocytopeniás egerek serumának a thrombocytaszámra gyakorolt hatása egereken. *Haemat. Hung.* 1963, 3, 123.
- 40) **Rák K.**
 a) A thrombocytopenia humoralis szabályozásáról. *Haemat. Hung.* 1963, 3, 115.
 b) The humoral regulation of platelet production. *Acta med. Hung.* 1963, 19, 67.
- 41) Sövényi E., **Rák K.**, Krizsa F., Cserháti I.
 Die Schutzwirkung der Ultraviolett-Bestrahlung bei röntgenbestrahlten Mäusen. *Rad. Therap.* 1963, 4, 69.
- 42) **Rák K.**, Krizsa F., Sövényi E., Cserháti I.
 Thrombopoetikus aktivitású human serummal való előkezelés hatása röntgenbesugárzott egerek túlélésére. *Magy. Radiol.* 1963, 15, 98.
- 43) **Rák K.**
 A haemopoetinekről. *Orv. Hetil.* 1963, 104, 145.
- 44) Lehoczky D., **Rák K.**, Cserháti I., Krizsa F., Kelemen E.
 a) Thrombocytosis keltő serumtényező kimutathatósága – különböző eredetű heveny thrombocytaszám emelkedések előtt – egéren és emberen. *Orv. Hetil.* 1963, 104, 433.
 b) Demonstrability of a serum factor inducing thrombocytosis prior to acute rises of platelets in mice and men. *Acta haemat.* 1963, 29, 16.
- 45) **Rák K.**, Varga I., Krizsa F., Cserháti I.
 a) Normal human serumfehérje-frakciók hatása egerek thrombocytaszámára. *Orv. Hetil.* 1963, 104, 1264.
 b) Die Wirkung von Eiweissfraktionen normaler menschlicher Sera auf die Thrombozytenzahl der Maus. *Experientia*, 1963, 19, 136.
- 46) Kahán Á., Benkő S., **Rák K.**, Kahán IL.
 a) Lymphoreticular reactions in Eales' disease. *Ophthalmologica*, 1965, 150, 270.
- 47) **Rák K.**, Csapó G., Macher A., Török G.
 a) Szokatlan lefolyású chronikus myelocytás leukaemia. *Orv. Hetil.* 1963, 104, 1183.
 b) Chronic granulocytic leukaemia with unusual long duration. *Fol. Haemat. N.F.* 1964, 9, 131.
- 48) **Rák K.**
 Az anticoagulans kezelés néhány elvi kérdése. *Orv. Hetil.* 1964, 105, 1345.

- 49) **Rák K.**, Krizsa F., Varga L., Cserhádi I.
 a) A thrombocytopoiesis vizsgálata anaemia perniciosa eseteiben. Magy. Belorv. Arch. 1964, 17, 4.
 b) Untersuchung der Thrombocytopoese bei Perniciosa-Krankheit. Acta Haemat. 1965, 34, 175.
- 50) **Rák K.**
 a) Vérzékenység, előtérben álló menometrorrhagiával. Magy. Belorv. Arch. 1964, 17, 189.
 b) Menometrorrhagien als Folge von Blutungsneigungen. Z.ges. inn. Med. 1965, 20, 337.
- 51) **Rák K.**, Varga L., Krizsa F., Cserhádi I.
 Rivanollal szeparált human serum-fehérjefractiók hatása egerek keringő thrombocytaszámára. Kísérl. Orvostud. 1965, 17, 662.
- 52) Tiszai A., Krizsa F., **Rák K.**
 a) Megfigyelések acut erythromyelosisban. Orv. Hetil. 1965, 106, 2415.
 b) Akute Erythromylose. Münch.med. Wschr. 1966, 108, 357.
- 53) **Rák K.**, Lakatos L., Szabó R.
 a) Haemorrhagiás trombocythaemia-syndroma. Orv. Hetil. 1966, 107, 869.
 b) The syndrome of haemorrhagic thrombocythaemia. Acta med. Hung. 1966, 22, 183.
- 54) **Rák K.**
 A human plasma és serum thrombin-inaktiváló képességének vizsgálata az "intrinsic" thromboplastin képződés zavaraival járó állapotokban. Magy. Belorv. Arch. 1966, 19, 293.
- 55) Krizsa F., Cserhádi I., **Rák K.**
 a) Az ultraibolya-sugárzás okozta egér-thrombocytosis létrejöttének vizsgálata. Kísérl. Orvostud. 1967, 19, 90.
 b) The mechanism of thrombocytosis caused by ultraviolet irradiation in mice. Med. Pharmacol. Exp. 1966, 15, 539.
- 56) **Rák K.**
 a) Thrombocyta-transfusió. (A thrombocyta-pótlás néhány időszerű kérdése). Orv. Hetil. 1967, 108, 1201.
 b) Problems of thrombocyte transfusion. Ther. Hung. 1968, 16, 47.
- 57) **Rák K.**, Krizsa F.
 Az ún- idiopathiás thrombocytopeniás purpura (ITP) kezeléséről tízéves klinikai anyag elemzése alapján. Magy. Belorv. Arch. 1967, 20, 226.
- 58) Krizsa F., Gergely Gy., **Rák K.**
 a) A vérzés okozta egér-thrombocytosis létrejöttének vizsgálata. Kísérl. Orvostud. 1967, 19, 646.
 b) Megakaryocyte response in posthaemorrhagic thrombocytosis of mice. Acta haemat. (Basel) 1968, 39, 112.
- 59) **Rák K.**
 a) Ovulatio-gátlók szerepe a vérzékeny nők kóros méhvézésének kezelésében. Orv. Hetil. 1967, 108, 2116.
 b) Progestagen-Behandlung von Menometrorrhagen infolge hämorrhagischer Diathesen. Dtsch. Med. Wschr. 1968, 93, 2436.
- 60) Cserhádi I., Krizsa F., **Rák K.**
 Serum fehérje-frakciók hatásának összehasonlító vizsgálata néhány kísérletes egér-thrombocytosisban. Kísérl. Orvostud. 1968, 20, 266.
- 61) Krizsa F., Gergely Gy., **Rák K.**
 Thrombopoetikus aktivitású human serum hatása egerek megakaryocyta-rendszerére. Kísérl. Orvostud. 1968, 20, 391.

- 62) **Rák K.**
Mai lehetőségek és törekvések a heveny leukaemiák kezelésében. Orv. Hetil. 1968, 109, 675.
- 63) Krizsa F., **Rák K.**, Sövényi E.
a) Egerek csontvelői megakaryocytarendszerének röntgenbesugárzást követő változásai és azok humorális vonatkozásai. Kísérl. Orvostud. 1969, 21, 599.
b) Bone marrow megakaryocyte system and plasma thrombopoietic activity in X-ray irradiated mice with and without partial shielding. Strahlentherapie, 1969, 137, 712.
- 64) **Rák K.**
Thrombasthenia, thrombopathia, von Willebrand-betegség. (Az elsődleges haemostasis veleszületett zavara okozta vérzékenység). Orv. Hetil. 1969, 110, 637.
- 65) **Rák K.**, Nagy M.
A plasma és serum progressive thrombin-inaktiváló képessége (antithrombin III-aktivitása) máj-cirrhosisban. Magy. Belorv. Arch. 1969, 22, 3.
- 66) **Rák K.**
Az antithrombotikus kezeléstről. (Szerkesztőségi közlemény). Orv. Hetil. 1969, 110, 849.
- 67) Krizsa F., Gergely Gy., **Rák K.**
a) Mechanism of thrombocytosis following splenectomy in mice. Haematologia, 1970, 4, 191.
b) A splenectomiát követő thrombocytosis létrejöttének vizsgálata. Kísérl. Orvostud. 1971, 23, 29.
- 68) Krizsa F., Csernay L., **Rák K.**
Familiaris elliptocytosis. Magy. Belorv. Arch. 1970, 23, 271.
- 69) **Rák K.**
Antithrombin-működés a véralvadás különböző fázisában. (Az antithrombin II és III functionalis elkülönítése). Kísérl. Orvostud. 1970, 22, 214.
- 70) **Rák K.**
Plasmin- vagy activator kezelés? Haematologia 1970, S1, 21.
- 71) **Rák K.**
Neuere Aspekte der Hämostasestörungen bei Leberzirrhose. Fol. Haemat. (Lpz).
- 72) **Rák K.**
Az ovulatio-gátlók belgyógyászati alkalmazásáról. Orv. Hetil. 1970, 111, 1913.
- 73) Thury G., **Rák K.**
A lymphographia szerepe a Hodgkin-kóros betegek kezelésében. Orv. Hetil. 1971, 112, 3.
- 74) **Rák K.**
Paroxysmalis nocturnalis haemoglobinuria. (Újabb adatok egy régi betegségről, különös tekintettel a diagnosztikára). Orv. Hetil. 1971, 112, 1879.
- 75) **Rák K.**, Lázár G.
Fibrinogen-fibrin degradation products (FDP) in serum and their importance in chronic liver disease. Acta physiol. Hung. 1971, 39, 198.
- 76) Nemessányi Z., Fleischmann T., Krizsa F., **Rák K.**
Diagnosztikus, erythrokinetikai és cytogenetikai megfigyelések paroxysmalis nocturnalis haemoglobinuriában. Magy. Belorv. Arch. 1972, 25, 309.
- 77) Krizsa F., **Rák K.**
Über die Wirkung von Seren mit thrombopoetischer Aktivität in Versuchen an Mäusen. Fol. Haemat. (Lpz). 1971, 96, 88.

- 78) **Rák K.**
 a) Effect of vincristine on platelet production in mice. *Br. J. Haemat.* 1972, 22, 617.
 b) A vincristin hatása a thrombocyta-képzésre egérben ("Bioassay" radioaktív selenmethioninnal). *Kísérl. Orvostud.* 1973, 25, 366.
- 79) **Rák K.**
 A máj és a haemostasis. *Magy. Belorv. Arch.* 1974, 27, 1.
- 80) **Rák K.**
 A mélyvénás thrombosis megelőzése kis dózisu heparin adagolással. *Orv. Hetil.* 1975, 115, 228-231.
- 81) **Rák K.**
 Az anticoagulans, antithrombotikus és thrombolytikus kezelés néhány időszerű kérdése. *Magy. Belorv. Arch.* 1975, 12 (S5-6), 114-123.
- 82) Buzás E., **Rák K.**
 Kombinált ciklikus chemoterapiával (COPP-schema) szerzett tapasztalataink előrehaladott lymphogranulomatosisban. *Orv. Hetil.* 1975, 116, 2931-2935.
- 83) Krizsa F., **Rák K.**
 A chronikus ITP (immun thrombocytolytikus purpura) kezeléséről tizenöt éves klinikai anyag elemzése alapján. *Magy. Belorv. Arch.* 1975, 28, 81-86.
- 84) **Rák K.**
 A fatális pulmonalis embolia megelőzése kis dózisu heparinnal. *Orv. Hetil.* 1976, 117, 92-94.
- 85) **Rák K.**
 Diagnosztikus laparotomia és splenektomia lymphogranulomatosisban. *Orvosképzés* 1976, 50S, 100-106.
- 86) **Rák K.**
 Ergebnisse in der Behandlung der immun-thrombocytolytischen Purpura (ITP). *Folia Haematol (Lpz)* 1976, 103, 758-764.
- 87) Boda Z., Sipkas S., Hajdú L., Dauda Gy., **Rák K.**
 "Autoerythrocyta sensitisatio" (Gardner-Diamond syndroma). *Orv. Hetil.* 1976, 117, 2839-2842.
- 88) Marosi Zs., Krizsa F., **Rák K.**
 a) A serum thrombocytopoetikus aktivitásának vizsgálata radioaktív selen methioninnal (75Se-Met) thrombocytaellenes savóval keltett egér-thrombocytopeniában. *Kísérl. Orvostud.* 1976, 28, 9-12.
 b) Thrombocytopoietic serum activity in thrombocytopenia induced by antithrombocytic serum in mice. *Haematologia*, 1976, 10, 249-253.
- 89) Jakó J., Kiss A., **Rák K.**
 Kombinált ciklikus kemoterapiával (TRAMPVO-protokoll) szerzett kezdeti tapasztalatok krónikus granulocytás leukaemia transzformációs fázisában. *Magy. Belorv. Arch.* 1977, 30, 151-157.
- 90) Misz M., Boda Z., **Rák K.**
 A plasma heparin-közömbösítő hatásának vizsgálata a haemostasis zavarával járó állapotokban („A heparin-thrombin alvadás-idő” klinikai alkalmazhatósága.) *Orv. Hetil.* 1977, 118, 2195-2199.
- 91) **Rák K.**
 A haemostasis korszerű vizsgálata. *Magy. Belorv. Arch.* 1977, 14S, 146-162.
- 92) Tóth D. F., Váczi L., **Rák K.**, Balogh M., Jakó J.
 Relationship between membrane antigen of human leukemic cells and gp70 oncornavirus structural components. Search for antibodies to the gp70 antigen. *Adv. Comparative Leukaemia Res.* 1977, 148-149.

- 93) Balázs Gy., Makár V., Sápó P., Kiss A., Jakó J., Berényi E., Szegedi Gy., **Rák K.**
A stádiummegállapító laparotomiával és splenectomiával szerzett kezdeti tapasztalataink lymphogranulomatosisban és nem Hodgkin-lymphomában. *Magy. Seb.* 1978, 31, 232-238.
- 94) Boda Z., Sztaricskai F., **Rák K.**
Ristomycin: új thrombocyta aggregáló anyag. *Orv. Hetil.* 1978, 119, 259-263.
- 95) Boda Z., Mész M., **Rák K.**
Az „ethanol geletiós teszt” (Az intravascularis coagulatio gyors vizsgáló módszere). *Orv. Hetil.* 1978, 119, 1413-1408.
- 96) Jakó J., Kiss A., Telek B., Nagy P., **Rák K.**
A leukaemia kezelése graviditásban néhány esetünk elemzése alapján. *Orv. Hetil.* 1978, 119, 3249-3254.
- 97) Mész M., Dalmi L., Prékopa Á., Boda Z., Udvardy M., **Rák K.**
Analysis of blood coagulation as an aid to differential diagnosis of chronic liver diseases. *Current views in gastroenterology. Hung. Soc. Gastroenterol.* 1978, 2, 327-330.
- 98) **Rák K.**
Mai lehetőségek és törekvések a malignus lymphomák kezelésében. *Orv. Hetil.* 1978, 119, 2299-2309.
- 99) **Rák K.**
A DIC néhány időszerű kérdése. *Orv. Hetil.* 1978, 119, 2508-25010.
- 100) **Rák K.**
Changes of blood coagulation in liver cirrhosis. *Current views in gastroenterology. Hung. Soc. Gastroenterol.* 1978, 2, 317-325.
- 101) Telek B., Kiss A., Jakó J., **Rák K.**
A szubakut-krónikus myelomocytás leukaemiáról, különös tekintettel a diagnosztikára. *Magy. Belorv. Arch.* 1978, 31, 105-109.
- 102) Udvardy M., Boda Z., **Rák K.**
A heparin okozta thrombocytopeniáról. *Orv. Hetil.* 1978, 119, 1607-1610.
- 103) Boda Z., Sztaricskai F., **Rák K.**
Az actinoidin, a vancomycin és a ristomycin-származékok thrombocyta-agglutinációt keltő és gátló hatásának vizsgálat. *Kísérl. Orvostud.* 1979, 31, 653.
- 104) Boda Z., Solum NO, Sztaricskai F., **Rák K.**
Study of platelet agglutination induced by the antibiotics of the vancomycin group: ristocetin, ristomycin, actinoidin and vancomycin. *Thromb. Haemost.* 1979, 42, 1164.
- 105) Mész M., Boda Z., **Rák K.**
Rövid tartamú oralis Cavinton és Prodictin kezelés hatása néhány haemostasis-paraméterre. *Gyógyszereink.* 1979, 29, 19-27.
- 106) **Rák K.**, Boda Z., Mész M.
A haemostasis heveny elégtelensége. *Magy. Belorvb. Arch.* 1979, 15S, 203.
- 107) **Rák K.**, Boda Z.
a) Study on the antibiotics of the vancomycin group in respect of their ability to induce platelet agglutination. *Forschungsergebn. Transfusionsmed. Immunhaematol.* 1979, 6, 212.
b) Capacity of vancomycin antibiotics to induce or inhibit thrombocyte agglutination. *Antibiotiki* 1980, 9, 595.
- 108) Tóth D.F., Madár Zs., Kiss J., Jakó J., Váczi L., **Rák K.**
Expression of oncornavirus antigens in peripheral leukocytes of patients with chronic myeloid leukaemia. *Acta microbial. Acad. Sci. Hung.* 1979, 26, 47-53.

- 109) Boda Z., Solum NO, Sztaricskai F., **Rák K.**
Actinoidin: a new inhibitor of ristocetin- and ristomycin-induced platelet agglutination. *Thromb. Res.* 1980, 17, 603.
- 110) Boda Z., **Rák K.**
A Willebrand-betegségről, különös tekintettel a laboratóriumi diagnosztikára (a „ristomycin-teszt”). *Orv. Hetil.* 1980, 121, 2563.
- 111) Jakó J., Kiss A., **Rák K.**
A krónikus ITP /immun thrombocytolytikus purpura/ kezelésében szerzett tapasztalataink. *Magy. Belorv. Arch.* 1980, 33, 152-156.
- 112) Jakó J., D.Tóth F., Váczi L., Kiss J., Kiss A., **Rák K.**
Oncovirus-specifikus antigének vizsgálata chronikus granulocytás leukaemiában. *Orv. Hetil.* 1980, 121,2051-2054.
- 113) Kiss A., Jakó J., Nagy P., Dósa I., **Rák K.**
A Biosuppressin /hidroxiurea/ alkalmazása krónikus granulocytás leukaemia akcelerált fázisában. *Gyógyszereink* 1980, 30, 110-118.
- 114) Kiss A., Jakó J., Telek B., Nagy P., Rády P., **Rák K.**, Kertai P.
Lymphoid leukaemia transzplantációs kísérletek /AKR/LatiXCH3H/He-mg Lati/F1 hibrid egerekben. *Magy. Onkol.* 1980, 24, 243-352.
- 115) Nagy P., Jakó J., Kiss A., Tamás E., **Rák K.**
Nemhez kötött különbség akut leukaemiás betegeink vércsoportmegoszlásában. *Orv. Hetil.* 1980, 121, 1559-1561.
- 116) **Rák K.**
A haemostasis rendellenességei és azok korszerű diagnosztikája. *Labor. Diagnoszt.* 1980, 7, 49.
- 117) **Rák K.**, Boda Z.
Haemostatic balance in congenital deficiency of platelet cyclo-oxygenase. *Lancet*, 1980, 2, 44.
- 118) Telek B., Jakó J., Kiss A., **Rák K.**
A csontvelő cytochemiai vizsgálata medullaris érintettséggel járó nem-Hodgkin lymphomában. *Orv. Hetil.* 1980, 121, 195-198.
- 119) Boda Z., Tamás E., Altorjay I., Pfliegler G., **Rák K.**
a) Congenital deficiency of cyclooxygenase in a woman with generalized atherosclerosis. *Scand. J. Haematol.* 1981, 27, 65-69.
b) Boda Z., Tamás E., Neuwirth G., Altorjay I., **Rák K.**
Veszületett cyclo-oxygensae hiány okozta thrombocytopathia. *Orv. Hetil.* 1981, 122, 1121.
- 120) D.Tóth F., Váczi L., Kiss J., Réthy A., Kiss A., **Rak K.**
Detection by radioimmunoassay of antigens related to the P30 polypeptides of primate type C oncoviruses in peripheral leukocytes from patients with chronic myelogenous leukaemia. *Acta virol.* 1981, 25, 376-380.
- 121) Jakó J., Kiss A., Telek B., **Rák K.**
A szteroid-próba alkalmazása és haszna a heveny leukaemiák elkülönítő diagnosztikájában. *Magy. Belorv. Arch.* 1981, 34, 326-330.
- 122) Kiss A., Jakó J., **Rak K.**
Die Anwendung von Hydroxyurea /Biosuppressin/ in der akzelerierten Phase der chronischen myeloischen Leukämie. *Folia Haematol.*, Lpz 1981, 108, 275-280.
- 123) Kiss A., Jakó J., Telek B., **Rak K.**
Erfahrungen in der Behandlung von Non-Hodgkin-Lymphomen. *Folia Haematol.*, Lpz 1981, 108, 685-690.

- 124) Nagy P., Jakó J., Kiss A., **Rák K.**
Sex-linked difference in blood-group distribution among patients suffering from acute leukemias. *Brit. J. Haematol.* 1981, 48, 507-508.
- 125) Oláh É., Kiss A., Jakó J., Balogh E., **Rák K.**
a) Cytogenetic observation in chronic myeloid leukemia /CML/. Correlations of the cytogenetic findings with morphological, cytochemical features of blast cells in various types of blastic phase. *Neoplasma* 1981, 28, 325-332.
b) Oláh É., Kiss A., Jakó J., Telek B., Balogh E., **Rák K.**
Citogenetikai megfigyelések krónikus myeloid leukaemiában, különös tekintettel a transzformációs fázisra. *Magy. Belorv. Arch.* 1981, 34, 71-80.
- 126) **Rák K.**, Misz M., Boda Z., Udvardy M., Pfliegler G.
Syncumar vagy kis dózisu heparin myocardialis infarctusban a thromboembolia megelőzésére? *Orv Hetil.* 1981, 122, 2871-2872.
- 127) **Rák K.**, Jakó J., Kiss A.,
Zum Bild und Verlauf der Lymphoblastenleukämie im Erwachsenenalter. *Folia Haematol., Lpz* 1981, 108, 185-190.
- 128) Telek B., Kiss A., Pecze K., Jakó J., **Rák K.**
a) A savi phosphatase és a beta-glucuronidase cytochemiai vizsgálatának differenciáldiagnosztikai jelentősége heveny leukaemiákban. *Orv. Hetil.* 1981, 122, 1631-1633.
b) Telek B., Kiss A., Pecze K., **Rák K.**
Differential diagnostic value of acid phosphatase and beta-glucuronidase in acute leukaemia. *Blut* 1983, 46, 67-72.
- 129) Oláh, É., **Rák K.**
Prognostic value of chromosomal findings in the blastic phase of the Ph1 positive chronic myeloid leukaemia (CML). *Int. J. Cancer* 1981, 27, 287-295.
- 130) D.Tóth F., Váczi L., Réthy A., Szabó B., Kiss J., Kiss A., **Rák K.**
Studies on antibodies reactive with glycoproteins of primate type C viruses in patients with myeloid leukemias and with potential preleukemia. *Neoplasma* 1982, 29, 397-401.
- 131) Fazakas B., Sári B., Boda Z., **Rák K.**
Thrombocyt-ellenes plasma-faktor aggregometriás vizsgálata heparin okozta thrombocytopeniában. *Orv. Hetil.* 1982, 123, 201.
- 132) **Rák K.**
Haemostasis és atherogenesis. *Orv. Hetil.* 1982, 123, 2699.
- 133) Misz M., Beck P., Udvardy M., **Rák K.**
Haemostasis-változások diabetes mellitusban. *Orv. Hetil.* 1982, 123, 2031.
- 134) Balla Gy., Misz M., Karmazsin L., **Rák K.**
Antithrombin-III meghatározás kinetikus (rate-) nefelometriával. *Kísérl. Orvostud.* 1983, 35, 175.
- 135) Boda Z., **Rák K.**
Athrombia essentialis: az elsődleges haemostasis veleszületett zavara. *Orv. Hetil.* 1983, 124, 435.
- 136) Kiss A., Oláh É., Balogh É., Vezekényi K., Fazakas B., **Rák K.**
Kevert sejttípusú blasztos transzformáció atipusos klinikai lefolyással, krónikus granulocytás leukaemiában. *Magy. Belorv. Arch.* 1983, 36, 137-143.
- 137) Pecze K., Dalmi L., Pfliegler G., Kiss A., **Rák K.**
a) Az immun-thrombocytopeniák laboratóriumi diagnosztikája ("immunobead teszt"). *Orv. Hetil.* 1983, 124, 1867-1872.

- b) Pecze K., Dalmi L., Pfliegler G., Kiss A., **Rák K.**: Detection of platelet-associated IgG in chronic immune thrombocytopenic purpura using antibody coated polyacrilamide beads. *Blut*, 1984, 48, 291-295.
- 138) Pfliegler G., Vogel G., Boda Z., Zajka G., **Rák K.**
- a) Az Aggristin precipitációs teszt: új lehetőség a fibrin monomerek és a fibrin degradációs termékek kimutatására. *Lab. Diagn.* 1984, 11, 11-14.
- b) Aggristin (Ristomycin) precipitation test. A new toll for the detection of fibrin monomer and fibrin degradation products. *Folia Haematol. (Lpz)* 1985, 112, 629-635.
- 139) **Rák K.**, Beck P., Udvardy M., Pfliegler G., Misz M., Boda Z
- a) A beta-thromboglobulin és a VIII-as faktor antigen plasma-szintjének vizsgálata diabeteses gyermekekben és felnőttekben. *Magyar Belorv. Arch.*, 1983, 35, 271-277.
- b) Plasma levels of beta-thromboglobulin and factor VIII-related antigen in diabetic children and adults. *Thromb. Res.* 1983, 29, 155-162.
- 140) Udvardy M., Pfliegler G., Misz M., Boda Z., **Rák K.**
A beta-thromboglobulin meghatározásának jelentősége. *Orv. Hetil.* 1983, 124, 1797-1800.
- 141) Ujj Gy., Kovács P., Kiss A., Hernádi F., **Rák K.**
Diánhidrodulcit és diacetil- diánhidrodulcit hatása humán csontvelő granulopoetikus elődsejtjeire. *Magyar Onkológia* 1983, 27, 81-88.
- 142) Kiss, A., Iványi, J.L., Nagy, P., Mikita, J., Oláh, É., **Rák K.**
Die megakaryoblastische transformation der chronischer myeloischen leukemie. *Folia Hematol.* 1984, 111, 276-282.
- 143) Tóth, F.D., Szabó, B., Váczi, L., Kiss, A., Kovács, I., **Rák, K.**, Kiss, C., Gallo, R.C.
Natural antibodies to simian type-C viruses and human retrovirus HTLV in patients with lymphoid malignancies. *Acta Microbiol. Hung.* 1984, 31, 387-392.
- 144) Udvardy M., Pfliegler G., Misz M., Boda Z., **Rák K.**
- a) Thrombocytá-membrán insulin- receptor vizsgálatok nem-insulin dependens cukorbetegségben. *Orv. Hetil.*, 1984, 125, 261-262.
- b) Udvardy M., Pfliegler G., **Rák K.**: Platelet insulin receptor determination in non-insulin dependent diabetes mellitus. *Experientia* 1985, 41, 422-423.
- 145) Boda Z., Hársfalvi J., **Rák K.**
A IIB-típusú Willebrand-betegség. (A fokozott ristomycin aggregation esete). *Orv. Hetil.* 1985, 126, 1957-1960.
- 146) Pecze K., Telek B., Kiss A., **Rák K.**
Study of platelet associated-immunoglobulin in lymphoproliferative disorders. *Allergie u. Immunol.* 1985, 31, 79-82.
- 147) Pfliegler G., Huczman Gy., Misz M., Boda Z., **Rák K.**
Mély véna thrombosisos betegek kórlefolyásának és a betegség epidemiológiájának elemzése (1973-1982). *Orv. Hetil.* 1985, 126, 67-70.
- 148) **Rák K.**
A vérlemezkék szerepe a haemostasisban, thrombosisban és más pathológiás állapotokban. *Magy. Belorv. Arch.* 1985, 20, 105-119.
- 149) Boda Z., **Rák K.**
A Willebrand-betegség. *Orvostud. Akt. Probl. Medicina*, 1986, 53, 5-27.
- 150) Tóth, F.D., Váczi, L., Szabó, B., Kiss, J., Réthy, A., Kiss, A., Telek, B., Kovács, I., Kiss, C., **Rák K.**
Detection of main core proteins of simian C-type viruses and human retrovirus HTLV and antibodies to them in patients with lymphoid malignancies. *Acta Microbiol. Hung.* 1985, 32, 267-273.

- 151) Telek B., Pecze K., Kiss A., Altörjay I., **Rák K.**
Cytochemical examination of acid phosphatase and beta-glucuronidase enzymes in low-grade B-cell non-Hodgkin's lymphomas. *Folia Haematol. (Lpz)* 1985, 112, 872-878.
- 152) Tóth, F.D., Váczi, L., Szabó, B., Kiss, J., **Rák, K.**, Kiss, A., Kovács, I., Kiss, C., Pecze, K.
Differential translation of virogenic and oncogenic sequences in malignant lymphoproliferative diseases and transfection of coding DNAs into NIH 3T3 cells. *Acta Microbiol. Hung.* 1985, 32, 341-350.
- 153) Iványi J.L., Kiss A., Telek B., Pecze K., **Rák K.**
Hodgkin-kóros betegenk (1975-1983) klinikai és pathológiai adatainak retrospektív elemzése. *Orv. Hetil.* 1986, 127, 1133-1140.
- 154) Kiss A, Oláh É, Iványi JL, Pecze K, Telek B, Pfliegler G, **Rák K.**
A chronikus granulocytás leukaemia megakaryoblastos fázisa. *Orv. Hetil.* 1986, 127, 871-877.
- 155) Kiss A, Telek B, Oláh É, Pecze K, Iványi JL, **Rák K.**
a) Tíz év alatt (1974-1984) észlelt krónikus granulocytás leukaemiás betegek kórlefolrásának elemzése. *Orv. Hetil.* 1986, 127, 311-315.
b) History of patients with chronic granulocytic leukaemia observed in 1974-1984. *Acta Med. Hung.* 1986, 43, 291-300.
- 156) Kiss A., Mórocz I., Telek B., Krajczár G., Pecze K., **Rák K.**
Idiopathiás refractaer sideroblastos anaemia (IRSA) átmenete heveny myelofibrosisba. *Orv. Hetil.* 1986, 127, 1865-1870.
- 157) Kiss A., Szeifert Gy., Pecze K., Tornai I., **Rák K.**
Heveny megakaryoblastos leukaemia. *Esetismertetés. Magy. Belorv. Arch.* 1986, 39, 321-328.
- 158) Mikita J., Nagy P., **Rák K.**
Demonstrability of thrombopoietic serum activity in patients with disturbed thrombocytopoiesis. *Folia Haematol. (Lpz)* 1986, 113, 805-809.
- 159) Pecze K., Telek B., Kiss A., **Rák K.**
Differentiation between chronic lymphocytic leukaemia (B-CLL) and non-Hodgkin lymphomsa in the leukaemic phase by the mouse red blood cell rosette assay. *Folia Haematol. (Lpz)* 1986, 113, 446-450.
- 160) Pecze K., Kovács J., Telek B., Kiss A., **Rák K.**
Központi idegrendszeri érintettség nem-Hodgkin lymphomában. *Orv. Hetil.* 1986, 127, 949-954.
- 161) Pfliegler G., Boda Z., Udvardy M., Kiss A., Telek B., Pecze K., Nagy P., **Rák K.**
Platelet function studies in myeloproliferative disorders. *Folia Haematol. (Lpz)* 1986, 113, 655-662.
- 162) **Rák K.**, Hársfalvi J., Tornai I., Pfliegler G, Boda Z., Misz M.
Desmopressin and bleeding time in patients with cirrhosis. *Br. Med. J.* 1986, 292, 138.
- 163) **Rák K.**
A klinikai kutatás nemzetközi helyzetének néhány mai vonása. *Orv. Hetil.* 1986, 127, 2979-2984.
- 164) Szabó B., D.Tóth F., Váczi L., Kiss J., Réthy A., **Rák K.**
Cytotoxicity of lymphocytes and antibodies against autologous tumor cells in patients with myeloid leukaemias and preleukaemic disorders. *Acta Microbiol. Hung.* 1986, 33, 103-110.

- 165) Telek B., Kiss A., Pecze K., **Rák K.**
 a) A chronikus granulocytás leukaemia blastos transzformációjának cytochemiai vizsgálata. Orv. Hetil. 1986, 127, 623-626.
 b) Cytochemical studies in the blastic transformation of chronic granulocytic leukaemia. Folia Haematol. (Lpz) 1989, 116, 49-54.
- 166) Udvardy M., Török I., Misz M., Boda Z., Tornai I., Pfliegler G., **Rák K.**
 a) A thromboxan és prostacyclin metabolitjainak plasmatikus aránya érelmeszesedésben és érszövődményes cukorbetegségben. Orv. Hetil. 1986, 127, 1307-130.
 b) Udvardy M., Török I., **Rák K.** Plasma thromboxane and prostacyclin metabolite ratio in atherosclerosis and diabetes mellitus. Thromb. Res. 1987, 47, 479-484.
- 167) D.Tóth F., Váczi L., **Rák K.**, Kiss J., Kiss A., Szabó B.
 Endogén retrovírusok és onkogének expressziójának vizsgálata krónikus granulocytás leukaemiában. Magy. Belorv. Arch. 1987, 40 185-190.
- 168) Kiss A., Telek B., Pecze K., **Rák K.**
 A chronikus granulocytás leukaemia fázisainak klinikuma. Magy. Belorv. Arch. 1987, 40, 217-225.
- 169) Mikita J., Kiss A., Nagy P., **Rák K.**
 Thrombocytopoiesis vizsgálata chronikus granulocytás leukaemiában. Magy. Belorv. Arch. 1987, 40, 209-215.
- 170) Misz M., Hársfalvi J., **Rák K.**
 A Rigevidon és Anteovin hatása a májműködésre és a haemostasisra. Magy. Belorv. Arch. 1987, 40, 117-124.
- 171) Pecze K., Telek B., **Rák K.**
 a) Prostaglandinok hatása a lymphocyták egér vörösvérsejt rozetta (M) képzésére krónikus lymphoid leukaemiában. Magy. Onkol. 1987, 31,75-78.
 b) Effect of prostaglandin upon mouse erythrocyte rosette formation in B-CLL. Med. Sci. Res. 1987, 15, 1183-1184.
- 172) Pecze K., Telek B., Újhelyi P., **Rák K.**
 Eredményes cyclosporin-kezelés aplastikus anaemiában. Orv. Hetil. 1987, 128, 2517-2519.
- 173) **Rák K.**
 A vérképzés jellemzői chronikus granulocytás leukaemiában. Magy. Belorv. Arch. 1987, 40, 199-207.
- 174) **Rák K.**
 A CGL-szimpozium előadásainak vitája és néhány további kiegészítés. Magy. Belorv. Arch. 1987, 40, 284-291.
- 175) **Rák K.**
 A chronikus granulocytás leukaemia gyógyszeres kezelése. Magy. Belorv. Arch. 1987, 40, 221-279.
- 176) **Rák K.**
 A belgyógyászat mai helye és szerepe a klinikai medicinában. Orv. Hetil. 1987, 128, 715-716.
- 177) Boda Z., Muszbek L., Hársfalvi J., Tóth A., Pfliegler G., Tornai I., **Rák K.**
 a) FXIII (fibrin stabilizáló factor, Laki-Lóránd factor)-hiány esete. Orv. Hetil. 1988, 129, 2199-2202.
 b) Boda Z., Pfliegler G., Muszbek L., Tóth A., Ádány R., Hársfalvi J., Papp Z., Tornai I., **Rák K.** Congenital factor XIII deficiency with multiple benign breast tumours and successful pregnancy with substitutive therapy. Haemostasis 1989, 19, 348-352.

- 178) Iványi J.L., Kiss A., Telek B., Pecze K., **Rák K.**
Hodgkin-kóros betegek kezelésével szerzett tapasztalataink (1975-1986). Orv. Hetil. 1988, 129, 339-346.
- 179) Szabó B., Váczi L., D.Tóth F., Kiss J., Kiss A., **Rák K.**
Cytotoxic activity of lymphocyte subpopulations against autologous tumor cells in patients with myeloid leukaemias and preleukaemic disorders. Acta Microbio. Ung. 1988, 35, 295-300.
- 180) Szabó B., D.Tóth F., Kiss J., Váczi L., Kiss A., **Rák K.**
Interferon production in myelo- and lymphoproliferative disease. Acta Microbiol. Hung. 1988, 35, 295-300.
- 181) **Rák K.**
Thrombosis promoting changes in chronic liver diseases. Folia Haematol. (Lpz) 1988, 114, 333-339.
- 182) **Rák K.**
Malignus lymphoma – a klinikus szemszögéből. Orv. Hetil. 1988, 129, 2723-2727.
- 183) Udvardy M., Tornai I., Boda Z., **Rák K.**
A serum és plasma beta-thromboglobulin szint változása vénás pangatás hatására egészségesekben és máj-cirrhosisban. Magy. Belorv. Arch. 1988, 41, 31-34.
- 184) Boda Z., Hársfalvi J., Tornai I., **Rák K.**
Egyszeri vénás desmopressin (DDAVP) –adás hatása a primér haemostasisra Willebrand-betegségben és cirrhosis hepatitisban. Orv. Hetil. 1989, 130, 2347-2349.
- 185) D.Tóth F., Kiss J., Szabó B., **Rák K.**, Kiss A., Telek B., Pecze K.
Endogén virogének és oncogének B-sejtes krónikus lymphocytás leukaemiában. Magy. Belorv. Arch. 1989, 42, 109-115.
- 186) Hársfalvi J., Pfliegler G., Boda Z., **Rák K.**
Protein-C aktivitás mérése Reanal APTI reagenssel. Lab. Diagn. 1989, 16, 160-162.
- 187) Kiss A., Pecze K., Iványi J.L., Ádány R., **Rák K.**
Die Diagnostik der megakaryoblastischen Leukämie. Folia Haematol. (Lpz) 1989, 116, 37-41.
- 188) Kiss J., D.Tóth F., Szabó B., Kiss A., **Rák K.**
Retrovirus-neutralizing antibodies in AML and AMMOL patients: stage-specific distribution. Neoplasma 1989, 36, 191-197.
- 189) Pfliegler G., Boda Z., Hársfalvi J., Flóra-nagy M., Sári B., Pecze K., **Rák K.**
a) Cyclosporin treatment of a woman with acquired haemophilia due to factor VIII:C inhibitor. Postgrad.Med.J. 1989, 65, 400-402.
b) VIII-as faktor (VIII:C) ellenes gátlótest okozta szerzett haemophilia sikeres kezelése cyclosporinnal. Orv. Hetil., 1991, 132, 1485-1488.
- 190) **Rák K.**
A heparin kezelés újabb módja, subcutan bevitel thromboemboliában.(szerk.közl.) Orv. Hetil. 1989, 130, 295-297.
- 191) **Rák K.**
A lymphoproliferatív kórképek osztályozása. Magy. Belorv. Arch. 1989, 42S7, 101-103.
- 192) **Rák K.**, Telek B., Kiss A.
A CLL transzformációja. Magy. Belorv. Arch. 1989, 42S7, 163-166.
- 193) **Rák K.**
A chronikus lymphoid leukaemia (B-CLL) kezelése. Magy. Belorv. Arch. 1989, 42S7, 167-176.

- 194) **Rák K.**
A CLL-szimóziium előadásainak vitája és néhány további kiegészítés. Magy. Belorv. Arch. 1989, 42S7, 177-184.
- 195) **Rák K.**
Prothrombotikus, praethrombotikus állapot, manifeszt thrombosis: fogalmi és laboratóriumi megközelítés. Magy. Belorv. Arch. (szerk.) 1989, 42, 137-139.
- 196) Udvardy M., Boda Z., Hársfalvi J., Pfliegler G., **Rák K.**
Thrombotikus microangiopathia (thrombotikus thrombocytopeniás purpura és haemolytikus uraemiás szindróma). Orv. Hetil., 1989, 130, 1751-1759.
- 197) Udvardy M., Kulcsár A., Hársfalvi J., **Rák K.**
A vascularis kockázat vizsgálata a Julesz-féle pubertáskörüli basophilismusban. Gyermekgyógyászat 1989, 39, 51-54.
- 198) Udvardy M., **Rák K.**
A szérum prosztanoidok vizsgálata arteriosclerosisban és diabetes mellitusban. Magy. Belorv. Arch. 1989, 42, 169-173.
- 199) Ujj Gy., Telek B., Kiss A., **Rák K.**
"Hajas" sejtes leukaemia. Orv. Hetil. 1989, 130, 1867-1870.
- 200) Boda, Z., Pfliegler, Gy., Udvardy, M., **Rák, K.:**
Kis dózisu Aspirin hatása a vérlemezkék működésére coronaria-sclerosisos betegekben. Orv. Hetil. 1991, 44, 19-24.
- 201) Hársfalvi, J., Pfliegler, Gy., Udvardy, M., Tornai, I., **Rák, K.**
The use of polybrene for heparin neutralization in protein C activity assay. Blood Coagulation and Fibrinolysis. 1, 357-361. 1990.
- 202) Pfliegler, Gy., Posán, E., Glaub, T., Telek, B., **Rák, K.**
Hodgkin's disease and memory loss: another case of the Ophelia syndrome. Br. J. Haematol. 74, 232. 1990.
- 203) **Rák, K.**
A thrombocytopeniák osztályozása. A immun thrombocytopeniák pathogenezeise. Magyar Belorv. Arch. 43, 117-124. 1990.
- 204) **Rák, K.**
ITP, TTP, HUS. A konferencia előadásainak vitája, általános megbeszélés. Magyar Belorv. Arch. 43, 175-183. 1990.
- 205) Telek, B., Kiss, A., **Rák, K.**
Akut lymphoid leukaemia. Magyar Belorv. Arch. 1990, 44, 177-182.
- 206) Udvardy, M., **Rák, K.**
Cyclophosphamide for chronic relapsing thrombotic thrombocytopenic purpura. Lancet, 1990, II, 1508-1509.
- 207) Udvardy, M., Hársfalvi, J., Boda, Z., **Rák, K.**
Thrombotic changes in haemostasis following intravenous streptokinase treatment for acute myocardial infarction. Thromb. Haemostas. 1990, 63, 146-147.
- 208) Udvardy, M., Hársfalvi, J., Boda, Z., **Rák, K.**
Streptokinase-kezelést követő thrombotikus haemostasis- változások myocardialis infarctusban. Orv. Hetil. 1990, 131, 1691-1693.
- 209) Udvardy, M., Hársfalvi, J., Boda, Z., Pfliegler, G., **Rák, K.**
A thrombotikus microangiopathia pathogenezeise, klinikuma és kezelése. Magy. Belorv. Arch. 1990, 43, 137-143..
- 210) Boda Z., Pfliegler G., Hársfalvi J., **Rák K.**
a) Súlyos vérzés sikeres kezelése thrombocytá-suspensio és cryoprecipitatum együttes alkalmazásával III. típusú Willebrand-betegségben. Orv. Hetil. 1991, 132, 2499-2502.

- b) Boda, Z., Pfliegler, G., Hársfalvi, J., **Rák, K.**: Treatment of the severe bleeding episode in type III von Willebrand's disease by simultaneous administration of cryoprecipitate and platelet concentrate. *Blood Coagulation and Fibrinolysis* 1990, 2, 775–777.
- 211) Iványi, J.L., Jancsik, V., Kiss, A., Mahunka, I., Telek, B., **Rák, K.**
A myelodysplasiás szindrómáról. *Orv. Hetil.* 1991, 132, 1179–1184.
- 212) Kiss, A., Telek, B., Mahunka, I., **Rák, K.**
Akut myeloid leukaemia (osztályozás, klinikai anyag). *Magyar Belorv. Arch.* 1991, 44, 169–176.
- 213) **Rák, K.**, Iványi, J.L.
A myelodysplasiás szindróma. *Magyar Belorv. Arch.* 1991, 44, 207–215.
- 214) **Rák, K.**
A heveny leukaemia gyógyszeres kezelése. *Magyar Belorv. Arch.* 1991, 44, 223–238.
- 215) Udvardy, M., Bodolay, E., Szegedi, Gy., Hársfalvi, J., Boda, Z., **Rák, K.**
Alterations of primary haemostasis in mixed connective tissue disease (MCTD). *Thromb. Res.* 1991, 63, 281–286.
- 216) Udvardy M., Hársfalvi J., Pósn E., **Rák K.**
A thrombocytákhoz kötött antitestek mennyiségi vizsgálata alkoholos máj-cirrrosisban. *Magy. Belorv. Arch.* 1991, 44, 257–261.
- 217) Glaub T., Telek B., Boda Z., Szabó S. Králl G., **Rák K.**
a) Súlyos haemophilia A-ban szenvedő schizophreniás beteg szövödménymentes elektroshock kezelése. *Orv. Hetil.* 1992, 133, 549–550.
b) Glaub T., Telek B., Boda Z., Szabó S., Králl G., **Rák K.**
Successful electroconvulsive treatment of a schizophrenic patient suffering from severe haemophilia A. *Thromb. Haemost.* 1996, 75, 978–978.
- 218) Kiss, J., Kiss, A., D.Tóth, F., Surányi P., Szegedi, A., **Rák, K.**
Demonstration of HTLV-related proviral DNA sequences and antibodies reactive with HTLV internal proteins in an Hungarian patient with Sézary syndrome. *Leukemia and Lymphoma* 1992, 7, 511–515.
- 219) Kiss, J., Telek, B., D.Tóth, F., Rejtő L., Surányi, P., **Rák, K.**
HTLV-related markers in a Hungarian patient with adult T-cell leukemia. *Leukemia Res.* 1992, 16, 1125–1131.
- 220) **Rák K.**
Az immun thrombocytopeniás purpura (ITP) időszakos kérdései. *Lab. Diagn.* 1992, 19, 101–104.
- 221) **Rák K.**
Csontvelő-transzplantáció felnőttekben. *Lege Art. Med.* 1992, 2, 156–161.
- 222) Udvardy, M., Hársfalvi, J., **Rák, K.**
Altered primary haemostasis in Conn's syndrome. *Thromb. Res.* 1992, 67, 625–628.
- 223) Udvardy, M., Hársfalvi, J., Boda, Z., **Rák, K.**
Beta-thromboglobulin and increased platelet activation after Streptokinase treatment of acute myocardial infarction. *Am. Journal Cardiol* 1992, 70, 837–838.
- 224) Ujj Gy., Telek B., Kiss A., **Rák K.**
Másodlagos akut leukaemia Hodgkin-kórban. *Orv. Hetil.* 1992, 133, 2365–2368.
- 225) Szabo, B., D.Tóth, F., Kiss, J., Kiss, A., and **Rák, K.**
Antiretroviral immune response and plasma interferon in different phases of chronic granulocytic leukemia. *Leukem Res* 1993, 17, 311–323.

- 226) Tornai, I., Hársfalvi, J., Boda, Z., Udvardy, M., Pfliegler, G., **Rák, K.**
Endothelium releases more von Willebrand factor and tissue-type plasminogen activator upon venous occlusion in patients with liver cirrhosis than in normals. *Haemostasis* 1993, 23, 58-64.
- 227) Udvardy M., Hársfalvi J., Pósnán E., **Rák K.**
A szérum prostacyclin-stimuláló aktivitásának és lipid-peroxidációs kapacitásának változásai az akut myocardialis infarctus szisztémás sztreptokináz-kezelését követően. *Magy. Belorv. Arch.* 1993, 46, 215-217.
- 228) Udvardy, M., Posan, E., Hársfalvi, J., **Rák, K.**
Possible role for platelet insulin receptors in modulating platelet function in health and diabetes mellitus. *Platelets* 1993, 4, 287-288.
- 229) Balogh, E., Kiss, A., Telek, B., **Rák, K.**, Oláh, É.
Citogenetikai vizsgálatok szekunder akut nem lymphoid leukaemiában. *Magy. Belorv. Arch.* 1994, 47, 323-327.
- 230) Tóth, F., Kiss, J., Kiss, A., Telek, B., Oláh, É., Iványi, J., **Rák, K.**
Co- expression of c-abl and c-myb oncogenes in Philadelphia chromosome-negative, bcr-negative chronic myeloid leukaemia. *Leuk. Res.* 1994, 18, 373-380.
- 231) Hársfalvi, J., Boda, Z., Mikita, J., Kárpáti, I., Kakuk, G., **Rák, K.**
Effect of recombinant human erythropoietin on plasma von Willebrand factor in chronic hemodialysis patients. *Am. J. Hematol.* 1994, 47, 144-145.
- 232) Kiss, A., Telek, B., **Rák, K.**
Hypocholesterinaemia és egyéb lipoprotein- rendellenességek myelofibrosisban. *Orv. Hetil.* 1994, 135, 2643-2646.
- 233) Pfliegler, G., **Rák, K.**, Králl, G., Sas, G.
Az inhibitoros haemophilia A és a szerzett, gátlótest-haemophilia kezelése. *LAM* 1994, 4, 102-107.
- 234) **Rák K.**
Az Egészségügyi Tudományos Tanács jelene, elképzelések a jövőről. *Orv. Hetil.* 1993, 134, 2877-2881.
- 235) **Rák K.**
A nagy malignitású nem-Hodgkin lymphoma kezelésének mai lehetőségei, különös tekintettel az autológ haemopoetikus őssejt transzplantációra. *Orv. Hetil.* 135, 843-847, 1994.
- 236) Telek, B., Kiss, J., D. Tóth, F., Krasznai, G., Ujj, Gy., Rejtő, L., Kiss, A., **Rák, K.**
Eosinophil leukaemia: a Philadelphia chromosoma negatív krónikus meylold leukaemia ritka formája? *Orv. Hetil.* 1994, 135, 1087-1089.
- 237) Udvardy, M., Hársfalvi, J., Pósnán, E., Káplár, M., Katona, É., **Rák K.**
A primér haemostasis adhezív tényezői és a máj fibrogenesis kapcsolata alkoholos máj-cirrhosisban. *Orv. Hetil.* 1994, 135, 523-526.
- 238) Udvardy, M., Pósnán, E., **Rák, K.**
Interference of platelets with in vitro clot lysis. *Revista Iberoamer. Hematol. Hemostas.* 1994, 7, 7-10.
- 239) Udvardy, M., Borka, I., Rácz, K., Hársfalvi, J., Boda, Z., **Rák, K.**
Cyclic relapses of thrombotic thrombocytopenic purpura. *Blood Coag. Fibrinolys.* 1994, 5, 305-309.
- 240) Udvardy, M., Pósnán, E., **Rák, K.**
A thrombocyták és a fibrinolysis kapcsolata. *Orv. Hetil.* 1994, 135, 677-680.

- 241) Udvardy, M., **Rák, K.**
Az immunológiai eltérések jelentősége a thrombotikus thrombocytopeniás purpura pathogenesisében, diagnosztikájában és kezelésében. *Magy Belorv. Arch.* 1994, 67, 133-135.
- 242) Telek B., Kiss A., Ujj Gy., **Rák K.**
Jehovista beteg súlyos anaemiával járó myelomájának kezelése: vérkészítmény helyett erythropoetin. *Orv. Hetil.* 1995, 136, 2909-2913.
- 243) Boda Z., László P., Rejtő L., Tornai I., Pfliegler G., Blaskó G., **Rak K.**
Low molecular weight heparin as thromboprophylaxis in familial thrombophilia during the whole period of pregnancy. *Thromb. Haemost.* 1996, 76, 128-128.
- 244) Boda Z., László P., Rejtő L., Tornai I., Pfliegler G., **Rak K.**
Thromboembolia prophylaxis kis molekulatömegű heparin alkalmazásával thrombophiliás terhesekben. *Orv. Hetil.* 1996, 137, 183-185.
- 245) Boda Z., Tornai I., **Rak K.**
Studies of the platelet filter test (shear dependent platelet aggregation) in patients with uncommon haemorrhagic disorders. *Blood Coagul. Fibrin.* 1996, 7, 162-164.
- 246) Pósn E., Ujj Gy., Kiss A., Telek B., **Rák K.**, Udvardy M.
A fibrinolysis vizsgálata in vitro alvadékkoldási teszt segítségével polycythaemia verában. *Orv. Hetil.* 1996, 137, 71-75.
- 247) **Rák K.**
A krónikus lymphocytás leukaemia mai kezelése. *Gyógyszereink* 1996, 46, 41-46.
- 248) **Rák K.:**
Propolisz és nyárfarügykivonat. (Néhány gondolat az alternatív medicináról). *Orvosi Hetilap* 1996, 137, 1363-1364.
- 249) **Rák K.**, Udvardy M.
A nagy malignitású nem-Hodgkin lymphoma kezelésének aktuális kérdései. *Gyógyszereink* 1996, 46, 53-58.
- 250) Udvardy M., **Rák K.**
A lymphogranulomatosis gyógyszeres kezelése. *Gyógyszereink.* 1996, 46, 59-63.
- 251) Pfliegler, G., **Rák, K.**, Boda, Z., Gargya, P., Bordánné, Jenes, E, Udvardy, M.
Kisdózisú aszpirin (Astrix) és per os alvadásgátló kezelés együttes alkalmazása coronaria betegekben, másodlagos megelőzés során. *Háziorv. Tképző Szle* 1997, 168-170.
- 252) **Rák K.:** A myeloma multiplex gyógyszeres kezelése.
Magy Belorv. Arch. 1997, 50, 59-66, 1997.
- 253) Udvardy, M., **Rák, K.**
Gondolatok az arteriás betegségek antithrombotikus kezeléséről. *Kórház,* 1996, 3, 6-11.
- 254) Udvardy, M., **Rák, K.**
Új szerek és kihívások az arteriás betegségek antithrombotikus kezelésében. *Orv. Hetil.* 1997, 138, 59-66.
- 255) Vitális, Zs., Telek, B., Décsi, J., Nemes, Z., **Rák, K.**
Mechanikus icterust okozó extramedullaris relapsus akut myeloid leukaemiában. *Magyar Belorv. Arch.* 1997, 50, 285-287.
- 256) Pósn, E., Ujj, Gy., Kiss, A., Telek, B., **Rák, K.**, Udvardy, M.
Reduced in vitro clot-lysis and release of more active platelet PAI-1 in polycythaemia vera and essential thrombocythaemia. 1998, *Thromb. Res.* 90, 51-56.
- 257) Beck, Z., Bácsi, A., Kovács, E., Kiss, J, Kiss, A., Balogh, E., Telek, B., D.Tóth, F., Andirkó, I., Oláh, É., Udvardy, M., **Rák, K.**

- Changes in oncogene expression implicated in evolution of chronic granulocytic leukemia from its chronic phase to acceleration. *Leuk. Lymphoma*. 1998. 30, 293-307.
- 258) Rácz, K., Telek, B., Ujj, Gy., Kiss, A., **Rák, K.**, Udvardy, M.
Krónikus lymphoid leukaemiához társuló "pure red cell" aplasia sikeres cyclosporin kezelése. *Orv. Hetil.* 1997, 138, 2883-2887.
- 259) Rejtő, L., Kiss, A., Telek, B., Ujj, Gy., Vitális, Zs., **Rák, K.**
Az essentialis thrombocythaemia kezelésével szerzett tapasztalataink. *Magy. Belorv. Arch.* 1998, 2S_112-116.
- 260) Tóth, G., Schlamadinger, J., Sipka, S., Kiss, A., Szegedi, Gy., **Rák, K.**, Szabó, G.
Different effects of an oligonucleotide uptake stimulating protein on leukemic cells in their primitive and differentiated state. *FEBS Lett.* 1998, 430, 241-245.
- 261) **Rák, K.**
Bisphosphonat-kezelés myeloma multiplexben (Szupportív terápia vagy több?) *Magy. Belorv. Arch.* 1998, 51, 393-396.
- 262) Telek, B., Kiss, A., Ujj, Gy., Rejtő, L., Kappelmayer, J., Batár, P., Nemes, Z., **Rák, K.**
A "hajás" sejtes leukaemiáról: saját tapasztalatok (1977-1998). *Orv. Hetil.* 1999, 140, 987-991.
- 263) **Rák, K.**
Quo vadis Medicina? Gondolatok az alternatív gyógyászatról. *Orvostovábbképző Szle* 1999, 6, 12-18.
- 264) **Rák, K.**
Kis molekulatömegű heparin (LMWH): az ezredvég heparinja. *Medicus Universalis* 1999, 32, 249-254.
- 265) Beck, Z., Kiss, A., D. Tóth, F., Szabó, J., Bács, A., Balogh, E., Borbély, Á., Telek, B., Kovács, E., Oláh, É., **Rák, K.**
Alteration of P53 and RB genes and the evolution of the accelerated phase of chronic myeloid leukemia. *Leuk. Lymphoma* 2000, 38, 587-597.
- 266) **Rák, K.**
A krónikus lymphocytás leukaemia mai terápiája *Magy. Belorv. Arch.* 53, 109-114, 2000.
- 267) **Rák, K.**
Nyelvőr - Hogyan mondjuk, hogyan írjuk? *Magy. Belorv. Arch.* 53, 292-293, 2000.
- 268) **Rák, K.**
A krónikus lymphoid leukaemia biológiája. *Magy. Belorv. Arch.* 53, 103-107, 2000.
- 269) Rejtő, L., Balázs, M., Ádány, R., **Rák, K.**, Telek, B., Kiss, A., Ujj, Gy., Mezei, G., Balogh, E., Udvardy, M.
Fluoreszcencia in situ hibridizációval szerzett tapasztalataink a krónikus myeloid leukaemia diagnosztikájában és követésében. *Orv. Hetil.* 141, 2133-2139, 2000.
- 270) Ujj, Gy., Telek, B., Kiss, A., Rejtő, L., Radvány, G., Pauker, Zs., Nagy, Zs., Szász, R., **Rák, K.**
Relapszusba került és refrakter Nem-Hodgkin lymphomás betegek kezelése Cyclophosphamiddal, Etopoziddal, Procarbasinnal és Prednisolonnal (CEPP protokoll). *Magy. Belorv. Arch.* 2000, 53, 263-270.
- 271) **Rák K.**
A hematológiai rehabilitáció néhány kérdése. *Rehabilitáció* 2000, 10, 62.
- 272) **Rák, K.**
A thrombolysis mai helye az akut coronaria- szindrómák kezelésében. *Lege Art. Med.* 2001, 11, 70-72.
- 273) **Rák K.**
Heparin-kezelés az ezredfordulón. *Magy. Alapell. Arch.* 2000, 3, 266-279..

- 274) **Rák K.**
Minimális reziduális betegség a hematólogiában. Orv. Hetil. 2001, 142, 1091-1095.
- 275) **Rák K.**
A thromboembolia gyakorisága és jelentősége. Transzfúzió 2001, 34, 7-13.
- 276) Telek, B., Rejtő, L., Mezei, G., Karászi, É., Kappelmayer, J., Balázs, M., Kiss, A., Ujj, Gy., **Rák, K.**, Udvardy, M.
Molekuláris biológiai vizsgálatok krónikus lymphoid leukaemiában. Orv. Hetil. 2001, 142, 833-837.
- 277) Udvardy M., **Rák K.**
Gondolatok a kis molekulatömegű heparinok (LMWH) adagolásáról. Orv. Hetil. 2001, 142, 13-18, 2001.
- 278) **Rák K.**
A homoeopathiáról (Kommentár Korányi Sándor „A homoeopathiáról” c. közleményéhez). Orv. Hetil. 2002, 142, 1907-1912.
- 279) **Rák K.**
Nyelvőr – Hogyan mondjuk, hogyan írjuk? Magy. Belorv. Arch. 2002, 55, 56-57.
- 280) **Rák, K.**
Vascular haematology: the growing discipline at the interface of cardiology and haematology. Turk. J. Haematol. 2002, 19, 133-135.
- 281) **Rák K.**
Vaszkuláris hematólogia: Új diszciplína a kardiológia és a hematólogia mesgyéjén. Orvosképzés 2002, 4, 167-176.
- 282) Telek B., Rejtő L., Kiss A., Batár P., Reményi Gy., **Rák K.**, Udvardy M.
Fludarabin kezeléssel szerzett tapasztalataink és az irodalom áttekintése. Orv. Hetil. 2002, 143, 1459-1465.
- 283) István L., **Rák K.**, Losonczy H., Blaskó Gy.
A vénás thromboemboliák megelőzéséről és kezeléséről tartott konszenzus konferenciák tapasztalatai. Orv. Hetil. 2003, 29, 1427-1431.
- 284) Nagy, E., Beck, Z., Kiss, A., Csoma, E., Telek, B., Kónya, J., Oláh, É., **Rák, K.**, D. Tóth, F.
Frequent methylation of p16^{ink4A} and p14^{ARF} genes implicated in the evolution of chronic myeloid leukaemia from its chronic to accelerated phase. Eur. J. Cancer 39, 2298-2305, 2003.
- 285) **Rák K.**
Heparin által indukált thrombocytopenia: 2002. Orv. Hetil. 2003, 26, 1275-1277.
- 286) **Rák K.**
Merre tart az orvostudomány? Természettudományi Közlöny 2003, 4, 174-175.
- 287) **Rák K.**
Orvosi szaknyelvünk – mindannyiunk közös ügye. Orv. Hetil. 2003, 39, 1949-1951.
- 288) **Rák K.**
A krónikus myeloid leukaemia mai kezelése. Orv. Hetil. 2003, 144, 405-412.
- 289) **Rák K.**
A felnőtt krónikus immunthrombocytopeniás purpura (ITP) kezelése. Orv. Hetil. 2003, 144, 2331-2332.
- 290) **Rák K.**
Az ismeretterjesztés gondjai, avagy a hiszékenység vámszedői. Természet Világa 2003, 134, 434-435.
- 291) **Rák K.**
A tényeknek is ellenáll a hit: merre tart a homeopátia? Természet Világa 2004, 135, 173-174.

Könyvek, könyvfejezetek

- Rák K.**, Misz M., Boda Z.: Effect of heparin on the thrombin inactivating activity (Antithrombin III) of plasma from patients with liver cirrhosis. *Haemostasis and Thrombosis* (ed. G.G. Neri Serneri ad CMR Prentice) Academic Press, London, 1979, 509.
- Rák K.**: Clinical evidence and consequences of the association between hemostatic functions and malignancies. In: *Hemostasis and Cancer* (ed. L.Muszbec). CRC Press, Boca Raton, USA, pp. 102-112, 1987.
- Rák K.**, Boda Z.: Diagnosis of arterial and venous thrombosis. In: *Blood Vessel Wall and Thrombosis*. (Ed. R. Machovich), CRC Press, Boca Raton, USA, 131-152, 1989.
- Rák K.**: Hematológia. A fehérvérsejtszámrendszer betegségei. A haemostasis zavarai. In: *Belgyógyászat, összefoglalás*. (Szerk. Petrányi Gy.) Medicina, Budapest, pp. 377-416, 1989.
- Rák K.**, Udvardy M.: *Belgyógyászat fogorvostanhallgatóknak*. DOTE Házinyomda, Debrecen, 1992, 1-291.
- Rák K.** A hematológiai diagnosztika haladása. In: *Belgyógyászati Diagnosztika*, szerk. Petrányi G., Medicina Budapest, 1996, 701-719.
- Rák K.**: A fehérvérsejt-képző rendszer betegségei. A haemostasis zavarai. In: *Belgyógyászat (Tömör Összefoglalás)*, szerk. Petrányi Gy., Medicina, Budapest, 1996, 373-408.
- Udvardy, M., **Rák K.**: A vérzékenység. In: *Differenciál-diagnosztikai kalauz*, szerk. Szarvas, F., Medicina Budapest, 1997, 72-81.
- Udvardy, M., **Rák K.**: Sápadság, plethora, cyanosis. In: *Differenciál-diagnosztikai kalauz*, szerk. Szarvas, F., Medicina Budapest, 1997, 136-144.
- Udvardy, M., **Rák K.**: Nyirokcsomó-nagyobbodás (Lymphadenomegalia, Lymphadenopathia). In: *Differenciál-diagnosztikai kalauz*, szerk. Szarvas, F., Medicina Budapest, 1997, 145-149.
- Udvardy, M., **Rák K.**: Splenomegalia (Lépnagyobbodás). In: *Differenciál-diagnosztikai kalauz*, szerk. Szarvas, F., Medicina Budapest, 1997, 149-152.
- Boda Z., **Rák K.**, Udvardy, M. (Szerk.) *Klinikai haemostaseologia*. Springer Hungarica Budapest, 1998.
- Rák K.**: A fehérvérsejt-képző rendszer betegségei. A haemostasis zavarai. In: *Belgyógyászat (tömör összefoglalás)*, szerk.: Petrányi Gy., Medicina, Budapest, 1999, 373-408.
- Rák K.**: A vénás thromboembolia megelőzése. In: *Klinikai kiválóság (Technológiaelemzés az egészségügyben)*, szerk.: Gulácsi L., Springer, Budapest, 1999, 362-368.
- Boda Z., **Rák K.**, Udvardy M.(szerk.) : *Klinikai hemosztazeologia*. Springer Kiadó, Budapest, 2000.
- Rák K.**: A haemostasis zavarai. In: *Diagnosztika a rendelőben és a betegágyánál*. (Szerk.: Szarvas F., Csanády M., Vécsei L.) Medicina, Budapest, pp. 336-346, 2004.
- Rák K.** A fehérvérsejtképző rendszer betegségei és a haemostasis zavarai. In: *Belgyógyászat. Tömör összefoglalás* (szerk.: Petrányi Gy.) Medicina, Budapest, 407-445, 2003.
- Lehoczky D., **Rák K.**: *Klinikai hematológia, vezérfonal orvostanhallgatóknak*, Medicina Budapest. pp. 1-486, 2006.
- Magyar I., Burger T., Cserhádi I., Gráf F., Kelemen E., Lehoczky D., Péterfy M., **Rák K.** A vér és a vértképző szervek betegségei. In: Magyar I., Petrányi Gy. (szerk.) *A belgyógyászat alapvonalai*. Medicina, Budapest, 1986. pp. 1477-1660.

**Rák Kálmán professzor igazgatósága idején,
a debreceni II. sz. Belklinikáról született tudományos
értekezések (1974-1994)**

1976

Sári Bálint: A vörösvérsejt-enzymek aktivitásváltozásának klinikai jelentősége. *(Kandidátusi értekezés)*

1977

Beck Mihályné Ébrey Piroska: Az aminosavak papír-kromatográfiájának néhány elvi kérdése és alkalmazása a klinikai diagnosztikában. *(Vegyészdoktori értekezés)*

Daróczy Éva: Immunglobulin vizsgálatok májbetegségekben – 1977 *(Med.biol. értekezés)*

1978

Győrffy Árpád: Az operált és a nem operált gyomor fekélyeinek elkülönítő kórisméje és kezelése, a gyomor endokrin működése. *(Kandidátusi értekezés)*

1980

Misz Mária: A thrombosit megelőző veszélyállapotok a különböző belgyógyászati megbetegedésekben és contraceptív szerek alkalmazása esetén. *(Kandidátusi értekezés)*

1982

Rák Kálmán: A vérlemezkék, az ér-endothel és a véralvadás-fehérjék kölcsönhatása. *(Akadémiai doktori értekezés)*

1984

Dalmi Lajos: A krónikus hepatitisek etiopatogenezeise. *(Kandidátusi értekezés)*

1985

Boda Zoltán: A Willebrand-betegség és a ristomycin (a thrombocyta aggregometria kísérletes és klinikai alkalmazása). *(Kandidátusi értekezés, PhD-vá konvert.)*

1986

Udvardy Miklós: A Julesz-féle pubertáskörüli basophilismus és a fiatalkori típusú elhízás kapcsolata. *(Kandidátusi értekezés)*

1987

Kiss Attila: Megakaryocita progenitor-sejtek kísérletes és human pathológiás körülmények között. *(Kandidátusi értekezés, PhD-vá konvert.)*

1993

Udvardy Miklós: A primer haemostasis szerzett zavarának jelentősége és befolyásolásának újabb lehetőségei vascularis kórképekben és májbetegségben. *(Akadémiai doktori értekezés)*

1988

Pfliegler György: A vérlemezke-aktiválódás, pathogeneikái szerepe és a gyógyszeres védekezés lehetőségei. *(Kandidátusi értekezés, PhD-vá konvert.)*

Telek Béla: A cytochemia jelentősége a malignus haematologiai betegségek mai diagnosztikájában. *(Kandidátusi értekezés, PhD-vá konvert.)*

1990

Pecze Károly: Lymphocyta-markerek jelentősége a lymphoproliferatív betegségek diagnosztikájában. *(Kandidátusi értekezés)*

1991

Mikita János: Kísérletes és klinikai haemorheologiai tanulmányok. *(Kandidátusi értekezés)*

Tornai István: New aspects of platelet von Willebrand factor interaction. *(Kandidátusi értekezés, PhD-vá konvert.)*

1993

Iványi János László: A csontvelő biopszia jelentősége a korszerű haematologiai diagnosztikában. *(Kandidátusi értekezés, PhD-vá konvert.)*

1994

Altörjay István: Az ér-endothel működési zavarainak főbb klinikai vonatkozásai és a kísérletes tanulmányozás néhány lehetősége sejtkultúrában. *(Kandidátusi értekezés, PhD-vá konvert.)*

Prof. Dr. Rák Kálmán debreceni munkatársai és tanítványai, 1974-1994

Dr. Ács Péter PhD, belgyógyász, North Florida Regional Medical Center onko-hematológus szakorvos, kutatási igazgató, Gainesville, USA

Dr. Altorjay István PhD, med. habil., belgyógyász, gasztroenterológus, DE OEC Belgyógyászati Intézet Gasztroenterológiai Tanszék, tanszékvezető egyetemi docens

Dr. Antal Lajos az orvostudomány kandidátusa - belgyógyász, gasztroenterológus, DE OEC III. Belklinika Gasztroenterológiai Laboratóriumának vezetője, egyetemi docens

Dr. Batár Péter PhD - belgyógyász, hematológus, DE OEC Belgyógyászati Intézet Hematológiai Tanszék adjunktusa

Dr. Beck Mihályné Dr. Ébrey Piroska vegyész, DOTE II. Belklinika Laboratórium vezető

†**Dr. Birkás József** belgyógyász, tanársegéd, majd Debrecen Városi Egészségügyi Szolgálat belgyógyász főorvosa

Prof. Dr. Boda Zoltán, DSc - belgyógyász, hematológus, DE OEC II. Belklinika szakmai igazgató, majd Belgyógyászati Intézet Thrombosis és Haemostasis Tanszék (későbbiekben Központ) és Regionális Haemophilia Gondozó vezető

Dr. Brátovics Ilona, belgyógyász, háziorvos, Miskolc

†**Dr. Dalmi Lajos** belgyógyász, infektológus, gasztroenterológus, egyetemi adjunktus, majd Debrecen, Kenézy Kórház Rendelőintézet, Farmakológiai és Infektológiai Osztály, osztályvezető főorvos, címzetes egyetemi docens

Dr. Dán Katalin belgyógyász, gasztroenterológus, Budapest, Magyar Honvédség Központi Kórháza, Gasztroenterológiai Osztály, főorvos

Dr. Fazakas Béla, belgyógyász, háziorvos, Debrecen, Városi Egészségügyi Szolgálat, főorvos

Dr. Flóra-Nagy Mariann, belgyógyász, háziorvos, Debrecen, Városi Egészségügyi Szolgálat, főorvos

Dr. Gyórfy Árpád az orvostudomány kandidátusa, belgyógyász, gasztroenterológus, DE OEC II. Belklinika, docens

Dr. Hajdu László belgyógyász, Karcag, Kátai Gábor Kórház Belgyógyászati Osztály, osztályvezető főorvos

Dr. Hársfalvi Jolán vegyész, DSc, habil., DE OEC II. Belklinika Laboratórium vezető, majd Klinikai Kutató Központ, docens

†**Dr. Horváth Tibor** belgyógyász, Tapolca, Tapolcai Városi Kórház Légzésrehabilitációs Osztály, osztályvezető főorvos

Dr. Iványi János László PhD, belgyógyász, hematológus, Szombathely, Vas megyei Markusovszky Kórház Haematológiai és Haemosztazeológiai Osztály és Szakambulancia, osztályvezető főorvos

Dr. Jakó János belgyógyász, hematológus, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Jósza András Megyei Kórház Hematológiai Osztály, osztályvezető főorvos

Dr. Juhász Endre belgyógyász, háziorvos, Hajdunánás

Dr. Káplár Miklós PhD, med.habil., belgyógyász, DE OEC Belgyógyászati Intézet Anyagcsere Tanszék, docens

Prof. Dr. Kiss Attila PhD, belgyógyász, hematológus, DE OEC Belgyógyászati Intézet Haemopoetikus Transzplantációs Központ, egyetemi tanár

†**Prof. Dr. Kulcsár András** belgyógyász, az orvostudomány kandidátusa, DE OEC II. Belklinika, egyetemi tanár

Dr. László Pál, vegyész, BBS Nanotechnológia Kft. Debrecen, szenior kutató

Dr. Mikita János PhD, belgyógyász, DE OEC Belgyógyászati Intézet Thrombosis és Haemostasis Központ, docens
†**Mikita Mihály**, vegyész, DE OEC II. Belklinika laboratóriuma
Dr. Misz Mária az orvostudomány kandidátusa, belgyógyász, DE OEC II. Belklinika, egyetemi adjunktus, majd Neurológiai Klinika, tanácsadó, tudományos főmunkatárs
Dr. Murvay Katalin, belgyógyász főorvos, Debrecen
Dr. Nagy Péter belgyógyász, hematológus, Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Jósa András Kórház Hematológiai Osztály, főorvos
Dr. Nagy Zsanett belgyógyász, gasztroenterológus, Debrecen, Hajdu-Bihar megyei Egészségbiztosítási Pénztár, táppénzes vezető főorvos
Dr. Neuwirth Gyula, belgyógyász, Debrecen, Kenézy Kórház-Rendelőintézet I. Belgyógyászati Osztály, osztályvezető főorvos
†**Dr. Orosz László** PhD, med.habil., belgyógyász, trópusi betegségek, DE OEC II. Belklinika, egyetemi docens
Dr. Palatka Károly PhD, med.habil. DE OEC Belgyógyászati Intézet Gasztroenterológiai Tanszék, adjunktus
Dr. Papp László belgyógyász főorvos, Mátészalkai Területi Kórház igazgató, majd Budapest, Bajcsy-Zsilinszky Kórház főigazgató
Dr. Pecze Károly belgyógyász, hematológus, az orvostudomány kandidátusa, Budapest, Országos Hematológiai és Vértranszfúziós Intézet (OHVI), főorvos, majd gr. Károlyi Sándor Kórház Hematológiai Osztály, osztályvezető főorvos
Dr. Pfliegler György PhD, med.habil., belgyógyász, hematológus, klinikai laboratóriumi szakorvos, DE OEC Belgyógyászati Intézet Ritka Betegségek Tanszék, tanszékvezető egyetemi docens
Dr. Pósnán Emőke PhD, belgyógyász, kardiológus, assistant professor University of Ottawa Heart Institute, Canada
Dr. Prékopa Álmos belgyógyász, Debrecen, Kenézy Kórház-Rendelőintézet I. Belgyógyászati Osztály, osztályvezető főorvos
Dr. Rácz Klára, belgyógyász, stratégiai referens, Nemzeti Munkaügyi Hivatal
Dr. Radetzky Nagy István, belgyógyász, gasztroenterológus Parádfürdő Állami Kórház, főorvos
Dr. Rázsó Katalin, belgyógyász, DE OEC Belgyógyászati Intézet, Thrombosis és Haemostasis Tanszék, tanársegéd
Dr. Rejtő László PhD, belgyógyász, hematológus, DE OEC Belgyógyászati Intézet Hematológiai Tanszék adjunktus
Dr. Reményi Gyula PhD, belgyógyász, DE OEC Belgyógyászati Intézet Hematológiai Tanszék, tanársegéd
Dr. Sári Bálint az orvostudomány kandidátusa, belgyógyász, DE OEC II. Belklinika, egyetemi docens
Dr. Szabó András belgyógyász, háziorvos, Debrecen, Városi Egészségügyi Szolgálat
Dr. Tamás Endre belgyógyász, aneszteziológus, Harrington Memorial Hospital, Southbridge, MA, USA
Dr. Telek Béla PhD, belgyógyász, hematológus, DE OEC Belgyógyászati Intézet Hematológiai Tanszék, docens
Dr. Tornai István PhD, med.habil., belgyógyász, gasztroenterológus, DE OEC Belgyógyászati Intézet Fogorvosi-Belgyógyászati Tanszék, tanszékvezető egyetemi docens
Prof. Dr. Udvardy Miklós DSc, belgyógyász, hematológus, DE OEC II. Belklinika, azt követően Belgyógyászati Intézet igazgató, Haematológiai Tanszék tanszékvezető, majd Haemopoetikus Transzplantációs Központ szakmai igazgató, Sejtterápiás Központ igazgató, egyetemi tanár

Dr. Újhelyi Piroska belgyógyász, gasztroenterológus, Kerepestarcsa, Jahn Ferenc Dél-Pesti Kórház Gasztroenterológiai Osztály, főorvos

Dr. Ujj György PhD, belgyógyász, hematológus, Szolnok, Hetényi Géza Kórház I. Belgyógyászati Osztály, osztályvezető főorvos

Dr. Vitális Zsuzsa PhD, belgyógyász, gasztroenterológus, DE OEC Belgyógyászati Intézet Gasztroenterológiai Tanszék, adjunktus

Dr. Weisz György belgyógyász, infektológus, gasztroenterológus, Debrecen, Kenézy Kórház-Rendelőintézet, Farmakológiai és Infektológiai Osztály, főorvos

Dr. Zayzon Réka belgyógyász, Debrecen, Városi Egészségügyi Szolgálat, csoportvezető főorvos

A szerkesztő utószava

Közel két esztendeje, hogy *Prof. Paragh György*, akkori centrumelnök és *Prof. Udvardy Miklós* a Belgyógyászati Intézet akkori igazgatója részéről megkaptam a megtisztelő felkérést Rák Kálmán professzor emlékkönyvének szerkesztésére, a „*Debreceni Orvosképzés Nagy Alakjai*” sorozatba. A feladat és személyem - örömömre - találkozott Rák professzor úr felesége, *dr. Macher Anikó* főorvos asszony és a *Család* többi tagjának óhajával is. Így, hosszas tépelődés és a korábbi, hasonló könyvek átolvasása, valamint a rendelkezésemre bocsátott fényképek, egyéb emlékek, illetve Rák professzor úr feleségével, testvérével történt beszélgetések után nekiláttam a munkának.

A könyv több szempont szerint összeállított fejezetekből épül fel, célként tűzve ki, hogy minél teljesebb kép bontakozzon ki sokunk Mesteréről. Életútjának ismertetését követően szó esik közéleti tevékenységéről, számot adunk tudományos munkásságáról, kitüntetéseiéről, idézünk a temetése alkalmával elhangzott emlékbeszédekből, de helyet kap a Széchenyi-díj átadása alkalmával készült kitűnő interjú és néhány, általa, a szélesebb olvasóközönségnek írt cikk is. Ugyanis, a homeopátiáról, az orvoslás útkereséséről („*quo vadis medicina?*”), vagy a magyar orvosi nyelv kérdéseiről írt munkáiban érhető legegyszerűbben tetten *ars poetica*-ja.

Egyik, hangsúlyos fejezetben a család, a pályatársak, a tanítványok és a barátok emlékezéseit, gondolatait jelenítjük meg. Az emlékek között komolyabb és könnyedebb hangvételűek is előfordulnak, ami így van jól, mert így felelnek meg a célnak: minél teljesebben megörökíteni Rák professzor urat, az orvost, a professzort, a kutatót, a főnököt és kollegát, a barátot, a családapát, egyszóval az embert.

Nagy öröm és megtiszteltetés volt számomra, hogy a megszólítottak szinte mindegyike válaszra méltatott és túlnyomó többségük hosszabb-rövidebb írásműben, gyakran érdekes fényképekkel illusztrálva küldte meg emlékeit. Voltak olyanok is, akik emlékeiket szóban megosztották, de írásban nem kívánták viszontlátni. Nem minden írás, elejétől végéig *laudatio*, de az nem is lett volna méltó emlékéhez, hiszen a „halottakról jót vagy semmit” téves fordítás, melynek eredetije, kedvelt latin nyelvén, így hangzott: „*de mortuis nil, nisi bene*”, vagyis „halottakról *jól/igazat* szólva vagy sehogy” - tudtam meg éppen Tőle, sok évvel korábban...

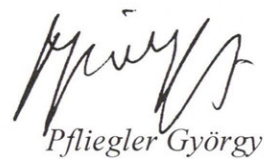
Nehéz kérdés volt a társszerzők pontos rangjának megjelölése is: a II. Belklinikáról történt eltávozásukkor betöltött?, az életükben elért legmagasabb pozíció?, a mostani, nem ritkán már nyugdíjas vagy „emeritus” állapot? Végül azt láttam célravezetőnek, ha mindenki neve mellé az általa elért „csúcsot” írom, s hogy ott még *aktív* vagy már *emeritus*, a jelen mű szempontjából bizonyosan lényegtelen...

Itt említem meg, kedvcsinálóként, hogy az egykori II. Belklinika 60 évéről is készülöben egy mű, amelyet Boda Zoltán professzor szerkeszt, s amelyben az érdeklődők a most nem tárgyalt 1974 előtti és 1994 utáni évekbe is bepillanthatnak.

Minden emlékezésben (nem)kicsit magunk is benne vagyunk. Bizonyos vagyok ezért, hogy a sorok olvasása, a fényképek nézegetése mindönkben további szép emlékeket hív elő, fiatalságunkról, hivatásunkról, melynek közel három évtizeden át több-kevesebb, esetenként - mert egynémely írásból ez is kiderül - meghatározó részese volt Rák professzor úr,

helyesebben „*rákprofesszorúr*”. Az igazi nagyság egyik legfontosabb mérője ugyanis éppen az, képes-e az idő, a nagybetűket kirostálva *közfoglalommá*, azaz *közkinccsé* változtatni hagyatékunkat. Jelen esetben igen.

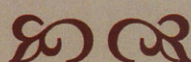
Debrecen, 2013. november 1-én.

Pfliegler György

***A debreceni orvosképzés nagy alakjai című sorozat
eddig megjelent tagjai:***

1. Dr. Alberth Béla: Dr. Kettesy Aladár élete és munkássága
2. Dr. Kulcsár András: Dr. Fomet Béla élete és munkássága
3. Dr. Hadházy Csaba: Dr. Krompecher István (1905-1983)
4. Dr. Törő Imre: Dr. Huzella Tivadar (1886-1951)
5. Dr. Lampé László: Dr. Kenézy Gyula élete és munkássága (1860-1931)
6. Dr. Szállási Árpád: Weszprémi István (1723-1799) és kora
7. Dr. Szállási Árpád: Dr. Szontagh Félix (1859-1929)
és a debreceni gyermekorvoslás előzményei
8. Dr. Varga Emil: Went István - az iskolateremtő mester (1899-1963)
9. Dr. Majerszky Klára: Dr. Sántha Kálmán (1903-1956)
10. Dr. Zs. Nagy Imre: Dr. Verzár Frigyes (1886-1979)
11. Dr. Csécsei György: Dr. Hullay József (1921-1984)
12. Dr. Jeney András: Dr. Jeney Endre (1891-1970)
13. Dr. Fésüs László: Dr. Tankó Béla (1905-1974)
14. Dr. Péter Mózes: thurzóbányai Elischer Gyula (1875-1929)
15. Dr. Simon Miklós: Dr. Szodoray Lajos (1904-1980)
16. Dr. Szállási Árpád: Dr. Benedek László (1887-1945)
17. Dr. Lampé László: Dr. Árvay Sándor és a XX. század (1903-1997)
18. Dr. Gomba Szabolcs: Dr. Endes Pongrác (1907-1992)
19. Dr. Hernádi Ferenc: Dr. Vályi Nagy Tibor (1912-1969)
20. Dr. Csaba Béla: Dr. Kesztyüs Lóránd (1915-1979)
21. Dr. Lampé László: Dr. Kovács Ferenc szülészprofesszor (1890-1974)
22. Dr. Csernátony Zoltán: Pap Károly élete és munkássága (1910-1986)
23. Dr. Földes István: Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum
Anatómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézetének története
24. Dr. Szállási Árpád: Dr. Bókay Zoltán (1885-1955)
és a hazai gyermekgyógyászat
25. Dr. Leövey András, Dr. Szegedi Gyula: Dr. Petrányi Gyula
akadémikus (1912-2000)
26. Dr. Biró Sándor: Dr. Szabó Gábor professzor az MTA tagja (1927-1996)
27. Dr. Balázs György: Dr. Hüttl Tivadar az iskolateremtő sebészprofesszor
(1884-1955) Az I. sz. Sebészeti Klinika története
28. Dr. Pfliegler György: Dr. Rák Kálmán professzor (1929-2005)

A megjelent füzetek a DEOEC Elnöki Hivatalában szerezhetők be.
(4012 Debrecen, Nagyerdei krt. 98. • Fax: 52/419-807)